

PGS.TS. TRẦN THỌ QUANG - PGS.TS. PHẠM QUỐC THÀNH
TS. NGUYỄN THỊ THANH VÂN
(Đồng chủ biên)

VỀ VĂN ĐỀ

BIẾN ĐỘNG CHÍNH TRỊ

TẠI

HỒNG KÔNG

(Sách tham khảo nội bộ)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

Ch u trách nhi m xu t b n
GIÁM C - T NG BIÊN T P
PGS.TS. PH M MINH TU N

Ch u trách nhi m n i dung
PHÓ GIÁM C - PHÓ T NG BIÊN T P
ThS. NGUY N HOÀI ANH

Biên t p n i dung: ThS. CÙ TH THÚY LAN
ThS. NGUY N TH H I BÌNH
ThS. LÊ TH THANH HUY N
ThS. V TH MAI LIÊN
ThS. NGUY N VI T HÀ
Trình bày bìa: NG H NG MAI
Ch b n vi tính: NGUY N TH THÀNH GIANG
c sách m u: V TH MAI LIÊN
BÙI B I THU

S ng ký k ho ch xu t b n: 2650-2022/CXBIPH/27-106/CTQG.
S quy t nh xu t b n: 1557-Q /NXBCTQG, ngày 09/8/2022.
N p l u chi u: tháng 8 n m 2022.
Mã ISBN: 978-604-57-7955-2.

VỀ VẤN ĐỀ

BIẾN ĐỘNG

CHÍNH TRỊ

TẠI

HỒNG KÔNG

PGS.TS. TRẦN THỌ QUANG - PGS.TS. PHẠM QUỐC THÀNH
TS. NGUYỄN THỊ THANH VÂN
(Đồng chủ biên)

VỀ VĂN ĐỀ

BIẾN ĐỘNG CHÍNH TRỊ

TẠI

HỒNG KÔNG

(Sách tham khảo nội bộ)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT
Hà Nội - 2021

TẬP THỂ TÁC GIẢ

ĐỒNG CHỦ BIÊN:

PGS.TS. Trần Thọ Quang
PGS.TS. Phạm Quốc Thành
TS. Nguyễn Thị Thanh Vân

THAM GIA BIÊN SOẠN:

TS. Nguyễn Thu Hồng
TS. Nguyễn Duy Quỳnh
NCS. Nguyễn Thế Vinh
NCS. Đỗ Huy Phú
NCS. Dương Thùy Linh
NCS. Trần Thị Thanh Tâm
NCS. Nguyễn Thu Hà
NCS. Đoàn Thị Mai Liên
ThS. Cao Sơn Đông

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Ngày 01/7/1997, Anh trao trả Hồng Kông cho Trung Quốc. Giữa Chính phủ Trung Quốc và Chính phủ Anh đã diễn ra nhiều phiên họp để tìm kiếm một giải pháp trong việc bàn giao và tương lai về chính trị, kinh tế cho vùng lãnh thổ này.

Dưới thời thuộc Anh, từ chỗ ban đầu chỉ là một khu vực dân cư thưa thớt ven biển, Hồng Kông đã nhanh chóng trở thành một trong những trung tâm tài chính và cảng thương mại quan trọng bậc nhất thế giới; là một trong bốn “con rồng châu Á” (cùng với Hàn Quốc, Xingapo và vùng lãnh thổ Đài Loan - Trung Quốc) nắm giữ điểm số về chỉ số phát triển tài chính cao nhất và luôn được xếp hạng là khu vực kinh tế cạnh tranh cũng như tự do nhất thế giới trong nhiều năm. Là nơi giao thoa giữa văn hóa phương Đông và phương Tây, Hồng Kông còn liên tục được xếp hạng rất cao về chỉ số phát triển con người (HDI) và là một trong những vùng lãnh thổ có tuổi thọ trung bình cao nhất toàn cầu.

Từ năm 1997, Hồng Kông trở thành một khu hành chính đặc biệt của Trung Quốc, phát triển theo mô hình “Một nước, hai chế độ” với tình hình chính trị ổn định và ngày càng có những bước đột phá ngoạn mục về kinh tế. Tuy nhiên, trong những năm gần đây, bất ổn chính trị cùng những thay đổi chính sách từ phía Bắc Kinh đã và đang làm thay đổi sự phát triển kinh tế, xã hội của đặc khu này.

Để giúp bạn đọc có góc nhìn đa chiều, sâu sắc hơn về vấn đề Hồng Kong, đặc biệt là những biến động chính trị trong thời gian gần đây, Nhà xuất bản Chính trị quốc gia Sự thật xuất bản cuốn sách *Về vấn đề biến động chính trị tại Hồng Kong* do PGS.TS. Trần Thọ Quang, PGS.TS. Phạm Quốc Thành và TS. Nguyễn Thị Thanh Vân đồng chủ biên. Cuốn sách tập trung trình bày nguồn gốc, diễn biến biến động chính trị tại Hồng Kong, đặc biệt là từ ngày 30/6/2020, khi Trung Quốc áp dụng Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong; cách đối diện, giải quyết của Bắc Kinh cũng như chính quyền Hồng Kong; dự báo hướng đi và xu hướng vận động của Hồng Kong trong tương lai.

Trong quá trình biên soạn, các tác giả có sử dụng một số nguồn tư liệu từ các sách, báo nước ngoài. Để bạn đọc thuận tiện nghiên cứu và theo dõi, chúng tôi giữ nguyên nội dung bản dịch các tư liệu đó (kèm theo nguồn trích dẫn) và coi đây là quan điểm riêng của tác giả. Bên cạnh đó, do nội dung cuốn sách đề cập vấn đề chính trị khá nhạy cảm, hiện đang tiếp diễn, cần tiếp tục nghiên cứu, bàn thảo nên khó tránh khỏi còn hạn chế, thiếu sót. Chúng tôi rất mong nhận được những góp ý của bạn đọc để cuốn sách hoàn thiện hơn trong lần xuất bản sau.

Trân trọng giới thiệu cuốn sách cùng bạn đọc.

Tháng 12 năm 2021

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

LỜI NÓI ĐẦU

Hồng Kông được trao trả về Trung Quốc vào tháng 7/1997 theo chính sách “Một nước, hai chế độ”, đây là một cam kết mang tính pháp lý về mức độ tự trị cao được quy định trong Tuyên bố chung Anh - Trung Quốc năm 1984. Kể từ sau cuộc trao trả đó, “tiểu Hiến pháp” trên thực tế của Hồng Kông mang tên Luật cơ bản. Theo Luật cơ bản, Trung Quốc cam kết duy trì quyền tự trị, nhiều quyền tự do mà chính Đại lục cũng không có trong thời gian chuyển tiếp 50 năm, tới năm 2047. Mô hình “Một nước, hai chế độ” được thực hiện tương đối suôn sẻ trong thập niên đầu sau khi Hồng Kông trở về với Đại lục, tức là giai đoạn 1997-2007. Trong thời gian đó, do sự chênh lệch trình độ phát triển giữa Hồng Kông và Đại lục (Hồng Kông đã là nền kinh tế phát triển, “con Rồng” kinh tế của châu Á, thuộc nhóm các nền kinh tế mới công nghiệp hóa - NIEs; Trung Quốc ở trạng thái đang phát triển), Trung Quốc không can thiệp quá sâu vào Hồng Kông và để đặc khu này hoạt động gần giống như khi còn dưới sự kiểm soát của Anh. Với một xã hội ổn định và nền kinh tế năng động, nền kinh tế Hồng Kông hơn 20 năm sau khi trở về Trung Quốc đã trở nên ngày càng thịnh vượng, trong khi cơ chế chính trị của Hồng Kông phần lớn không thay đổi.

Tuy nhiên, trong những năm gần đây, khi tiềm lực trong nước và vị thế quốc tế gia tăng, Trung Quốc đã mất “kiên nhẫn chiến lược” đối với vấn đề Hồng Kong khi không thể “đợi” đến năm 2047 để thu hồi Hồng Kong hoàn toàn. Bằng nhiều cách thức khác nhau, Trung Quốc liên tục mở rộng quyền kiểm soát chính trị, can dự vào quá trình phát triển kinh tế, hạn chế quyền tự trị toàn diện của Hồng Kong, dù phần nào đó vẫn tiếp tục thúc đẩy quyền tự do về kinh tế để duy trì chức năng của thành phố này như một trung tâm tài chính bên ngoài và thành “trạm trung chuyển” của hàng hóa, các dòng đầu tư quốc tế vào Đại lục.

Ngày 30/6/2020, Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong (gọi tắt là Luật an ninh hay Luật an ninh quốc gia), sau khi được Ủy ban Thường vụ Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc biểu quyết thông qua, đã chính thức đưa vào Luật cơ bản của Hồng Kong. Luật an ninh quốc gia được cho là có thể làm lung lay nguyên tắc “Một nước, hai chế độ”, từng bước loại bỏ cơ chế “người Hồng Kong quản lý Hồng Kong” và tính độc lập tư pháp của vùng lãnh thổ này.

Những nỗ lực cứng rắn nhằm can dự sâu rộng vào chính trị nội bộ, kiểm chế sự phát triển của Hồng Kong đã tạo ra cuộc khủng hoảng chính trị, suy giảm nghiêm trọng năng lực phát triển, gây ra sự bất ổn và tổn hại đến niềm tin đã có từ lâu đối với quyền tự trị của đặc khu này. Giá trị chiến lược và vị thế khu vực của Hồng Kong có được là do quyền tự trị được tạo lập từ quá trình phát triển trước và sau năm 1997. Vị thế đặc biệt của Hồng Kong được tạo ra bởi sự hậu thuẫn của các

nước Hoa Kỳ, Tây Âu, Nhật Bản và các nước tư bản lớn với việc dành cho Hồng Kong những ưu tiên cao nhất về lợi ích, chính sách. Đây là điều cốt lõi tạo nên sức sống cho nền kinh tế của Hồng Kong. Nó là nền tảng cho phép Hồng Kong đảm nhận vai trò then chốt với tư cách là một “phương tiện” hay “hành lang nền” để kết nối Đông - Tây, “cầu nối” để phương Tây vào Trung Quốc và đưa Trung Quốc ra với thế giới. Vì thế, vị thế của Hồng Kong với tư cách một cửa ngõ tài chính có thể đang gặp nguy hiểm, mắc kẹt giữa những nhu cầu, tính toán khác nhau của Chính phủ Trung Quốc với nhu cầu phát triển của các doanh nghiệp trong nước và quốc tế. Hồng Kong bằng vị thế hiện tại lẽ ra đã có thể đạt tới đỉnh cao mới của một trung tâm tài chính, dịch vụ hàng đầu thế giới. Nhưng những xung động chính trị thời gian qua khiến Hồng Kong nhanh chóng mất đi chức năng cửa ngõ về tài chính, dịch vụ, đầu tư. Vấn đề Hồng Kong đã và sẽ gây ra sức ép lớn đối với các tham vọng kinh tế toàn cầu của Trung Quốc, trở thành điểm nóng tạo nên xung động lớn trong đời sống quốc tế và khu vực.

Đối với Việt Nam, hòa chung dòng chảy của mối quan hệ Đối tác hợp tác chiến lược toàn diện Việt Nam - Trung Quốc, hợp tác giữa các địa phương của nước ta với Hồng Kong trong những năm gần đây đã đạt được nhiều kết quả tích cực trên tất cả các lĩnh vực, đặc biệt là kinh tế, thương mại. Theo đó, Việt Nam đã và đang chịu tác động đa chiều từ những biến động chính trị của Hồng Kong.

Bối cảnh, tình hình chính trị của Hồng Kong cũng như mối quan hệ giữa Việt Nam với đặc khu này khiến việc nghiên cứu,

đánh giá tình hình Hồng Kong trong thời gian qua và dự báo xu thế vận động trong thời gian tới có ý nghĩa hết sức cấp thiết. Theo đó, cuốn sách được xuất bản sẽ góp phần cung cấp thông tin, luận giải những vận động chính trị của Hồng Kong trong hiện tại và tương lai, nhìn nhận những tác động đối với an ninh, phát triển của đặc khu này, từ đó đưa ra một số định hướng chính sách đối với Việt Nam.

Xin trân trọng gửi đến quý bạn đọc và mong nhận được phản hồi về nội dung cuốn sách.

THAY MẶT TẬP THỂ TÁC GIẢ
PGS.TS. Trần Thọ Quang

PHẦN I

HỒNG KÔNG VÀ NHỮNG BIẾN ĐỘNG CHÍNH TRỊ

I

VỊ TRÍ CỦA HỒNG KÔNG TRONG KHÔNG GIAN KINH TẾ, CHÍNH TRỊ TRUNG QUỐC

Theo quy định trong Tuyên bố chung Anh - Trung Quốc năm 1984, Hồng Kông đã được trao trả cho Trung Quốc vào tháng 7/1997. Trong thập niên đầu tiên, mô hình “Một nước, hai chế độ” được thực hiện tương đối suôn sẻ. Trung Quốc không can thiệp quá sâu vào Hồng Kông và để cho đặc khu này hoạt động gần giống như khi còn thuộc sự kiểm soát của Anh. Với một xã hội ổn định và nền kinh tế năng động, Hồng Kông đã trở nên ngày càng thịnh vượng, tiếp tục có vị thế vững chắc trong không gian kinh tế khu vực và thế giới. Cơ chế chính trị với tính tự trị cao của Hồng Kông phần lớn không thay đổi cho đến giai đoạn gần đây.

Thời điểm 24 năm trước, Hồng Kông là viên ngọc quý khi trở về Trung Quốc sau hơn 155 năm dưới sự cai trị của thực dân Anh. Cụ thể, vào năm 1997, tổng sản phẩm quốc nội (GDP) của Hồng Kông chiếm 18% GDP Trung Quốc, đứng đầu trong số 31 tỉnh, thành phố của Trung Quốc, và gần gấp đôi GDP của tỉnh láng giềng đứng thứ hai là Quảng Đông -

trung tâm kinh tế có tổng lượng GDP lớn nhất Trung Quốc hiện nay với GDP khoảng 2.500 tỷ USD. Các trụ cột chính đóng góp cho GDP của Hồng Kong là tài chính, du lịch, logistics và dịch vụ hỗ trợ thương mại¹.

Thực tế lịch sử cho thấy, Hồng Kong từ lâu đã đóng vai trò then chốt vừa trực tiếp, vừa trung gian cho sự phát triển kinh tế của Trung Quốc. Vào đầu những năm 1980, các doanh nghiệp của Hồng Kong là những nhà đầu tư tiên phong trong công cuộc cải cách kinh tế và mở cửa của Trung Quốc. Và hơn 43 năm qua, Hồng Kong luôn là một cầu nối thương mại sống còn đối với hàng hóa xuất nhập khẩu của Trung Quốc. Trước tiên, Hồng Kong là một cửa ngõ tài chính thiết yếu, tạo thuận lợi cho dòng vốn ra vào Trung Quốc. Giao dịch chứng khoán ở Thượng Hải và Thâm Quyến có thể vượt trội Hồng Kong về quy mô giá trị vốn hóa thị trường, nhưng chủ yếu vẫn phục vụ thị trường trong nước bất chấp những nỗ lực cải cách mở cửa đang diễn ra, còn Sở giao dịch chứng khoán Hồng Kong là nơi huy động vốn hàng đầu thế giới cho các tổ chức phát hành của Hồng Kong, Trung Quốc và quốc tế. Các quyền tự do kinh tế của Hồng Kong theo Luật cơ bản thông qua năm 1992 có mức độ tin cậy cao về mặt pháp lý quốc tế. Những đặc trưng không thể thiếu để duy trì một trung tâm tài chính, dịch vụ, kết nối toàn cầu theo Luật cơ bản bao gồm: Điều 19: Bộ máy

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Kinh tế Hồng Kong đối diện với nhiều khó khăn, thách thức nghiêm trọng”, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5298311>.

tư pháp độc lập; Điều 25: Bình đẳng trước pháp luật; Điều 27: Tự do ngôn luận, báo chí và xuất bản; Điều 109: Bảo vệ môi trường kinh tế và pháp lý để duy trì vị thế của Hồng Kong trong vai trò một trung tâm tài chính quốc tế; Điều 112: Không có các biện pháp kiểm soát ngoại hối và đồng đôla Hồng Kong (HKD) tự do chuyển đổi; Điều 116: Một khu vực hải quan tách biệt với Trung Quốc.

Theo thiết chế chính trị Hồng Kong, các tòa án của Hồng Kong, Cơ quan tiền tệ Hồng Kong (HKMA) và Ủy ban chứng khoán và hợp đồng tương lai (SFC) được quốc tế đánh giá cao trong việc điều tiết minh bạch và tính pháp lý chặt chẽ, hiện đại. Ngoài các yếu tố mang tính thể chế này, môi trường pháp lý của Hồng Kong càng thuận lợi hơn khi đi kèm một cơ sở hạ tầng thị trường được tổ chức khoa học, các dịch vụ chuyên nghiệp, có kinh nghiệm trong việc hợp tác quốc tế, bao gồm dịch vụ kiểm toán và ngân hàng, các cơ quan tư vấn luật, trung tâm phân tích về giá trị tài sản, chính sách, chiến lược.

1. Kết nối Trung Quốc đại lục với thị trường tài chính toàn cầu, thúc đẩy đầu tư, điều phôi thương mại

Hồng Kong đóng vai trò như một nơi thử nghiệm quan trọng các biện pháp, chính sách thiết lập các mối liên kết của Trung Quốc với các thị trường vốn toàn cầu. Vì thế, Hồng Kong ngày càng giữ vị trí then chốt đối với Trung Quốc nhờ việc kết nối các thị trường tài chính trong và ngoài nước; tạo điều kiện thuận lợi cho các dòng vốn thông qua việc mang đến cho nhà đầu tư các kênh đáng tin cậy trong cả hoạt động đầu tư

trực tiếp lẫn gián tiếp của nước ngoài, giúp họ tránh được các chính sách hạn chế ở Trung Quốc. Trong những ưu thế có được về mặt tài chính, yếu tố tự thân của Hồng Kong là cơ bản, nhưng sự ủng hộ của Hoa Kỳ và các nước phương Tây khác bằng cơ chế ưu đãi đặc biệt cũng là nhân tố quan trọng, tạo ra sự khác biệt giữa Hồng Kong và các địa bàn khác. Nhờ bối cảnh thuận lợi về mặt thể chế cho các nhà đầu tư, Hồng Kong đã giành được cho mình vị trí, tầm ảnh hưởng lớn trong việc xử lý các dòng chảy đầu tư ra và vào. Năm 2018, 60% đầu tư trực tiếp nước ngoài (FDI) cho Trung Quốc được thông qua Hồng Kong. Năm 2019, con số này là 63,8%. Tương tự, phần lớn vốn đầu tư ra nước ngoài của Trung Quốc cũng đi qua hệ thống tài chính của Hồng Kong¹.

Nhiều năm qua, Hồng Kong là trung tâm tài chính lớn thứ ba thế giới, sau New York và London, là đường dẫn cho dòng chảy đầu tư khổng lồ ra và vào Trung Quốc, và hàng nghìn công ty nước ngoài. Các tập đoàn tài chính quốc tế quản lý khoảng 3.100 tỷ USD tài sản tại Hồng Kong. Trong đó, Hoa Kỳ có lợi ích trực tiếp tại Hồng Kong, khoảng 85.000 công dân Hoa Kỳ sinh sống ở đây. Trước chiến tranh thương mại², Hoa Kỳ xuất khẩu hàng hóa trị giá 38 tỷ USD sang Hồng Kong

1. “Nguy cơ tấn công mạng đe dọa vị thế trung tâm tài chính của Hồng Kong (Trung Quốc)”, *Thương báo* (Hồng Kong), ngày 11/6/2021.

2. Chiến tranh thương mại giữa Hoa Kỳ và Trung Quốc khởi đầu vào ngày 22/3/2018 khi Tổng thống Hoa Kỳ Donald Trump tuyên bố sẽ áp dụng mức thuế 50 tỷ USD cho hàng hóa của Trung Quốc để ngăn chặn những gì họ cho là hành vi thương mại không công bằng và hành vi trộm cắp tài sản trí tuệ (BT).

trong năm 2018 và Hồng Kong có thặng dư thương mại lớn nhất trong số các đối tác của Hoa Kỳ; đầu tư nước ngoài của Hoa Kỳ ở Hồng Kong đạt tổng cộng 81 tỷ USD vào năm 2019. Nhiều công ty trong số 2.600 công ty khởi nghiệp tại Hồng Kong là do Hoa Kỳ sở hữu¹.

Ngoài ra, Hồng Kong là một cửa ngõ then chốt để thúc đẩy đầu tư gián tiếp nhanh chóng hơn vào thị trường Trung Quốc. Thông qua cơ chế kết nối Hồng Kong lần đầu tiên ra mắt vào năm 2014, các nhà đầu tư nước ngoài có khả năng tiếp cận lớn hơn tới thị trường chứng khoán và trái phiếu của Trung Quốc. Niềm tin vào môi trường điều tiết và các biện pháp bảo vệ của Hồng Kong đối với các quyền của nhà đầu tư đã mang lại uy tín quyết định cho thị trường chứng khoán Hồng Kong. Tính đến thời điểm hiện nay, vai trò sống còn của Hồng Kong chính là giữ vững vai trò một trung tâm tài chính thế giới. Hồng Kong có thị trường chứng khoán ưu thế vượt trội (dựa trên chỉ số Hang Seng và cổ phiếu H-share) và dịch vụ bảo đảm rủi ro tiền tệ - những yếu tố phần lớn chưa phát triển ở Trung Quốc nhưng lại có vai trò then chốt đối với các nhà đầu tư tài chính. Các đặc trưng về thể chế riêng biệt của Hồng Kong dưới vị thế tự trị của đặc khu hành chính mang đến một giải pháp thay thế thích hợp cho những hạn chế trong khuôn khổ thể chế và kinh tế của Trung Quốc, vốn vẫn đang là rào cản đối với các nhà đầu tư Trung Quốc và nước ngoài.

1. "Hồng Kong đang đánh mất sức hấp dẫn đầu tư nước ngoài do bất ổn chính trị", *Minh báo* (Trung Quốc), ngày 08/12/2020.

Đây là mối quan hệ cộng sinh, bảo đảm quyền tiếp cận nguồn vốn toàn cầu trong khi duy trì quyền tự kiểm soát ở mức độ cao. Trong 2 năm 2017 và 2018, Sở giao dịch chứng khoán Hồng Kông (HKEX) luôn đứng đầu danh sách IPO¹ toàn cầu. Tổng cộng 160 công ty mới đã niêm yết trong 6 tháng đầu năm 2019 (trước các cuộc biểu tình), giúp HKEX thu được 37,2 tỷ USD, vượt cả các sở giao dịch chứng khoán New York và Nasdaq của Hoa Kỳ. Công ty Alibaba đã tạo được vốn dòng 11,3 tỷ USD khi niêm yết tại HKEX, giúp đợt phát hành này trở thành đợt IPO lớn nhất toàn cầu trong năm 2019, đồng thời khẳng định khả năng, uy tín của thị trường chứng khoán Hồng Kông. Điều đó cho thấy nền kinh tế Trung Quốc hiện vẫn chưa thể thiếu Hồng Kông².

2. Thúc đẩy tham vọng của Trung Quốc đưa đồng nhân dân tệ được chấp nhận trên toàn cầu

Một điểm quan trọng nữa là do mức độ quốc tế hóa của đồng nhân dân tệ vẫn thấp nên hầu hết các khoản đầu tư ra nước ngoài là bằng đồng đôla Mỹ - loại tiền tệ mà Trung Quốc chỉ có thể kiểm được một cách hiệu quả nhất thông qua Hồng Kông nhờ sự trao đổi tự do giữa đồng đôla Mỹ và đồng đôla Hồng Kông (HKD) (điều khoản Hoa Kỳ cho phép). Khi các công ty Trung Quốc mở rộng đầu tư ra nước ngoài, phần lớn lượng tiền đó được chuyển qua. Cấp vốn bằng ngoại tệ ở

1. Tức cổ phiếu lần đầu tiên phát hành ra công chúng.

2. "Nguy cơ tấn công mạng đe dọa vị thế trung tâm tài chính của Hồng Kông (Trung Quốc)", *Tlđd*,

Hồng Kong sẽ làm giảm dòng vốn từ Trung Quốc chảy ra ngoài. Các thị trường tài chính của Hồng Kong cũng giảm nhu cầu sử dụng dự trữ trao đổi ngoại tệ của Trung Quốc và do đó hạn chế sự bất ổn trong tỷ giá hối đoái giữa đồng nhân dân tệ và đồng đôla Mỹ, Hồng Kong là một trong những nơi hiếm hoi mà đồng nhân dân tệ được giao dịch bên ngoài Trung Quốc đại lục, việc quốc tế hóa đồng nhân dân tệ đã đưa Hồng Kong trở thành trung tâm giao dịch quốc tế lớn nhất của đồng tiền này kể từ năm 2004, mang lại những dòng vốn khổng lồ từ Đại lục, phần lớn được đầu tư vào bất động sản. Kể từ năm 2008, nguồn vốn đầu tư lớn và dòng di cư mạnh của các gia đình giàu có từ Đại lục tới Hồng Kong đã khiến giá bất động sản tại đặc khu này tăng khoảng 320%, trong khi đó tiền lương tổng thể tăng chưa đến 50%. Hồng Kong hiện nay có giá nhà ở đắt đỏ nhất thế giới. Giá bất động sản cao cấp tại Hồng Kong gấp khoảng 4 lần so với Xingapo¹.

Như đã trình bày ở trên, giá trị chiến lược và vị thế khu vực của Hồng Kong có được là do quyền tự trị được tạo lập từ quá trình phát triển trước và sau năm 1997. Vị thế đặc biệt của Hồng Kong được tạo ra bởi sự hậu thuẫn cũng như những ưu đãi mà Hoa Kỳ, các nước Tây Âu, Nhật Bản dành cho đặc khu này. Đây là điều cốt lõi tạo nên sức sống của nền kinh tế Hồng Kong, là nền tảng cho phép Hồng Kong đảm nhận vai trò là

1. “Xu hướng chuyển dịch tài khoản ngân hàng dưới tác động của Luật an ninh quốc gia Hồng Kong”, *Thời báo Hoàn cầu* (Trung Quốc), ngày 17/12/2020.

một “phương tiện” hay “hành lang nền” để kết nối Đông - Tây, là “cầu nối” để phương Tây vào Trung Quốc và đưa Trung Quốc ra với thế giới. Vì thế, Luật an ninh quốc gia về Hồng Kong và việc Hoa Kỳ cùng phương Tây áp dụng các biện pháp trừng phạt khiến cho Hồng Kong mắc kẹt trong thế trận cạnh tranh nước lớn, giữa những nhu cầu, tính toán của Chính phủ Trung Quốc với lợi ích của giới đầu tư, đặc biệt là Hoa Kỳ tại đây. Vấn đề Hồng Kong đã và sẽ gây ra sức ép lớn đối với các tham vọng kinh tế toàn cầu của Trung Quốc và trở thành điểm nóng mới tạo nên xung động lớn trong đời sống quốc tế, khu vực.

Tuy hiện có nhiều tranh luận xoay quanh vấn đề vị thế của Hồng Kong, song các ý kiến đều thống nhất cho rằng Hồng Kong có vị trí rất lớn trong không gian kinh tế, chính trị của Trung Quốc, khu vực và thế giới. Vậy tại sao vai trò của Hồng Kong khó có thể thay thế? Có quan điểm cho rằng, Trung Quốc không phát triển theo mô hình tư bản chủ nghĩa, do đó địa vị của Hồng Kong là không thể thay thế với vai trò kết nối sâu Trung Quốc với thế giới tư bản. Quan điểm này có chút mơ hồ, bởi rất khó phân biệt các hoạt động kinh tế giữa chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa tư bản trong bối cảnh hiện nay. Ví dụ: hoạt động thương mại là chủ nghĩa xã hội hay chủ nghĩa tư bản? Một phần lớn chức năng của Hồng Kong - trung tâm thương mại trước đây - đã được chuyển đến Đại lục. Thật khó để khẳng định rằng chức năng hiện nay của Hồng Kong - trung tâm tài chính - sẽ không bị chuyển đến Đại lục trong tương lai. Một quan điểm khác lại cho rằng, Hồng Kong đang

sử dụng hệ thống pháp luật Anh, nếu không sử dụng hệ thống pháp luật này sẽ không thể xây dựng thành trung tâm tài chính, nhưng về quy mô, thị trường chứng khoán và trái phiếu của Trung Quốc đã vượt xa Hồng Kong về lượng giao dịch. Đối với các tổ chức tài chính và nhà đầu tư, điều quan trọng nhất là liệu họ có thể kiếm tiền hay không chứ không phải hệ thống pháp luật Anh hay hệ thống pháp luật châu Âu lục địa. Hơn 10 năm trước, người ta đã dự đoán Thượng Hải sẽ thay thế vị trí trung tâm tài chính của Hồng Kong. Điều này đã không xảy ra trong thập niên qua, và ngày càng ít nghe thấy dự đoán như vậy. Lý do duy nhất là bởi Đại lục mở cửa tài chính tương đối chậm và cũng khó thực hiện điều này trong tương lai gần.

Trên thực tế, việc Đại lục mở cửa tài chính chậm là do cách tiếp cận tương đối thận trọng. Thủ tướng tương ứng nếu cổ phiếu loại A có tỷ lệ vốn nước ngoài rất cao thì cũng rất khó để giữ vững được thị trường trong cuộc khủng hoảng cổ phiếu vào năm 2015 cho dù có sự hỗ trợ của nhà nước. Nếu các ngân hàng có vốn đầu tư nước ngoài ồ ạt tiến vào Trung Quốc, rủi ro khủng hoảng nợ trong tương lai sẽ rất lớn. Việc có thể sử dụng Hồng Kong làm trung tâm tài chính ở bên ngoài, đồng thời thiết lập bức tường lửa về vốn giữa Hồng Kong và Đại lục là một trong những lý do chính khiến Trung Quốc không xảy ra khủng hoảng tài chính trong mấy chục năm qua. Theo ý nghĩa này, Hồng Kong rất quan trọng và khó thay thế. Tất nhiên, việc trở thành một trung tâm tài chính của Trung Quốc ở nước ngoài cũng mang lại lợi ích lớn cho Hồng Kong. Ví dụ:

giá cổ phiếu trên Sở giao dịch chứng khoán Hồng Kong (HKEX) đã tăng 75 lần trong 20 năm qua và giá trị thị trường đã tăng từ 8,6 tỷ HKD năm 2000 lên gần 400 tỷ HKD năm 2020¹. Nhìn từ lịch sử, vai trò lớn nhất của Hồng Kong là bù đắp cho những gì Đại lục không có. Trong Chiến tranh lạnh, Hồng Kong là kênh trao đổi chính giữa Trung Quốc và thế giới phương Tây. Sau khi tiến hành cải cách mở cửa, Trung Quốc đã trở thành công xưởng của thế giới và Hồng Kong là trung tâm thương mại của Trung Quốc, các bến cảng ở Hồng Kong từng có lúc trở thành bến cảng container bận rộn nhất thế giới. Kể từ đầu thế kỷ trước, nhiều công ty Trung Quốc đã bắt đầu niêm yết trên sàn chứng khoán Hồng Kong, khiến vùng lãnh thổ này trở thành địa điểm quan trọng nhất để các công ty Trung Quốc đầu tư ra nước ngoài. Năm 2019, Tập đoàn Alibaba (Trung Quốc) niêm yết trên sàn chứng khoán Hồng Kong và đây là lần phát hành cổ phiếu lần đầu ra công chúng (IPO) lớn nhất thế giới trong năm 2019. Trong vài năm tới, có thể sẽ có nhiều công ty Trung Quốc niêm yết trên sàn chứng khoán Hoa Kỳ chuyển về Hồng Kong. Có thể dự đoán trong bối cảnh độ súc nước lớn, Hồng Kong với tư cách là trung tâm tài chính quốc tế duy nhất của Trung Quốc sẽ ngày càng có vai trò quan trọng. Vai trò của Hồng Kong trong các giai đoạn lịch sử khác nhau chủ yếu được quyết định ở việc Đại lục có thể làm được điều họ muốn làm hay không. Khi Đại lục có thể làm

1. "Xu hướng chuyển dịch tài khoản ngân hàng dưới tác động của Luật an ninh quốc gia Hồng Kong", *Tlđd*.

được, vai trò của Hồng Kong sẽ giảm dần. Ví dụ: cùng với việc Đại lục xây dựng các cảng biển, vị thế là một trung tâm thương mại của Hồng Kong đang dần suy yếu. Hai mươi năm trước, Hồng Kong vẫn là cảng biển lớn nhất thế giới, nhưng năm 2019, lượng xuất và nhập container của Hồng Kong không còn nằm trong top 5 tại Trung Quốc. Cùng với việc Đại lục ngày càng có nhiều kinh nghiệm giao dịch với thế giới, vị thế trung gian của Hồng Kong suy giảm cũng là một thực tế không phải bàn cãi. Tháng 5/2020, sau khi giảm 98% giá trị trên thị trường chứng khoán trong 10 năm qua, Tập đoàn Li&Fung - nhà môi giới thương mại nổi tiếng của Hồng Kong - đã tuyên bố rút khỏi thị trường chứng khoán này¹.

Bối cảnh trên vừa là cơ hội vừa là sứ mệnh của Hồng Kong. Về cơ hội, Hồng Kong đang hướng đến thế giới đại dương phát triển, dựa vào thị trường khổng lồ của Trung Quốc để trao đổi với trong và ngoài nước, do đó có rất nhiều cơ hội kinh doanh. Về sứ mệnh, trước sự bất kịp nhịp độ phát triển của Đại lục, ưu thế hàng đầu của Hồng Kong sẽ không thể duy trì quá lâu, đòi hỏi phải tìm kiếm điểm tăng trưởng mới. Vì vậy, thành phố nhỏ này cần liên tục chuyển đổi mô hình vận hành và phát triển.

1. "Xu hướng chuyển dịch tài khoản ngân hàng dưới tác động của Luật an ninh quốc gia Hồng Kong", *Tlđd*.

DIỄN BIẾN VÀ NGUỒN GỐC NHỮNG VẬN ĐỘNG CHÍNH TRỊ TẠI HỒNG KÔNG TRONG THỜI GIAN GẦN ĐÂY

1. Diễn biến vận động chính trị của Hồng Kong trong thời gian gần đây

Nhìn lại những biến động chính trị tại Hồng Kong thời gian qua có thể thấy, những dấu hiệu đáng ngại đã xuất hiện từ năm 2003, khi Trung Quốc bắt đầu kiểm duyệt những người mua bán, trao đổi các tài liệu có nội dung chỉ trích Đảng Cộng sản Trung Quốc hay Chính phủ Trung ương, đặc biệt là những nội dung kêu gọi ly khai, thúc đẩy độc lập. Nhiều người trong số họ đã bị bắt bằng nhiều biện pháp hoặc giam giữ với những lý do khác nhau. Những biện pháp này được cho là để kiểm soát tiếng nói tự do. Việc các đặc vụ Đại lục hoạt động tại thành phố tự trị này là bất hợp pháp, nhưng vụ mất tích của 5 người bán sách ở Hồng Kong, vốn được biết đến với việc xuất bản các bài viết nói xấu lãnh đạo Trung Quốc vào năm 2014 đã khiến nhiều người chỉ trích Trung Quốc đã vượt qua giới hạn đó. Khi Lý Ba, một trong số những người

bán sách nói trên, biến mất khỏi Hồng Kong, vụ việc đã bị cộng đồng quốc tế lên án và dẫn tới các cuộc biểu tình dưới tên gọi là phong trào “cách mạng Ô dù”, nhiều người cho rằng quyền tự trị và luật pháp của thành phố đang bị xâm phạm. Sau đó, vào năm 2017, quyền tự trị của Hồng Kong đã bị lung lay khi chính quyền Trung Quốc bắt Tiêu Kiến Hoa, một nhà tài chính người Canada gốc Hoa, tại khách sạn Four Seasons để đưa đến Trung Quốc xét xử. Những bí ẩn xoay quanh vụ mất tích của tỷ phú này đã làm dấy lên lo ngại về sự can thiệp của Trung Quốc. Người ta nghi ngờ rằng vụ Tiêu Kiến Hoa mất tích là một phần trong chiến dịch chống tham nhũng đang diễn ra ở Trung Quốc¹.

Từ năm 2014, Hồng Kong đã phải trải qua một hành trình đầy biến động để đối phó với chính sách “thu hồi thật”, “thu hồi sâu” của Chính phủ Trung ương. Như đã trình bày ở trên, theo thỏa thuận bàn giao năm 1997 với Anh, Trung Quốc đã đồng ý bảo đảm cho Hồng Kong một số quyền tự do nhất định, bao gồm quyền tự trị tư pháp và lập pháp trong 50 năm theo một dàn xếp được gọi là chính sách “Một nước, hai chế độ”. Mặc dù Trung Quốc vẫn tuyên bố tôn trọng các quyền đó, nhưng các điều khoản trong Luật an ninh quốc gia mới lại cho thấy không phải vậy. Trên thực tế, việc thu hồi Hồng Kong thiếu triệt để khiến Hồng Kong luôn là vấn đề nhức nhối của Trung Quốc trong suốt 24 năm qua. Trung Quốc dường như

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Trung Quốc tiếp tục trùng trị phe đối lập tại Hồng Kong”, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5316682>.

chưa bao giờ chấp nhận các điều khoản bàn giao năm 1997 và đã từng bước theo đuổi một cách có hệ thống việc thay đổi tất cả các quyền và quy tắc dân chủ mà người dân Hồng Kong được hưởng, đồng thời áp đặt những tiêu chuẩn đối với người dân Hồng Kong giống như với người dân Đại lục. Để thúc đẩy việc thu hồi hoàn toàn Hồng Kong, Trung Quốc đã tiến hành một loạt động thái trước khi ban hành Luật an ninh quốc gia, bao gồm: nỗ lực thông qua Luật an ninh lần đầu tiên (năm 2003), cải cách giáo dục (năm 2012), bác bỏ quy chế phổ thông đầu phiếu hay sự trỗi dậy của phong trào “Chiếm trung tâm” (năm 2014), vụ những người bán sách mất tích (năm 2015), bác bỏ tư cách của các nhà lập pháp (năm 2016-2017), Dự luật dẫn độ (năm 2019).

Trong những năm gần đây, trước tiềm lực trong nước và vị thế quốc tế gia tăng vô cùng mạnh mẽ, Trung Quốc đã mất “kiên nhẫn chiến lược” đối với vấn đề Hồng Kong. Trung Quốc đã không thể “đợi” đến năm 2047 để thu hồi Hồng Kong hoàn toàn như quy định của Luật cơ bản. Bằng nhiều cách thức khác nhau, một mặt, Trung Quốc liên tục mở rộng quyền kiểm soát chính trị, can dự vào nền kinh tế cũng như quyền tự trị toàn diện của Hồng Kong; mặt khác, một phần nào đó vẫn tiếp tục thúc đẩy quyền tự do về kinh tế để duy trì chức năng của thành phố này như một trung tâm tài chính bên ngoài và một “trạm trung chuyển” của hàng hóa, các dòng đầu tư quốc tế vào Đại lục.

Ngày 30/6/2020, Luật an ninh quốc gia áp dụng cho Hồng Kong được biểu quyết thông qua và chính thức bổ sung vào

Luật cơ bản của Hồng Kong. Chính phủ Trung Quốc, chính quyền Hồng Kong và phe “ủng hộ Bắc Kinh” ở Hồng Kong cho rằng phong trào biểu tình kéo dài cao điểm từ hơn một năm trước đó (tính từ khi Dự luật dẫn độ có kế hoạch thông qua), và làn sóng đấu tranh, thậm chí là phản kháng lúc âm ỉ, lúc mạnh mẽ suốt từ phong trào “cách mạng Ô dù” năm 2014, là những diễn biến phức tạp, khó lường tại đặc khu. Nguy cơ bạo lực leo thang, có chính phủ nước ngoài hậu thuẫn khiến thanh thế của thế lực “Hồng Kong độc lập” gia tăng là mối nguy cơ mới rất lớn đối với an ninh, phát triển của Hồng Kong nói riêng, Trung Quốc nói chung. Cho nên, Luật an ninh quốc gia sẽ là công cụ để ổn định xã hội Hồng Kong và Bắc Kinh cho rằng đây là phương án bắt buộc, cần thiết nhằm đáp ứng các yêu cầu hiện tại và lâu dài. Toàn bộ tiến trình lập pháp chỉ mất hơn một tháng, do Ủy ban Thường vụ Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc chủ trì, bỏ qua quyền của cơ quan lập pháp Hồng Kong, không tiến hành tham vấn rộng rãi nhân dân Hồng Kong. Vì thế, khi ban hành văn bản luật này, Trung Quốc vấp phải sự công kích mạnh mẽ của phái dân chủ ở Hồng Kong. Luật an ninh quốc gia có tính chất “khắc nghiệt” hơn so với Dự luật dẫn độ; làm “xói mòn” Điều 23 Luật cơ bản; làm “lung lay” nguyên tắc “Một nước, hai chế độ”, “người Hồng Kong quản lý Hồng Kong” cũng như tính độc lập tư pháp của Hồng Kong.

Nội dung cơ bản của Luật an ninh quốc gia gồm các điểm cốt lõi sau: *một là*, các tội phạm ly khai, lật đổ nhà nước, khủng bố và câu kết với các phần tử nước ngoài để gây nguy hiểm cho an ninh quốc gia bị phạt tù với mức án cao nhất là chung thân;

hai là, các công ty hoặc nhóm vi phạm Luật an ninh quốc gia sẽ bị phạt và có thể bị đình chỉ hoạt động; ba là, làm hư hại một số phương tiện giao thông và thiết bị được coi là hành động khủng bố; bốn là, bất kỳ ai bị kết án vi phạm Luật an ninh quốc gia sẽ không được tham gia bất kỳ cuộc bầu cử nào của Hồng Kong; năm là, sẽ thành lập một cơ quan an ninh của Chính phủ Trung ương tại Hồng Kong. Hoạt động của cơ quan an ninh quốc gia mới và nhân viên của cơ quan này do Chính phủ Trung ương chỉ định. Bộ máy cơ quan an ninh mới sẽ hoạt động độc lập, bao gồm nhiều lực lượng, không thuộc thẩm quyền giám sát và không phải báo cáo chính quyền địa phương; sáu là, cơ quan chức năng có thể theo dõi và giám sát điện thoại những người bị nghi ngờ là gây nguy hiểm cho an ninh quốc gia; bảy là, Luật an ninh quốc gia áp dụng cho cả cư dân thường trú và cư dân không thường trú tại Hồng Kong; tám là, việc quản lý các tổ chức phi chính phủ và cơ quan thông tấn báo chí nước ngoài ở Hồng Kong sẽ được tăng cường.

Như vậy, điểm cốt yếu của Luật an ninh quốc gia là cớ sở để các cơ quan an ninh, tình báo quân đội và công an Trung Quốc công khai mở văn phòng và hoạt động tại đặc khu Hồng Kong dưới dạng thức “bảo đảm an ninh”, “hướng dẫn và hỗ trợ” cảnh sát Hồng Kong thực thi luật pháp tại đặc khu. Trước đây, lực lượng công an, quân đội Trung Quốc không có quyền hành pháp tại Hồng Kong. Văn bản Luật an ninh quốc gia đã trao cho chính quyền Trung Quốc đại lục quyền hạn và không gian rất lớn để áp dụng luật pháp ở Hồng Kong. Hơn nữa, nội dung đã cho thấy Luật an ninh quốc gia lấn át không ít quyền hạn của Luật cơ bản.

Tiếp đó, ngày 07/7/2020, để thực hiện Luật an ninh quốc gia, Trung Quốc đã khai trương Văn phòng Bảo vệ an ninh quốc gia của Chính phủ Trung ương tại Đặc khu hành chính Hồng Kong (HKSAR). Theo Luật an ninh quốc gia mới ban hành, Văn phòng này chịu trách nhiệm phân tích và đánh giá những diễn biến liên quan tới công tác bảo vệ an ninh quốc gia ở Hồng Kong, đưa ra các ý kiến và đề xuất về những chiến lược lớn và chính sách quan trọng; đồng thời giám sát, hướng dẫn, điều phối và hỗ trợ đặc khu đảm nhận các nhiệm vụ bảo vệ an ninh quốc gia. Ngoài ra, Văn phòng trên còn thu thập và phân tích tin tình báo, các thông tin về an ninh quốc gia, xử lý các hành động vi phạm đe dọa đến an ninh quốc gia.

Những nỗ lực cứng rắn của Chính phủ Trung ương Trung Quốc nhằm can dự sâu rộng vào chính trị nội bộ, từ đó kiềm chế Hồng Kong đã tạo ra cuộc “khủng hoảng” hay chí ít là những biến động chính trị rất lớn, làm suy giảm nghiêm trọng năng lực và động lực phát triển, gây ra sự bất ổn và tổn hại đến niềm tin đã có từ lâu đối với quyền tự trị của đặc khu này.

Nhìn lại thực tế cho thấy, diễn biến chính trị tại Hồng Kong như đã phân tích đến từ nhiều nguyên nhân khác nhau, nhưng yếu tố rất cơ bản là do chính sách của Chính phủ Trung ương Trung Quốc. Nếu tính từ thời điểm phát triển mạnh mẽ (đầu những năm 2000) đến nay, một Trung Quốc trỗi dậy và liên tục tìm kiếm sự hiện diện ở khắp nơi trên thế giới đã lựa chọn theo đuổi một chính sách tham vọng, quyết liệt trong nhiều vấn đề. Diễn hình là Trung Quốc đã sử dụng

các phương thức vô về, gây sức ép, tạo sự phụ thuộc kinh tế, đe dọa, thậm chí có hành động vi phạm chủ quyền và nhiều phương thức khác nhằm gia tăng sức ảnh hưởng trên toàn cầu. Từ chính sách vi phạm Công ước của Liên hợp quốc về Luật biển (UNCLOS) năm 1982 trong tranh chấp ở Biển Đông, tranh chấp lãnh thổ với Ấn Độ, đe dọa sáp nhập vùng lãnh thổ Đài Loan bằng cách sử dụng vũ lực nếu hòn đảo này tuyên bố độc lập, mở rộng quyền kiểm soát đối với Hồng Kong, tranh chấp với Nhật Bản trên quần đảo Senkaku - theo cách gọi của người Nhật, trong khi Trung Quốc gọi là Điếu Ngư - cho tới việc mở rộng sự hiện diện của hải quân ở khu vực Ấn Độ Dương, ở bất kỳ đâu Trung Quốc cũng chứng tỏ sự chủ động, quyết liệt. Và cao điểm của những nỗ lực của Trung Quốc nhằm chấm dứt quyền tự trị của Hồng Kong là việc ban hành Luật an ninh quốc gia được đánh giá là “hà khắc” tại đặc khu vào ngày 30/6/2020.

Việc “cưỡng chế” thi hành Luật này đã dẫn tới một cuộc giằng co bế tắc giữa Trung Quốc và Hồng Kong, giữa Hồng Kong và thế giới cũng như giữa Trung Quốc với phần còn lại. Quyết định của Trung Quốc trong việc áp đặt Luật này bị nhiều quốc gia phương Tây đánh giá là đi ngược lại “tiểu Hiến pháp” (Luật cơ bản) của đặc khu; cách thức thông qua Luật an ninh quốc gia hầu như không nhận được sự đồng tình của các đại diện Hội đồng Lập pháp Hồng Kong bởi nó trái với những thông lệ trong quá khứ, đồng thời gợi nhớ đến những luật lệ từng được thiết lập để duy trì trật tự ở các vùng lãnh thổ đặc biệt. Cụ thể, cảng thẳng bắt đầu khi Đại hội đại biểu nhân dân

tộc quốc Trung Quốc ủy quyền cho Ủy ban Thường vụ soạn thảo Luật an ninh quốc gia. Động thái này trực tiếp vi phạm Điều 18 Luật cơ bản của Hồng Kông - có hiệu lực sau khi Anh trao trả Hồng Kông cho Trung Quốc vào năm 1997. Luật cơ bản vốn là công cụ hạn chế Trung Quốc áp dụng luật quốc gia đối với đặc khu, ngoại trừ các vấn đề về quốc phòng và ngoại giao. Do vậy, việc ban hành đạo luật mới đã làm xáo trộn cục diện chính trị ở Hồng Kông, hạn chế mức độ tự trị cao mà khu vực thuộc địa cũ của Anh được hưởng theo nguyên tắc “Một nước, hai chế độ” kể từ khi được trao trả về cho Trung Quốc đại lục quản lý.

Luật mới này còn gây tranh cãi khi mang lại cho Trung Quốc quyền tư pháp chưa từng có đối với Hồng Kông, trong đó có thẩm quyền xét xử các vụ án, tiến hành xét xử bí mật mà không cần có bồi thẩm đoàn và thẩm quyền vận hành cơ quan an ninh quốc gia. Việc ban hành Luật an ninh quốc gia đánh dấu một nấc thang đặc biệt trong “quá trình thu hồi lần thứ hai” để Hồng Kông về sâu hơn, thực chất hơn với Trung Quốc (lần thu hồi thứ nhất năm 1997 được đánh giá là chưa triệt để, chưa sâu rộng, chưa toàn diện). Đây cũng là diễn biến quan trọng nhất, mở ra thời kỳ mới của những xung đột chính trị, kinh tế cao điểm của Hồng Kông, có tác động mạnh mẽ đến đặc khu hành chính này cũng như Trung Quốc, khu vực và thế giới.

Nhiều ý kiến cho rằng, sau này, nền chính trị cũng như số phận của Hồng Kông sẽ có thay đổi lớn. Luật an ninh quốc gia

mới thể hiện sự mất kiên nhẫn của Trung Quốc¹ trong suốt nhiều thập niên qua đã lên đến đỉnh điểm, khi phong trào biểu tình quy mô lớn liên tục nổ ra (tính từ năm 2014 đến nay), Trung Quốc cuối cùng đã phải sử dụng biện pháp cứng rắn để xử lý khủng hoảng. Sau này, những người bảo vệ pháp luật vốn tự hào về hệ thống luật pháp mạnh mẽ và các tòa án độc lập ở Hồng Kong sẽ không còn được hưởng đặc quyền như vậy nữa.

Những điểm chính trong các biến động này sẽ có tác động sâu rộng đến cuộc sống ở đặc khu với 7,5 triệu dân, làm lung lay dữ dội vị thế trung tâm tài chính hàng đầu thế giới của Hồng Kong. Câu hỏi đặt ra là: Tại sao Trung Quốc lại muốn làm như vậy? Và câu trả lời là: Trung Quốc đã lưu ý tới Điều 23 Luật cơ bản của Hồng Kong, trong đó quy định thành phố phải ban hành luật an ninh quốc gia để cấm các hành vi “phản quốc, ly khai, nổi loạn và lật đổ” Chính phủ Trung ương Trung Quốc, nhưng trên thực tế, Hồng Kong không ban hành được luật riêng. Ý định của Trung Quốc bị thúc đẩy bởi các cuộc biểu tình ở Hồng Kong vào năm 2019 và càng được củng cố bởi lời đề nghị mà vị quan chức hàng đầu của Bắc Kinh tại Hồng Kong - Chủ nhiệm Văn phòng liên lạc của Chính phủ Trung ương Lạc Huệ Ninh đưa ra về sự cần thiết ban hành Luật an ninh quốc gia mới nhằm chống lại những người biểu tình bạo lực và các phần tử ủng hộ độc lập. Trước đó,

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Liệu kinh tế Hong Kong có thể bùng sáng trở lại trong năm 2021?”, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5244086>.

mặc dù Điều 23 Luật cơ bản đã bảo vệ các quyền cơ bản của người dân Hồng Kong và ngăn chặn Chính phủ Trung ương có hành động hạn chế các quyền như tự do ngôn luận và tự do báo chí, song Trung Quốc vẫn tìm cách ban hành một điều luật vào năm 2003 nhằm thay đổi các quyền tự do này, dẫn đến các cuộc biểu tình quy mô lớn trên đường phố, khiến Giám đốc An ninh Diệp Lưu Thực Nghi phải từ chức vì không thể kiểm soát được tình hình. Luật an ninh quốc gia mới hiện nay được cho là sẽ thay đổi hệ thống lập pháp Hồng Kong bằng cách trực tiếp ban hành quy định mới.

Người dân Hồng Kong coi đây là hồi kết của nguyên tắc “Một nước, hai chế độ” vốn mang lại cho họ quyền tự trị dưới hình thức hạn chế, và đó là lý do tại sao Luật an ninh quốc gia mới gây ra nhiều lo ngại và nỗi thất vọng bởi nó đồng nghĩa với sự chấm dứt quyền tự trị của Hồng Kong.

Các nước phương Tây cũng phản ứng rất mạnh mẽ trước sự ra đời của Luật an ninh quốc gia bởi họ lo ngại Luật này sẽ xóa bỏ các quyền tự do trên diện rộng, một yếu tố thiết yếu bảo đảm vị thế trung tâm tài chính toàn cầu của Hồng Kong. Khi Hồng Kong trở về Trung Quốc, Trung Quốc hứa hẹn cho phép thành phố này được tự chủ ở mức độ cao trong 50 năm theo nguyên tắc “Một nước, hai chế độ”. Tuy nhiên, các nhà hoạt động dân chủ tỏ ra nghi ngờ và chỉ ra rằng Trung Quốc đang ngày càng thắt chặt sự “kìm kẹp” đối với thành phố cảng sôi động này. Về phần mình, Trung Quốc vẫn luôn phản đối sự can thiệp của các yếu tố nước ngoài vào công việc nội bộ.

Vốn được Chính phủ Trung ương ủng hộ bổ nhiệm, nhà lãnh đạo Hồng Kong Lâm Trịnh Nguyệt Nga đã gọi những người phản đối Luật an ninh quốc gia mới và làn sóng chống đối Luật này là “kẻ thù của nhân dân”. Lâm Trịnh Nguyệt Nga cáo buộc những người ủng hộ độc lập thông đồng với các thế lực nước ngoài và phá hoại an ninh Hồng Kong. Để biện minh cho Luật an ninh quốc gia, Trung Quốc đã so sánh việc ban hành Luật này với việc “cài đặt phần mềm diệt virus”, khẳng định rằng Luật mới chỉ nhắm vào một nhóm nhỏ những kẻ gây rối và không làm xói mòn các quyền hợp pháp đã giúp Hồng Kong trở thành trung tâm tài chính nhộn nhịp cũng như không ảnh hưởng đến các quyền hay lợi ích của nhà đầu tư. Trái lại, phản ứng về việc Luật mới được thông qua và thực thi, nhận thức về mối đe dọa và cảm giác bất an của người dân Hồng Kong lại rõ ràng đến mức nhiều người lo sợ về quyền lợi trong tương lai của họ và đã lên kế hoạch rời khỏi vùng lãnh thổ này để đến các quốc gia khác, nơi họ được chào đón.

Nhằm tìm kiếm nơi sinh sống an toàn, những người chạy trốn khỏi Hồng Kong bắt đầu tham vấn các chuyên gia nhập cư, luật sư, đại lý bất động sản và các cổng thông tin để được giúp đỡ và hướng dẫn. Những yêu cầu như vậy đã xuất hiện ở Malaixia, Ôxtrâylia, Anh, Thái Lan, Canada và Philíppin. Trong số này, Ôxtrâylia được ưa thích nhất và là nơi những người Hồng Kong giàu có muốn di cư tới. Phản ứng của người dân Hồng Kong với Luật mới này khiến người ta nhớ lại cuộc di cư mà thành phố này từng chứng kiến vào năm 1997,

khi được bàn giao từ Anh về cho Trung Quốc đại lục. Hồng Kong rốt cuộc có thể sẽ phải chịu thiệt hại vì những người tài năng hoặc những người có tài sản lớn sẽ di cư đến những nơi tươi sáng hơn. Tình trạng thoái vốn cũng sẽ xảy ra vì những người giàu sẽ đem tiền đầu tư vào nơi định cư mới của họ. Các nước Anh, Ôxtrâylia, Hoa Kỳ và vùng lãnh thổ Đài Loan sẵn sàng trải thảm đỏ cho những người Hồng Kong quyết định chọn những điểm đến này là nơi sinh sống. Trào lưu di cư này sẽ là một trong những tác nhân dẫn tới sự sụt giảm về vị thế là trung tâm tài chính lớn ở châu Á của Hồng Kong. Bởi vậy, không có gì đáng ngạc nhiên khi Trung Quốc cáo buộc rằng các quốc gia chào đón những người Hồng Kong di cư là đang can thiệp vào công việc nội bộ của Trung Quốc.

Lập trường của Trung Quốc về Hồng Kong cần phải được xem xét trong bối cảnh rộng hơn liên quan đến tham vọng trở thành siêu cường duy nhất (vượt Hoa Kỳ), mà Trung Quốc đã ấp ủ từ lâu. Hồng Kong chỉ là một ví dụ thể hiện ý định và mục tiêu của Trung Quốc. Nhờ kiểm soát tốt và sớm dịch bệnh trong khi toàn thế giới tập trung chiến đấu với đại dịch COVID-19, Trung Quốc đã tận dụng thời cơ phô trương sức mạnh trên nhiều mặt trận khác nhau. Mong muốn hướng sự chú ý của dư luận trong nước sang các vấn đề bên ngoài Trung Quốc vì lo sợ những bất ổn nảy sinh từ bên trong có thể là một lời giải thích khác cho hành động quyết liệt của Trung Quốc.

Tiếp sau Luật an ninh quốc gia, ngày 11/3/2021, Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc đã biểu quyết

thông qua “Quyết định về hoàn thiện hệ thống bầu cử ở Đặc khu hành chính Hồng Kông” với 2.895 phiếu tán thành, 1 phiếu trống, không có phiếu phản đối¹.

Quyết định này tổng cộng có 9 điều, trong đó trọng điểm là: Ủy ban bầu cử Hồng Kông (gồm 1.500 người ở 5 lĩnh vực) có trách nhiệm bầu chọn các ứng cử viên cho chức vụ trưởng đặc khu hành chính, một số thành viên của Hội đồng Lập pháp, đề cử các ứng cử viên trưởng đặc khu hành chính và ứng cử viên nghị sĩ Hội đồng Lập pháp...

Trọng tâm của việc thay đổi Ủy ban bầu cử là thành phần và trao quyền. Về mặt số lượng, ủy ban này sẽ được mở rộng từ 1.200 lên 1.500 ủy viên, đồng thời tăng thêm một lĩnh vực mới. Quyết định nêu rõ Hồng Kông sẽ thành lập một “Ủy ban bầu cử có tính đại diện rộng rãi, phù hợp với tình hình thực tế của Đặc khu hành chính Hồng Kông, phản ánh lợi ích chung của xã hội”. Ủy ban bầu cử Hồng Kông trước đây gồm 1.200 thành viên, chức năng chính là đề cử và bầu chọn các ứng cử viên cho chức vụ trưởng đặc khu. Các thành viên đến từ 4 lĩnh vực chính (bao gồm kinh doanh và tài chính; các lĩnh vực chuyên môn; lao động, dịch vụ xã hội; tôn giáo), mỗi lĩnh vực có 300 thành viên và các chính trị gia.

Lĩnh vực thứ 5 mới được bổ sung theo Quyết định này sẽ bao gồm đại biểu tham dự Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc khu vực Hồng Kông, Ủy viên Chính Hiệp toàn quốc

¹ “Một số vấn đề liên quan đến việc hoàn thiện chế độ bầu cử của Hồng Kông”, Thời báo Hoàn cầu (Trung Quốc), ngày 30/3/2021.

khu vực Hồng Kong và các thành viên ở Hồng Kong có liên quan đến các tổ chức đoàn thể có tính toàn quốc. Quyết định còn nêu rõ trưởng đặc khu hành chính Hồng Kong do Ủy ban bầu cử bầu và Chính phủ Trung ương bổ nhiệm. Các ứng cử viên cho chức vụ trưởng đặc khu phải được trên 188 thành viên của Ủy ban bầu cử cùng đề cử và trên 15 thành viên từ mỗi lĩnh vực trong số 5 lĩnh vực nêu trên tham gia đề cử. Ủy ban bầu cử bầu chọn ứng cử viên trưởng đặc khu bằng cách bỏ phiếu kín (mỗi người một phiếu), ứng cử viên trưởng đặc khu phải được hơn một nửa tổng số thành viên của Ủy ban bầu cử ủng hộ.

Trước đây, một số lượng lớn các thành viên của Ủy ban bầu cử là các nhân sĩ ủng hộ chính quyền, cuộc bầu cử trưởng đặc khu luôn bị chỉ trích là một “cuộc bầu cử vòng tròn nhỏ”. Kế hoạch cải cách của Bắc Kinh dường như đã khiến vòng tròn này trở nên nhỏ hơn.

Quyết định quy định: số lượng nghị sĩ Hội đồng Lập pháp Hồng Kong mỗi khóa là 90 người được bầu thông qua ba phương thức: bầu cử Ủy ban bầu cử, bầu cử nhóm chức năng và bầu cử trực tiếp cấp quận. Hội đồng Lập pháp ban đầu có tổng cộng 70 ghế, trong đó 35 ghế được bầu trực tiếp ở khu vực và 35 ghế được bầu từ khu vực bầu cử chức năng. Trong khu vực bầu cử chức năng có 5 ghế “ủy viên hội đồng siêu quận” được đề cử và ứng cử bởi các ủy viên hội đồng quận, được những cử tri không có quyền bầu cử ở các khu vực bầu cử chức năng khác bầu ra và được coi là một trong những ghế nghị sĩ thông qua bầu cử trực tiếp; các ghế khác do phe

ủng hộ chính quyền chiếm ưu thế. Theo cơ chế ban đầu, nếu phe ủng hộ dân chủ có thể nhận được hơn 1/3 số phiếu bầu, sẽ cấu thành “thiểu số then chốt” trong Hội đồng Lập pháp, có khả năng lật ngược các dự luật gây tranh cãi lớn mà các nhà chức trách muốn thúc đẩy. Ngoài ra, số ghế tăng lên đồng nghĩa với việc tỷ lệ bầu cử trực tiếp giảm xuống.

Quyết định còn quy định thành lập Ủy ban thẩm tra tư cách ứng cử viên Hồng Kong, phụ trách việc thẩm tra và xác nhận tư cách các ứng cử viên cho Ủy ban bầu cử, các ứng cử viên cho chức vụ trưởng đặc khu và các ứng cử viên cho Hội đồng Lập pháp. Hiện chưa rõ Ủy ban thẩm tra này sẽ do ai hoặc cơ quan nào chịu trách nhiệm, nếu phán đoán theo phạm vi thẩm tra thì quyền lợi của Ủy ban này tương đối lớn. Ban đầu, đối với việc đề cử chức vụ trưởng đặc khu, quyền lực của Chính phủ Trung ương ở giai đoạn cuối cùng mới có chỗ để phát huy. Tuy nhiên, thông qua cơ chế thẩm tra, Chính phủ Trung ương có thể kiểm soát trực tiếp việc bổ nhiệm nhân sự trong hệ thống chính trị của Hồng Kong trong tương lai.

Theo quan điểm của Trung Quốc, do có nhiều lỗ hổng trong hệ thống bầu cử Hồng Kong, một số lực lượng chống đối đã không thừa nhận rằng Hiến pháp và Luật cơ bản đã tạo nên trật tự hành pháp của Hồng Kong, câu kết với các thế lực thù địch phương Tây để thâm nhập bộ máy quản lý của Hồng Kong, đặc biệt là Ủy ban bầu cử trưởng đặc khu, Hội đồng Lập pháp và Hội đồng địa phương. Trang mạng phân tích chính trị nổi tiếng của Xingapo đã nhấn mạnh đây là mối đe dọa đối với an ninh quốc gia, làm cho cơ chế “Một nước,

hai chế độ” không được thực hành đầy đủ và chính xác, ảnh hưởng đến sự phát triển ổn định của Hồng Kong¹.

Quyết định trên là một biện pháp mạnh mà Quốc hội Trung Quốc áp đặt đối với Hồng Kong kể từ sau khi Luật an ninh quốc gia mới tại Hồng Kong được ban hành hồi tháng 6/2020. Động thái này nhằm tăng cường sự kiểm soát của Chính phủ Trung ương đối với Hồng Kong, đánh dấu thế chế chính trị của Hồng Kong bước sang một giai đoạn mới. Căn cứ theo đó, Ủy ban Thường vụ Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc được trao quyền sửa đổi Phụ lục 1 “Các biện pháp bầu trưởng đặc khu” và Phụ lục 2 “Các biện pháp bầu và thủ tục biểu quyết của Hội đồng Lập pháp” trong Luật cơ bản Hồng Kong. Sau đó, chính quyền Hồng Kong sẽ sửa đổi luật địa phương của Hồng Kong theo các Phụ lục 1 và Phụ lục 2 đã sửa đổi.

Quyết định này của Chính phủ Trung ương Trung Quốc cho thấy mục tiêu hướng tới sự “hoàn thiện” hệ thống bầu cử của Hồng Kong và bảo đảm “người Hồng Kong quản lý Hồng Kong, lấy những người yêu nước làm chủ thể”. Ngay sau khi Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc biểu quyết về quyết định có liên quan, Trưởng Đặc khu hành chính Hồng Kong Lâm Trịnh Nguyệt Nga đã ra tuyên bố cho biết “kiên định ủng hộ và cảm ơn chân thành” đối với quyết định của Chính phủ Trung ương. Tuy nhiên, các chuyên gia phân tích

1. “Cải cách bầu cử ở Hồng Kong - Cơ hội hay thách thức” (Bản dịch của Thông tấn xã Việt Nam), ngày 09/4/2021, *The Straits Times* (Singapore), <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5380096>.

chính trị cho rằng quyết định này đã làm suy yếu cam kết về “Một nước, hai chế độ” và làm tổn hại rất lớn đến tiến trình dân chủ của Hồng Kông.

Phó Chủ tịch Hiệp hội nghiên cứu Hồng Kông và Ma Cao toàn quốc, Giáo sư danh dự của Đại học Trung Văn Hồng Kông Lưu Triệu Giai cho rằng, sau các động thái lập pháp của Chính phủ Trung ương, Đặc khu hành chính Hồng Kông hiện đang phải đổi mới với 5 hoạt động chống phá chính quyền đáng chú ý, cụ thể như sau:

Một là, các thế lực thù địch trong và ngoài nước không ngừng thách thức chủ quyền quốc gia, bao gồm cả việc chấn ván và phủ nhận chủ quyền quốc gia đối với Hồng Kông, quyền quản lý toàn diện của Chính phủ Trung ương đối với Hồng Kông và công khai thách thức Chính phủ Trung ương cũng như thẩm quyền của Luật cơ bản. Những thế lực này còn công khai hoặc ngầm đưa ra chủ trương chia rẽ đất nước, phủ nhận thực tế rằng Hồng Kông là lãnh thổ vốn có của Trung Quốc từ thời cổ đại, công khai hoặc bí mật xúi giục các hành động lật đổ quyền lực nhà nước, lợi dụng phương tiện truyền thông trong và ngoài nước để xuyên tạc chủ trương “Một nước, hai chế độ”...; cầu cứu các thế lực bên ngoài can thiệp các vấn đề của Hồng Kông, nỗ lực “quốc tế hóa” vấn đề Hồng Kông và yêu cầu các nước phương Tây áp đặt các biện pháp trừng phạt đối với Trung Quốc đại lục và đặc khu Hồng Kông.

Hai là, các thế lực thù địch trong và ngoài nước tiếp tục phá hoại và bóp méo giá trị của nhà nước pháp quyền ở Hồng Kông, bao gồm cả việc phủ nhận sự phù hợp của Hiến pháp

quốc gia tại Hồng Kong và không thừa nhận Hiến pháp quốc gia và Luật cơ bản cùng tạo thành trật tự hành pháp của Hồng Kong, cố tình hiểu sai Hiến pháp quốc gia và Luật cơ bản.

Ba là, các thế lực thù địch trong và ngoài nước tấn công nhánh hành pháp. Mặc dù cho đến nay, phe đối lập vẫn chưa thể giành được quyền kiểm soát tại Hội đồng Lập pháp, nhưng không thể loại trừ hoàn toàn khả năng lực lượng này sẽ giành được quyền lực thống trị tại Hội đồng Lập pháp trong tương lai. Ngay cả khi không chiếm đa số ghế trong Hội đồng Lập pháp, phe đối lập vẫn cố ý không thừa nhận vị trí trưởng đặc khu, làm giảm uy tín, vai trò quản trị của đặc khu, không ngừng kích động và vận động quần chúng chống lại chính quyền.

Bốn là, các thế lực thù địch trong và ngoài nước đã cản trở việc xử lý các vấn đề kinh tế và đời sống của người dân. Trong một thời gian dài, Hồng Kong đã mắc kẹt trong hàng loạt mâu thuẫn sâu sắc về kinh tế - xã hội, đời sống của người dân chưa được quan tâm và giải quyết triệt để. Nguyên nhân là do các thế lực thù địch đã biến những vấn đề chính trị thành những vấn đề “quan trọng nhất” của Hội đồng Lập pháp, gạt ra ngoài lề các nghiên cứu, nghị quyết giải quyết các vấn đề kinh tế - xã hội và đời sống của người dân, cản trở việc xây dựng và thực hiện các chính sách liên quan, làm cho những vấn đề đó ngày càng nghiêm trọng hơn, gây nên sự bất bình của người dân đối với chính quyền.

Năm là, các thế lực thù địch trong và ngoài nước không ngừng kích động các cuộc đấu tranh chính trị để gây chia rẽ xã hội. Các lực lượng này và những người ủng hộ họ tập trung vào việc đạo đức hóa, cực đoan hóa và đổi lập hóa các vấn đề

chính trị, thậm chí cả các vấn đề phi chính trị, cản trở mọi sự thỏa hiệp và thương lượng.

Do đó, Chính phủ Trung ương cho rằng, để đạt được mục tiêu chiến lược “người yêu nước quản lý Hồng Kong”, cần phải thực hiện các cải cách toàn diện cần thiết đối với chế độ bầu cử của Hồng Kong, coi trọng các vấn đề như phương thức bầu cử, hoạt động bầu cử và kinh phí, đánh giá tư cách ứng cử viên, những cam kết của các nghị sĩ trước khi nhậm chức, việc kiểm tra, giám sát các nghị sĩ sau khi hoàn thành chức trách..., trong đó quan trọng nhất là vấn đề thẩm tra tư cách ứng cử viên, tránh để lực lượng chống đối lọt vào danh sách ứng cử viên.

Bên cạnh việc ban hành Luật an ninh quốc gia, sửa các luật cũ để gia tăng can dự vào Hồng Kong, tính từ thời điểm ngày 30/6/2020 đến tháng 6/2021, lực lượng cảnh sát an ninh Hồng Kong, Trung Quốc đã tiến hành 107 vụ bắt giữ theo Luật mới và khởi tố 57 người, trong đó đa phần bị từ chối bảo lãnh¹. Vụ án đầu tiên, liên quan tới Đồng Anh Kiệt², sẽ được xét xử mà không có bồi thẩm đoàn. Theo báo chí phương Tây, các thẩm phán an ninh được Trung Quốc lựa chọn kỹ càng rất có thể sẽ kết tội bị cáo với án phạt tù từ 3 năm đến chung thân. Phương Tây đánh giá: Luật an ninh quốc gia rõ ràng sẽ khiến Hồng Kong phải xóa bỏ truyền thống pháp quyền của mình. Nếu người Hồng Kong không muốn bị “dẫn độ” sang Trung Quốc đại lục thì Chính phủ Trung ương chỉ cần đưa

1. “Hồng Kong sau 1 năm áp dụng Luật an ninh quốc gia”, *Tlđd*.

2. Thông tấn xã Việt Nam: “Trung Quốc tiếp tục trừng trị phe đối lập tại Hồng Kong”, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5316682>.

cảnh sát mật và nhân viên an ninh đến thành phố này để hoạt động công khai. Luật an ninh quốc gia trên thực tế đã thay thế Luật cơ bản - vốn được xem là “tiểu Hiến pháp” của Hồng Kong với tuyên bố không một cơ quan nào của Chính phủ Trung ương có thể can thiệp vào công việc nội bộ của đặc khu hành chính này. Theo Luật an ninh quốc gia, Văn phòng bảo vệ an ninh quốc gia đã được thành lập để chỉ đạo, kiểm tra và giám sát các quan chức địa phương với ngân sách hơn 1 tỷ USD cho giai đoạn 2020-2021. Trong vòng một vài tuần, các quan chức và nhân viên Trung Quốc đã nhanh chóng di chuyển đến khách sạn Metropark ở vịnh Causeway - nơi xuất phát điểm của hầu hết các cuộc biểu tình. Sau đó, Văn phòng này được mở rộng nhanh đến mức tiếp quản thêm khách sạn Island Pacific vào tháng 4/2021. Chỉ 11 giờ sau khi Luật an ninh quốc gia bắt đầu có hiệu lực vào ngày 30/6/2020, cảnh sát Hồng Kong đã bắt giữ hơn 9.000 người vì có hành vi vi phạm trật tự công cộng liên quan đến các cuộc biểu tình chống dẫn độ trong năm 2019. Kể từ đầu năm 2020, họ cũng đã viện dẫn các biện pháp hạn chế liên quan tới đại dịch COVID-19 để từ chối phê duyệt tất cả các đơn xin biểu tình¹.

Trong khi đó, ở một diễn biến khác, các nhà dân chủ ở Hồng Kong đã thăm dò bằng các phương thức khác nhau để duy trì phong trào dân chủ ngoài những cuộc biểu tình trên đường phố. Nguồn cổ vũ lớn cho họ chính là kết quả cuộc bầu cử Hội đồng cấp quận ngày 24/11/2019 với việc những ứng cử viên ủng hộ quyền biểu tình giành được 57% số phiếu phổ thông,

1. "Hồng Kong sau 1 năm áp dụng Luật an ninh quốc gia", *Tlđd*.

tương đương 391 ghế trên tổng số 452 ghế¹. Họ đã tổ chức một cuộc bầu cử sơ bộ để gia tăng cơ hội giành quá bán trên tổng số 70 ghế Hội đồng Lập pháp trong cuộc bầu cử lẽ ra diễn ra vào ngày 06/9/2020². Các nhóm nghề nghiệp bao gồm bác sĩ, người làm công tác xã hội, viên chức, luật sư, giáo viên, kế toán, thanh tra viên, kiến trúc sư và nhân viên tài chính đã thành lập các nghiệp đoàn mới với tốc độ chưa từng có. Điều mà Chính phủ Trung ương xem là mối đe dọa an ninh quốc gia và cần được giải quyết thông qua Luật mới chính là hoạt động tập thể phi bạo lực, vốn đã trở thành tâm điểm trong năm 2020.

Văn phòng các vấn đề Hồng Kong và Ma Cao của Quốc vụ viện Trung Quốc lên án cuộc bầu cử sơ bộ vì cho rằng cuộc bầu cử này đã biến Hồng Kong thành căn cứ cho các cuộc “cách mạng màu”, cũng như các hoạt động xâm nhập và lật đổ chống lại nhà nước. Chủ nhiệm Văn phòng liên lạc của Chính phủ Trung ương tại Hồng Kong Lạc Huệ Ninh phát biểu rằng phe đối lập sẽ không bao giờ được phép nắm giữ một nửa cơ quan lập pháp để nắm quyền điều hành. Trung Quốc bày tỏ quan điểm tương tự về các cuộc đình công và tẩy chay nhằm mục tiêu làm tê liệt chính quyền Hồng Kong và giành quyền quản lý đặc khu hành chính này. Các cuộc tổng đình công vào ngày 05/8/2019 bị lên án là vi phạm nghiêm trọng trật tự công cộng và luật pháp, thách thức nguyên tắc cơ bản “Một nước, hai chế độ”.

1. “Cải cách bầu cử ở Hồng Kong - Cơ hội hay thách thức”, *Tlđd*.

2. Do đại dịch COVID-19, cuộc bầu cử Hội đồng Lập pháp Hồng Kong khóa VII đã bị hoãn và dự kiến sẽ diễn ra vào ngày 19/12/2021 (BT).

Luật an ninh quốc gia và việc cải cách hệ thống bầu cử chính là phương tiện giúp Chính phủ Trung ương hoàn thành mục tiêu sau cùng. Các vụ bắt giữ và biện pháp hỗ trợ chỉ mang tính chất minh họa. Một trong những mục tiêu đặc biệt là nhân vật Lê Chí Anh, chủ tờ *Apple Daily* - ấn phẩm duy nhất ủng hộ dân chủ. Ngày 10/8/2020, 200 cảnh sát đã vây quanh tòa soạn báo, bắt giữ Lê Chí Anh cùng 2 con trai và 4 quản lý cấp cao. Lê Chí Anh chính thức bị buộc tội và bị từ chối bảo lãnh theo Luật an ninh quốc gia. Ngày 17/5/2021, cảnh sát đã phong tỏa khối tài sản trị giá 64 triệu USD của ông, bao gồm 70% cổ phần tờ báo này. Đây là lần đầu tiên một công ty niêm yết trở thành mục tiêu của Trung Quốc¹.

Cùng thời điểm với Lê Chí Anh, một nhân vật khác là Châu Đình - biểu tượng cho phong trào phản kháng của giới trẻ Hồng Kong - cũng đã bị bắt giữ, buộc tội và bị từ chối bảo lãnh vào cuối năm 2020².

Làn sóng trấn áp lớn nhất tính đến nay tại Hồng Kong là vụ bắt giữ 53 người tổ chức và ứng cử viên trong cuộc bầu cử sơ bộ ngày 06/01/2021. Trong số đó, 47 người bị buộc tội vào ngày 28 tháng 02 và phần lớn bị từ chối bảo lãnh. Những người này tổ chức cuộc bầu cử sơ bộ để tránh phải chia sẻ số phiếu bầu cho các ứng cử viên ủng hộ dân chủ, song họ đã

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Trung Quốc tiếp tục trùng trị phe đối lập tại Hồng Kong”, *Tlđd*.

2. Thông tấn xã Việt Nam: “Trung Quốc tiếp tục trùng trị phe đối lập tại Hồng Kong”, *Tlđd*.

bị buộc tội câu kết nhằm lật đổ quyền lực nhà nước. Những người bị bắt giữ bao gồm các cựu nghị sĩ ủng hộ dân chủ và các nhà vận động dân chủ mới như nhân vật Hoàng Chi Phong¹.

Hội đồng Lập pháp được thành lập để bảo đảm các nhà dân chủ luôn nằm trong nhóm thiểu số bằng cách chỉ cho phép bầu cử trực tiếp đối với một nửa số ghế. Để ngăn chặn viễn cảnh lực lượng đối lập giành được đa số ghế, 12 ứng cử viên đã bị loại ngay từ đầu, sau đó hoãn cuộc bầu cử vào cuối tháng 7/2020, và cuối cùng là toàn bộ những nhân vật có triển vọng của phe dân chủ đã bị bắt giữ vào đầu năm 2021. Nhân vật Lâm Cảnh Nam - một trong số 47 ứng cử viên trong cuộc bầu cử sơ bộ bị buộc tội theo Luật an ninh quốc gia - thậm chí còn phải chịu cảnh chuỗi bán lẻ Abou Thai của mình bị cảnh sát bao vây và bị hải quan thu giữ một lượng hàng hóa trị giá 51.500 USD vào tháng 4/2021 với lý do thiếu nhãn an toàn.

Hai phát thanh viên và cũng là hai nhà hoạt động dân chủ Đàm Đức Chí và Doãn Diệu Thăng, biệt danh “Giggs”, đã bị buộc tội xúi giục nổi loạn và bị giam giữ không bảo lãnh vì khuyến khích các cuộc biểu tình chống chính phủ thông qua các chương trình được nhiều người yêu thích.

Ngoài ra, giới chức cũng đã viện dẫn Luật trật tự công cộng để bắt giữ toàn bộ các chính trị gia và các nhà hoạt động ủng hộ dân chủ, bao gồm Lý Trụ Minh - cha đẻ của nền dân chủ

1. “Đàn áp Hồng Kông - Trung Quốc sẽ bị “gậy ông đập lưng ông”?” (Bản dịch của Thông tấn xã Việt Nam), project-syndicate.org (Claremont, California 08/3), ngày 10/3/2021, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5330161>.

Hồng Kong. Họ bị kết án từ 8 đến 18 tháng tù giam vì tổ chức và tham gia một cuộc tụ họp mà không được chính quyền cho phép. Rất nhiều nhân vật như Lê Chí Anh, Hoàng Chi Phong và Châu Đình đã bị kết án vì nhiều lần tụ họp biểu tình mà không được phép trong các năm 2019 và 2020. Phần lớn những chính trị gia hay nhà hoạt động dân chủ này vẫn đang phải sống lưu vong¹.

Đặc khu Hồng Kong vốn không có tù nhân chính trị thì nay lại đầy rẫy các nhà hoạt động dân chủ thuộc nhiều thế hệ bị giam giữ. Đặc khu này từng là sự lựa chọn của những người tị nạn đến từ Trung Quốc đại lục thì nay lại chứng kiến những người tị nạn lũ lượt rời đi. Để chấm dứt tình trạng di cư này, tháng 4/2021, chính quyền Hồng Kong đã trao cho Giám đốc Cơ quan di trú quyền lực không giới hạn nhằm cấm bất kỳ ai nhập cảnh hoặc rời khỏi thành phố mà không có lệnh của tòa án. Biện pháp này cũng nhằm mục đích cách ly những kẻ thù chưa lộ diện².

Việc giam lỏng các nhà lãnh đạo đối lập đã lộ diện là chưa đủ. Họ lo ngại rằng vẫn còn hàng triệu kẻ gây rối giấu mặt khác; đằng sau mỗi cuộc biểu tình luôn có một đội quân gồm các mục sư, bác sĩ và nghệ sĩ tình nguyện. Năm 2019, tổng số người tuần hành tại Hồng Kong đã lên tới con số 1 triệu người vào ngày 09 tháng 6, 2 triệu người vào ngày 16 tháng 6 và 1,7 triệu người vào ngày 18 tháng 8. Mặt trận nhân quyền

1. “Đàn áp Hồng Kong - Trung Quốc sẽ bị “gậy ông đập lưng ông”?", *Tlđd*.

2. “Liên minh Công đoàn Hồng Kong giải thể sau 31 năm tồn tại”, Tạp chí *Đa chiều* (Trung Quốc), ngày 20/9/2021.

dân sự, nhà tổ chức các cuộc tuần hành ôn hòa, đang phải đối mặt với cuộc điều tra của cảnh sát liên quan tới các khoản tài trợ nhận được. Ngoài ra còn có 1,6 triệu người đã bỏ phiếu cho các ứng cử viên Hội đồng cấp quận ủng hộ dân chủ vào ngày 24/11/2019 và 610.000 người tham gia cuộc bầu cử sơ bộ từ ngày 11 đến 12/7/2020. Nhiều thành viên Hội đồng cấp quận cho đến nay vẫn là những nhân vật bí ẩn. Vấn đề là làm thế nào để ngăn chặn ít nhất 1/5 dân số Hồng Kông - tương đương 1,6 triệu cử tri - phá hỏng sự kiện này.

Khi đã thiết lập trật tự an ninh một cách vững chắc ở Hồng Kông, Trung Quốc sẽ đạt được mục tiêu của mình và biến đặc khu này trở thành một thành phố thực sự của Trung Quốc. Điều này không chỉ chấm dứt các quyền tự do mà Hồng Kông từng được hưởng, mà còn giúp Bắc Kinh chuyển sang đầy toàn bộ mô hình chống tham nhũng kiểu Đại lục với các chiến dịch diễn ra theo định kỳ nhằm buộc tội, xét xử những kẻ tham nhũng¹. Việc phần lớn của cải tập trung trong tay một số người đã khiến tình trạng tham nhũng ở Hồng Kông nặng nề hơn phần còn lại của Trung Quốc. Để xóa bỏ mọi thách thức đối với chế độ, Trung Quốc cần nỗ lực đưa trung tâm tài chính quốc tế Hồng Kông trở thành một thành phố của Đại lục.

2. Nguồn gốc những diễn biến chính trị tại Hồng Kông

Phiên bản của chủ nghĩa tư bản trong thế kỷ XIX do Anh đề xuất là Hồng Kông sẽ trở thành một thành phố tư bản.

1. Thông tấn xã Việt Nam: "Xung quanh kế hoạch cải tổ Hồng Kông", ngày 16/3/2021, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5339422>.

Nếu nói Hồng Kong mang đặc điểm của chủ nghĩa tư bản, thì đây chính là chủ nghĩa tư bản trong thế kỷ XIX chứ không phải chủ nghĩa tư bản sau Chiến tranh thế giới thứ hai. Chính phủ Trung Quốc đã áp dụng nguyên tắc tài chính cứng nhắc và thiếu cơ sở vững chắc trong việc điều tiết phân phối thu nhập. Khoảng cách về chi phí lao động giữa Hồng Kong và Đại lục khiến Hồng Kong không thể phát triển ngành sản xuất chế tạo. Nếu những người trẻ tuổi không thể làm trong các ngành dịch vụ cao cấp như tài chính, y tế và pháp luật, thì chỉ có thể làm trong một số ngành dịch vụ cấp thấp, khiến kỹ năng và thu nhập của họ không được cải thiện trong thời gian dài. Ngành dịch vụ cấp cao thường đòi hỏi trình độ rất cao, nhưng sự cạnh tranh đằng sau chất lượng giáo dục lại chủ yếu bắt nguồn từ nguồn lực tài chính và mối quan hệ của phụ huynh. Do đó, vấn đề phân tầng xã hội ở Hồng Kong diễn ra rất nghiêm trọng, một người muốn vượt qua tầng lớp của mình là vô cùng khó khăn. Các ngành dịch vụ cấp cao như pháp luật và tài chính có thu nhập tương đối cao thường được tuyển dụng trên toàn cầu, điều này làm tăng thêm mức độ cạnh tranh khi tìm kiếm việc làm. Hơn 20 năm trước, sinh viên Hồng Kong có tiếng Anh giỏi hơn và tầm nhìn quốc tế hơn các sinh viên đến từ các trường đại học hàng đầu của Đại lục. Tuy nhiên, ngày nay, sinh viên Đại lục đã vượt lên trong những phương diện này, cộng thêm sự hiểu biết vốn có về Đại lục, khiến sự cạnh tranh việc làm trên lĩnh vực tài chính và pháp luật ngày càng trở nên khốc liệt hơn. Năm 2019, lý do chính khiến 10 trong số 12 người đứng đầu kỳ thi giành

Chứng chỉ Giáo dục của Hồng Kong (HKCEE) đã chọn học ngành y là bối cảnh với tài chính và pháp luật, việc làm của bác sĩ ít phải đối diện hơn với cạnh tranh đến từ bên ngoài.

Song, điều khắc nghiệt nhất ở Hồng Kong không phải là vấn đề phân phối thu nhập, mà là vấn đề phân phối của cải trước tác động của giá nhà ở tăng cao. Giá nhà ở Hồng Kong hiện cao nhất thế giới, trung bình khoảng 7,04 triệu HKD/căn hộ. Với mức giá này, dựa trên thu nhập trung bình của hộ gia đình, một gia đình cần 21 năm không chi tiêu gì mới có thể mua được nhà¹. Giá nhà ở cao ảnh hưởng rất lớn tới phân phối của cải. Dưới áp lực kép của phân phối thu nhập và phân phối của cải tại một thành phố hiện đại, giàu có bậc nhất châu Á, chúng ta rất dễ cảm nhận được sự tuyệt vọng của những người trẻ tuổi khi họ không nhìn thấy lối thoát về kinh tế. Quay trở lại thời điểm 10 năm trước, vấn đề mà xã hội Hồng Kong quan tâm nhất không phải là cuộc bầu cử theo hình thức phổ thông đâu phiếu gây nhiều tranh cãi sau này, mà là “quyền bá chủ bất động sản”. Mặc dù giá nhà chưa bằng một nửa so với hiện nay nhưng hầu hết người dân đều nghĩ rằng nhà ở là vấn đề quan trọng nhất của Hồng Kong, thay vì đặt vấn đề chính trị lên hàng đầu như hiện nay. Vào thời điểm đó, ở Hồng Kong rất thịnh hành phong trào tẩy chay “quyền bá chủ bất động sản”, như không đến các sàn giao dịch của các

1. The National Interest: “Tương lai nào cho Hồng Kong” (bản dịch của Thông tấn xã Việt Nam), ngày 24/6/2021, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5516215>.

công ty bất động sản. Điều thú vị là dù giá nhà hiện nay tăng rất nhiều so với khi đó, nhưng hầu như không nghe thấy cụm từ “quyền bá chủ bất động sản”. Lý do rất đơn giản, dù sớm hay muộn người ta đều sẽ đặt một câu hỏi: nếu “quyền bá chủ bất động sản” là nguyên nhân của nhiều vấn đề, thì lý do “quyền bá chủ bất động sản” chưa được giải quyết là gì? Quả thực, giá nhà cao không chỉ do vấn đề kinh tế. Hồng Kong không thiếu đất, quỹ đất phục vụ cho mục đích ở chỉ chiếm 7% diện tích của đặc khu và chi phí xây dựng nhà chiếm tỷ lệ rất nhỏ trong giá nhà. Vì sao một xã hội giàu có như vậy không thể xây dựng nhiều nhà hơn và những ngôi nhà lớn hơn để đáp ứng nhu cầu của người dân? Đây rõ ràng là một vấn đề chính trị. Giá nhà là sự phân phối của cải, vì vậy, sự biến động của giá nhà là sự phân phối lại của cải. Điều này ảnh hưởng ít nhất đến lợi ích của hai nhóm người là nhóm người sở hữu đất và nhóm người sở hữu nhà. Trong 10 năm qua, do không có quyền lực thực chất, chính quyền đặc khu không thể vượt qua những trở ngại về quyền lợi, theo đó ít có hành động thực chất trong vấn đề đất đai. Điều này đã làm xói mòn hon nǔa cơ sở quyền lực của chính quyền đặc khu và tạo ra một vòng luẩn quẩn. Từ ý nghĩa này, chính quyền đặc khu cần phải có cơ sở quyền lực rộng rãi hơn để phá vỡ xiềng xích của những lợi ích có sẵn.

Chỉ riêng phân phối thu nhập và phân phối của cải đã đủ để khiến một xã hội này sinh nhiều vấn đề cần giải quyết. Tuy nhiên, kinh tế thường không phải là toàn bộ vấn đề, nếu chúng

ta nghĩ rằng sau khi trở về Đại lục, chỉ cần kinh tế phát triển tốt, tư tưởng của người Hồng Kông sẽ tự nhiên được giải phóng; hoặc nhìn thấy các cuộc biểu tình là đã cảm thấy sự ghen ghét và đố kỵ của người Hồng Kông đối với sự phát triển của Đại lục, khiến tư tưởng của họ mất đi sự cân bằng,... thì đó đều là những ý kiến chủ quan. Vì ngoài kinh tế, sự khác biệt về ý thức hệ phương Đông - phương Tây và không gian chính trị mang bản sắc của Hồng Kông cũng là những vấn đề rất quan trọng. Phần lớn người dân Hồng Kông đều lớn lên và được giáo dục theo kiểu phương Tây. Một mặt, họ hiểu biết rất hạn chế về Đại lục, mặt khác ý thức hệ của họ quả thực đã bị phương Tây hóa. Các phương tiện truyền thông chính của Hồng Kông chủ yếu sử dụng tiếng địa phương và tiếng Anh, cơ bản không sử dụng tiếng phổ thông. Tình hình này sẽ rất khó tạo ra sự khác biệt mạnh mẽ về ý thức hệ và bản sắc ở các khu vực khác nhau. Nhìn chung, càng là người trẻ tuổi, thì bản sắc chính trị dựa trên sự phân biệt giữa Đại lục và Hồng Kông sẽ càng mạnh mẽ và cấp tiến hơn. Một mặt là do mối liên hệ giữa những người trẻ tuổi với Đại lục càng ít thì càng dễ lý tưởng hóa hơn, mặt khác là do cảm giác bất lực của những người trẻ tuổi khi đối diện với giá nhà ở cao và săn sàng phá vỡ mọi thứ để làm lại từ đầu. Những người Hồng Kông trên 40 tuổi đã chứng kiến sự cất cánh của nền kinh tế đặc khu và có nhiều cơ hội phát triển trong quá trình trưởng thành, nhiều người đã tích lũy được của cải và tương đối trân trọng môi trường xã hội ổn định. Điều này cũng tương tự như tình hình ở Đại lục trong

giai đoạn 1960-1980. Tuy nhiên, những người trẻ tuổi hơn, sinh ra trong môi trường tương đối sung túc nhưng không có quá nhiều cơ hội, lại thường muốn lật đổ mọi thứ để khởi đầu lại. Đó cũng là động lực thúc đẩy họ tham gia tích cực hơn vào tiến trình chính trị của Hồng Kong trong thời gian qua.

Vào cuối những năm 1960, Hồng Kong cũng từng xuất hiện tình trạng bất ổn xã hội, nhưng sau khi lên cầm quyền năm 1971, Thống đốc Hồng Kong Murray MacLehose đã thúc đẩy một loạt kế hoạch cải cách kinh tế - xã hội, bao gồm kế hoạch xây nhà ở 10 năm, phát triển các thị trấn mới, thành lập Ủy ban độc lập chống tham nhũng, xây dựng tàu điện ngầm... Những kế hoạch này được thực hiện đã làm thay đổi hoàn toàn diện mạo của Hồng Kong, giảm thiểu đáng kể các mâu thuẫn trong xã hội. Tất nhiên, môi trường hiện nay phức tạp hơn nhiều so với khi đó. Song, cho dù là trong quá khứ hay tương lai, với vai trò là cầu nối giữa phương Đông và phương Tây, Hồng Kong sẽ mãi là hòn ngọc phương Đông đáng được trân trọng và giữ gìn. Việc mở cửa với thế giới sẽ giúp Trung Quốc đại lục và đặc khu Hồng Kong tiếp tục phát triển thịnh vượng và hùng mạnh.

Tựu trung lại, những biến động chính trị mạnh mẽ diễn ra ở Hồng Kong trong thời gian gần đây là do:

Một là, Trung Quốc đã chủ động chuyển hoạt động sản xuất từ Hồng Kong sang Đại lục ngay sau khi được bàn giao; và trong suốt 24 năm qua, hoạt động của các ngành khác cũng dịch chuyển theo, trong đó có các ngành dịch vụ. Nổi bật trong

số đó là dịch vụ hàng hải và hậu cần. Nhiều hoạt động công nghệ cao đã chuyển sang Thâm Quyến. Một số dịch vụ chuyên nghiệp cũng phát triển mở rộng tại các thành phố ở Đại lục, làm suy yếu những lợi thế độc quyền mà Hồng Kong có được vào thời điểm bàn giao. Tất cả những điều này khiến cơ hội việc làm dành cho giới trẻ Hồng Kong dần ít đi và môi trường kinh tế suy giảm sức hấp dẫn.

Hai là, dòng người từ Trung Quốc đại lục không ngừng đổ sang Hồng Kong sau khi bàn giao lãnh thổ bằng một chủ trương được tính toán cụ thể, từ đó dẫn đến sự thay đổi về văn hóa và ngôn ngữ của đặc khu. Dòng người này tiếp tục gia tăng sau biểu tình năm 2003, khi trung bình mỗi ngày có tới 150 người Trung Quốc đại lục được cấp phép chính thức di cư sang Hồng Kong theo Chương trình nhập cư của Chính phủ Trung ương. Hiện có hơn 1,5 triệu người Đại lục sống và làm việc ở Hồng Kong, chiếm khoảng 20% trong tổng số 7,5 triệu dân, trong khi đó con số này trước năm 1997 là không đáng kể¹. Điều này dẫn đến sự gia tăng cạnh tranh về cơ hội việc làm, nhà ở và môi trường giáo dục giữa người Hồng Kong bản địa và người Đại lục - nhiều người trong số họ làm việc trong lĩnh vực tài chính, là các chủ doanh nghiệp giàu có, con em các quan chức và gia đình quyền thế tại Đại lục. Đồng thời, dòng người nhập cư từ Đại lục còn dẫn đến các căng thẳng, xung đột về văn hóa. Thực tế cho thấy, người dân

1. “Liệu Hồng Kong (Trung Quốc) có tái bùng phát làn sóng di cư mới”, Báo *Liên hợp buổi sáng* (Hồng Kong), ngày 05/7/2021.

Đại lục hòa nhập không tốt với cộng đồng xã hội vốn mang đậm phong cách tư bản hiện đại của Hồng Kong. Ngoài người di cư, khách du lịch từ Đại lục cũng ồ ạt đến Hồng Kong. Tính từ năm 2015 tới nay, trung bình có trên 50 triệu lượt người tới Hồng Kong du lịch mỗi năm, gấp gần 7 lần dân số Hồng Kong. Mặc dù điều này tốt cho nền kinh tế Hồng Kong, nhưng lại làm gia tăng sức ép đối với các cơ sở công cộng như các hệ thống y tế và giao thông vận tải cũng như phát sinh nhiều vấn đề phức tạp khác.

Dòng người Đại lục di cư sang đã phá vỡ cấu trúc nền nếp, lối sống, bản sắc riêng của Hồng Kong vốn được định hình qua 155 năm tồn tại dưới dấu ấn của tư bản Anh. Đó là lý do quan trọng thúc đẩy mạnh mẽ sự trỗi dậy của “chủ nghĩa bản địa” ở Hồng Kong trong thời gian qua. Sự hỗn loạn đang diễn ra ở Hồng Kong phần nào phản ánh một cuộc khủng hoảng về bản sắc giữa cộng đồng dân cư cũ và mới. Các vấn đề kinh tế - xã hội này giúp lý giải tại sao các nỗ lực của Chính phủ Trung ương Trung Quốc nhằm áp đặt quyền kiểm soát đối với Hồng Kong trong những năm gần đây lại gặp phải sự phản đối quyết liệt như vậy. Năm 2012, người dân Hồng Kong đã phản đối thành công kế hoạch đưa ra một chương trình cải cách về giáo dục lòng yêu nước của Chính phủ Trung Quốc tại các trường học. Năm 2014, những người biểu tình thuộc phong trào “Chiếm trung tâm”, phong trào “cách mạng Ô dù” đã đòi quyền tự bầu chọn trưởng đặc khu hành chính mà không cần có sự chấp thuận của Trung ương. Tuy nhiên, kết quả

đã không đạt được như mong muốn. Và đến năm 2019, một phản ứng đặc biệt dữ dội đã xuất hiện tại Hồng Kong nhằm chống lại nỗ lực thông qua Dự luật dẫn độ (sau đó đã bị rút lại). Phản ứng này nhanh chóng biến thành một cuộc biểu tình quy mô lớn hơn chống lại giới lãnh đạo và hệ thống chính trị Hồng Kong kéo dài suốt hơn một năm qua.

Ba là, theo “phiên bản” được xây dựng từ thế kỷ XIX, Hồng Kong sẽ trở thành một thành phố tư bản. Tuy nhiên, Chính phủ Trung ương đã áp dụng nguyên tắc tài chính cứng nhắc và thiếu cơ sở vững chắc trong việc điều tiết phân phối thu nhập. Ngoài ra, việc Chính phủ Trung ương cố gắng phổ quát “giá trị Đại lục” khiến người dân Hồng Kong hết sức bất bình.

Bốn là, có những nguồn gốc xã hội khác khiến Hồng Kong xuất hiện tranh chấp chính trị: (1) Hồng Kong còn nhiều hạn chế về cơ cấu kinh tế, thiếu động lực nội sinh và ngoại sinh để phát triển kinh tế mà chủ yếu dựa vào bất động sản và tài chính. (2) Xã hội Hồng Kong thiếu tính bao dung và linh hoạt của một xã hội hội nhập. Giữa các tầng lớp xã hội của Hồng Kong thiếu sự trao đổi, đặc biệt là khi những người trẻ tuổi không có khung gian trưởng thành thì xã hội sẽ ngày càng mất đi sức sống. Ở Đại lục, một trong những con đường để mọi người có thể thay đổi địa vị xã hội là học đại học; nhưng ở Hồng Kong, người trẻ tuổi học đại học cũng chưa chắc có thể thay đổi được địa vị xã hội của mình. (3) Cực diện cạnh tranh ở khu vực châu Á - Thái Bình Dương đã

thay đổi. Trong bốn con rồng châu Á, hiện nay, GDP bình quân đầu người của Xingapo đã đạt 64.600 USD và có sự chênh lệch không nhỏ với Hồng Kong¹. Hệ thống chính trị Hồng Kong được thiết kế thiếu tính thể chế và đồng thuận chính trị. Điều này có thể được minh chứng bằng những ví dụ sau: Nền chính trị Hồng Kong hiện nay liên quan đến bốn bên là Chính phủ Trung ương; chính quyền đặc khu; phe yêu nước; phe “đối lập” và các lực lượng quốc tế. Do đó, nhiều người Hồng Kong nói rằng bên thực sự nắm quyền ở Hồng Kong không phải là trưởng đặc khu mà là “quận Tây”. Còn ở phe “đối lập”, “Câu lạc bộ đua ngựa” - nơi tập trung nhiều “tinh hoa chính trị” theo hướng dân chủ, thúc đẩy tự trị lâu dài của Hồng Kong - luôn là nơi quyết định rất nhiều vấn đề. Một vấn đề khác là, người Anh đã cai trị Hồng Kong hơn 150 năm và có nhiều chính sách ăn sâu bám rễ tại đây. Trước khi rời Hồng Kong vào năm 1997, họ đã cấp quyền định cư cho hàng trăm nghìn hộ gia đình với số lượng hiện tại ước tính khoảng 3 triệu người (bằng 50% số người Hồng Kong bản địa)². Số người này được quyền định cư ở Anh trong điều kiện có những biến động. Hiện nay, chỉ có người Anh mới biết danh sách này và sau khi Luật an ninh quốc gia được công bố, Anh tuyên bố đã sẵn sàng cho 3 triệu người này

1. “Hứa hẹn về cục diện mới cho Hồng Kong sau cải cách bầu cử”, *Tân Hoa Xã* (tại Hồng Kong), ngày 16/9/2021.

2. “Liệu Hồng Kong (Trung Quốc) có tái bùng phát làn sóng di cư mới”, *Tlđd*.

định cư dài hạn. Như vậy, Anh đã để lại “nút thòng” khi rời khỏi Hồng Kong.

Năm là, Hồng Kong sánh ngang với Paris và Singapore về mức độ chi phí sinh hoạt đắt đỏ nhất thế giới. Tuy vậy, khi giá bất động sản đã tăng hơn 3 lần trong chưa đầy một thập niên - một căn hộ ở đây có giá trung bình khoảng 1,2 triệu USD - thì tiền lương lại không theo kịp. Gần một nửa số căn hộ cho thuê ở Hồng Kong có mức giá hơn 2.550 USD/tháng, tương đương 122% mức lương trung bình ở địa phương. Vì vậy, hầu hết cư dân thành phố không thể sở hữu nhà riêng; khoảng 44,7% cư dân thành phố - tương đương 3,3 triệu người - đang sống trong các khu nhà ở công cộng. Tính đến cuối tháng 6/2020, khoảng 256.100 đơn đăng ký mua căn hộ trợ giá đã được gửi tới cơ quan quản lý nhà ở Hồng Kong. Nhưng thời gian chờ mua được nhà trung bình là 5,4 năm. Tiêu chuẩn được mua nhà ở công cộng cũng bị hạn chế, như người đăng ký mua căn hộ dành cho một người là lương tháng đạt 11.830 HKD (khoảng 1.500 USD/tháng, hay 18.000 USD/năm) và tài sản ròng tối đa đạt 257.000 HKD (khoảng 32.760 USD). Tại nơi có nền kinh tế 25 năm liên tục được xếp hạng tự do nhất thế giới, Hồng Kong có khoảng 20% dân số đang sống dưới ngưỡng nghèo. Chính quyền Hồng Kong tỏ ra chậm chạp trong việc giải quyết nhu cầu này. Họ đã thừa nhận rằng sẽ không đạt được mục tiêu xây dựng 280.000 căn hộ mới vào năm 2027 khi hiện vẫn còn thiếu 43.000 căn hộ nữa mới đủ nhu cầu. Vấn đề nằm ở chỗ, chính quyền

Hồng Kong vẫn chưa làm hết sức có thể để khắc phục tình hình. Chẳng hạn, chỉ 7% quỹ đất của thành phố được dành cho xây dựng nhà ở, trong khi tới 60% quỹ đất được dành cho quy hoạch công viên quốc gia hoặc các khu vực cây xanh khác. Bên cạnh đó, chính sách của chính quyền Hồng Kong rõ ràng thường ưu tiên lợi ích của giới tinh hoa hơn nhu cầu của những người dân nghèo¹.

1. “Nỗi lo trung và dài hạn của kinh tế Hồng Kong”, *Thương báo* (Hồng Kong), ngày 23/12/2020.

III

TÁC ĐỘNG CỦA BIẾN ĐỘNG CHÍNH TRỊ VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA ĐỐI VỚI AN NINH, PHÁT TRIỂN CỦA HỒNG KÔNG

1. Tác động của biến động chính trị

Những diễn biến quan trọng, phức tạp tại Hồng Kong tác động rất lớn đến môi trường an ninh, phát triển của bản thân đặc khu này, cụ thể như sau:

Một là, các cuộc biểu tình quy mô lớn liên tiếp diễn ra tại Hồng Kong trong thời gian qua, khiến Chính phủ Trung ương Trung Quốc và chính quyền Hồng Kong buộc phải tìm cách trấn an các doanh nghiệp và thị trường bằng việc đề cập các bảng xếp hạng quốc tế vẫn có tên thành phố này trong danh sách các trung tâm tài chính hàng đầu. Động thái đó là để ứng phó với các tác động đến tình hình phát triển kinh tế của Hồng Kong. Trung Quốc cho rằng tác động của các cuộc phản kháng chưa thể làm nền kinh tế và thị trường tài chính Hồng Kong tê liệt. Tuy nhiên, trên thực tế, rủi ro về một cuộc khủng hoảng kinh tế và tài chính là hết sức rõ nét. Nếu không có một giải pháp chính trị, tình trạng bất ổn chính trị leo thang có thể

khiến nhà đầu tư mất niềm tin và châm ngòi cho việc tháo chạy quy mô lớn khỏi Hồng Kong. Tin tức về việc các doanh nghiệp tài chính di chuyển tài sản từ Hồng Kong sang Xingapo đã bắt đầu lộ rõ. Tài khoản vốn và tài chính của Hồng Kong ghi nhận dòng tài sản ròng chảy ra ngoài là 13,2 tỷ USD trong quý III/2019 (thời điểm bắt đầu có các cuộc biểu tình quy mô lớn), 21,6 tỷ USD trong quý IV/2019 và 39,8 tỷ USD trong 6 tháng đầu năm 2020¹. Dòng vốn chảy ra ngoài với tốc độ ngày càng tăng có thể châm ngòi cho một cuộc khủng hoảng tài chính mới, kéo theo những ảnh hưởng đến tỷ giá cố định giữa đồng đôla Hồng Kong và đồng đôla Mỹ.

Vị thế thương mại đặc biệt của Hồng Kong phụ thuộc vào sự thừa nhận của quốc tế. Quyết định của Tổng thống Hoa Kỳ Donald Trump ký ban hành Đạo luật nhân quyền và dân chủ Hồng Kong (năm 2019) về bản chất mang tính biểu tượng chính trị là chủ yếu. Tuy nhiên, nó lập tức khiến vị thế của Hồng Kong thêm phần phức tạp và làm suy giảm sức thì sự sống động của thị trường đặc khu. Đạo luật này quy định hằng năm phải đánh giá mức độ tự trị của Hồng Kong. Rõ ràng, Trung Quốc phải đổi mặt với thực tế mới rằng những lựa chọn của họ nhằm củng cố khuôn khổ thể chế của Hồng Kong theo hướng giảm bớt tính tự trị có thể dẫn đến những hậu quả vượt ngoài tầm kiểm soát. Mức độ tự trị cao của Hồng Kong vốn được quy định trong Luật cơ bản và được biết đến là

1. "Xu hướng chuyển dịch tài khoản ngân hàng dưới tác động của Luật an ninh quốc gia Hồng Kong", *Thời báo Hoàn Cầu* (Trung Quốc), ngày 17/12/2020.

khuôn khổ “Một nước, hai chế độ”. Theo đó, nó đòi hỏi quốc tế phải thừa nhận rằng Hồng Kong được trao vị thế thương mại đặc biệt, tách biệt với Trung Quốc. Liên minh châu Âu và Hoa Kỳ khi mất niềm tin và xóa bỏ ưu đãi sẽ mang đến những hậu quả không thể lường trước đối với vị thế quốc tế của Hồng Kong trong lĩnh vực tài chính và thương mại. Trung Quốc đại lục có thể bị ảnh hưởng nếu vị thế trung tâm tài chính của Hồng Kong suy yếu, trong khi hiện ngày càng có nhiều công ty ở Trung Quốc đại lục coi Hồng Kong như một bước đệm để hoạt động ở nước ngoài vì được hưởng lợi từ các quy chế ưu đãi mà các nước dành cho Hồng Kong. Theo chính quyền Hồng Kong, số công ty lớn của Trung Quốc đại lục có trụ sở khu vực ở Hồng Kong đã tăng gấp gần 2 lần trong 5 năm, lên mức 216 công ty vào năm 2019. Trong đó có các “ông lớn” như Alibaba Group và Tencent, đều đang niêm yết tại Sở giao dịch chứng khoán Hồng Kong. Cũng trong năm 2019, hơn 1.300 công ty của Hoa Kỳ với 85.000 người đang hoạt động ở Hồng Kong, tổng vốn đầu tư trực tiếp nước ngoài lên tới 86,5 tỷ USD. Tuy nhiên, điều này có thể thay đổi nhanh chóng, nhất là khi các công ty đa quốc gia ở Trung Quốc và Hồng Kong cũng đang tìm kiếm điểm đến an toàn hơn ở châu Á. Trong đó, các lĩnh vực dịch vụ và sản xuất của Xingapo đã nhận được cam kết đầu tư tài sản cố định trị giá 12,4 tỷ đôla Xingapo (SGD), tương đương khoảng 8,48 tỷ USD, trong quý I/2020. Trong số cam kết này có 2,2 tỷ SGD của các nhà đầu tư địa phương và 10,2 tỷ SGD của các nhà đầu tư nước ngoài. Dẫn đầu những cam kết đầu tư nước ngoài là các công ty của Hoa Kỳ với

tổng giá trị 8,6 tỷ SGD, cao hơn so với con số 5,7 tỷ SGD của cả năm 2019, phần nhiều trong số này dịch chuyển từ Hồng Kong và Trung Quốc đại lục. Lượng ngoại tệ của các ngân hàng có trụ sở tại Xingapo cũng đã tăng vọt lên gần 10 tỷ SGD trong 4 tháng đầu năm 2020 - một dấu hiệu cho thấy người dân thường xuyên theo dõi sát sao “sức khỏe” của nền kinh tế châu Á. Trong 6 tháng đầu năm 2020, Xingapo đã vượt Hồng Kong lên vị trí thứ năm về Chỉ số trung tâm tài chính toàn cầu.

Hai là, sức ép chính trị của Trung Quốc đối với các doanh nghiệp làm xói mòn các quyền tự do kinh tế của Hồng Kong. Các công ty đang hoạt động ở Hồng Kong ngày càng phải chịu tác động từ những hoạt động gây ảnh hưởng và sức ép chính trị của Trung Quốc. Những thách thức này đã có từ trước và không đợi đến các cuộc biểu tình gần đây, cụ thể: Năm 2011, Cơ quan xếp hạng tín nhiệm Moody's phải ra hầu tòa và bị phạt vì đưa ra dự báo về tình hình tài chính của một số công ty Trung Quốc; năm 2019, Cục Hàng không dân dụng Trung Quốc (CAAC) đã cấm tất cả máy bay của Cathay Pacific bay vào hoặc bay qua không phận Trung Quốc nếu hãng này không sa thải các nhân viên ủng hộ hoặc tham gia biểu tình; bốn công ty kiểm toán hàng đầu thế giới (Big4) bao gồm KPMG, Ernst & Young, Deloitte và PricewaterhouseCoopers cũng phải chịu sức ép vì ủng hộ một số nhân viên tham gia các cuộc phản kháng. Các tập đoàn và công ty lớn ở Hồng Kong đã bị buộc phải đăng quảng cáo trên trang nhất các tờ báo địa phương về việc công khai cam kết ủng hộ chính quyền.

Ngay cả các ngân hàng có trụ sở tại Anh như HSBC và Standard Chartered cũng phải làm theo số đông. Đó là những tín hiệu chính trị bất lợi đối với cộng đồng doanh nghiệp và đặt ra dấu hỏi về sự độc lập thể chế, tính tự do hàng đầu thế giới của không gian kinh tế Hồng Kong. Mặt khác, số lượng du khách đến Hồng Kong trong thời gian diễn ra biểu tình sau khi công bố Dự luật dẫn độ tội phạm từ tháng 6 đến tháng 9/2019 đã giảm hơn 3,78 triệu lượt người so với cùng kỳ năm 2018 (nguyên nhân chủ yếu là do các nước nhận thấy môi trường chính trị bất ổn, thiếu an toàn tại Hồng Kong). Thiệt hại kinh tế ước tính sẽ lên tới hơn 18,3 tỷ HKD (tương đương 2,34 tỷ USD)¹. Hiện nay, ngành du lịch Hồng Kong đã cho thấy rõ sự suy giảm trầm trọng, gây thiệt hại đặc biệt lớn cho nền kinh tế.

Ba là, các biện pháp cứng rắn của Chính phủ Trung ương làm giảm sút hiệu lực hoạt động của bộ máy tư pháp độc lập của Hồng Kong. Cho đến nay, bộ máy tư pháp của Hồng Kong đã tìm mọi cách xoay xở để giữ gìn danh tiếng về tính độc lập tư pháp của mình sau Dự luật dẫn độ. Song, Luật an ninh quốc gia đã làm gia tăng thêm sức ép đối với khả năng hoạt động độc lập của bộ máy tư pháp. Chính phủ Trung ương có thể can thiệp vào các phán quyết của tòa án, và cụ thể hơn là việc diễn giải Luật cơ bản có thể chuyển sang thuộc thẩm quyền của Chính phủ Trung ương thay vì các tòa án của Hồng Kong.

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Xung quanh kế hoạch cải tổ Hồng Kong”, ngày 16/3/2021, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5339422>.

Bốn là, vị trí then chốt của nhiều yếu tố làm nên thành công của Hồng Kong sẽ đổ vỡ. Trước hết phải nói tới vị trí đặc biệt của sân bay quốc tế Hồng Kong (hay còn gọi là sân bay Chek Lap Kok). Đây là sân bay dân dụng chính của đặc khu (được xây dựng trên hòn đảo nhân tạo lớn rộng 12,48 km² với 90 cổng lên máy bay và là một trong những sân bay chở khách bận rộn nhất thế giới, kết nối hơn 220 điểm đến; đồng thời là trung tâm kết nối Đông - Tây quan trọng nhất của châu Á và cũng là sân bay châu Á kết nối sâu rộng nhất với Hoa Kỳ. Trong 20 năm liên tiếp, sân bay được xếp hạng top 5 trong danh sách những sân bay có dịch vụ hải quan và trải nghiệm ăn uống tốt nhất thế giới. Là một sân bay mạnh về việc trung chuyển các chuyến bay trên thế giới nên sân bay quốc tế Hồng Kong có đầy đủ những dịch vụ tiện nghi để phục vụ du khách trong thời gian chờ, bao gồm chỗ nghỉ ngoại, ăn uống, giải trí như các câu lạc bộ thể thao, rạp chiếu phim IMAX và những khu vực ăn uống với đủ loại các món ăn từ Á đến Âu. Với 120 hãng hàng không hoạt động, năm 2018, sân bay đã vận chuyển được 5,1 triệu tấn hàng hóa và 74,7 triệu lượt khách. Năng suất dự tính theo kế hoạch vào năm 2025 là 87 triệu lượt khách trong và ngoài nước và 9 triệu tấn hàng hóa quốc tế. Tuy nhiên, trước tác động của các cuộc biểu tình, năm 2019, sân bay quốc tế Hồng Kong đã giảm 17 triệu lượt khách và hàng vạn chuyến bay so với năm 2018. Đặc biệt, nếu Hoa Kỳ và các nước thân Hoa Kỳ rút các điều khoản ưu tiên dịch vụ và kết nối, sân bay quốc tế Hồng Kong sẽ mất ưu thế hoàn toàn trong

cuộc cạnh tranh với các sân bay quốc tế của Xingapo, Hàn Quốc, Nhật Bản tại khu vực.

Bên cạnh đó, nằm giữa đảo Hồng Kong và bán đảo Cửu Long, Victoria là cảng biển nước sâu tự nhiên lớn nhất thế giới. Sở dĩ cảng này phát triển mạnh mẽ bởi có sự hậu thuẫn truyền thống của ngành vận tải biển nước Anh trước đây, tiếp đó là quyền ưu tiên nhóm 1 (miễn thuế, vào luồng ưu tiên khi hàng hóa xuất phát từ cảng này) của Hoa Kỳ. Các nước phương Tây khác cũng dành cho cảng Victoria chính sách tương tự. Cảng Victoria bao gồm hai khu vực là khu vực du lịch và khu vận chuyển hàng hóa với khoảng 26 triệu lượt khách và hơn 20 triệu container hàng hóa ra vào cảng mỗi năm. Từ năm 1979 đến nay, Victoria luôn nằm trong top 5 cảng đông đúc nhất thế giới, trở thành “tâm não” điều khiển nhịp đập của toàn bộ nền kinh tế Hồng Kong. Thế nhưng, sang năm 2019, trước tác động của các cuộc biểu tình, Victoria tụt hạng 2 bậc xuống bậc 7 và có thể mất hoàn toàn ưu thế khi lộ trình tước quyền ưu đãi vận tải biển của Hoa Kỳ và các nước được thực hiện. Cảng Victoria, sân bay quốc tế Hồng Kong và thị trường tài chính sẽ là “tử huyệt” khi các chính sách của Hoa Kỳ và các nước phương Tây khác được thực hiện.

Năm là, Hồng Kong còn có một nền tảng để thành công và duy trì vị thế đó là *chính sách neo tỷ giá đồng đôla Hồng Kong với đồng đôla Mỹ*, được Hoa Kỳ ủng hộ từ năm 1973. Chính sách neo tỷ giá, mà trên thực tế là đặt ra giới hạn giao dịch trong khoảng từ 7,75 HKD đến 7,85 HKD (đổi lấy 1 USD), đã

giúp duy trì sự ổn định kinh tế Hồng Kong trong vài thập niên qua - nhất là trong thời kỳ khủng hoảng. Nếu giới hạn giao dịch này có nguy cơ bị phá vỡ, thì Ngân hàng Trung ương của thành phố (Cơ quan tiền tệ Hồng Kong, HKMA) sẽ có nhiệm vụ mua hoặc bán đồng đôla Mỹ ở mức cần thiết nhằm bảo vệ chính sách neo tỷ giá. Đây là điểm vô cùng quan trọng nhằm bảo đảm sự ổn định và vị thế nền kinh tế, trung tâm tài chính thế giới của Hồng Kong. Trước biến động của cuộc chiến tranh thương mại Hoa Kỳ - Trung Quốc và biến động của Hồng Kong thời gian qua, nguy cơ chính sách neo tỷ giá bị xóa bỏ, HKMA đã chi hàng tỷ đôla Hồng Kong trong năm 2019 để mua, bán đồng đôla Mỹ, vận động chính giới và các cơ quan chức năng của Hoa Kỳ nhằm bảo vệ chính sách này. Trên thực tế, HKMA vẫn có đủ nguồn tài chính dự trữ để bảo vệ chính sách neo tỷ giá trong một thời gian, song nếu diễn ra các bất ổn chính trị, thì chính sách này có thể bị phá vỡ bởi Hoa Kỳ. Trong trường hợp đó, niềm tin vào đồng đôla Hồng Kong sẽ sụt giảm, và cùng với đó, danh tiếng là một bến cảng an toàn trước sự bất ổn kinh tế khu vực của Hồng Kong cũng sẽ đi xuống. Sau khi Luật an ninh quốc gia ra đời, giới hạn “chiếu đựng” của Hoa Kỳ bị vượt qua, nếu Chính phủ Hoa Kỳ ngừng duy trì chính sách này, cùng với rút việc công nhận vị thế đặc biệt của Hồng Kong, thì vị thế tài chính của Hồng Kong có nguy cơ bị đổ vỡ.

Sáu là, quyết tâm của những người biểu tình tại Hồng Kong và đặc biệt là sự ủng hộ rộng rãi của xã hội dành cho họ khiến cho Chính phủ Trung ương hết sức lo ngại. Trên khía

thành phố, nhiều nhóm người có chuyên môn đã tổ chức các cuộc biểu tình liên tiếp, bao gồm nhân viên y tế, người làm công tác xã hội, nhà báo, công chức, luật sư, thành viên phi hành đoàn, giáo viên, kế toán, điều tra viên, kiến trúc sư, nhân viên ngành tài chính và nhiều người khác. Các cuộc thăm dò khác nhau đều cho thấy rằng đa số người dân ủng hộ các cuộc biểu tình. Sự ủng hộ này của xã hội một phần đã trở thành động thái chính trị mới khi trong cuộc bầu cử Hội đồng cấp quận vào ngày 24/11/2019, những ứng cử viên bảo vệ 5 yêu sách của người biểu tình đã giành được 57% tổng số phiếu bầu, tương đương 391/452 ghế, chiếm đa số ở 17/18 hội đồng quận, trong khi phe ủng hộ chính quyền chỉ giành được 60 ghế và các ứng cử viên độc lập chiếm các ghế còn lại¹. Điều đó khiến Chính phủ Trung Quốc lo ngại rằng chính đòn súng dân chủ về chính trị đang đẩy Hồng Kong vượt ra khỏi tầm kiểm soát của Chính phủ Trung ương và thể hiện năng lực dẫn dắt yếu kém của chính quyền Lâm Trịnh Nguyệt Nga - người đứng đầu chính quyền Hồng Kong được Trung ương ủng hộ.

Bảy là, năm 1997, trong một cuộc thăm dò theo sát ý kiến người dân Hồng Kong do các nhà nghiên cứu thuộc trường Đại học Hồng Kong tiến hành, 47% số người được hỏi tự hào nhận mình là công dân Trung Quốc. Nhưng kể từ đó trở đi, con số này ngày một giảm. Năm 2012, chính quyền Hồng Kong tìm cách đưa chương trình giáo dục lòng yêu nước vào

1. "Cách giải quyết những mâu thuẫn Hồng Kong", *Minh báo* (Trung Quốc), ngày 24/02/2021.

các trường tiểu học và trung học, nhưng chương trình dự thảo đã vấp phải sự phản đối dữ dội của người dân địa phương và buộc phải hủy bỏ. Năm 2014, phong trào “cách mạng Ô dù” kéo dài 79 ngày đã lôi kéo hàng trăm nghìn người đổ ra đường biểu tình phản đối việc Trung Quốc từ chối cho phép người dân Hồng Kong trực tiếp bỏ phiếu bầu trưởng đặc khu. Tính đến tháng 6/2019, chỉ có 27% số người được hỏi trong cuộc thăm dò theo sát dư luận tự hào nhận mình là công dân Trung Quốc. Sau khi công bố Luật an ninh quốc gia Hồng Kong, điều tra nhanh cho thấy, 37,2% người dân Hồng Kong được hỏi đang cảm nhận chuyển ra nước ngoài¹. Ngay lập tức các nước Anh, Hàn Quốc, Nhật Bản, Đức và vùng lãnh thổ Đài Loan, vốn có mối quan hệ mật thiết với Hồng Kong, đã đề nghị hỗ trợ các đối tượng này. Riêng Anh sẵn sàng tiếp nhận 3 triệu người Hồng Kong định cư lâu dài. Tuy nhiên, các nhà lãnh đạo Trung Quốc không nhận trách nhiệm về những thay đổi này trong dư luận. Thay vào đó, họ cho rằng các cường quốc phương Tây, đặc biệt là Hoa Kỳ, đã tìm cách chia rẽ Hồng Kong và Đại lục. Những tuyên bố của Chính phủ, các chính trị gia Hoa Kỳ ủng hộ các cuộc biểu tình mới đây chỉ củng cố luận điểm cho rằng Hoa Kỳ đang tìm cách kích động tâm lý cực đoan ở Hồng Kong. Trung Quốc đánh giá rằng khi các phần tử cực đoan ở Hồng Kong trở nên ngày càng bạo lực, thì các lực lượng phương Tây, đặc biệt là Hoa Kỳ, sẽ can thiệp

1. “Hồng Kong: “Một nước, hai chế độ” có còn được duy trì?”, ThinkChina.sg, ngày 05/3/2021.

ngày càng công khai. Một số lực lượng cực đoan chống Trung Quốc ở Hoa Kỳ đang cố gắng biến Hồng Kong thành một chiến trường mới cho cuộc ganh đua Hoa Kỳ - Trung Quốc... Họ muốn biến quyền tự trị ở mức độ cao của Hồng Kong thành nền độc lập trên thực tế, với mục tiêu cuối cùng là kiềm chế sự trỗi dậy của Trung Quốc và ngăn chặn sự phục hưng vĩ đại dân tộc Trung Hoa. Trung Quốc không lo sợ việc một cuộc đàn áp đối với Hồng Kong sẽ gây ra sự phản kháng của phương Tây. Thay vào đó, họ coi sự phản kháng như vậy là một thực tế đã tồn tại từ trước - một thực tế hữu ích trong việc giải thích lý do vì sao tình trạng hỗn loạn lại xảy ra ở Hồng Kong trong thời gian đầu. Trong nhận định của Trung Quốc, sự thù địch của phương Tây chỉ bắt nguồn từ sự trỗi dậy của Trung Quốc, và do đó việc điều chỉnh chiến lược Hồng Kong của Trung Quốc nhằm chi phối phản ứng của các cường quốc phương Tây.

Tóm lại, việc Hồng Kong mất trạng thái đặc biệt sẽ tác động sâu rộng lên thương mại toàn cầu, đồng thời thay đổi cách vận hành của các doanh nghiệp nước ngoài cũng như chính Trung Quốc. Với hệ thống tư pháp độc lập và thượng tôn pháp luật khá mạnh mẽ đã tồn tại thời gian qua, Hồng Kong là cửa ngõ cho các doanh nghiệp nước ngoài muốn làm ăn với Trung Quốc mà không cần bận tâm về các rủi ro chính trị hay luật pháp. Do đó, Trung Quốc dựa vào "cửa ngõ" này để giao dịch với các nước khác, ngay cả trong những thời điểm khó khăn về môi trường hợp tác quốc tế. Nhiều doanh nghiệp Đại lục huy động vốn bằng cách niêm yết trên sàn

giao dịch chứng khoán Hồng Kong. Vì vậy, lợi ích kinh tế, thương mại của Trung Quốc tại Hồng Kong có thể bị thiệt hại nặng nề nếu chính quyền Hoa Kỳ theo đuổi phương án trước trạng thái đặc biệt của Hồng Kong. Tất nhiên, bản thân các doanh nghiệp Hoa Kỳ cũng có nguy cơ bị tổn hại bởi quyết định này, nhưng những thiệt hại kinh tế đó chỉ tác động nhỏ tới Hoa Kỳ. Nền kinh tế Hồng Kong liên tục được đánh giá là tự do nhất thế giới kể từ năm 1995 (theo Chỉ số tự do kinh tế toàn cầu do Quỹ Di sản - The Heritage Foundation - của Hoa Kỳ đánh giá). Hồng Kong có được vị thế như vậy nhờ các mức thuế không đáng kể, thêm vào đó là những khu vực miễn thuế, dòng vốn tự do và chế độ pháp trị minh bạch, khung quy định hiệu quả và cởi mở với hoạt động thương mại toàn cầu. Theo thống kê, có hơn 1.300 công ty Hoa Kỳ đang hoạt động ở Hồng Kong, chiếm phần lớn trong số các nhà đầu tư tại đặc khu này, theo đó mối đe dọa đối với trạng thái thương mại đặc biệt của thành phố “có thể ảnh hưởng tới lòng tin thương mại”. Luật an ninh quốc gia được đưa ra vào tháng 6/2020, trong bối cảnh nền kinh tế thành phố đang chao đảo sau các cuộc biểu tình kéo dài nhiều tháng trước đó, chiến tranh thương mại Hoa Kỳ - Trung Quốc gia tăng cùng những tác động mạnh mẽ của đại dịch COVID-19. Tổng sản phẩm nội địa (GDP) của Hồng Kong giảm 7,3% trong hai quý đầu năm 2021. Động thái của Trung Quốc sẽ khiến tình hình tồi tệ hơn, nhất là làm trầm trọng hơn quan hệ Hoa Kỳ - Trung Quốc trong bối cảnh đại dịch COVID-19 đang tiếp tục diễn biến phức tạp ở Hoa Kỳ.

Ở góc độ nghiên cứu khác có thể thấy những tác động cụ thể như sau:

Theo số liệu tăng trưởng kinh tế quý III, IV/2020 và quý I, II/2021 mà Đặc khu hành chính Hồng Kong công bố, GDP giảm 3,5% so với năm 2019, tốc độ suy giảm đã thu hẹp đáng kể, tình hình kinh tế chuyển biến tích cực hơn so với kỳ vọng. Trên cơ sở đó, chính quyền Hồng Kong thông báo tốc độ suy giảm kinh tế của cả năm 2020 là 6,1%, lạc quan hơn mức giảm 8 - 9% như dự báo trước đó. Theo phân tích, nền kinh tế Hồng Kong đã có những cải thiện tương đối lạc quan trong đầu năm 2021 dưới tác động từ việc nền kinh tế Trung Quốc đại lục phục hồi tăng trưởng nhanh, cộng thêm tình hình dịch COVID-19 cơ bản ổn định và hoạt động của thị trường tài chính khởi sắc.

Kể từ khi xảy ra bất ổn xã hội từ giữa năm 2019 đến nay, nền kinh tế Hồng Kong đã liên tục hứng chịu những tác động dây chuyền. Sau khi Luật an ninh quốc gia về Hồng Kong được ban hành và có hiệu lực vào tháng 6/2020, tình hình xã hội của Hồng Kong cơ bản được kiểm soát, nhưng dịch COVID-19 vẫn tiếp diễn khiến Hồng Kong trở thành “hòn đảo cô độc” và dự kiến tình trạng này sẽ tiếp tục kéo dài thêm một thời gian.

Do đó, ngay cả khi tốc độ suy giảm của nền kinh tế đã được thu hẹp nhất định trong quý III/2020 thì vẫn khó thay đổi cục diện cơ bản suy thoái kinh tế của Hồng Kong. Có thể khẳng định, nếu sự trao đổi giữa Hồng Kong và Trung Quốc đại lục không phục hồi về mức bình thường như trước đây,

nền kinh tế Hồng Kong sẽ không thể có được sự khởi sắc mang tính cơ bản.

Đối với Hồng Kong, nhiệm vụ cấp bách trước mắt là phải nhanh chóng kiểm soát dịch bệnh, đẩy nhanh phục hồi sản xuất kinh doanh. Tuy nhiên, vấn đề nhận được sự quan tâm cao độ của các giới trong xã hội Hồng Kong hiện nay là Hồng Kong cần phải dự báo và chuẩn bị tốt cho sự phát triển trong dài hạn của hòn đảo này. Tháng 3/2021, Trung Quốc đại lục đã công bố Quy hoạch phát triển kinh tế - xã hội 5 năm lần thứ 14 (Quy hoạch 5 năm lần thứ 14, giai đoạn 2021-2025), trong đó xác định rõ mục tiêu phát triển đến năm 2035, nếu Hồng Kong không có kế hoạch phát triển đồng bộ tương ứng thì sẽ đánh mất cơ hội phát triển quan trọng.

Nhìn từ bài học kinh nghiệm trong 24 năm qua của Hồng Kong, do nhiều nguyên nhân khác nhau nên hàng loạt cơ hội lớn từ sự phát triển của đất nước dường như đã bị Hồng Kong bỏ qua. So với Ma Cao, những nỗ lực của Hồng Kong trong việc hòa nhập xu thế phát triển chung của Trung Quốc, bắt kịp “chuyến xe tốc hành” phát triển và tranh thủ cơ hội phát triển của đất nước đều không đáng kể.

2. Những vấn đề đặt ra đối với an ninh chính trị và phát triển kinh tế của Hồng Kong

Thứ nhất, kết cấu của nền kinh tế Hồng Kong đơn nhất và già cỗi, thực trạng các ngành dịch vụ truyền thống chiếm trên 90% nền kinh tế nên rất dễ bị tác động và ảnh hưởng của môi trường bên ngoài. Mặc dù đại dịch COVID-19 không ảnh

hưởng quá lớn đến ngành tài chính của Hồng Kong, nhưng số người làm việc trong ngành tài chính Hồng Kong tương đối hạn chế, chưa đến 300.000 người. Hơn nữa thị trường tài chính Hồng Kong chủ yếu tập trung vào các dịch vụ ngân hàng truyền thống và thị trường chứng khoán, trong khi các thị trường tài chính khác tương đối yếu, cần phải tăng cường.

Thứ hai, dân số Hồng Kong đang bị già hóa nghiêm trọng, kết cấu nguồn nhân lực hết sức mất cân đối, lao động kỹ năng thấp chiếm tỷ trọng khá nhiều, trong khi nguồn nhân lực chất lượng cao lại thiếu hụt trầm trọng, hoàn toàn không thể đáp ứng yêu cầu cải cách nền kinh tế.

Thứ ba, các ngành công nghiệp sáng tạo, khoa học công nghệ, công nghiệp hàng đầu của Hồng Kong dường như bị bỏ trống, điều này làm cho nền kinh tế Hồng Kong không thể chuyển đổi nâng cấp, chỉ có thể đứng nhìn từng đồi thủ vượt qua mình.

Thứ tư, Hồng Kong không khai thác tốt ưu thế “Một nước, hai chế độ”. Ngược lại, “Hai chế độ” đã bị một số thế lực lấy làm lý do để cản trở sự trao đổi hợp tác giữa Hồng Kong và Đại lục.

Thứ năm, cho dù là trong quá trình phát triển kinh tế ở Hồng Kong hay hợp tác với Trung Quốc đại lục, giới doanh nhân Hồng Kong vẫn tồn tại tư tưởng “đánh nhanh rút nhanh”, đó là một vấn đề nghiêm trọng, thiếu đi tầm nhìn rộng, hợp tác cùng thắng, dẫn đến ngành bất động sản thu về lợi nhuận nhanh của Hồng Kong liên tục bùng nổ, trong khi những ngành khoa học công nghệ đòi hỏi đầu tư vốn lớn và

mang lại hiệu quả sau một thời gian tương đối dài lại không được xem trọng. Việc thiết kế hình chữ Y của cầu vượt biển nối Hồng Kong - Chu Hải - Ma Cao không những không mang lại nhiều lợi ích cho Hồng Kong, mà việc thu hồi vốn đầu tư xây dựng cũng trở thành vấn đề khó khăn.

Có thể dự đoán, nếu chính quyền và các giới trong xã hội Hồng Kong không chú ý giải quyết những vấn đề trên, từng bước thay đổi quan điểm, nỗ lực hợp tác, áp dụng những biện pháp trung hạn và dài hạn mang tính hệ thống, thì dù có thể tạm thời chuyển biến tích cực sau khi đại dịch COVID-19 chấm dứt, nền kinh tế Hồng Kong vẫn sẽ rất khó để thoát khỏi tình trạng suy thoái.

Bên cạnh đó, biến động chính trị cùng với đại dịch COVID-19 đã gây tổn thương nặng nề cho các ngành nghề của Hồng Kong. Một kết quả khảo sát cho thấy, gần 40% giới trẻ được phỏng vấn có ý định đến khu vực khác ở bên ngoài Hồng Kong để làm việc¹.

Ngày 14/3/2021, Viện Nghiên cứu và đổi mới thanh niên thuộc Trung tâm Nghiên cứu thanh niên của Liên đoàn Thanh niên Hồng Kong (HKFYG) đã công bố báo cáo nghiên cứu liên quan đến “Chuẩn bị cho việc thất thoát nhân tài thanh niên của Hồng Kong”. Báo cáo nhấn mạnh nếu thất thoát 25% nhân tài trong 5 năm tới, Hồng Kong sẽ không thể đáp ứng được yêu cầu về nhân tài cho sự tăng trưởng trong tương lai. Các ngành công nghệ cao cũng được dự báo sẽ thiếu hụt nhân tài đáng kể.

1. “Liệu Hồng Kong (Trung Quốc) có tái bùng phát làn sóng di cư mới”, *Tlđd*.

Trong thời gian từ ngày 16 tháng 01 đến ngày 02/02/2021, Viện Nghiên cứu và đổi mới thanh niên Hồng Kong đã phỏng vấn 1.135 người trong độ tuổi từ 34 tuổi trở xuống, có học vị thạc sĩ trở lên, trong đó 45% trong số họ đang làm việc trong bốn lĩnh vực trụ cột hoặc năm ngành nghề tiềm năng, bao gồm tài chính, logistics, chuyên môn, du lịch, sáng tạo văn hóa, công nghệ thông tin... Theo đó, 24,2% số người được phỏng vấn cho biết có ý định đến các khu vực ngoài Hồng Kong để làm việc trong 5 năm tới, trong đó tỷ lệ lựa chọn đến Anh chiếm nhiều nhất. Trong số tỷ lệ gần 25% này có 30% người được hỏi đang hoạt động trong các ngành nghề chuyên môn, 41,5% cho rằng sự cân bằng giữa công việc và cuộc sống ở các khu vực bên ngoài tương đối tốt.

Về phương diện lên kế hoạch nhập cư liên quan đến ổn định xã hội và chính trị, tỷ lệ người được phỏng vấn lần lượt chiếm 36,7% và 34,9%, chỉ có 12,4% lựa chọn đến khu vực bên ngoài làm việc vì lý do thu nhập lý tưởng¹.

Viện Nghiên cứu và đổi mới thanh niên Hồng Kong căn cứ vào Báo cáo dự báo nguồn nhân lực năm 2027 của Cục Lao động và phúc lợi Hồng Kong đã nhấn mạnh, nguồn cung nhân lực trong độ tuổi từ 15-34 tuổi sẽ giảm từ 1,12 triệu người năm 2017 xuống còn 980.000 người vào năm 2027, giảm khoảng 12,5%, trong đó xấp xỉ 35.000 người có trình độ đại học và sau đại học².

1. “Liệu Hồng Kong (Trung Quốc) có tái bùng phát làn sóng di cư mới”, *Tlđd*.

2. “Liệu Hồng Kong (Trung Quốc) có tái bùng phát làn sóng di cư mới”, *Tlđd*.

Tốc độ tăng trưởng bình quân hàng năm về nhu cầu nhân lực của giai đoạn 2017-2027 vào khoảng 0,3%, trong đó nhu cầu liên quan đến công nghệ cao tăng trưởng nhiều nhất, đạt mức 4,3%¹.

Theo Viện Nghiên cứu và đổi mới thanh niên Hồng Kong, mặc dù tình trạng thất thoát nhân tài của Hồng Kong chưa ảnh hưởng đến nhu cầu trước mắt, nhưng dự báo sẽ có tác động rõ nét trong vòng 5 năm tới².

Ngoài ra, kết quả khảo sát cũng phản ánh: khoảng 55% số người được phỏng vấn sẵn sàng quay lại làm việc, 19% cho rằng sẽ cân nhắc quay trở lại Hồng Kong nếu có cơ hội phát triển sự nghiệp tốt hơn³. Bên cạnh đó, 12,6% cho biết sẽ cân nhắc quay trở lại Hồng Kong sau khi nhận được tư cách định cư lâu dài hoặc nhập tịch nước ngoài, 40% cho biết sẽ quay lại nếu thu nhập hấp dẫn, có cơ hội phát triển lý tưởng, hoặc tình hình chính trị - xã hội ổn định trở lại... Ngoài ra, 16% cho biết sẽ ở lại nước ngoài làm việc⁴.

Hai Ủy viên kinh tế của Viện Nghiên cứu và đổi mới thanh niên Hồng Kong là Lưu Hán Diệu và Phạm Thùa Hy cho rằng Hồng Kong có thể thu hút nhân tài quay trở lại,

1. Tổng cục Thống kê (Trung Quốc): *Báo cáo về vai trò của lao động nhập cư đối với kinh tế Hồng Kong*, ngày 23/3/2021.

2. “Nguy cơ thất thoát nhân tài tại Hồng Kong (Trung Quốc) 5 năm tới”, Báo *Liên hợp buổi sáng* (Hồng Kong), ngày 15/3/2021.

3. “Nguy cơ thất thoát nhân tài tại Hồng Kong (Trung Quốc) 5 năm tới”, *Tlđd*.

4. “Nguy cơ thất thoát nhân tài tại Hồng Kong (Trung Quốc) 5 năm tới”, *Tlđd*.

cũng như tận dụng tốt nhân tài khắp nơi trên thế giới để giảm nhẹ ảnh hưởng do thất thoát nhân tài gây nên. Họ còn đề xuất kiến nghị: chính quyền Hồng Kong nên thông qua Văn phòng Kinh tế và thương mại để tăng cường duy trì liên lạc với nhân tài trẻ của Hồng Kong, cho phép cộng đồng doanh nghiệp sử dụng nền tảng này để tuyển dụng nhân tài theo nhu cầu trên cơ sở quay trở lại Hồng Kong làm việc hoặc làm việc từ xa; chính quyền Hồng Kong cũng nên đưa ra “Chương trình thực tập tại doanh nghiệp cho sinh viên tốt nghiệp ở nước ngoài”.

Người đứng đầu Ủy ban kinh tế của Viện Nghiên cứu và đổi mới thanh niên Hồng Kong Huyên Ngạn Huân cho rằng các doanh nghiệp Hồng Kong nên tích cực sử dụng công nghệ để cải thiện việc quản lý quy trình công tác, thúc đẩy vận hành từ xa nhiều công việc hơn; đồng thời cải thiện văn hóa doanh nghiệp hiện có, tăng cường mức độ chủ động và linh hoạt trong sắp xếp, bố trí công việc cho nhân viên.

Bên cạnh đó, như trình bày ở trên, ngày 14/7/2020, Tổng thống Hoa Kỳ Donald Trump đã ban hành sắc lệnh hành pháp, chấm dứt những ưu đãi thương mại đối với Khu hành chính đặc biệt Hồng Kong (Trung Quốc) ngay sau khi Chính phủ Trung Quốc ban hành Luật an ninh quốc gia tại Hồng Kong từ cuối tháng 6/2020. Ngoài việc gây thêm căng thẳng trong quan hệ Hoa Kỳ - Trung Quốc, động thái trên của Hoa Kỳ cũng tạo ra các cuộc thảo luận sôi nổi trên diễn đàn chính trị Hồng Kong. Tổng thống D. Trump phát biểu trong một cuộc họp báo rằng Hồng Kong sẽ “không có đặc quyền, không được đối xử đặc biệt về kinh tế và không có xuất khẩu công nghệ

nhạy cảm”¹. Cũng trong ngày 14/7/2020, Tổng thống D. Trump đã ký một dự luật được Quốc hội Hoa Kỳ ủng hộ nhằm trừng phạt các ngân hàng làm ăn với các quan chức Trung Quốc có liên quan tới việc thực hiện Luật an ninh quốc gia mới. Ông nói thêm: “Hồng Kong hiện sẽ được đối xử giống như Trung Quốc đại lục”². Theo một tài liệu của Nhà Trắng, sắc lệnh hành pháp này bao gồm việc rút lại quy chế đặc biệt đối với những người mang hộ chiếu Hồng Kong.

Ngày 15/7/2020, Bộ Ngoại giao Trung Quốc đã triệu Đại sứ Hoa Kỳ để phản đối các biện pháp trừng phạt của Hoa Kỳ. Bộ Ngoại giao Trung Quốc tuyên bố: “Đây là một sự can thiệp trắng trợn vào các vấn đề nội bộ của Trung Quốc và vi phạm nghiêm trọng luật pháp quốc tế cũng như các quy tắc cơ bản trong quan hệ quốc tế. Để bảo vệ các lợi ích hợp pháp của mình, Trung Quốc sẽ đưa ra các biện pháp đối phó cần thiết đối với những hành động sai trái của Hoa Kỳ, bao gồm cả việc trừng phạt các cá nhân và thực thể Hoa Kỳ”³.

Văn phòng liên lạc của Chính phủ Trung ương cũng lên án sự can thiệp của Hoa Kỳ tại trung tâm tài chính châu Á này, đồng thời cho rằng động thái của Tổng thống D. Trump chấm dứt những ưu tiên thương mại đối với Hồng Kong là hành

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Cuộc chiến tranh giành thị trường vốn Mỹ - Trung và vai trò của Hồng Kong”, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5185142>.

2. Thông tấn xã Việt Nam: “Cuộc chiến tranh giành thị trường vốn Mỹ - Trung và vai trò của Hồng Kong”, *Tlđd*.

3. Thông tấn xã Việt Nam: “Joe Biden “nối gót” người tiền nhiệm trong vấn đề Hồng Kong”, *Tlđd*.

động ứng xử không đẹp trong quan hệ quốc tế. Trong một tuyên bố mạnh mẽ bằng văn bản được công bố vào chiều 15/7/2020, văn phòng đại diện cao nhất của Chính phủ Trung Quốc tại Hồng Kong cho hay: các lệnh trừng phạt sẽ không tạo ra một tác động lớn lao với khu hành chính này mà sẽ gây thiệt hại cho những lợi ích của chính Hoa Kỳ.

Việc Chính phủ Hoa Kỳ chấm dứt địa vị đặc biệt của Hồng Kong theo luật pháp Hoa Kỳ đã làm dấy lên những lo ngại về việc mất đi địa vị trung tâm tài chính quốc tế của Hồng Kong. Tuy nhiên, các học giả Hồng Kong cho rằng mức độ lệnh trừng phạt của Hoa Kỳ lần này nhẹ hơn dự kiến và tác động đối với lĩnh vực tài chính của Hồng Kong là có hạn.

Ủy viên Hội đồng Lập pháp thuộc phe dân chủ Đàm Văn Hào cho rằng Trung Quốc luôn coi Hồng Kong là “găng tay trắng”, sử dụng lợi thế và vốn nước ngoài của Hồng Kong để kinh doanh, một khi nước ngoài không coi Hồng Kong tồn tại “Hai chế độ”, thì không loại trừ rằng sẽ dẫn đến “hiệu ứng domino”, các nước sẽ làm theo. Ông nhận định không chỉ nền kinh tế Hồng Kong bị tổn hại, mà Trung Quốc đại lục cũng sẽ vì thế mà mất đi cơ hội mua ngoại tệ và kinh doanh bằng vốn nước ngoài.

Trong cuộc phỏng vấn độc quyền với *Tân Hoa Xã* ngày 15/7/2020, Trưởng đặc khu Lâm Trịnh Nguyệt Nga cho biết rằng bà không lo lắng về cái gọi là lệnh trừng phạt mà Hoa Kỳ tuyên bố áp đặt lên Hồng Kong. Nếu Hoa Kỳ áp dụng các biện pháp trừng phạt tài chính, thì không chỉ làm tổn thương Hồng Kong mà còn tác động tới cả một số doanh nghiệp Hoa Kỳ.

Mạch Tụy Tài - Phó Giáo sư Khoa Tài vụ và Quyết sách học, Đại học Baptist Hồng Kong - cho rằng các lệnh trừng phạt do Hoa Kỳ công bố ngày 14/7/2020 không nghiêm trọng như thế giới bên ngoài tưởng tượng, tác động đối với Hồng Kong ở giai đoạn này là hạn chế. Ông giải thích rằng sau khi Hoa Kỳ hủy bỏ địa vị đặc biệt của Hồng Kong, có nghĩa là Hoa Kỳ sẽ đối xử với Hồng Kong như các thành phố khác ở Trung Quốc đại lục và ngừng đưa ra mức thuế quan ưu đãi cho Hồng Kong. Tuy nhiên, xuất khẩu hàng năm của Hồng Kong sang Hoa Kỳ chỉ là vài tỷ đôla Hồng Kong, đây là mức kim ngạch không nhiều. Hoa Kỳ hạn chế Hồng Kong nhập khẩu các sản phẩm công nghệ cao, điều này cũng ảnh hưởng không nhiều đến Hồng Kong bởi Hồng Kong có thể có được các công nghệ tương tự từ những nơi khác.

Về tuyên bố của Hoa Kỳ sẽ xử phạt các cơ quan tài chính có giao dịch với các quan chức và thực thể thúc đẩy Luật an ninh quốc gia tại Hồng Kong, Mạch Tụy Tài cho rằng Hoa Kỳ không nhất thiết phải ra tay. Bởi Ngân hàng HSBC bị Hoa Kỳ chỉ trích đích danh là ngân hàng lớn nhất của Anh, trong khi 10 ngân hàng lớn nhất trên toàn cầu có 4 ngân hàng đến từ Trung Quốc. Chuyên gia trên ví von rằng nếu xử phạt họ, tương đương với việc “đốt nhà người khác”, và cuối cùng là “tự đốt nhà mình”. Cơn sóng thần tài chính ở Hoa Kỳ năm 2008 cũng xuất phát từ các tổ chức tài chính lớn.

Mạch Tụy Tài nhấn mạnh rằng việc Hoa Kỳ hủy bỏ ưu đãi ngộ đặc biệt đối với Hồng Kong, trong ngắn hạn sẽ thực sự ảnh hưởng đến niềm tin của các nhà đầu tư nước ngoài đối với

Hồng Kong, nhưng Trung Quốc đại lục sẽ luôn thi Luật an ninh quốc gia phiên bản Hồng Kong, Hồng Kong có thực thi Luật này hay không, sẽ không làm lay chuyển các công ty nước ngoài quan tâm đến việc kinh doanh tại Trung Quốc. Trên thực tế, Hồng Kong vẫn có lợi thế so với Thượng Hải trên phương diện quốc tế hóa, các công ty nước ngoài vẫn sẽ thâm nhập thị trường Trung Quốc thông qua Hồng Kong.

Mạch Tụy Tài còn cho rằng về lý thuyết, Hoa Kỳ cũng có thể trừng phạt Hồng Kong bằng cách hạn chế lưu thông đồng đôla Mỹ ở Hồng Kong, nhưng động thái này giống như “con dao hai lưỡi”, có hại cho cả Trung Quốc và Hoa Kỳ. Ví dụ, khi Trung Quốc thực hiện thỏa thuận thương mại Hoa Kỳ - Trung Quốc giai đoạn một, nước này sẽ không thể thanh toán bằng đồng đôla Mỹ. Về lâu dài, điều này sẽ chỉ buộc các tổ chức và quốc gia bị ảnh hưởng ngừng sử dụng đồng đôla Mỹ và đẩy nhanh quá trình phi hóa đồng đôla Mỹ. Ông tin rằng Hoa Kỳ khó có thể thực hiện biện pháp này.

Ngoài ra, nền kinh tế Hồng Kong còn phải đối diện với nhiều khó khăn và thách thức nghiêm trọng khác như:

Sự suy thoái kinh tế của Hồng Kong vào năm 2020 được xem là cục diện đã được xác định. Hiện nay, nền kinh tế này vừa phải đối diện với những vấn đề do lịch sử để lại, vừa phải đối diện với những hệ lụy do cú sốc từ đại dịch COVID-19. Vấn đề mới chồng lên vấn đề cũ đang gây ra nhiều khó khăn cho Hồng Kong, trong đó nổi cộm nhất là bốn khía cạnh sẽ được phân tích dưới đây:

Thứ nhất, Hồng Kong cần nhanh chóng khống chế dịch bệnh, phục hồi sản xuất kinh doanh. Trong năm 2020 và những tháng đầu năm 2021, các làn sóng dịch COVID-19 ở Hồng Kong nối tiếp nhau, do không thể kiểm soát hiệu quả dịch bệnh nên Hồng Kong và Trung Quốc đại lục không thể khôi phục sự kết nối bình thường. Chủ thể của nền kinh tế Hồng Kong là các ngành dịch vụ truyền thống, chiếm trên 90% tổng quy mô của nền kinh tế, trong khi khu vực này lại phụ thuộc nghiêm trọng vào khách du lịch từ Trung Quốc đại lục, hệ lụy là ngành dịch vụ của Hồng Kong đã tuột dốc không phanh, với tỷ lệ thất nghiệp ngày càng tăng cao.

Năm 2021, Hồng Kong muốn lấy lại đà phục hồi tăng trưởng chủ yếu được quyết định bởi việc ngành dịch vụ có chấm dứt đà lao dốc và phục hồi trở lại hay không? Do vậy, tiền đề cần thiết để hồi sinh ngành dịch vụ của Hồng Kong là phải khôi phục sự kết nối bình thường giữa Hồng Kong với Trung Quốc đại lục.

Tuy nhiên, điều này xem ra là một câu hỏi chưa có lời giải, vì tình hình dịch bệnh ở Hồng Kong vẫn chưa được kiểm soát hiệu quả, do đó nhiệm vụ quan trọng hàng đầu của Hồng Kong trong năm 2021 là tìm mọi cách để khống chế hiệu quả dịch bệnh. Nhìn lại bài học của năm 2020, muốn khống chế được dịch bệnh không phải là vấn đề đơn giản, đây là một thách thức tương đối lớn, cần sự chung tay nỗ lực của chính quyền đặc khu và toàn xã hội Hồng Kong.

Thứ hai, Hồng Kong đang đối diện với một loạt thách thức do tình trạng già hóa dân số và dân số tăng trưởng âm

gây nên. Nguồn nhân lực là yếu tố đầu tiên của phát triển kinh tế, trong đó nguồn nhân lực dồi dào là tiền đề bảo đảm cho sự phát triển ổn định và lành mạnh của nền kinh tế. Tuy nhiên, nhiều năm qua, Hồng Kong đã bước vào xã hội già hóa, hơn nữa sự già hóa dân số diễn ra ngày càng nghiêm trọng, điều này đồng nghĩa gánh nặng xã hội của Hồng Kong ngày càng lớn, vấn đề nguồn cung nhân lực không đủ sẽ ngày càng nổi cộm.

Trong thời gian tới, nếu Hồng Kong không thay đổi chính sách dân số và chính sách việc làm hiện có, thì vấn đề già hóa dân số và dân số tăng trưởng âm sẽ tiếp tục tồn tại, hơn nữa nếu không có biện pháp giải quyết hiệu quả, điều này đồng nghĩa với việc nền kinh tế Hồng Kong sẽ chịu tác động tiêu cực từ vấn đề già hóa dân số và dân số tăng trưởng âm trong một thời gian tương đối dài.

Thứ ba, việc chuyển đổi và nâng cấp nền kinh tế Hồng Kong gặp nhiều khó khăn, khó thực hiện sự đột phá. Kể từ khi bùng phát cuộc khủng hoảng tài chính châu Á vào năm 1998 đến nay, kinh tế Hồng Kong liên tục đối diện với những cú sốc từ bên ngoài, nguồn lực chủ yếu của chính quyền đặc khu và xã hội đều tập trung vào việc ứng phó và hóa giải những thách thức từ các cú sốc bên ngoài, nên không có điều kiện quan tâm đến việc chuyển đổi và nâng cấp nền kinh tế. Ngoài ra, văn hóa kinh doanh của Hồng Kong đã kéo theo sự lựa chọn việc làm của người dân, cụ thể là có rất ít người quan tâm đến phương diện đổi mới sáng tạo công nghệ.

Chính vì Hồng Kông tồn tại những lỗ hổng về đổi mới sáng tạo công nghệ, nên trong khoảng hơn 20 năm gần đây, mặc dù chính quyền và trưởng đặc khu các khóa đã đưa ra một loạt mục tiêu và kế hoạch chuyển đổi, nâng cấp nền kinh tế, nhưng tất cả dường như chỉ dừng lại ở văn bản, không thể triển khai trong thực tế. Hệ quả là nền kinh tế Hồng Kông không thể đột phá, luôn tuẫn hoàn trong cấu trúc kinh tế truyền thống.

Như vậy, rõ ràng là sẽ hoàn toàn phi thực tế nếu chỉ dựa vào sức mạnh tự thân của Hồng Kông để thực hiện việc chuyển đổi và nâng cấp nền kinh tế; Hồng Kông cần phải dựa vào nguồn nhân lực bên ngoài, đặc biệt là lực lượng nhân tài từ Trung Quốc đại lục để bù đắp những khiếm khuyết và lỗ hổng trên các lĩnh vực như sáng tạo đổi mới công nghệ, các ngành công nghiệp mới nổi...

Điều này đòi hỏi chính quyền và cộng đồng doanh nghiệp Hồng Kông phải tiến hành đánh giá toàn diện và thể hiện tâm thế dám nghĩ dám làm, thực hiện một loạt các đổi mới và điều chỉnh quan trọng trên các phương diện như chính sách hợp tác với Trung Quốc đại lục, hội nhập Vùng vịnh lớn¹ Quảng Đông - Hồng Kông - Ma Cao, thu hút nhân tài..., nếu không sẽ không giải quyết được cơ bản vấn đề.

1. Vùng vịnh lớn - một khu kinh tế lớn quanh châu thổ sông Châu Giang - gồm có 9 thành phố ở tỉnh Quảng Đông, Hồng Kông và Ma Cao. Năm 2019, khu vực này có dân số khoảng 70 triệu người, là một đầu tàu kinh tế với tổng GDP đạt khoảng 1.500 tỷ USD, chiếm hơn 12% GDP Trung Quốc. Nguồn: Quốc vụ viện Trung Quốc: "Báo cáo công tác Chính phủ Trung Quốc năm 2020", Tân Hoa Xã, ngày 21/3/2021.

Thí tu, trên “chuyến xe tốc hành” phát triển của Trung Quốc đại lục, Hồng Kông đang tồn tại các vấn đề như nhận thức chưa toàn diện, chuẩn bị mọi mặt chưa đầy đủ để nắm bắt các cơ hội chiến lược như phát triển của Vùng vịnh lớn Quảng Đông - Hồng Kông - Ma Cao và việc quốc tế hóa đồng nhân dân tệ. Kể từ khi Trung Quốc cải cách mở cửa đến nay, với nền kinh tế phát triển nhanh chóng và bộ mặt kinh tế - xã hội thay đổi mạnh mẽ, Thâm Quyến đã trở thành “ngọn cờ tiên phong” về đổi mới sáng tạo công nghệ và phát triển kinh tế. Đó là một áp lực trong phát triển kinh tế của Hồng Kông.

Tuy nhiên, xét một cách công bằng, xã hội Hồng Kông nhìn chung còn thiếu nhận thức về sự phát triển đột phá của Trung Quốc đại lục và những cơ hội mang lại từ quá trình phát triển này. Hiểu biết của rất nhiều người dân Hồng Kông đối với Trung Quốc vẫn dừng lại ở ngưỡng 20-30 năm trước, nên việc không nắm bắt được cơ hội từ xu hướng phát triển của nền kinh tế lớn thứ hai thế giới là điều khó tránh khỏi.

Hiện nay, kỳ tích của Thâm Quyến đang được nhân rộng trong toàn Vùng vịnh lớn Quảng Đông - Hồng Kông - Ma Cao, nhưng liệu có bao nhiêu người Hồng Kông có thể nhận thức được vấn đề này. Tương tự, cùng với tiến trình quốc tế hóa đồng nhân dân tệ, nhiều trung tâm giao dịch đồng nhân dân tệ đang được hình thành trên khắp thế giới. Mặc dù Hồng Kông sát với Trung Quốc đại lục, nhưng nếu cứ tiếp tục tâm lý chờ đợi thì cơ hội quốc tế hóa đồng nhân dân tệ cũng có thể rời xa Hồng Kông.

Làm thế nào để Hồng Kông chủ động và tích cực hội nhập xu thế phát triển chung của Trung Quốc không chỉ là lời nói suông, mà quan trọng hơn là phải nhận thức đúng đắn về mặt tư duy, đồng thời cụ thể hóa lời nói thành hành động thực tế. Tuy nhiên, xét từ hiện thực hơn 20 năm qua của xã hội Hồng Kông, đây không phải là vấn đề đơn giản.

Bên cạnh đó, khi chính quyền Hồng Kông lần đầu tiên tìm cách để một dự luật an ninh nhằm hạn chế quyền tự do dân sự được thông qua, Mặt trận nhân quyền dân sự của thành phố đã tổ chức một cuộc biểu tình thu hút sự tham gia của hơn 500.000 người, một con số gây chấn động đối với chính quyền và buộc họ phải hủy bỏ kế hoạch. Cuộc biểu tình diễn ra vào ngày 01/7/2003, đúng 6 năm kể từ khi Anh trao trả Hồng Kông cho Trung Quốc. Cuộc biểu tình đã dẫn tới việc Mặt trận nhân quyền dân sự có tiền lệ để tổ chức các cuộc biểu tình vào ngày 01 tháng 7 hàng năm như một truyền thống. Các cuộc biểu tình là cơ hội để người dân bày tỏ sự bất bình về một loạt vấn đề như giá nhà ở tại Hồng Kông... Thế nhưng, truyền thống đó hiện giờ đã khó tồn tại. Sau các cuộc biểu tình ủng hộ dân chủ kéo dài ở Hồng Kông, ngày 01/7/2020 là ngày đầu tiên Luật an ninh quốc gia dành riêng cho Hồng Kông, do Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc thông qua, bắt đầu có hiệu lực. Đầu năm 2021, Mặt trận nhân quyền dân sự đã tìm cách xin giấy phép tổ chức các cuộc biểu tình nhưng các quan chức Hồng Kông và cơ quan đại diện Chính phủ Trung ương tại Hồng Kông

đã lấy lý do đại dịch COVID-19 nhằm ngăn cản không để những sự kiện này tiếp tục diễn ra. Tính đến ngày 01/7/2021, khi Luật an ninh quốc gia có hiệu lực được một năm, không có bất cứ một cuộc biểu tình truyền thống nào diễn ra, kể cả với quy mô nhỏ. Cơ quan cảnh sát cũng lấy lý do đại dịch để bác đơn đăng ký tổ chức tuần hành của các nhóm ủng hộ dân chủ.

Trong năm đầu áp dụng, Luật an ninh quốc gia đã đưa tới rất nhiều thay đổi ở Hồng Kong. Một số đông cư dân Hồng Kong, nhất là những người có điều kiện kinh tế tốt đã di cư, nhiều người khác cũng có kế hoạch chuyển đến các quốc gia khác, còn những người ở lại tránh bàn đến chính trị. Trong một năm qua, Hồng Kong đã thay đổi nhiều đến mức một số người nói rằng thuộc địa cũ của Anh đã biến thành “Hồng Kong mới”, hay thậm chí là “Thâm Quyến phía Nam”. Trả lời phỏng vấn tạp chí *Nikkei Asia* (Nhật Bản), Toru Kurata - Giáo sư nghiên cứu chính trị và pháp luật thuộc Đại học Rikkyo ở Tokyo - đã đưa ra nhận định: “Luật an ninh đã tạo ra bầu không khí lo lắng bao trùm toàn bộ xã hội Hồng Kong”. Các chuyên gia phân tích chính trị lo ngại rằng tâm lý lo lắng có thể gia tăng trong năm thứ hai áp đặt Luật này. Hiện nay càng có nhiều người lo ngại về giới truyền thông sau khi các vụ bắt giữ và các hành động theo Luật an ninh quốc gia buộc nhật báo *Apple Daily* - một tổ chức truyền thông công khai ủng hộ dân chủ và được nhiều người ủng hộ - đã phải đóng cửa. Theo ý kiến của những người đã nhiều năm theo dõi tình hình

Hồng Kong và Trung Quốc, làn sóng âm ỉ trong xã hội có thể buộc các nhà chức trách phải giảm bớt các biện pháp đàn áp. Ngay cả cơ quan tư pháp, thành trì cuối cùng của công thức “Một nước, hai chế độ” mà Trung Quốc cam kết sẽ duy trì ít nhất cho đến năm 2047, cũng chịu ảnh hưởng đáng kể của bối cảnh chính trị khi xử lý các vụ án chính trị.

Vẫn có những cá nhân và tổ chức ủng hộ dân chủ ở Hồng Kong, nhưng họ đang hành động hết sức thận trọng. Mặt trận nhân quyền dân sự vẫn tồn tại nhưng luôn trong tình trạng “ngàn cân treo sợi tóc”. Tháng 4/2021, cảnh sát Hồng Kong đã đặt câu hỏi về tính hợp pháp của tổ chức này và cho biết họ đang điều tra xem liệu tổ chức có vi phạm Sắc lệnh về các hiệp hội của Hồng Kong, do Anh ban hành năm 1911 chủ yếu để công nhận các hội Tam hoàng, hay không? Tháng 5/2021, Trần Hạo Hoàn - một đại diện của Mặt trận nhân quyền dân sự - đã bị kết án 18 tháng tù giam vì tham gia biểu tình trái phép vào năm 2019. Nhân vật này và một số nhà hoạt động ủng hộ dân chủ khác không bị buộc tội theo Luật an ninh quốc gia, nhưng đã bị đưa ra xét xử sau khi Luật này có hiệu lực.

Kể từ khi Luật an ninh quốc gia được ban hành, chính quyền Hồng Kong đã thực hiện hơn 100 vụ bắt giữ quy mô, đồng thời sử dụng một loạt công cụ hành pháp để đàn áp các phong trào và các nhà hoạt động xã hội ủng hộ dân chủ. Phiên xét xử đầu tiên theo Luật an ninh quốc gia đã diễn ra vào ngày 23/6/2021, bị cáo là Đường Anh Kiệt - người đã bị bắt ngay sau khi Luật này có hiệu lực. Đường Anh Kiệt bị buộc tội kích động

ly khai - một trong bốn hành vi bị khép tội theo Luật an ninh quốc gia bên cạnh hành vi lật đổ, khủng bố và câu kết với các phần tử nước ngoài. Nhân vật 24 tuổi này bị cáo buộc điều khiển xe máy lao vào hàng rào chắn của cảnh sát, mang theo tấm biển ngữ “Giải phóng Hồng Kong, cuộc cách mạng của thời đại chúng ta”. Các công tố viên cho rằng dòng chữ này hàm ý chỉ nền độc lập của Hồng Kong. Nếu bị kết tội, Đường Anh Kiệt có thể nhận mức án tù chung thân. Đường Anh Kiệt được cho là bị xét xử mà không có bồi thẩm đoàn, mặc dù đó là quyền hiến định của các bị cáo, song Luật an ninh quốc gia là một ngoại lệ đối với quyền này và tất cả các thẩm phán đều do chính quyền lựa chọn.

Một trong những hoạt động không được tổ chức như thường lệ ở Hồng Kong theo trật tự mới do Luật an ninh quốc gia thiết lập là buổi thấp nến cầu nguyện tại công viên Victoria vào ngày 04/6/2021 - kỷ niệm sự kiện Thiên An Môn. Hàng năm, vào ngày này, hàng nghìn người dân Hồng Kong tập trung để hồi tưởng về sự kiện này. Thế nhưng, năm nay (năm 2021), buổi lễ tưởng niệm này ở Hồng Kong đã không được cho phép. Trong khi hàng nghìn người cùng nhau kéo về gần công viên Victoria, thì khu vực này đã bị phong tỏa với sự có mặt của hàng nghìn cảnh sát. Họ hành động dựa trên Sắc lệnh về trật tự công cộng do chính quyền thuộc địa Anh ban hành năm 1967 và được áp dụng trong trường hợp có bạo động do những người theo cánh tả chịu ảnh hưởng của làn sóng Đại cách mạng văn hóa tổ chức.

Giống như Mặt trận nhân quyền dân sự, Liên minh Hồng Kong - nhóm ủng hộ các phong trào dân chủ của Trung Quốc và tổ chức các buổi tưởng niệm ngày 04 tháng 6 - vẫn tồn tại nhưng hoạt động không đơn giản. Trong cuộc trả lời phỏng vấn tạp chí *Nikkei Asia*, Thái Diệu Xương - một trong những ủy viên thường trực của Liên minh Hồng Kong - đã nói: "Chúng tôi không biết liệu Liên minh Hồng Kong có phải đối mặt với khó khăn lớn hơn, hay thậm chí có bị đặt ngoài vòng pháp luật hay không? Chúng tôi không thể nói rằng đó là điều hoàn toàn không thể xảy ra"¹. Nhà lãnh đạo tổ chức này, đồng thời là nhà hoạt động vì quyền lao động Lý Trác Nhân và luật sư về nhân quyền Hồ Tuấn Nhân đã lần lượt bị kết án 20 tháng và 18 tháng tù giam. Lý Trác Nhân bị kết án tù vì tham gia cuộc biểu tình tháng 10/2019 và Lê Trí Anh - người sáng lập nhật báo *Apple Daily* - sau đó cũng bị bắt giữ với tội danh tương tự.

Trước khi vào tù, Hồ Tuấn Nhân đã nói rằng ông không hối hận về việc tham gia biểu tình. Ông khẳng định: "Đôi khi bạn phải hy sinh tự do của chính mình vì những điều tốt đẹp hơn"². Hồ Tuấn Nhân và Lý Trác Nhân, cùng với Thái Diệu Xương và hơn 20 nhà hoạt động xã hội ủng hộ dân chủ khác cũng phải đối mặt với cáo buộc hình sự về tội tổ chức trái phép buổi tưởng niệm sự kiện Thiên An Môn vào năm 2020. Sự kiện này đã bị cấm tổ chức theo quy định

1. "Hồng Kong sau 1 năm áp dụng Luật an ninh quốc gia", *Tlđd*.

2. "Cải cách bầu cử ở Hồng Kong - Cơ hội hay thách thức", *Tlđd*.

hạn chế tụ tập để phòng, chống đại dịch COVID-19, nhưng vẫn được tiến hành.

Một bảo tàng tổ chức hoạt động kỷ niệm sự kiện Thiên An Môn đã bị đóng cửa ngày 02/6/2021, chỉ 4 ngày sau khi mở cửa trở lại (trước đó, bảo tàng đóng cửa để tu sửa). Cục Vệ sinh môi trường và thực phẩm Hồng Kông đã viện dẫn một Sắc lệnh năm 1919 để tuyên bố bảo tàng này hoạt động bất hợp pháp. Mười ngày sau, Lạc Huệ Ninh - đại diện cấp cao của Chính phủ Trung ương tại Hồng Kông - đã phát đi tín hiệu trong bài phát biểu kỷ niệm 100 năm thành lập Đảng Cộng sản Trung Quốc rằng hành động chống lại Liên minh Hồng Kông có thể xảy ra bất cứ lúc nào.

Thái Diệu Xương cho rằng trong thời gian ngắn sắp tới, một hành động pháp lý nào đó có thể xảy ra. Hồ Tuấn Nhân thì thừa nhận rằng các hoạt động ủng hộ phong trào dân chủ ở Trung Quốc mặc dù là một mục tiêu quan trọng nhưng ngày càng gấp phải nhiều khăn ở Hồng Kông; tuy vậy ông vẫn khẳng định: “Nếu chúng ta chú ý đến những sự kiện này và học hỏi kinh nghiệm từ lịch sử, thì chúng ta sẽ thấy Hồng Kông vẫn chưa bước vào thời kỳ đen tối nhất”. Trên thực tế, các nhà chức trách đã nhanh chóng vào cuộc, trước hết là đưa ra những hành động để sớm khai tử tờ nhật báo *Apple Daily*. Cụ thể, sau hai cuộc đột kích của cảnh sát vào trụ sở tờ báo và bắt giữ người sáng lập, giám đốc điều hành cùng các thành viên cấp cao trong ban biên tập, tờ báo có tuổi đời 26 năm này đã phát hành số cuối cùng vào ngày 24/6/2021. Họ đã ngừng

cập nhật dịch vụ trực tuyến một ngày trước đó. Next Digital - nhà phát hành nhật báo *Apple Daily* - đang ở trong tình trạng tài chính tồi tệ khi ghi nhận lỗ ròng 5 năm liên tiếp tính tới tháng 3/2020 và chịu thêm một khoản lỗ ròng trong 6 tháng tính tới tháng 9/2020. Mặc dù nhật báo *Apple Daily* có 600.000 độc giả đăng ký trực tuyến và là một trong những tờ báo có nhiều độc giả trả phí nhất ở Hồng Kong, nhưng họ đã phải chịu ảnh hưởng nặng nề bởi cuộc tẩy chay quảng cáo do các doanh nghiệp ủng hộ Chính phủ Trung ương và chính quyền Hồng Kong phát động. Next Digital vẫn duy trì hoạt động nhờ sự hỗ trợ cá nhân của Lê Trí Anh, vốn sở hữu 71% cổ phần của công ty được niêm yết tại Hồng Kong. Lê Trí Anh đã cung cấp thêm các khoản vay tín chấp trị giá 98,6 triệu USD, nhưng cổ phần và tài khoản ngân hàng của ông này đã bị nhà chức trách đóng băng vào tháng 5/2021. Đòn đánh cuối cùng diễn ra một tháng sau đó, khi chính quyền phong tỏa 18 triệu HKD trong tài khoản của ba công ty con có liên hệ với nhật báo *Apple Daily*, với cáo buộc thông đồng với các thế lực nước ngoài theo Luật an ninh quốc gia. Lê Trí Anh cũng bị bắt giữ với tội danh trên và có thể lĩnh án tù chung thân.

Khi tuyên bố đóng băng tài sản và cổ phiếu của Lê Trí Anh, Cục trưởng Cục An ninh Hồng Kong Lý Gia Siêu khẳng định rằng bất kỳ hành vi nào gây tổn hại đến an ninh quốc gia đều sẽ không được dung thứ. Những hành vi như vậy, dù là của cá nhân hay tổ chức, đều sẽ bị pháp luật nghiêm trị. Sau đó, Lý Gia Siêu cho biết nhật báo *Apple Daily* không được

tham gia hoạt động báo chí thông thường. Ngày 22/6/2021, Trưởng đặc khu Hồng Kông Lâm Trịnh Nguyệt Nga đã lên tiếng ủng hộ Lý Gia Siêu và khẳng định có bằng chứng rõ ràng cho thấy nhật báo *Apple Daily* đã vi phạm pháp luật theo Luật an ninh quốc gia, nhưng lại không đưa ra chi tiết cụ thể. Bà Lâm Trịnh Nguyệt Nga cảnh báo các phóng viên không nên hạ thấp mức độ nghiêm trọng của việc vi phạm Luật an ninh quốc gia, cũng không nên khen ngợi những hành vi gây tổn hại đến an ninh quốc gia. Một ngày sau khi nhật báo *Apple Daily* đóng cửa, Lý Gia Siêu được đề bạt làm Cục trưởng Cục Chính vụ, vị trí số hai trong chính quyền Hồng Kông và là vị trí cao nhất mà một sĩ quan cảnh sát từng đảm nhận.

Ngoài truyền thông, Luật an ninh quốc gia cũng bắt đầu tác động đến giáo dục một cách sâu sắc và lâu dài. Theo một cuộc khảo sát gần đây do Công đoàn giáo viên Hồng Kông thực hiện, khoảng 40% giáo viên tiểu học và trung học bày tỏ ý định nghỉ việc, trước tiên là vì áp lực chính trị ngày càng tăng và sau đó là vì không hài lòng, thậm chí bất mãn với các chính sách xã hội và giáo dục của Hồng Kông. Nội dung chương trình, nhất là văn học, lịch sử, giáo dục công dân đang gây ra những tranh cãi lớn bởi yêu cầu thay đổi căn bản đến từ chính quyền. Không gian học tập bằng lối tư duy mở đã phải khép lại, nhường chỗ cho những khuôn thước giáo dục truyền thống gắn với tuyên truyền, định hướng tư tưởng chính trị rõ nét. Năm 2020, chính quyền Hồng Kông

đã thu hồi giấy phép hành nghề của ít nhất 3 giáo viên với lý do: 2 giáo viên đã tổ chức các cuộc thảo luận trên lớp về các chủ đề nhạy cảm như sự kiện Thiên An Môn năm 1989 và “nền độc lập” cho Hồng Kông; giáo viên còn lại đã tham gia cuộc biểu tình năm 2019¹.

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Trung Quốc tiếp tục trừng trị phe đối lập tại Hồng Kông”, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5316682>.

PHẦN II

TRUNG QUỐC VÀ THẾ GIỚI TRƯỚC BIẾN ĐỘNG CHÍNH TRỊ TẠI HỒNG KÔNG

I

CÁCH GIẢI QUYẾT VẤN ĐỀ HỒNG KÔNG CỦA TRUNG QUỐC

1. Mong muốn chung của người dân Hồng Kong

Trước hết, người dân Hồng Kong muốn duy trì mô hình “Một nước, hai chế độ” (kể cả sau khi mô hình này hết hiệu lực vào năm 2047 nếu có thể) bởi nó cho phép họ điều hành thành phố của họ với mức độ tự trị cao theo quy định của Luật cơ bản - “tiểu Hiến pháp” sau năm 2047. Đó cũng là mục tiêu của các cuộc biểu tình trong hơn một năm qua¹.

Thứ hai, người dân Hồng Kong muốn một chính quyền có trách nhiệm hơn nhằm giải quyết các vấn đề như giá nhà ở quá đắt đỏ và sự dịch chuyển xã hội bị chững lại². Chính sách của chính quyền Hồng Kong hiện nay chỉ nhằm thỏa mãn tầng lớp thượng lưu trong giới doanh nghiệp và sự hài lòng của Chính phủ Trung ương. Người Hồng Kong nhận thức phổ biến rằng quyền phổ thông đầu phiếu trong cuộc bầu cử

1. “Hồng Kong sau 1 năm áp dụng Luật an ninh quốc gia”, *Tlđd*.

2. “Liệu Hồng Kong (Trung Quốc) có tái bùng phát làn sóng di cư mới”, *Tlđd*.

trưởng đặc khu và các ủy viên Hội đồng Lập pháp sẽ mang lại cho họ một chính phủ vì nhân dân. Họ nhấn mạnh, quyền phổ thông đầu phiếu cũng được quy định trong Luật cơ bản. Đa số người Hồng Kong băn khoăn tới ba điểm sau: (1) Mô hình “Một nước, hai chế độ” được xem là một điều tốt đẹp tính đến thời điểm này, nhưng có được duy trì thực chất đến năm 2047 (hoặc xa hơn nữa) hay chỉ tồn tại hình thức? Trên thực tế, quyền tự trị của Hồng Kong không đầy đủ, Chính phủ Trung ương thông qua các cơ quan nằm tại Hồng Kong và thông qua chính quyền Hồng Kong vẫn nắm mọi thứ, tự trị chỉ là “tấm bình phong”¹. Việc “người Hồng Kong quản lý Hồng Kong” trên thực tế không tồn tại, “quận Tây” (nơi đặt Văn phòng liên lạc của Chính phủ Trung ương) mới là lực lượng quản lý các quyết sách của Hồng Kong. Hồng Kong đã bị đặt dưới sự giám sát trực tiếp của Nhóm điều phối vấn đề Hồng Kong và Ma Cao. Nhóm này do Phó Thủ tướng Quốc vụ viện Hàn Chính chủ trì, gồm các thành viên: Chủ nhiệm Văn phòng Trung ương Đảng Cộng sản Trung Quốc Đinh Tiết Tường, Chủ nhiệm Văn phòng Ủy ban Công tác đối ngoại Trung ương Dương Khiết Trì, Trưởng Ban Công tác mặt trận thống nhất Trung ương Vưu Quyền, Bộ trưởng Bộ Ngoại giao Vương Nghị và Bộ trưởng Bộ Công an Triệu Khắc Chí. (2) Lợi ích của Hồng Kong và Trung Quốc sẽ được điều chỉnh, cân đối như thế nào trong các cuộc cải cách hệ thống quản trị và đại diện

¹ “Nguy cơ tấn công mạng đe dọa vị thế trung tâm tài chính của Hồng Kong (Trung Quốc)”, *Thương báo* (Hồng Kong), ngày 11/6/2021.

hiện nay khi Chính phủ Trung ương muốn “hòa trộn sâu sắc” sự phát triển của Hồng Kông với Đại lục? (3) Giả sử làn sóng biểu tình dừng lại, lực lượng đấu tranh dân chủ này có thể ngồi cùng Trung ương để thảo luận và giải quyết các vấn đề một cách sòng phẳng, thiện chí hay không?

Trên thực tế, tại Hồng Kông, cả phe “ủng hộ Bắc Kinh” lẫn phe ủng hộ dân chủ đều tin rằng mô hình “Một nước, hai chế độ” là mô hình phù hợp nhất cho Hồng Kông đến năm 2047 và sau đó. Đây là không gian chính trị nền tảng để Hồng Kông có thể tiếp tục phát triển. Tuy nhiên, trong khi phe “ủng hộ Bắc Kinh” cho rằng người Hồng Kông cần hợp tác với Chính phủ Trung ương và xây dựng lòng tin lẫn nhau để thực hiện thành công mô hình này, thì phe ủng hộ dân chủ lại không tin rằng Chính phủ Trung ương hoàn toàn tuân thủ những cam kết mà họ đã đưa ra khi tiếp quản Hồng Kông từ tay Anh vào năm 1997 và Chính phủ Trung ương sẽ không đổi xử bình đẳng với các thủ lĩnh phong trào biểu tình. Trong đó, tháng 8/2014, Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc tuyên bố các ứng cử viên cho chức vụ đứng đầu Đặc khu Hồng Kông trước tiên phải nhận được sự chấp thuận của hơn một nửa Ủy ban đề cử gồm 1.200 thành viên (đa số thuộc phe “ủng hộ Bắc Kinh”) - điều này đi ngược lại với mong muốn của làn sóng đấu tranh dân chủ. Phe ủng hộ dân chủ cho rằng đó không phải là quyền phổ thông đầu phiếu vì đã tước bỏ quyền đề cử các ứng cử viên của người dân Hồng Kông. Hay một vấn đề khác là, Chính phủ Trung ương liên tục nhấn mạnh Hồng Kông cần phải chủ động ban hành đạo luật

an ninh vì cho rằng các thế lực nước ngoài, đặc biệt là Hoa Kỳ, đã kích động tình trạng hỗn loạn ở Hồng Kông. Theo Điều 23 Luật an ninh quốc gia, Đặc khu Hồng Kông cần phải chủ động ban hành luật để xử lý mọi hành vi phản quốc, ly khai, nổi dậy, lật đổ Chính phủ Trung ương, hoặc đánh cắp các bí mật nhà nước; cấm các tổ chức hoặc cơ quan chính trị nước ngoài tiến hành các hoạt động chính trị ở đặc khu; đồng thời cấm các tổ chức hoặc cơ quan chính trị của đặc khu thiết lập quan hệ với các tổ chức hoặc cơ quan chính trị nước ngoài. Làn sóng biểu tình cho rằng việc ban hành Luật an ninh quốc gia là không cần thiết và sẽ cản trở tiến trình dân chủ, không nhằm làm cho xã hội Hồng Kông tốt lên. Do không tin tưởng Chính phủ Trung ương nên họ đã cầu viện sự ủng hộ, tiếng nói của cộng đồng quốc tế để ngăn Trung Quốc “bội ước”.

2. Quan điểm nền tảng chi phối chính sách của Chính phủ Trung Quốc với Hồng Kông

(1) Hồng Kông phải do những người yêu nước quản lý (điều này cho thấy sự không khoan nhượng đối với lực lượng đấu tranh dân chủ hiện nay);

(2) Chính phủ Trung ương có thẩm quyền bổ nhiệm trưởng đặc khu và các quan chức chủ chốt (chứ không phải người dân bầu trực tiếp, điều này dẫn tới sự xói mòn quyền tự trị của chính quyền Hồng Kông);

(3) Hệ thống luật pháp, các cơ chế thực thi và hệ thống luật bảo vệ an ninh quốc gia cần được hoàn thiện. Điều này

đồng nghĩa với việc phải ban hành Luật an ninh quốc gia - vốn từng bị các cuộc biểu tình rầm rộ từ năm 2003 đến nay ngăn chặn, và Ủy ban Thường vụ Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc phải đóng vai trò chủ động trong việc diễn giải Luật cơ bản chứ không phải Hội đồng Lập pháp của Hồng Kông;

(4) Hồng Kông phải hội nhập tốt hơn với Vùng vịnh lớn chứ không tồn tại riêng rẽ, độc lập như hiện nay, điều này cho thấy yêu cầu gắn kết nền kinh tế Hồng Kông với đời sống của khu vực rộng lớn phía Nam Trung Quốc.

(5) Giới công chức và giới trẻ Hồng Kông cần được tăng cường giáo dục quốc gia và vun đắp tinh thần yêu nước, điều này ngụ ý áp dụng trở lại chương trình giáo dục lòng yêu nước từng bị gác lại sau các cuộc biểu tình năm 2012.

Chính phủ Trung ương xác định các vấn đề cần phải giải quyết trong việc xử lý vấn đề Hồng Kông bao gồm:

Một là, mối quan hệ giữa Đại lục hóa và quốc tế hóa ở Hồng Kông;

Hai là, mối quan hệ giữa việc phát huy vai trò và việc hỗ trợ sự phát triển của Hồng Kông;

Ba là, mối quan hệ giữa “Một nước” và “Hai chế độ”;

Bốn là, duy trì tốt mối quan hệ giữa các nhà kinh doanh lớn, tầng lớp thấp và tầng lớp trung lưu trong xã hội. Trung Quốc thường rất coi trọng các nhà kinh doanh lớn, nhưng trong cuộc bầu cử, số phiếu bầu mà họ giành được rất ít; trong khi đó, tầng lớp trung lưu và tầng lớp thấp chiếm đa số phiếu bầu nhưng lại thiếu cảm giác được quan tâm.

Trong số bốn vấn đề trên, vấn đề cuối cùng là nan giải và khó giải quyết nhất.

3. Phương châm giải quyết vấn đề Hồng Kong hiện nay của Chính phủ Trung Quốc

Một là, Chính phủ Trung ương sẽ giữ vững nguyên tắc “Một nước, hai chế độ”. Thực tiễn cho thấy, chính sách “Một nước, hai chế độ” ở Hồng Kong nhìn chung là thành công và không thể từ bỏ kể cả khi vấn đề Hồng Kong trở nên phức tạp. Đây cũng là cam kết của Chủ tịch Trung Quốc Đặng Tiểu Bình trong đàm phán để thu hồi Hồng Kong: “Một nước, hai chế độ” sẽ không thay đổi trong 50 năm. Do đó, về hình thức, Trung Quốc cần tiếp tục cho thế giới thấy việc thực hiện nghiêm túc phương châm này đối với Hồng Kong trong những năm còn lại.

Hai là, tình hình Hồng Kong đã trở thành vấn đề phức tạp, là vấn đề riêng của Trung Quốc nhưng có sự can dự quốc tế và có tầm ảnh hưởng toàn cầu, do vậy cần chuẩn bị sẵn sàng để đối phó với những tình huống xấu nhất. Chính phủ Trung ương đã chuẩn bị cho việc chính quyền đặc khu không thể kiểm soát tình hình và phải hành động. Tiền lệ lịch sử cho thấy, trong cuộc đàm phán Anh - Trung Quốc được tổ chức vào năm 1983, Anh vẫn kiên trì phương án của mình sau khi cân nhắc về tuyên bố của Chủ tịch Trung Quốc Đặng Tiểu Bình rằng nếu sự trả về của Hồng Kong không được giải quyết bằng các cuộc đàm phán hòa bình thì Trung Quốc sẽ đơn phương thu hồi.

Ba là, Chính phủ Trung ương và cơ quan đại diện tại Hồng Kong phải khắc phục ba nhận thức sai lầm là Hồng Kong

không có vai trò gì, Hồng Kông đã không thể cứu được nữa và trưởng đặc khu không có năng lực cầm quyền. Nếu Hồng Kông không có vai trò gì, thì vì sao Hoa Kỳ phải sử dụng quân bài Hồng Kông? Vì sao phải làm cho Hồng Kông trở nên hỗn loạn?

Bốn là, đối mặt với bốn thách thức nội tại của Hồng Kông và sự tương tác từ phía Hoa Kỳ và phương Tây: dư luận, bạo lực, chính trị và kinh tế khiến Hồng Kông trở nên hỗn loạn.

Năm là, giữ vững niềm tin - tin tưởng Chính phủ Trung ương và chính quyền đặc khu có thể xử lý tốt vấn đề này; tin tưởng cảnh sát Hồng Kông; tin tưởng sức mạnh của quân đội Trung Quốc; tin tưởng người dân Hồng Kông; tin tưởng dư luận chính thống của cộng đồng quốc tế.

Sáu là, sử dụng toàn diện các biện pháp trên sáu lĩnh vực: pháp luật, tổ chức, ngoại giao, kinh tế, chính trị và dư luận. Hồng Kông là một xã hội được vận hành dựa trên pháp luật, người dân tin tưởng luật pháp, nên bản thân Chính phủ Trung ương cũng phải cố gắng tổ chức các phương án dựa theo luật pháp. Trong nội bộ Trung Quốc có quan điểm cho rằng phải sử dụng các tổ chức cách mạng để đối phó với các tổ chức phản đối cách mạng. Hồng Kông vốn có rất nhiều tổ chức yêu nước, tại sao không liên kết lại để tạo nên sức mạnh. Về phương diện ngoại giao, Bộ Ngoại giao Trung Quốc đã đề ra nhiều phương án nhằm giải quyết tình hình, nhất là sau khi công bố Luật an ninh quốc gia tại Hồng Kông, “cỗ máy” ngoại giao Trung Quốc đã vận hành hết công suất để tránh đổ vỡ

uy tín quốc tế của quốc gia này. Bên cạnh đó, chính quyền đặc khu thường xuyên, thậm chí hằng ngày, công bố mức độ tổn thất mà nền kinh tế và ngành du lịch của Hồng Kong phải gánh chịu do tình trạng hỗn loạn, nhấn mạnh người dân Hồng Kong sẽ chịu tác động trực tiếp từ việc tiếp tục tình trạng hỗn loạn. Việc biểu tình sau khi có Luật an ninh quốc gia không phải là tranh chấp pháp lý đơn giản, nên phải sử dụng các biện pháp chính trị để đối phó.

4. Chính sách cụ thể của Chính phủ Trung Quốc đối với Hồng Kong

Trong 24 năm kể từ khi Hồng Kong được trao trả cho Đại lục, chính sách của Chính phủ Trung ương đối với Hồng Kong được đề ra tương ứng với những giai đoạn sau:

(1) Giai đoạn 1997-2003, chính sách cơ bản của Chính phủ Trung ương đối với Hồng Kong là “không can thiệp” mà theo cách nói của Chủ tịch Trung Quốc Đặng Tiểu Bình là “nước sông không phạm nước giếng”. Sau khi được trao trả cho Đại lục, Văn phòng liên lạc của Chính phủ Trung ương tại Hồng Kong cũng không tiếp xúc với chính quyền đặc khu. Thắng thắn mà nói, không tiếp xúc thì làm sao có thể liên lạc? Hơn nữa, do thực hiện chính sách “Một nước, hai chế độ”, nên sau năm 1997, êkíp cầm quyền của Trưởng đặc khu Đổng Kiến Hoa được chuyển trực tiếp từ chính quyền Hồng Kong thuộc Anh. Ngoài việc xóa bỏ chức thống đốc Hồng Kong và thay thế bằng chức trưởng đặc khu do Đổng Kiến Hoa

đảm nhiệm, các chức vụ khác vẫn được giữ nguyên như trước. Để duy trì sự ổn định, ngay cả Luật cơ bản của Hồng Kông cũng quy định các vấn đề an ninh quốc gia sẽ do Hồng Kông tự quyết định.

(2) Giai đoạn 2003-2007, nội dung cốt lõi trong chính sách của Chính phủ Trung ương đối với Hồng Kông vẫn là “không can thiệp”, nhưng được bổ sung ba từ: “có hành động”. Sau khi Hồng Kông trở về Đại lục, theo thông lệ, kế hoạch phát triển tổng thể của Trung Quốc không bao hàm Hồng Kông, ngay cả số liệu thống kê của Tổng cục Thống kê quốc gia về dân số Trung Quốc cũng không bao gồm người Hồng Kông. Sau đó, do phát hiện ra không có cơ quan nào lên kế hoạch cho vấn đề Hồng Kông từ khi Hồng Kông được trao trả, nên vào năm 2003, Chính phủ Trung ương đã thành lập Nhóm điều phòi vấn đề Hồng Kông và Ma Cao. Trên thực tế, trước năm 1997, ở Đại lục có nhiều tổ chức nghiên cứu về Hồng Kông. Sau khi Hồng Kông được trao trả, các tổ chức này cho rằng vấn đề của Hồng Kông đã được giải quyết nên đều giải thể. Sau năm 2003, các tổ chức nghiên cứu Hồng Kông ở Đại lục đã từng bước được thành lập trở lại. Tuy nhiên, trên thực tế, số người làm công tác nghiên cứu về Hồng Kông và Ma Cao ở Đại lục cho đến nay vẫn còn rất ít.

(3) Giai đoạn từ năm 2007 đến nay, chính sách của Chính phủ Trung ương đối với Hồng Kông đã được điều chỉnh thành “tích cực điều hành và điều hành hiệu quả”. Chính sách mang tính khái quát này cũng chịu sự phê phán của nhiều người

Hồng Kong bản địa vốn cho rằng Hồng Kong đang do “Văn phòng phía Tây (Tây Hoàn)¹ quản lý” (ý chỉ Trung ương quản lý), chứ không phải là “người Hồng Kong quản lý Hồng Kong”. Đây rõ ràng là một quan điểm cho thấy rõ bản chất chính sách của Chính phủ Trung ương đối với Hồng Kong. Năm 2008, chính quyền Hồng Kong muốn thực hiện nền giáo dục của Đại lục, song do vấp phải sự phản đối của phe đối lập nên cuối cùng phải gác lại. Tháng 12/2013, Hiệp hội nghiên cứu Hồng Kong và Ma Cao được thành lập. Ngày 10/6/2014, Trung Quốc lần đầu công bố Sách trắng về “Một nước, hai chế độ”. Ngày 31/8/2014, Ủy ban Thường vụ Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc đưa ra phương án cải cách chính trị, chuyển sang thực hiện hình thức phổ thông đầu phiếu kép (bầu trưởng đặc khu và Hội đồng Lập pháp), nhưng sau đó vấp phải sự phản đối của phe đối lập và buộc phải gác lại.

Nếu nghiên cứu, tổng kết chính sách của Chính phủ Trung Quốc đối với Hồng Kong trong 70 năm kể từ khi nước Trung Quốc mới được thành lập (1949-2019) thì sẽ thấy rõ trọng điểm của các thời đại có sự khác biệt: Thời Mao Trạch Đông, chính sách đối với Hồng Kong là “Dự định dài hạn và tận dụng đầy đủ”; thời Đặng Tiểu Bình là “Một nước, hai chế độ và khôi phục chủ quyền”; thời Giang Trạch Dân là “Chuyển giao ổn định và trở về thuận lợi”; thời Hồ Cẩm Đào

1. Chính quyền đặc khu nằm ở Trung Hoàn và Văn phòng liên lạc của Trung ương nằm ở Tây Hoàn.

là “Một nước, hai chế độ và tự trị cao độ”; thời Tập Cận Bình hiện nay chuyển thành “Quản lý toàn diện và phát triển hội nhập với đời sống Đại lục”.

Giống như phương châm “ba không” (không dám tham nhũng, không thể tham nhũng và không muốn tham nhũng) trong chiến dịch chống tham nhũng, công tác quản lý ở Hồng Kông hiện nay cũng phải coi trọng phương châm “ba không” (không dám phản đối, không thể phản đối và không muốn phản đối). Cụ thể: *một là*, không dám phản đối. Trước mối đe dọa an ninh quốc gia, điều quan trọng nhất là làm cho những người bị kích động và không có lý trí không dám phản đối. Sách lược hành động của cảnh sát ở tuyến đầu là nếu tăng các vụ bắt giữ, xét xử và tuyên án, chắc chắn sẽ gia tăng mức độ răn đe. Họ tin rằng việc xây dựng và thực thi Luật an ninh quốc gia tại Hồng Kông có thể tăng cường hơn nữa khả năng răn đe. Tất nhiên, mức độ răn đe phụ thuộc vào mức độ thực thi pháp luật. *Hai là*, không thể phản đối. Đối diện với sự xuất hiện trên thực tế của các tổ chức có quy mô và chặt chẽ đằng sau các phần tử bạo lực ở Hồng Kông, phương châm này sẽ nhắm vào các tổ chức đằng sau, đặc biệt là các tổ chức khủng bố địa phương và các lực lượng bên ngoài, tất nhiên họ sẽ không thuộc diện “không dám phản đối”, đồng thời tiếp tục tổ chức các hoạt động biểu tình và chế tạo vũ khí. Điều này đòi hỏi phải có thông tin tình báo sâu rộng thì mới có thể đi trước một bước để đập tan âm mưu của họ, khiến họ không thể phản đối. Tuy nhiên,

ngay cả khi chính quyền Hồng Kong học tập Ma Cao trong việc thành lập Hội đồng Bảo vệ an ninh quốc gia, nhưng do cơ quan đặc vụ Hồng Kong (1943-1995) đã bị giải tán, các cơ quan thực thi pháp luật trước đây chỉ tập trung vào công tác an ninh trật tự, thiếu kinh nghiệm chống khủng bố và ngăn chặn các lực lượng bên ngoài nên công tác tình báo không dễ để triển khai trong thực tế. Hiện nay, mặc dù có nhiều ý kiến khác nhau về việc Luật an ninh quốc gia được thực thi tại Hồng Kong, nhưng chắc chắn Chính phủ Trung Quốc sẽ thiết lập cơ quan bảo vệ an ninh quốc gia ở Hồng Kong để hỗ trợ các cơ quan thực thi pháp luật Hồng Kong cung cấp thông tin tình báo, tăng cường khả năng bảo vệ an ninh quốc gia; tổ chức tấn công các tổ chức khủng bố địa phương và các lực lượng bên ngoài ở Hồng Kong. *Ba là*, không muốn phản đối, đây cũng là phương châm quan trọng và khó khăn nhất trong ba phương châm. Hai phương châm đầu tiên chủ yếu là tăng cường bộ máy nhà nước, nhưng chỉ dựa vào biện pháp hành chính và pháp lý thì không đủ để đạt được sự ổn định lâu dài. Để làm cho người Hồng Kong không muốn phản đối, phải bắt đầu từ ý thức hệ (giáo dục, truyền thông, gia đình, giáo hội...). Việc phá hoại nền kinh tế Hồng Kong bằng cách sử dụng sức mạnh quân sự để áp đặt quy tắc trong trường hợp khẩn cấp sẽ không phải là điều có lợi đối với Trung Quốc. Tuy nhiên, những tác động tiêu cực đối với sự thịnh vượng của Đại lục sẽ không đủ lớn để ngăn cản Chính phủ Trung Quốc làm

bất kỳ điều gì mà họ cho là cần thiết để duy trì quyền kiểm soát đối với Hồng Kông.

5. Lý do Chính phủ Trung Quốc tự tin sẽ can dự thành công Hồng Kông

Chính phủ Trung ương Trung Quốc tự tin sẽ can dự thành công Hồng Kông bởi:

Thứ nhất, Trung Quốc từ lâu đã nuôi dưỡng giới tinh hoa kinh doanh tại Hồng Kông bằng cách tạo điều kiện thuận lợi cho họ trong hoạt động kinh tế tại Đại lục.

Thứ hai, Trung Quốc vẫn thường duy trì một số cán bộ trung thành hoạt động bí mật tại Hồng Kông; củng cố mối quan hệ với phong trào lao động Hồng Kông; đồng thời các cơ quan an ninh còn có chân rết trong hầu hết băng nhóm tội phạm ngầm, có thể sử dụng làm công cụ hữu hiệu trong những trường hợp cần thiết.

Thứ ba, Trung Quốc tự tin về sức mạnh vượt trội của kinh tế Đại lục có thể khóa lấp những khó khăn nhất thời và tác động của Hồng Kông đến kinh tế Trung Quốc nếu có những biến cố lớn xảy ra. Năm 1997, tổng sản phẩm quốc nội (GDP) của Hồng Kông tương đương 18% GDP của Đại lục¹. Phần lớn hoạt động ngoại thương của Trung Quốc đều được tiến hành thông qua Hồng Kông, đem lại cho Trung Quốc nguồn ngoại tệ mạnh cần thiết. Các công ty Trung Quốc gây vốn phần lớn là trên thị trường chứng khoán Hồng Kông.

1. "Hứa hẹn về cục diện mới cho Hồng Kông sau cải cách bầu cử", *Tân Hoa Xã* (tại Hồng Kông), ngày 16/9/2021.

Tuy nhiên, năm 2018, GDP của Hồng Kong chỉ bằng 2,7% GDP của Đại lục, Thâm Quyến cũng đã vượt Hồng Kong về GDP. Kim ngạch xuất khẩu qua Hồng Kong năm 2020 chiếm chưa đầy 12% tổng kim ngạch xuất khẩu của Trung Quốc. Tổng giá trị thị trường của các sàn giao dịch chứng khoán nội địa của Trung Quốc ở Thượng Hải và Thâm Quyến đã vượt xa Sở giao dịch chứng khoán Hồng Kong; các công ty Trung Quốc cũng có thể niêm yết chứng khoán ở Frankfurt, London, New York và những nơi khác.

Thứ tư, Trung Quốc tin rằng người dân Hồng Kong bất mãn tăng sâu không phải vì lý do chính trị mà là do vấn đề kinh tế. Họ bị kích động bởi các lực lượng bên ngoài, lại đang phải đổi mặt với thực tế đòi sống khó khăn, nhất là tiền thuê nhà tăng với tốc độ chóng mặt. Giới lãnh đạo Trung Quốc cũng nhận định, Hoa Kỳ và các nước tư bản không thể áp dụng các biện pháp trừng phạt cứng rắn vì sự tác động lợi ích qua lại giữa hai bên.

Thứ năm, trước năm 2020, dòng đầu tư ra và vào Trung Quốc vẫn có xu hướng chảy qua các công ty cổ phần mèo trong lĩnh vực tài chính được thành lập ở Hồng Kong, nhằm hưởng lợi từ các biện pháp bảo vệ mang tính pháp lý trong môi trường quốc tế được Hoa Kỳ bảo trợ. Nhưng Luật đầu tư nước ngoài mới của Trung Quốc (có hiệu lực từ ngày 01/01/2020) và những thay đổi chính sách khác mới đây đồng nghĩa với việc dòng đầu tư này sẽ sớm có thể bỏ qua Hồng Kong.

Thứ sáu, Trung Quốc tự đánh giá mức độ tác động của Hoa Kỳ và nhận định rằng hàng hóa được sản xuất tại Hồng Kong

và xuất khẩu trực tiếp sang thị trường Hoa Kỳ mỗi năm chiếm chưa tới 2% tổng sản lượng hàng sản xuất của Hồng Kông, trị giá chỉ khoảng 3,7 tỷ HKD (tương đương 450 triệu USD); trong khi đó tỷ lệ tái xuất khẩu thông qua đặc khu này cũng chỉ chiếm khoảng 26% giá trị xuất khẩu chung trong những năm gần đây¹. Trong khi đó, với việc các bến cảng, khu thương mại tự do ở các tỉnh (khu vực) ở Trung Quốc đang được tăng tốc xây dựng, tỷ lệ này có thể sẽ giảm hơn nữa và sẽ không chịu ảnh hưởng bởi lệnh trừng phạt của Hoa Kỳ.

Cuối cùng, các nhà lãnh đạo Trung Quốc cho rằng việc giới thương lưu Hồng Kông không ủng hộ người biểu tình, trong khi đó những người dân thường ở Hồng Kông sợ thay đổi sẽ gây nên tình trạng bất ổn kéo dài đã khiến các cuộc biểu tình dần mất đi sự ủng hộ của công chúng và cuối cùng sẽ chấm dứt.

Đây là những lý do khiến Chính phủ Trung Quốc để cho các phong trào đấu tranh tự suy yếu dần, thay vì có những hành động khiến dư luận bên ngoài chú ý, lên án.

6. Những vấn đề Chính phủ Trung Quốc yêu cầu chính quyền Hồng Kông rút kinh nghiệm qua quá trình xử lý vấn đề Hồng Kông

Thứ nhất, vì Hồng Kông là một xã hội dân chủ hóa cao độ với những công dân xã hội hóa, nên việc quản trị của chính phủ

1. “Trung Quốc đang “thử” Mỹ ở Hồng Kông?” (Bản dịch của Thông tấn xã Việt Nam), Tạp chí *Newsweek* (Nhật Bản), ngày 08/7/2021, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5545885>.

không thể đơn thuần phụ thuộc quá nhiều vào giới kinh doanh như mô hình truyền thống, mà cần có sự đại diện cân bằng và phải xử lý các nhu cầu, lợi ích hợp lý ở các cấp độ khác nhau. Làm thế nào để tăng cường sự đại diện, tiếp thu và đáp ứng các lợi ích của giới phi kinh doanh là một vấn đề lớn đối với việc quản trị của chính quyền trong tương lai.

Thứ hai, tư duy “đếm đủ phiếu” là tư duy hành chính máy móc, chứ hoàn toàn không phải là tư duy dựa trên quản trị tốt và đồng thuận chính trị. Việc chỉ tập trung giành đủ số phiếu có thể dẫn đến sự chuyên chế trong dân chủ, đồng thời có thể thúc đẩy hành động của những người có hành vi cản trở luật pháp tích cực và các công dân bất hợp tác. Những nguy cơ tiềm ẩn này đã được phơi bày trong cuộc chiến lần này. Do đó, việc quản trị trong tương lai của chính quyền đặc khu cần phải có đầy đủ các ý kiến đồng thuận và tranh thủ sự ủng hộ của đa số.

Thứ ba, đối với một vấn đề lập pháp gây ra sự tranh cãi gay gắt trong xã hội, khi ra quyết sách, chính quyền cần bảo đảm công khai đầy đủ thông tin và thúc đẩy sự tham gia của công chúng bằng các thủ tục pháp lý để tăng cường tính minh bạch của quyết sách và phản ứng tương tác.

Thứ tư, việc xử lý khủng hoảng của trường đặc khu cũng tồn tại một số vấn đề nhất định và hiệu ứng “mềm mỏng” đã giảm đi tương đối. Việc cảnh sát xác định tính chất “bạo động” của biểu tình chưa được cân nhắc thận trọng về mặt chính trị, song có thể được biện hộ bởi các tiêu chuẩn luật pháp và chấp pháp, tuy nhiên việc làm này đã kích động hơn nữa

sự nhạy cảm và mối lo ngại về sự an toàn của những người biểu tình, không giúp làm xoa dịu tình hình hay triển khai đối thoại hợp lý.

Căn cứ trên việc rút kinh nghiệm đó, các giải pháp mà chính quyền Hồng Kông cần thực hiện là:

Thứ nhất, về mặt nguyên tắc, cần nỗ lực giảm bớt sức nóng của phong trào, khuyến khích và ủng hộ chính quyền đặc khu triển khai tham vấn xã hội rộng rãi, tập trung tinh thần và sức lực vào việc đề ra các chính sách giải quyết các vấn đề kinh tế dân sinh, khôi phục lòng dân.

Thứ hai, cần phải kiên quyết đáp trả các yêu cầu chính trị quá mức kiểu “đục nước béo cò” của phe đối lập (chẳng hạn như yêu cầu trưởng đặc khu từ chức, rút lại hoàn toàn Dự luật dẫn độ hay Luật an ninh quốc gia...), không thể buông lỏng, làm tê liệt quyền quản trị Hồng Kông.

Thứ ba, sau khi xem xét toàn diện những lợi ích và tổn thất của chính sách quản trị Hồng Kông trong phong trào biểu tình, đặc biệt là sự phát triển, nâng cấp của phe đối lập và các thế lực nước ngoài về mặt tư tưởng, tổ chức và cách thức tiến hành phong trào, cũng như các vấn đề nổi bật và hiện trạng chính sách về việc thực hiện công bằng trong xã hội Hồng Kông, cần phải cải tiến thích đáng sự phân chia trách nhiệm từ Chính phủ Trung ương đến chính quyền đặc khu, tăng cường khả năng quản trị thực tế.

Thứ tư, gia tăng sự tiếp nhận và ủng hộ của người Hồng Kông đối với việc xây dựng Vùng vịnh lớn, giúp xã hội Hồng Kông giải quyết trên thực tế các vấn đề dai dẳng như

sự phân hóa giàu - nghèo do phát triển và những khó khăn liên quan tới sự phát triển xã hội. Đương nhiên, chính sách “dân chủ kinh tế” ở Vùng vịnh lớn ở mức độ nhất định có thể làm giảm bớt và giải quyết các mâu thuẫn xã hội ở Hồng Kông. Tuy nhiên, việc theo đuổi dân chủ, cảm giác an toàn và vấn đề đồng thuận quốc gia của người Hồng Kông vẫn cần có những giải pháp thích hợp trong phạm vi đặc khu.

PHẢN ỨNG CỦA CÁC NƯỚC ĐỐI VỚI VẤN ĐỀ HỒNG KÔNG

1. Phản ứng của Hoa Kỳ

Sự ủng hộ của Hoa Kỳ đối với Hồng Kong xuất phát từ Đạo luật chính sách Hoa Kỳ - Hồng Kong được Tổng thống Hoa Kỳ George H.W. Bush phê chuẩn vào tháng 10/1992. Đạo luật này bảo đảm rằng nếu đạt mức độ tự trị cao, Hồng Kong sẽ được coi là một thực thể tách biệt với Trung Quốc trong các vấn đề thương mại và kinh tế quốc tế khác. Sự ủng hộ đối với việc xây dựng nền dân chủ và coi đó là “nguyên tắc cơ bản của chính sách đối ngoại Hoa Kỳ” đã được đưa vào đạo luật này, sau đó kết hợp với nhân quyền và trở thành cơ sở cho sự thịnh vượng kinh tế lâu dài của Hồng Kong. Sau Hoa Kỳ, một loạt các quốc gia phương Tây đã dành cho Hồng Kong quyền ưu đãi cao trong các hợp tác kinh tế với điều kiện bảo đảm môi trường chính trị tự trị, làm cơ sở đặc biệt quan trọng để Hồng Kong phát triển.

Những diễn biến chính trị thời gian qua cho thấy, bản chất vấn đề Hồng Kong là tiêu điểm mới của cạnh tranh

chiến lược nước lớn mà Hoa Kỳ đã khéo léo, chủ động thúc đẩy và nhầm vào ba yếu tố: tạo xung động mới của môi trường an ninh chiến lược của Trung Quốc; tạo ra những bất lợi, khó khăn đối với môi trường kinh tế Trung Quốc; làm giảm sút uy tín kinh tế, chính trị và hình ảnh quốc tế của Trung Quốc.

Đòn bẩy chính của Hoa Kỳ là Đạo luật thông qua năm 2019, quy định những ưu tiên về thương mại dành cho Hồng Kông gắn liền với quyền tự trị (nếu quyền này tiếp tục được bảo đảm). Nếu mất đi quyền tự trị, Hồng Kông sẽ mất luôn cả vị thế đặc biệt của mình và phải tuân theo các quy tắc thương mại vốn đang được áp dụng với Trung Quốc. Điều này cũng đồng nghĩa với những hạn chế nghiêm ngặt hơn về đầu tư, xuất khẩu, các loại hình dịch vụ (nhất là lĩnh vực tài chính, vận tải biển, hàng không) cũng như phải chịu mức thuế cao hơn.

Trong trường hợp Hoa Kỳ bãi bỏ vị thế Khu vực thuế quan độc lập của Hồng Kông, bản thân Hồng Kông sẽ phải đổi mới với bốn tác động vô cùng lớn: *Thứ nhất*, vị thế cảng trung chuyển của Hồng Kông không còn nữa. Cụ thể là giá trị cảng trung chuyển của Hồng Kông đổi với Trung Quốc, đặc biệt là trong quan hệ thương mại Hoa Kỳ - Trung Quốc, sẽ giảm mạnh. Vị thế quốc tế hàng đầu của cảng Victoria sẽ co bản không còn (trước đây tất cả hàng hóa khi đi qua cảng này đến Hoa Kỳ, các nước châu Âu, Nhật Bản, Ôxtrâylia, Hàn Quốc đều không phải kiểm tra thông quan hàng hóa và được nhận ưu đãi đặc biệt về thuế). Tính từ đầu thập niên thứ hai của thế kỷ XXI tới trước khi những diễn biến chính trị trở nên căng thẳng, trung bình mỗi năm có khoảng 12% hàng hóa

Trung Quốc xuất khẩu sang Hồng Kông hoặc trung chuyển qua Hồng Kông. Tuy tỷ lệ giảm nhiều so với mức 45% của năm 1992, nhưng do quy mô kinh tế của Trung Quốc tăng mạnh, nên tỷ lệ 12% cũng là vấn đề rất lớn. Bên cạnh đó, hơn 90% hàng hóa Hồng Kông xuất khẩu sang Hoa Kỳ là thuộc dạng trung chuyển. Nếu Hồng Kông không còn là Khu vực thuế quan độc lập, hoạt động thương mại trung chuyển sẽ lao dốc mạnh, trực tiếp khiến người lao động trong lĩnh vực này mất việc làm. Ngân sách của Hồng Kông sẽ giảm mạnh. Trong những năm 2017-2019, thương mại và hậu cần (logistics) đóng góp khoảng 22-25% GDP của Hồng Kông, tạo ra 727.500 việc làm. Chỉ riêng lĩnh vực logistics đã đóng góp 3,2% GDP của Hồng Kông, tạo ra 180.600 việc làm¹. *Thứ hai*, tiến trình chuyển đổi cơ cấu kinh tế sang phát triển ngành công nghệ cao, công nghệ mới của Hồng Kông sẽ gặp phải trở ngại không nhỏ. Không còn là Khu vực thuế quan độc lập, Hồng Kông không được nhập khẩu các sản phẩm công nghệ cao, công nghệ mới của Hoa Kỳ. Trước đây, Hồng Kông có thể đặt mua các sản phẩm siêu máy tính của Hoa Kỳ, nhưng hiện nay Hồng Kông không thể làm được điều này. Do đó, Hồng Kông sẽ gặp rất nhiều khó khăn trong việc chuyển đổi kết cấu ngành nghề sang phát triển công nghệ cao, công nghệ mới. *Thứ ba*, ngành công nghiệp bản địa của Hồng Kông sẽ bị ảnh hưởng nặng nề. Dù ngành dịch vụ chiếm hơn 90% GDP của Hồng Kông,

1. "Nguy cơ tấn công mạng đe dọa vị thế trung tâm tài chính của Hồng Kông (Trung Quốc)", *Thương báo* (Hồng Kông), ngày 11/6/2021.

nhưng ở đặc khu này vẫn tồn tại một số lượng ít các doanh nghiệp hoạt động trong lĩnh vực công nghệ. Tuy đóng góp không nhiều, nhưng ngành công nghiệp bản địa vẫn tạo ra hàng hóa xuất khẩu. Nếu Hồng Kông mất vị thế là Khu vực thuế quan độc lập, những doanh nghiệp công nghiệp còn sót lại sẽ gặp rất nhiều khó khăn. Nếu Hồng Kông muốn chấn hưng trở lại ngành công nghiệp có giá trị gia tăng cao thì cũng không có được các điều kiện hỗ trợ tương ứng. *Thứ tư*, phản ứng dây chuyền sẽ ảnh hưởng tới nhiều ngành nghề khác. Theo đó, hoạt động của các ngành như thương mại, tài chính... chắc chắn sẽ giảm sút mạnh, đặc biệt là khi Hoa Kỳ hủy bỏ chính sách ưu đãi về tài chính đối với Hồng Kông.

Một điều đáng chú ý là nếu các nước phương Tây khác theo bước Hoa Kỳ, không thừa nhận vị thế Khu vực thuế quan độc lập của Hồng Kông, thì ảnh hưởng đối với Khu hành chính đặc biệt này sẽ đặc biệt nghiêm trọng. Làn sóng rút chạy của các doanh nghiệp khỏi Hồng Kông sẽ diễn ra mạnh khi ưu đãi và tính tự do kinh doanh không còn, các doanh nghiệp này cũng không tới Đại lục mà khả năng lớn sẽ đầu tư vào các thị trường mới. Thiệt hại về vốn cũng sẽ rất đáng kể trước sự thoái vốn quy mô lớn của các doanh nghiệp tài chính; thị trường chứng khoán Hồng Kông sẽ tổn hại đến mức mất đi vị thế là một trong những thị trường hàng đầu thế giới, hiện nắm giữ gần 3/4 lượng chứng khoán được chào bán lần đầu tiên ra công chúng của các công ty hàng đầu Trung Quốc. Các kênh đầu tư phương Tây cũng sẽ không lựa chọn Hồng Kông làm bàn đạp để đầu tư vào toàn bộ châu Á

nurse đã từng diễn ra (trước đây các doanh nghiệp hàng đầu toàn cầu có thể đặt nhà máy, dây chuyền sản xuất ở một nước đang phát triển châu Á, trong đó có Đại lục, nhưng trụ sở doanh nghiệp luôn đặt tại Hồng Kông).

Xét ở khía cạnh khác, để đối phó với mối đe dọa từ Trung Quốc, phe phương Tây do Hoa Kỳ đứng đầu buộc phải tìm kiếm và tận dụng các không gian kiềm chế chiến lược với Trung Quốc. Trong bầu không khí chính trị hiện nay, nhìn chung, việc giải quyết hòa bình vấn đề Hồng Kông tương đối khó xảy ra. Ý đồ của phương Tây là rất rõ ràng, hy vọng Hồng Kông có thể phát huy ảnh hưởng sau khi trở về Trung Quốc. Do đó, vấn đề của Hồng Kông là vấn đề của Trung Quốc và phe phương Tây do Hoa Kỳ lãnh đạo. Từ lâu, phương Tây luôn lấy Hồng Kông làm công cụ kiềm chế chiến lược Trung Quốc: nếu Trung Quốc muốn Hồng Kông tiếp tục là cầu nối với phương Tây, thì phải tiếp tục duy trì lợi ích của phương Tây ở Hồng Kông và duy trì vai trò của Hồng Kông trong việc thúc đẩy Trung Quốc “diễn biến hòa bình”. Vì thế, sự bùng nổ của vấn đề Hồng Kông không những phản ánh sự thay đổi của Hồng Kông, mà còn phản ánh sự thay đổi của tình hình quốc tế, một đặc trưng cho quá trình hội nhập của Trung Quốc với đời sống của chủ nghĩa tư bản thế giới vốn đã hết thời cơ vàng, đang rơi vào khó khăn. Ngay cả khi Trung Quốc tuyên bố chủ trương phát triển hòa bình và không bao giờ tìm kiếm quyền bá chủ, thì điều đó cũng không thể thay đổi quyết tâm của phương Tây do Hoa Kỳ lãnh đạo đối với việc kiềm chế toàn diện sự phát triển của Trung Quốc, cho dù điều này cũng

gây tổn hại đến lợi ích của họ. Xung đột thương mại Hoa Kỳ - Trung Quốc đã chứng minh điều này, đặc biệt những gì đã và sẽ diễn ra tới đây trong bối cảnh đại dịch COVID-19 sẽ đẩy quan hệ Hoa Kỳ - Trung Quốc đến bờ vực khó cứu vãn.

Thực tế thời gian qua cho thấy, ngay sau khi Trung Quốc công bố Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong, các cường quốc kinh tế quan trọng nhất thế giới đã lần lượt cùng nhau thu hồi vị thế kinh tế đặc biệt của đặc khu này. Làn sóng tháo chạy của các doanh nghiệp và nguồn vốn khỏi Trung Quốc diễn ra đồng thời với quyết định của các nước. Việc thông qua Luật an ninh quốc gia là “dấu chấm hết cho thời kỳ thịnh vượng của Hồng Kong”. Trước diễn biến hiện nay, các nước phương Tây, nhất là Hoa Kỳ, đưa ra một số yêu cầu đối với Trung Quốc trong vấn đề Hồng Kong như sau: *một là*, chính sách đối với Hồng Kong phải minh bạch, thống nhất, diễn giải đúng Luật cơ bản; *hai là*, phải có một cơ chế thống nhất để làm việc, sở dĩ xuất hiện nhiều vấn đề ở Hồng Kong tới mức như vậy là vì có nhiều cơ quan của Đại lục cùng can dự vào các vấn đề của Hồng Kong; *ba là*, quyết sách phải tôn trọng nguyên tắc chung, việc sửa đổi Dự luật dẫn độ được đưa ra trong tình trạng chưa được kiểm chứng đầy đủ, khi vấp phải sự phản đối thì nhanh chóng bị rút lại; *bốn là*, phải tôn trọng thể chế hiện nay của Hồng Kong bởi đó là sự tôn trọng chính Trung Quốc. Tuy nhiên, những yêu cầu này khó được Trung Quốc đáp ứng.

Trong khi đó, trước khi Trung Quốc thông qua Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong, ngày 29/6/2020, Bộ trưởng Thương mại Hoa Kỳ Wilbur Ross đã đưa ra tuyên bố rằng các

quy định của Bộ này về việc trao cho Hồng Kông quy chế đai ngộ, trong đó có quy định miễn giấy phép xuất khẩu, sẽ bị đình chỉ ngay khi Trung Quốc thông qua Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kông. Theo tuyên bố của Bộ trưởng W. Ross, những hành động tiếp theo nhằm chấm dứt quy chế đối xử đặc biệt dành cho Hồng Kông cũng đang được đánh giá trong bối cảnh Hoa Kỳ tăng cường gây sức ép với Trung Quốc liên quan đến quyết định áp đặt Luật an ninh quốc gia đối với vùng lãnh thổ này. Ngày 03/7/2020, Hạ viện Hoa Kỳ đã nhất trí về các biện pháp trùng phạt cứng rắn đối với các quan chức Trung Quốc và cảnh sát Hồng Kông sau khi Trung Quốc áp đặt Luật an ninh quốc gia nhằm trấn áp tình trạng bất ổn tại đặc khu này. Cụ thể trước đó, ngày 01 tháng 7, tức một ngày sau khi chính quyền Hồng Kông bắt giữ hàng trăm người biểu tình, Hạ viện Hoa Kỳ nhanh chóng thông qua dự luật đã được Thượng viện Hoa Kỳ thông qua vào tuần trước đó. Do có sự thay đổi về thủ tục, Thượng viện Hoa Kỳ cần phải bỏ phiếu một lần nữa. Sau đó Thượng viện cũng nhất trí thông qua dự luật này hôm 02 tháng 7 và đệ trình lên Nhà Trắng để Tổng thống Donald Trump ký ban hành thành luật.

Ngày 07/7/2020, Ngoại trưởng Hoa Kỳ Mike Pompeo tuyên bố Hoa Kỳ sẽ làm tất cả để bảo vệ người dân Hồng Kông, những người cần quyền tự do cơ bản. Ông M. Pompeo lưu ý rằng Vương quốc Anh - nước cai trị Hồng Kông cho đến năm 1997 - đã nhất trí đón nhận đến “3 triệu người có khả năng muốn rời khỏi” vùng lãnh thổ này; đồng thời ông nhấn mạnh: “Về phần mình, Hoa Kỳ sẽ làm tất cả có thể để bảo vệ những

người đang tham gia các hoạt động đơn giản là đòi hỏi những quyền tự do cơ bản, bình thường nhất". Ông M. Pompeo một lần nữa cáo buộc Đảng Cộng sản Trung Quốc vi phạm cam kết của mình sau khi Hồng Kong được chuyển giao lại cho Trung Quốc quản lý và nhấn mạnh rằng: "Chúng tôi sẽ làm tất cả trong khả năng của mình để làm sáng tỏ vấn đề này và để bảo đảm rằng, như Tổng thống Donald Trump đã nói trong bài phát biểu của mình, những người chịu trách nhiệm về các quyết định liên quan đến Hồng Kong sẽ bị Hoa Kỳ truy cứu trách nhiệm"¹.

Trong bài phát biểu trước Thượng viện Hoa Kỳ để vận động cho dự luật, Thượng nghị sĩ Đảng Dân chủ Chris Van Hollen, một nhà ủng hộ hàng đầu cho Đạo luật tự trị Hồng Kong², đã khẳng định: "Đây là thời điểm mang tính cấp bách. Và thời điểm hiện nay không thể thích hợp hơn". Thượng nghị sĩ Đảng Cộng hòa Pat Toomey nói: "Thông qua dự luật này, Thượng viện cho thấy rõ ràng chúng ta đang đứng về bên nào"³. Dự luật này kêu gọi trừng phạt các quan chức, cá nhân

1. Thông tấn xã Việt Nam: "Joe Biden "nối gót" người tiền nhiệm trong vấn đề Hồng Kong", <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5348055>.

2. Đạo luật tự trị Hồng Kong được Quốc hội Hoa Kỳ thông qua ngày 25/6/2020, theo đó Chính phủ Hoa Kỳ sẽ áp đặt các biện pháp trừng phạt các cá nhân, tổ chức có liên quan đến việc Trung Quốc kìm hãm quyền tự trị của Hồng Kong (BT).

3. "Trung Quốc đang "thử" Mỹ ở Hồng Kong?" (Bản dịch của Thông tấn xã Việt Nam), Tạp chí Newsweek (Nhật Bản), ngày 08/7/2021, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5545885>.

vi phạm quyền tự trị của Hồng Kông, và các định chế tài chính có giao dịch với những người bị phát hiện tham gia bất kỳ cuộc trấn áp nào tại thành phố này. Các nghị sĩ cho biết việc dự luật được đệ trình gấp lên Quốc hội là do các hành động mới đây của Trung Quốc và nhằm thể hiện sự ủng hộ với những người biểu tình ở Hồng Kông. Hàng nghìn người đã tập trung tại Hồng Kông ngày 02 tháng 7 để đòi độc lập, bất chấp nguy cơ bị phạt tù trong bối cảnh Trung Quốc nói rằng Hoa Kỳ nên ngừng can thiệp vào vấn đề Hồng Kông. Elizabeth Rosenberg - một chuyên gia về các lệnh trừng phạt tại Trung tâm vì nền an ninh Hoa Kỳ mới - đã gọi dự luật này là “một bước đi vô cùng táo bạo”. E. Rosenberg nói: “Họ thực sự đang đẩy mạnh cuộc chơi và tìm kiếm một số công cụ kinh tế mới có ảnh hưởng”¹. Hoa Kỳ đã bắt đầu hủy bỏ quy chế đặc biệt của Hồng Kông, ngừng xuất khẩu vũ khí và hạn chế thành phố này tiếp cận các sản phẩm công nghệ cao.

Ngày 14/7/2020, Tổng thống Hoa Kỳ Donald Trump đã ký sắc lệnh yêu cầu chấm dứt quy chế ưu đãi thương mại đặc biệt dành cho Đặc khu hành chính Hồng Kông. Đây được coi là bước đi nhằm trừng phạt Trung Quốc sau khi quốc gia này ban hành và thực thi Luật an ninh quốc gia tại Hồng Kông từ cuối tháng 6/2020. Ngoài việc gây thêm căng thẳng trong mối quan hệ Trung Quốc - Hoa Kỳ, động thái trên của Hoa Kỳ cũng tạo ra các cuộc thảo luận sôi nổi trên diễn đàn chính trị Hồng Kông. Theo báo HK01 (Hồng Kông), việc Chính phủ

1. “Đàn áp Hồng Kông - Trung Quốc sẽ bị “gây ông đập lưng ông”?", *Tlđd*.

Hoa Kỳ chấm dứt địa vị đặc biệt của Hồng Kong theo luật pháp Hoa Kỳ đã gây ra những lo ngại cho người dân Hồng Kong về việc mất đi địa vị trung tâm tài chính quốc tế của đặc khu. Tuy nhiên, một số học giả Hồng Kong cho rằng mức độ trùng phạt của Hoa Kỳ lần này ít hơn dự kiến và tác động đến tình hình tài chính Hồng Kong là có hạn.

Mới đây, ngày 16/3/2021, Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ đã cập nhật các lệnh trừng phạt theo Đạo luật tự trị Hồng Kong, đưa vào danh sách thêm 24 quan chức tham gia soạn thảo hoặc thực thi Luật an ninh quốc gia đây tranh cãi đang được áp dụng ở thành phố này. Trung Quốc gần đây đã thông qua nhiều thay đổi nhằm cải cách sâu rộng quy trình bầu cử tại Hồng Kong, song những biện pháp trừng phạt mới nhất của Hoa Kỳ để trả đũa việc Đại lục lấn át quyền của Hồng Kong lại vẫn được cân nhắc khá kỹ và chỉ dùng ở mức độ nhằm vào một số cá nhân. Danh sách trừng phạt mà Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ đưa ra theo Đạo luật tự trị Hồng Kong trước đây chỉ gồm 10 cá nhân. Số 24 quan chức vừa được thêm vào danh sách này gồm 15 thành viên của Ủy ban Thường vụ Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc, 1 ủy viên Trung ương tại Hồng Kong, 1 thành viên Văn phòng các vấn đề Hồng Kong và Ma Cao cùng 7 nhân vật thuộc các cơ quan an ninh quốc gia tại cả Đại lục và Hồng Kong. Những quan chức bị đưa vào danh sách lần này lại trùng với các cá nhân mà Văn phòng Kiểm soát tài sản nước ngoài của Bộ Tài chính Hoa Kỳ đã đưa vào danh sách “Những công dân cần giám sát đặc biệt” hồi tháng 12/2020 do liên đới “Sắc lệnh Hành pháp bình thường

hóa Hồng Kông” dưới thời Tổng thống Donald Trump. Tuy nhiên, việc Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ đưa những cá nhân nói trên vào danh sách trừng phạt mới lại khiến họ không còn bị định danh là “Công dân bị giám sát đặc biệt” nữa theo cả Đạo luật tự trị Hồng Kông và Sắc lệnh Hành pháp; theo đó, các biện pháp trừng phạt có thể được mở rộng, cho phép các lệnh trừng phạt gián tiếp được áp dụng đối với các tổ chức tài chính. Chính quyền của Tổng thống Joe Biden đang phát đi tín hiệu cho thấy họ sẽ vẫn coi trọng vấn đề Hồng Kông như thời người tiền nhiệm. Ngoại trưởng Hoa Kỳ Antony Blinken và Cố vấn An ninh quốc gia Hoa Kỳ Jake Sullivan có cuộc gặp với những người đồng cấp Trung Quốc ở Alaska trong 2 ngày 18 và 19/3/2021. Đây là cuộc gặp song phương lớn đầu tiên giữa hai nước dưới thời Tổng thống J. Biden. Việc Hoa Kỳ đưa ra các biện pháp trừng phạt mới chỉ một ngày trước khi cuộc họp này diễn ra cho thấy chính quyền J. Biden, giống như người tiền nhiệm của mình, sẽ tiếp tục coi trọng vấn đề Hồng Kông trong tương quan mối quan hệ với Trung Quốc. Việc Hoa Kỳ có sự ủng hộ lưỡng đảng trong việc phải có chính sách cứng rắn với Trung Quốc cũng như việc Tổng thống J. Biden coi trọng mối quan hệ đa phương với các đồng minh Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương cho thấy quan hệ Hoa Kỳ - Trung Quốc sẽ tiếp tục căng thẳng dưới thời Tổng thống J. Biden về nhiều vấn đề, trong đó có vấn đề Hồng Kông. Các biện pháp trừng phạt mà Hoa Kỳ đưa ra ngày 16/3/2021 là những bước tiếp theo sau khi đã công khai ủng hộ các đồng minh như Nhật Bản và Ôxtraylia đối phó với sự nổi lên của Trung Quốc trong

khu vực. Hoa Kỳ nhắm vào những cá nhân có vai trò trong cuộc khủng hoảng chính trị Hồng Kông, vì vậy các tổ chức tài chính tại đây giao dịch với những cá nhân này cũng sẽ đổi mặt với việc gia tăng nguy cơ bị trừng phạt gián tiếp. Ngoại trưởng Hoa Kỳ A. Blinken đã công khai cảnh báo rằng các tổ chức tài chính nước ngoài cũng có thể bị trừng phạt nếu họ thực hiện nhiều giao dịch đáng kể với các cá nhân vừa bị Hoa Kỳ bổ sung vào danh sách trừng phạt. Như vậy, các tổ chức tài chính hoạt động tại Hồng Kông sẽ phải nỗ lực hơn nữa nhằm bảo đảm không bị liên lụy thông qua việc giám sát chặt chẽ các khách hàng hiện tại của họ cũng như kiểm tra kỹ thông tin của các khách hàng mới. Sau khi Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ công bố danh sách các cá nhân bị trừng phạt, Chính phủ Hoa Kỳ đã có 60 ngày trước khi chính thức đệ trình cáo lê Quốc hội về bất kỳ tổ chức tài chính nào có liên quan tới những cá nhân vừa bị đưa vào danh sách trừng phạt. Kể từ khi Đạo luật tự trị Hồng Kông của Hoa Kỳ được thông qua, các tổ chức tài chính tại thành phố này đã kiểm tra gắt gao danh sách khách hàng của mình bối lo ngại về cả hai khả năng bị Hoa Kỳ áp dụng biện pháp trừng phạt và rơi vào rắc rối vì những tài sản của các nhà hoạt động dân chủ, nếu chiếu theo Luật an ninh quốc gia. Trước đó, tháng 12/2020, Bộ Tài chính Hoa Kỳ cho biết: chưa xác định bất kỳ ngân hàng hay tổ chức tài chính nào có liên quan tới 10 cá nhân bị định danh trong danh sách trừng phạt của Hoa Kỳ.

Về phía mình, Trung Quốc nhấn mạnh Luật an ninh quốc gia mà nước này áp dụng cho Hồng Kông không làm tổn hại

đến các quyền của Hồng Kông mà chỉ giúp khôi phục sự ổn định sau nhiều tháng bất ổn vì các cuộc biểu tình ủng hộ dân chủ. Với việc áp dụng Luật an ninh quốc gia, thật ra đối tượng trùng trị của Trung Quốc không phải là những tiếng nói hiếm hoi đòi độc lập. Chính vì muốn bảo vệ an toàn cho chế độ chính trị mà Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình mới xem chiến tranh thương mại do Hoa Kỳ phát động cũng như nghị quyết của Quốc hội Hoa Kỳ chống Trung Quốc, nhất là tại Tân Cương, đã chà đạp nhân quyền và là những yếu tố làm tăng thêm rủi ro cản trở Trung Quốc thực hiện tham vọng chiếm vị trí trung tâm trên sân khấu quốc tế. Do vậy, họ cần phải xóa bỏ ngay phong trào phản kháng tại Hồng Kông. Trong bối cảnh Hoa Kỳ và châu Âu bận tâm chống dịch, COVID-19 đúng là cơ hội “trời cho” để Trung Quốc ra tay thách thức. Phản ứng trước việc Hoa Kỳ thông qua Đạo luật tự trị Hồng Kông, ngay trong ngày 02 tháng 7, Trung Quốc bày tỏ thái độ “rất tiếc và kiên quyết phản đối” dự luật của Hoa Kỳ, đồng thời nói thêm rằng các vấn đề Hồng Kông là vấn đề nội bộ của Trung Quốc. Người phát ngôn Bộ Ngoại giao Trung Quốc Triệu Lập Kiên nói: “Chúng tôi kêu gọi Hoa Kỳ nắm bắt thực tế tình hình, ngừng can thiệp vào các vấn đề Hồng Kông và không thực thi dự luật tiêu cực. Nếu không, chúng tôi sẽ có biện pháp đối phó mạnh mẽ”¹.

Về phía giới chức chính quyền Hồng Kông, ngày 15/7/2020, bà Diệp Lưu Thục Nghi - thành viên Hội đồng Điều hành

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Cuộc chiến tranh giành thị trường vốn Mỹ - Trung và vai trò của Hồng Kông”, *Tlđd*.

Hồng Kong và là Ủy viên Hội đồng Lập pháp của Đảng Tân dân - đã chỉ trích rằng các biện pháp của Hoa Kỳ rất ngang ngược, vô lý, cố tình công kích việc thực thi Luật an ninh quốc gia tại Hồng Kong và “bóp méo” địa vị hiến chế của Hồng Kong. Bà Diệp cho rằng các biện pháp liên quan sẽ ảnh hưởng đến việc trao đổi học thuật và hỗ trợ tư pháp hình sự giữa Hồng Kong và Hoa Kỳ. Tuy nhiên, điều này sẽ không làm suy yếu vị thế của Hồng Kong như là một trung tâm tài chính quốc tế cũng như không làm ảnh hưởng đến tỷ giá hối đoái liên quan. Bà Diệp khẳng định rằng đối với các biện pháp không tuân theo chuẩn mực của Hoa Kỳ gần đây như trừng phạt các quan chức chính quyền Hồng Kong, có thể bắt và giam giữ các quan chức thực thi Luật an ninh quốc gia Hồng Kong, chắc chắn Chính phủ Trung Quốc và chính quyền Hồng Kong sẽ có biện pháp đối phó¹.

2. Phản ứng của các nước và tổ chức quốc tế khác đối với quá trình biến động chính trị tại Hồng Kong

Ngày 30/6/2020, sau khi Trung Quốc thông qua Luật an ninh quốc gia được cho là nhằm thắt chặt kiểm soát tại vùng lãnh thổ tự trị, Bộ Ngoại giao Hàn Quốc cho rằng điều quan trọng là Hồng Kong được hưởng “mức độ tự trị cao”. Phát biểu họp báo, người phát ngôn Bộ Ngoại giao Hàn Quốc Kim In-chul nhấn mạnh: “Chính phủ Hàn Quốc tôn trọng tuyên bố năm 1984 giữa Trung Quốc và Anh theo Luật cơ bản. Chúng tôi

1. The Diplomat: “Yếu tố hủy hoại Hồng Kong”, số 6/2021, tr.3.

tin rằng điều quan trọng đối với Hồng Kông là tiếp tục thịnh vượng và duy trì sự ổn định trong khi được hưởng mức độ tự trị cao theo chính sách “Một nước, hai chế độ” của Trung Quốc¹. Hàn Quốc tái khẳng định rằng Hồng Kông là một khu vực quan trọng có mối quan hệ chặt chẽ với Hàn Quốc về mặt trao đổi nhân dân và kinh tế. Đồng thời, ông Kim In-chul cũng lưu ý: “Chúng tôi đang chú ý và theo dõi chặt chẽ xu hướng liên quan đến việc thông qua luật và tác động trong tương lai của luật này”². Bộ Ngoại giao Hàn Quốc còn chỉ ra tầm quan trọng của mối quan hệ ổn định và hòa giải giữa Trung Quốc và Hoa Kỳ, dường như đề cập quyết định của Hoa Kỳ đình chỉ quy chế đối xử ưu đãi đối với Hồng Kông là một dấu hiệu rõ ràng phản đối luật mới của Trung Quốc.

Ngay trong ngày 30/6/2020, Tổng thư ký Tổ chức Hiệp ước Bắc Đại Tây Dương (NATO) Jens Stoltenberg đã chỉ trích Luật an ninh quốc gia của Trung Quốc dành cho Đặc khu Hồng Kông, đồng thời cho rằng Trung Quốc đang làm suy yếu quyền tự trị của vùng lãnh thổ này. Trong bài phát biểu tại một diễn đàn trực tuyến, ông J. Stoltenberg còn khẳng định: “Rõ ràng rằng Trung Quốc không chia sẻ các giá trị của chúng tôi - như dân chủ, tự do và pháp quyền... Luật an ninh quốc gia mới làm suy yếu quyền tự trị của Hồng Kông”³. Trong ngày

1. “Trung Quốc đang “thử” Mỹ ở Hồng Kông?”, *Tlđd*.

2. “Trung Quốc đang “thử” Mỹ ở Hồng Kông?”, *Tlđd*.

3. “Cải cách bầu cử ở Hồng Kông - Cơ hội hay thách thức” (Bản dịch của Thông tấn xã Việt Nam), *The Straits Times* (Xingapo), ngày 09/4/2021, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5380096>.

30/6/2020, Liên minh châu Âu cũng đưa ra cảnh báo về những hậu quả nghiêm trọng đối với Trung Quốc, song không nêu nội dung cụ thể.

Ngày 02/7/2020, Chánh Văn phòng Nội các Nhật Bản Yoshihide Suga cho biết: Nhật Bản theo dõi các sự kiện ở Hồng Kong với “sự quan tâm cao”, trong bối cảnh cảnh sát Đặc khu hành chính Hồng Kong đang tăng cường các vụ bắt bớ sau khi Trung Quốc áp đặt Luật an ninh quốc gia tại đây. Ông Y. Suga nhấn mạnh rằng quan hệ kinh doanh chặt chẽ của Nhật Bản với Hồng Kong được dựa trên cơ chế “Một nước, hai chế độ” của Hồng Kong. Luật mới do Trung Quốc “áp đặt” đối với Hồng Kong sẽ trùng phạt các tội ly khai, lật đổ chính quyền, khủng bố và thông đồng với các lực lượng nước ngoài với hình phạt cao nhất là tù chung thân.

Ngày 03/7/2020, Thủ tướng Anh Boris Johnson cho rằng nước Anh cần phải bảo vệ người dân Hồng Kong. Ông B. Johnson nhấn mạnh: phải bảo vệ những “người bạn của chúng ta ở Hồng Kong,... bảo vệ sự tự do, quyền tập hợp cho đến quyền tự do phát ngôn của họ. Năm 1984, chúng ta đã đưa ra cam kết bảo vệ họ... để bảo đảm rằng chúng ta sát cánh với họ, và chúng ta sẽ thực hiện điều đó”¹. Ngay sau đó, Nhật báo Times đưa tin Anh sẽ hủy bỏ thỏa thuận dẫn độ với Hồng Kong kể từ ngày 20 tháng 7 để đáp trả Luật an ninh quốc gia được Ủy ban Thường vụ Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc thông qua vào cuối tháng trước - đối với đặc khu này.

1. “Cải cách bầu cử ở Hồng Kong - Cơ hội hay thách thức”, *Tlđd*.

Theo Nhật báo *Times*, Ngoại trưởng Anh Dominic Raab sẽ công bố quyết định trên trước Hạ viện Anh trong cùng ngày.

Ngày 09/7/2020, Chính phủ Ôxtrâylia tuyên bố đình chỉ thỏa thuận dẫn độ với Đặc khu Hồng Kông và Chính phủ Trung Quốc. Trong thông báo, Thủ tướng Ôxtrâylia Scott Morrison cho biết Luật an ninh quốc gia mà Trung Quốc mới áp dụng tại Hồng Kông thể hiện “một sự thay đổi tình huống cơ bản” đối với nhiều chính phủ trên khắp thế giới. Bên cạnh đó, ông S. Morrison cũng nêu lên sự quan ngại rằng do hậu quả của Luật an ninh quốc gia mới, nhiều người dân Hồng Kông sẽ tìm cách chuyển ra nước ngoài sinh sống, thay vì lựa chọn ở lại. Sau khi bàn bạc và thống nhất, Ủy ban Nội các an ninh Ôxtrâylia nhất trí đưa ra quyết định nói trên và đã chính thức thông báo với chính quyền Hồng Kông và Trung Quốc. Ông S. Morrison cũng cho biết, thị thực cho người Hồng Kông đang sinh sống ở Ôxtrâylia sẽ được gia hạn thêm 5 năm và người dân Hồng Kông đang du học hoặc sinh sống theo diện thị thực lao động tại nước này có thể được xem xét cấp quy chế cư trú vĩnh viễn, đồng thời đề nghị các doanh nghiệp nên chuyển từ Hồng Kông đến Ôxtrâylia. Ôxtrâylia cũng cập nhật khuyến cáo du lịch đối với công dân tới Hồng Kông, trích dẫn các câu hỏi về việc giải thích Luật an ninh quốc gia và nguy cơ người Ôxtrâylia bị bắt giữ (theo Luật an ninh quốc gia) và bị đưa sang Trung Quốc đại lục để truy tố. Ông S. Morrison cho biết, các quyết định của Ôxtrâylia là nhằm phản ứng với những tác động tiềm tàng của Luật an ninh quốc gia mới áp đặt đối với Hồng Kông. “Chính phủ Ôxtrâylia, cùng với các

chính phủ khác trên thế giới, đã rất nhất quán trong việc bày tỏ mối quan ngại về việc áp dụng Luật an ninh quốc gia tại Hồng Kong”¹, Chính phủ Ôxtrâylia không mong đợi số lượng lớn các đơn xin cấp thị thực mới từ Hồng Kong và các quy trình phê duyệt cũng như xin cấp thị thực sẽ không thay đổi. Động thái của Ôxtrâylia không triệt để như quyết định của Anh về việc mở đường cho khoảng 3 triệu người Hồng Kong trở thành công dân Anh, song cũng góp phần phản ánh mối quan tâm toàn cầu về luật mới của Trung Quốc đối với lãnh thổ Đặc khu Hồng Kong.

Ngày 09/7/2020, Niu Dilân cho biết nước này đang xem xét lại các thiết lập quan hệ với Hồng Kong, trong đó sẽ bao gồm các thỏa thuận về dẫn độ, kiểm soát xuất khẩu các mặt hàng chiến lược và khuyến cáo du lịch. Ngoại trưởng Niu Dilân Winston Peters nhấn mạnh: “Quyết định của Trung Quốc thông qua Luật an ninh quốc gia mới cho Hồng Kong đã thay đổi căn bản môi trường các cam kết quốc tế ở đây”².

Ngày 13/7/2020, các nước thành viên Liên minh châu Âu (EU) đã đồng ý xem xét việc hạn chế xuất khẩu những thiết bị có thể được sử dụng để đàn áp chính trị sang Hồng Kong³ trong bối cảnh Chính phủ Trung Quốc áp đặt Luật an ninh

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Joe Biden “nối gót” người tiền nhiệm trong vấn đề Hồng Kong”, *Tlđd*.

2. Thông tấn xã Việt Nam: “Joe Biden “nối gót” người tiền nhiệm trong vấn đề Hồng Kong”, *Tlđd*.

3. Ngày 28/7/2020, EU chính thức tuyên bố hạn chế xuất khẩu sang Hồng Kong các thiết bị có thể được sử dụng để theo dõi và trấn áp.

quốc gia tại đặc khu hành chính này. Ngoài ra, các thành viên EU cũng sẽ rà soát lại các thỏa thuận về dân độ và thị thực với Hồng Kông sau khi Trung Quốc áp đặt luật này, hành động bị chỉ trích là hạn chế nghiêm trọng các quyền tự chủ và tự do tương đối lâu nay đã áp dụng tại trung tâm tài chính châu Á này. Đại diện cấp cao về chính sách an ninh và đối ngoại của EU Josep Borrell cho biết, phiên bản cuối cùng của Luật an ninh quốc gia “hà khắc hơn dự kiến” và các ngoại trưởng của khối đã nhóm họp tại Brussels (Bỉ) và đồng ý làm việc về một phản ứng đồng bộ của châu Âu. Ông J. Borrell chỉ rõ thông điệp của EU trong bối cảnh này có tính hai mặt. Với người dân Hồng Kông là sự hỗ trợ của EU về quyền tự chủ và tự do cơ bản của họ, EU sẽ tiếp tục sát cánh với người dân nơi đây. Với Trung Quốc, thông điệp được đưa ra là các hành động gần đây của quốc gia này đã làm thay đổi các quy tắc, điều này đặt ra vấn đề phải xem xét lại cách tiếp cận của EU và rõ ràng chúng sẽ có tác động đến mối quan hệ giữa hai bên. Cùng với việc hạn chế xuất khẩu các hàng hóa có thể dùng để đòn áp chính trị, EU cũng sẽ đưa ra các biện pháp hỗ trợ người dân Hồng Kông, bằng cách cho phép họ tới châu Âu một cách dễ dàng hơn thông qua việc cấp thị thực, học bổng và trao đổi học thuật.

Ngày 28/7/2020, Ngoại trưởng Niu Dilân Winston Peters tuyên bố đinh chỉ hiệp ước dân độ với Đặc khu Hồng Kông cũng như đưa ra một số sửa đổi trong bối cảnh Trung Quốc quyết định thông qua Luật an ninh quốc gia tại đây. Ông W. Peters cho biết,

Niu Dilân sẽ xử lý hàng hóa quân sự cũng như thiết bị công nghệ được thiết kế phù hợp cho cả mục đích dân sự và quân sự xuất khẩu tới Hồng Kong như cách thức xử lý những mặt hàng xuất khẩu tới Trung Quốc. Bên cạnh đó, khuyến cáo đi lại cũng đã được cập nhật nhằm cảnh báo công dân Niu Dilân cảnh giác trước những nguy cơ từ Luật an ninh quốc gia mới được áp dụng tại Hồng Kong.

Ngày 31/7/2020, Đức đã quyết định đình chỉ thỏa thuận dẫn độ với Hồng Kong sau khi đặc khu hành chính này tuyên bố hoãn cuộc bầu cử Hội đồng Lập pháp do đại dịch COVID-19. Ngoại trưởng Đức Heiko Maas nêu rõ: “Chúng tôi kỳ vọng Trung Quốc sẽ bảo đảm sự tự do và các quyền theo Luật cơ bản, trong đó có cả quyền bầu cử tự do và công bằng. Do vậy, chúng tôi đã quyết định đình chỉ thỏa thuận dẫn độ với Hồng Kong”¹. Theo Ngoại trưởng Đức, quyết định của chính quyền Hồng Kong về việc loại trên 10 ứng cử viên đối lập khỏi cuộc bầu cử Hội đồng Lập pháp là hành động cắt giảm tiếp nữa quyền của người dân Hồng Kong. Độ thái này được đưa ra tiếp sau vụ 4 nhà hoạt động Hồng Kong bị Cơ quan An ninh quốc gia mới thành lập bắt giữ, điều khiến Đức hết sức quan ngại.

Ngày 03/8/2020, Pháp cho biết nước này đã ngừng phê chuẩn hiệp ước dẫn độ với Hồng Kong, sau khi Trung Quốc áp đặt Luật an ninh quốc gia gây tranh cãi đối với Đặc khu Hồng Kong. Trong một tuyên bố, Bộ Ngoại giao Pháp nêu rõ:

1. The Diplomat: “Yếu tố hủy hoại Hồng Kong”, *Tlđd*, tr.3.

“Xét tới những diễn biến mới nhất, Pháp sẽ không tiếp tục quá trình phê chuẩn hiệp ước dẫn độ được ký vào ngày 04/5/2017 giữa Pháp và Đặc khu Hồng Kông”¹.

Ngày 13/8/2020, Ngoại trưởng Nhật Bản Toshimitsu Motegi tuyên bố rằng những vụ bắt giữ đối với nhà hoạt động dân chủ Hồng Kông Châu Đình và ông trùm truyền thông Lê Trí Anh đã làm dấy lên quan ngại về các quyền tự do ngôn luận và tự do báo chí ở Hồng Kông.

Ngày 23/10/2020, Ailen đã ra tuyên bố đình chỉ hiệp ước dẫn độ với Hồng Kông. Phát biểu trước Quốc hội Ailen, Ngoại trưởng Simon Coveney nhận định: đạo luật trùng phạt, những gì mà Trung Quốc định nghĩa rộng rãi là ly khai, lật đổ, khủng bố hoặc cấu kết với các lực lượng nước ngoài với mức án tù chung thân, đã được thông qua mà không có bất kỳ sự tham vấn ý nghĩa nào. Ông S. Coveney cho biết: quyết định này báo hiệu rõ ràng những quan ngại của Ailen liên quan đến pháp trị và sự xói mòn độc lập tư pháp của Hồng Kông mà Trung Quốc hứa hẹn theo nguyên tắc “Một nước, hai chế độ”².

Ngày 03/7/2020, Canada cũng thông báo sẽ dừng thực thi hiệp ước dẫn độ giữa Canada và Hồng Kông, đồng thời không cho phép xuất khẩu các sản phẩm quân sự nhạy cảm sang đặc khu hành chính này, lý do là vì Trung Quốc áp đặt Luật an ninh quốc gia mới tại Hồng Kông. Thủ tướng Canada Justin Trudeau ngay trong ngày 03/7/2020 cho biết, Canada áp dụng

1. The Diplomat: “Yếu tố hủy hoại Hồng Kông”, *Tlđd*, tr.3.

2. The Diplomat: “Yếu tố hủy hoại Hồng Kông”, *Tlđd*, tr.4.

thêm các biện pháp bổ sung liên quan đến nhập cư để hỗ trợ người dân Hồng Kong muốn “thoát khỏi” đặc khu này. Tuy nhiên, ông J. Trudeau không công bố chi tiết, cụ thể về biện pháp nhập cư nêu trên. Ngoại trưởng Canada François Philippe Champagne cho biết Canada thực thi các biện pháp trên do Luật an ninh quốc gia mà Trung Quốc mới áp dụng tại Hồng Kong vấp phải những ý kiến chỉ trích cho rằng sẽ lấy đi quyền tự trị Trung Quốc đã hứa trao cho đặc khu này hồi năm 1997. Theo ông F. Champagne, Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong đã bỏ qua lời cam kết của Trung Quốc về chính sách “Một nước, hai chế độ” tại đặc khu này. Thông báo trên của Canada được đưa ra sau khi các đồng minh của nước này, như Hoa Kỳ, Anh và Úcstralyia đều đã có hành động phản đối Luật an ninh quốc gia mới của Trung Quốc. Ngày 12/11/2020, Canada tuyên bố sẽ tạo điều kiện thuận lợi hơn nữa để tầng lớp thanh niên Hồng Kong có thể học tập và làm việc tại quốc gia Bắc Mỹ này. Theo đó, bất cứ cư dân Hồng Kong nào tốt nghiệp đại học trong 3 năm qua đều có thể nộp đơn xin việc làm tại Canada trong 3 năm và sẽ được tạo điều kiện thuận lợi hơn để có thể được cấp thẻ Thường trú nhân ở Canada. Canada cũng sẽ đẩy nhanh quy trình xử lý để vợ/chồng và con cái của các cư dân này có thể đến Canada. Trước đó, từ ngày 06/11/2020, Canada bắt đầu mở cửa đối với người tị nạn Hồng Kong. Trong đó, Canada đã bắt đầu chấp nhận các nhà hoạt động dân chủ của Đặc khu Hồng Kong là người tị nạn.

Ngày 18/11/2020, các ngoại trưởng của Liên minh tình báo Five Eyes (gồm năm nước: Hoa Kỳ, Anh, Canada, Úc, New Zealand) đã họp tại Canada để thảo luận về các biện pháp ứng phó với biến động chính trị tại Hồng Kong. Họ đã nhất trí áp dụng các biện pháp kinh tế và tài chính nhằm áp lực Trung Quốc. Trong đó, Canada đã thông báo sẽ cung cấp 100 triệu đô la để hỗ trợ Hồng Kong và các quốc gia láng giềng. Các nước khác cũng đã cam kết cung cấp thêm 100 triệu đô la để hỗ trợ Hồng Kong và các quốc gia láng giềng.

và Ôxtrâylia) đã bày tỏ quan ngại sâu sắc trước việc Trung Quốc áp đặt các quy định mới nhằm loại bỏ các nhà lập pháp được bầu ở Hồng Kông, cho rằng động thái này là một phần của chiến dịch có chủ đích nhằm “bit miệng” những tiếng nói chỉ trích ở đặc khu hành chính này. Trong một tuyên bố chung, ngoại trưởng các quốc gia thành viên của Five Eyes nhấn mạnh: “Chúng tôi kêu gọi Chính phủ Trung Quốc xem xét lại những hành động của họ nhằm chống lại cơ quan lập pháp được bầu của Hồng Kông và ngay lập tức phục hồi tư cách của các thành viên Hội đồng Lập pháp”¹.

Ngày 21/01/2021, Nghị viện châu Âu (EP) đã thông qua một nghị quyết kêu gọi “các lệnh trừng phạt có mục tiêu” đối với các quan chức Trung Quốc và Hồng Kông chịu trách nhiệm về việc bắt giữ các nhà hoạt động dân chủ Hồng Kông.

Ngày 05/3/2021, Liên minh châu Âu (EU) tuyên bố: những đề xuất cải tổ hệ thống bầu cử tại Đặc khu Hồng Kông là tiêu cực và phá vỡ những cam kết nhằm bảo vệ quy chế bán tự trị của đặc khu này. Tuyên bố của EU nêu rõ: “Những đề xuất cải tổ như vậy có khả năng sẽ tạo ra những hệ quả tiêu cực sâu rộng đối với các nguyên tắc dân chủ cũng như các đại diện được bầu một cách dân chủ tại Hồng Kông. Cải tổ cũng sẽ đi ngược lại những cải cách về bầu cử trước đây tại Hồng Kông và bội ước những cam kết. EU sẵn sàng đưa ra các biện pháp bổ sung nhằm đối phó với tình trạng giảm sút nghiêm trọng tự do chính trị và nhân quyền tại Hồng Kông, điều này

1. The Diplomat: “Yếu tố hủy hoại Hồng Kông”, *Tlđd*, tr.4.

đi ngược lại với những nghĩa vụ trong nước và quốc tế của Trung Quốc”¹.

Ngày 12/3/2021, Các ngoại trưởng của Nhóm các nước công nghiệp phát triển hàng đầu thế giới (G7 - gồm Canada, Pháp, Đức, Italia, Nhật Bản, Anh và Hoa Kỳ) cùng đại diện cấp cao của Liên minh châu Âu đã ra tuyên bố chung “bày tỏ quan ngại sâu sắc trước quyết định của Chính phủ Trung Quốc về việc cơ bản làm suy yếu các yếu tố dân chủ trong hệ thống bầu cử ở Hồng Kông. Quyết định này rõ ràng cho thấy Chính phủ Trung Quốc đang quyết tâm loại bỏ những tiếng nói và quan điểm bất đồng chính kiến ở Hồng Kông”. Tuyên bố chung khẳng định: “Những thay đổi được Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc thông qua, kết hợp với việc bắt giữ hàng loạt các nhà hoạt động dân chủ và chính trị gia, làm suy yếu mức độ tự trị cao của Hồng Kông theo nguyên tắc “Một nước, hai chế độ”. Gói các biện pháp này cũng sẽ đàm áp đa nguyên chính trị, trái với mục tiêu hướng tới phổ thông đầu phiếu như được quy định trong Luật cơ bản. Hơn nữa, những thay đổi sẽ làm giảm quyền tự do ngôn luận, một quyền được bảo đảm trong Tuyên bố chung Trung Quốc - Anh”². Các ngoại trưởng G7 và đại diện cấp cao của EU kêu gọi Trung Quốc hành động phù hợp với Tuyên bố chung Trung Quốc - Anh và các nghĩa vụ pháp lý khác của nước này, đồng thời tôn trọng các quyền cơ bản và quyền tự do ở Hồng Kông

1. The Diplomat: “Yếu tố hủy hoại Hồng Kông”, *Tlđd*, tr.4.

2. The Diplomat: “Yếu tố hủy hoại Hồng Kông”, *Tlđd*, tr.5.

như được quy định trong Luật cơ bản. Các quan chức trên cũng kêu gọi Trung Quốc và chính quyền Hồng Kông khôi phục niềm tin vào các thể chế chính trị của Hồng Kông và chấm dứt sự áp bức tùy tiện đối với những người thúc đẩy các giá trị dân chủ, bảo vệ các quyền cơ bản và quyền tự do.

Ngày 08/4/2021, Anh đã cam kết đưa ra khoản tiền 43 triệu bảng Anh (tương đương khoảng 59 triệu USD) để giúp những người đến từ Hồng Kông tìm việc làm, nhà ở và trường học theo một sáng kiến cho phép hàng triệu người Hồng Kông tái định cư sau khi Trung Quốc áp đặt Luật an ninh quốc gia mới ở đặc khu này. Dự kiến phần lớn số tiền trên sẽ được chính quyền địa phương chi cho các chương trình hỗ trợ học tiếng Anh và chi phí nhà ở cho những người mới đến. Chính phủ Anh cũng sẽ thành lập 12 văn phòng khu vực trên không gian mạng để hỗ trợ một số công việc như đăng ký chăm sóc sức khỏe và trường học; đồng thời tư vấn về cách thành lập doanh nghiệp ở Anh. Bộ trưởng phụ trách các vấn đề cộng đồng của Anh Robert Jenrick khẳng định: “Chương trình này sẽ bảo đảm những người có quốc tịch Anh (ở nước ngoài) và gia đình của họ có một khởi đầu tốt nhất ngay khi họ đến nơi, đồng thời hỗ trợ để giúp họ tìm nhà, trường học cho con cái, cơ hội và sự thịnh vượng”.

Trong một động thái hiếm hoi, ngày 25/5/2021, Đại sứ và Đại diện thường trực Ấn Độ tại Liên hợp quốc ở Geneva (Thụy Sĩ), Rajiv Chander, đã cho biết: Ấn Độ đang theo dõi chặt chẽ các sự kiện ở Hồng Kông. Đây là lần đầu tiên Ấn Độ bình luận về Luật mới này, các nhà phân tích cho rằng việc đó được

thúc đẩy bởi những căng thẳng biên giới hiện nay giữa Ấn Độ và Trung Quốc.

Các quốc gia châu Á khác, trong đó gồm 10 thành viên Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN), không lên tiếng về vấn đề Hồng Kong. Như Chủ tịch Viện Tâm nhìn chau Á Vannarith Chematng đã chỉ ra: nguyên tắc và chuẩn mực cốt lõi của ASEAN là không can thiệp vào công việc nội bộ của các quốc gia khác, “Vì Trung Quốc là đối tác kinh tế chính của ASEAN, nên việc gây căng thẳng với Trung Quốc không nằm trong nhóm lợi ích của khu vực. Lợi ích kinh tế là ưu tiên hàng đầu trong các mối quan hệ đối ngoại của ASEAN”¹.

Campuchia, Lào, Mianma và Philíppin đã công khai tuyên bố tôn trọng chủ quyền của Trung Quốc và ủng hộ Luật an ninh quốc gia tại Hồng Kong. Hầu hết các quốc gia này có quan hệ chặt chẽ với Trung Quốc và được hưởng lợi từ sự viện trợ và hỗ trợ kinh tế của Trung Quốc, mặc dù có một số nhóm nước vẫn không thoái mái với mức độ ảnh hưởng của Trung Quốc và sự hiện diện của công nhân Trung Quốc trong khu vực. Ngoài việc là đối tác thương mại lớn nhất của ASEAN, Trung Quốc đã đầu tư ồ ạt vào Đông Nam Á theo khuôn khổ Sáng kiến “Vành đai và Con đường” đầy tham vọng. Một số dự án đang trong quá trình chuẩn bị gồm có tuyến đường sắt bờ biển phía Đông Malaixia, đường sắt cao tốc Jakarta - Bandung và tuyến đường tàu điện chở khách và hàng hóa ở Lào. Một số ý kiến của các nước ủng hộ Trung Quốc chủ yếu

1. “Cải cách bầu cử ở Hồng Kong - Cơ hội hay thách thức”, *Tlđd*.

xuất phát từ sự gắn kết đặc biệt với quốc gia này. Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Triều Tiên, vốn coi Trung Quốc là người bảo trợ lớn nhất của họ, không nghi ngờ gì đã hoan nghênh Luật an ninh quốc gia mới đối với Hồng Kông. Ngày 02/7/2020, tờ *Rodong Sinmun*, cơ quan ngôn luận của Đảng Lao động cầm quyền ở Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Triều Tiên, cho biết: nước này hoàn toàn ủng hộ Trung Quốc trong bối cảnh mâu thuẫn gay gắt giữa Hoa Kỳ và Trung Quốc trong một loạt vấn đề gây tranh cãi, trong đó có Luật an ninh quốc gia mà Trung Quốc áp dụng đối với Hồng Kông. Bài viết của báo trên có đoạn: “Điều quan trọng nhất là Hoa Kỳ đang bôi nhọ chủ nghĩa xã hội ở Trung Quốc, gọi Bắc Kinh là một kẻ độc tài và phủ nhận hoàn toàn chính quyền này... quan hệ Trung Quốc - Hoa Kỳ đang chuyển sang một cuộc đối đầu toàn diện. Chúng tôi hoàn toàn ủng hộ Trung Quốc trong cuộc đối đầu này”, khẳng định áp lực của Hoa Kỳ đối với Trung Quốc chắc chắn sẽ thất bại. Bài viết còn đánh giá, “do Hoa Kỳ đang gây áp lực với Trung Quốc từ mọi phía, nên mối quan hệ giữa Trung Quốc và Hoa Kỳ xấu đi chưa từng thấy”¹, đồng thời viện dẫn một loạt hành động mà Hoa Kỳ đã thực hiện, trong đó có cả việc Thượng viện Hoa Kỳ thông qua Đạo luật tự trị Hồng Kông để trả đũa Luật an ninh quốc gia. Hay ngày 05/3/2021, Bélarút đã thay mặt 70 quốc gia trình bày bài diễn văn chung tại kỳ họp thứ 46 của Hội đồng Nhân quyền Liên hợp quốc (UNHRC),

1. “Một số vấn đề liên quan đến việc hoàn thiện chế độ bầu cử của Hồng Kông”, *Thời báo Hoàn Cầu* (Trung Quốc), ngày 30/3/2021.

trong đó nhấn mạnh rằng các công việc của Hồng Kông là công việc nội bộ của Trung Quốc và các thế lực bên ngoài không nên can thiệp vào vấn đề này. Bài diễn văn nêu rõ: “Không can thiệp vào công việc nội bộ của những quốc gia có chủ quyền là một nguyên tắc quan trọng được quy định trong Hiến chương Liên hợp quốc và là một tiêu chuẩn cơ bản chi phối các mối quan hệ quốc tế. Chúng tôi ủng hộ Trung Quốc thực thi chính sách “Một nước, hai chế độ” ở Khu hành chính đặc biệt Hồng Kông (HKSAR)... HKSAR là một bộ phận không thể tách rời của Trung Quốc và các công việc của Hồng Kông là công việc nội bộ của Trung Quốc, vốn không chịu bất cứ sự can thiệp từ bất kỳ thế lực bên ngoài nào”. Bài diễn văn cũng yêu cầu các bên liên quan tôn trọng chủ quyền của Trung Quốc và chấm dứt can thiệp vào các công việc nội bộ của quốc gia này, trong đó có các công việc của Hồng Kông.

MỘT SỐ ĐÁNH GIÁ VỀ VẬN ĐỘNG CHÍNH TRỊ TẠI HỒNG KÔNG TRONG THỜI GIAN QUA

1. Vấn đề Hồng Kong có sự can dự của các tổ chức tôn giáo

Thực tế phong trào biểu tình phản đối chính quyền Hồng Kong thúc đẩy sửa đổi Dự luật dân độ và thông qua Luật an ninh quốc gia kéo dài hơn một năm qua đã cho thấy, một số tổ chức tôn giáo (chủ yếu là các giáo hội Cơ Đốc giáo và Thiên Chúa giáo) ở Hồng Kong có “vai trò đặc biệt” trong các cuộc biểu tình và bạo lực. Dưới danh nghĩa “tôn giáo”, hoạt động của các tổ chức này thường ít bị chú ý, nhưng mức độ nguy hại đối với Hồng Kong là vô cùng lớn.

Do nhiều năm là thuộc địa của Anh, Cộng đồng Công giáo tại Hồng Kong không chỉ có quy mô lớn mà còn ảnh hưởng không nhỏ đến đời sống chính trị, xã hội Hồng Kong. Năm 2019, Hồng Kong có khoảng 889.000 tín đồ Thiên Chúa giáo và Cơ Đốc giáo (Kitô giáo), chiếm hơn 12% dân số Hồng Kong. Các trường tiểu học, trung học và đại học thuộc Giáo hội Cơ Đốc giáo và Thiên Chúa giáo cũng chiếm tỷ lệ rất lớn trong số các trường học của Hồng Kong, cụ thể chỉ tính riêng

bậc tiểu học và trung học lân lượt có 285 trường và 235 trường, chiếm trên 50% tổng số trường tiểu học và trung học của Hồng Kông¹. Một bộ phận lớn các trường học của Giáo hội, thông qua giáo dục tại trường để truyền bá tư tưởng chia rẽ đất nước, coi Trung Quốc là kẻ thù, khiến những học sinh này trở thành “vật hy sinh” cho các thế lực chống Trung Quốc gây rối loạn Hồng Kông. Nhà thờ Cơ Đốc giáo và Thiên Chúa giáo phân bố rải rác khắp Hồng Kông, trở thành nơi các tín đồ tập trung làm lễ vào mỗi dịp cuối tuần và tổ chức các hoạt động của Cộng đồng Công giáo Hồng Kông. Điều đáng chú ý là trong phong trào biểu tình tại Hồng Kông hiện nay, có không ít các giáo hội, chức sắc tôn giáo như mục sư và một bộ phận tín đồ lợi dụng cơ hội này, ngang nhiên kích động biểu tình phi pháp, che đậy hành vi bạo lực, sai trái của những người biểu tình cực đoan². Trong đó, một số mục sư ra sức kích động chống Trung Quốc, thậm chí “gặp Trung Quốc là phản đối”; và trong các hoạt động biểu tình cực đoan ở Hồng Kông hiện tại đều có bóng dáng của họ. Trong các hoạt động biểu tình bạo lực gần đây, nhiều nhà thờ Cơ Đốc giáo và Thiên Chúa giáo đã trở thành “trạm tiếp tế” cung cấp trang bị (như mìn nổ phòng, chống độc, gậy, ô, khẩu trang...), đồ ăn và chỗ nghỉ

1. Thông tấn xã Việt Nam: ““Xu hướng” giải thể của các tổ chức xã hội dân sự ở Hồng Kông”, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5619282>.

2. Những sự lựa chọn hạn chế của Mỹ đối với vấn đề Hồng Kông” (bản dịch của Thông tấn xã Việt Nam), *The Straits Times* (Singapore), ngày 07/7/2021, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5541311>.

ngoại cho người biểu tình áo đen cực đoan thực hiện các hành vi bạo lực (như đập phá cơ sở hạ tầng công cộng, tấn công cảnh sát...)¹. Các tổ chức thuộc Cơ Đốc giáo và Thiên Chúa giáo thì tiến hành kích động học sinh và giáo viên bãi khóa ở các trường học thuộc Giáo hội, hành động này cho thấy tôn giáo đã “đưa bàn tay đen bạo lực” tới các học sinh. Nhiều nhà thờ Công giáo còn lấy danh nghĩa tổ chức lễ cầu nguyện để tuyên truyền, tạo đà cho hoạt động biểu tình bạo lực, lợi dụng dư luận để hạn chế các hoạt động chấp pháp của lực lượng cảnh sát Hồng Kông. Kể từ khi bùng nổ phong trào biểu tình ở Hồng Kông (tháng 6/2019) đến nay, nhiều tổ chức thuộc Cơ Đốc giáo và Thiên Chúa giáo đã kích động tín đồ xuống đường biểu tình, cùng một số nhóm người biểu tình cực đoan thực hiện các hành động bạo lực, gây rối loạn Hồng Kông². Trong số những người biểu tình bị bắt do thực hiện các hành động bạo lực có không ít tín đồ Cơ Đốc giáo và Thiên Chúa giáo. Những tín đồ này cùng với những người biểu tình cực đoan có mặt ở “tuyến đầu” cuộc biểu tình, cản trở cảnh sát chấp pháp thông thường và thậm chí có những hành vi bạo lực tấn công cảnh sát.

Giáo hội trực tuyến Hồng Kông cũng không đứng ngoài phong trào biểu tình hiện tại và là một tổ chức tôn giáo tích cực tham gia gây rối an ninh trật tự tại Hồng Kông. Giáo hội trực tuyến Hồng Kông được thành lập năm 2014, trong thời

1. “Hồng Kông đang đánh mất sức hấp dẫn đầu tư nước ngoài do bất ổn chính trị?”, *Minh báo* (Trung Quốc), ngày 08/12/2020.

2. The Diplomat: “Yếu tố hủy hoại Hồng Kông”, *Tlđd*, tr.6.

gian diễn ra phong trào “Chiếm trung tâm”. Cụ thể, khi phong trào “Chiếm trung tâm” diễn ra, các phần tử chống Trung Quốc gây rối loạn Hồng Kong, tìm mọi cách kích động sinh viên, học sinh bãi khóa. Trang Facebook “Cha mẹ bảo vệ hành động bãi khóa của học sinh” (trang này có sự tham gia của nhiều mục sư và tín đồ Cơ Đốc giáo) đã cho rằng tổ chức tôn giáo (Giáo hội) truyền thống bị nhiều hạn chế về không gian và thời gian, nên không thể chỉ trong thời gian ngắn mà đạt được sự nhất trí về nhiều vấn đề, cần thành lập tổ chức tôn giáo phi truyền thống. Theo đó, một tổ chức tôn giáo trực tuyến có tên là Giáo hội trực tuyến Hồng Kong đã ra đời.

Giáo hội trực tuyến Hồng Kong là một tổ chức chính trị mang danh “Giáo hội”, phục vụ cho những hành động gây rối loạn Hồng Kong, tiến tới phá hoại sự ổn định chính trị - xã hội tại đặc khu này. Trong phong trào biểu tình ở Hồng Kong hiện tại, Giáo hội trực tuyến Hồng Kong hằng ngày thông qua trang Facebook của mình để phát đi thông tin tụ tập ủng hộ biểu tình, kích động và kêu gọi người biểu tình xuống đường, đồng thời liên kết với các giáo hội khác, tổ chức các hoạt động tụ tập ủng hộ biểu tình đòi dân chủ. Trang Facebook “Giáo hội trực tuyến Hồng Kong” được Trung Quốc đánh giá là “trận địa tuyên truyền hoạt động bạo lực”, kêu gọi những người biểu tình tổ chức nhiều hoạt động tụ tập ủng hộ bạo lực. Hành động của Giáo hội trực tuyến Hồng Kong được Trung Quốc nhận định là đã vượt xa quy định của giáo lý, đi ngược với nguyên tắc “tách rời tôn giáo với chính trị, truyền bá phúc âm, phục vụ xã hội” của các tổ chức tôn giáo, thậm chí trở thành

công cụ của cuộc “cách mạng màu”. Những gì từng diễn ra trong cuộc “cách mạng màu” tại Ba Lan vào những năm 1980 và hàng loạt cuộc “cách mạng màu” sau đó đang lặp lại ở Hồng Kông. Tại Ba Lan, tổ chức “Công đoàn đoàn kết” ngoài việc được Cục Tình báo Trung ương Hoa Kỳ (CIA) ủng hộ, còn nhận được sự giúp đỡ trực tiếp và mạnh mẽ của Giáo hoàng Vatican người Ba Lan và Giáo hội Thiên Chúa giáo Ba Lan. Có thể nói, phương thức ủng hộ của Giáo hội Thiên Chúa giáo Ba Lan lúc đó dành cho “Công đoàn đoàn kết” Ba Lan được Chính phủ Trung Quốc đánh giá chính là “bản gốc” của các phương thức và hành vi ủng hộ phong trào biểu tình hiện tại của các tổ chức tôn giáo (Giáo hội) Hồng Kông.

2. Vấn đề Hồng Kông mang “hình dáng” cuộc “cách mạng màu” do phương Tây can dự rõ rệt

Sự can thiệp của nước ngoài vào tình hình Hồng Kông thể hiện rõ nét hình hài của một cuộc “cách mạng màu”. Trung Quốc nhận định: tình hình chung cho thấy rằng các cuộc biểu tình diễn ra ở Hồng Kông hơn một năm qua là có sự sắp đặt trước và có tổ chức. Các đặc trưng khác của cuộc “cách mạng màu” như giương cao khẩu hiệu “dân chủ, tự do, nhân quyền”, lấy thay đổi chính quyền làm mục tiêu cơ bản; lợi dụng sự kiện đột phá để tạo ra phong trào chính trị đường phố; lợi dụng mâu thuẫn xã hội, kích động dư luận, xúi giục, lừa dối và lôi kéo đông đảo người dân tham gia... cũng được thể hiện đầy đủ trong phong trào phản đối sửa đổi điều lệ Dự luật dẫn độ hay phản đối Luật an ninh quốc gia. Chẳng hạn

như phe đối lập và các phần tử bạo lực cực đoan ở Hồng Kong công khai khẩu hiệu kêu gọi “Khôi phục Hồng Kong, cách mạng thời đại”, yêu cầu truởng đặc khu từ chức, đồng thời tuyên bố không loại trừ sẽ thành lập “Hội đồng Lập pháp lâm thời”..., đều thể hiện đầy đủ mục đích của họ chính là muốn lật đổ chính quyền đặc khu, giành quyền kiểm soát Hồng Kong. Phong trào phản đối sửa đổi điều lệ Dự luật dẫn độ và thông qua Luật an ninh quốc gia diễn ra ở Hồng Kong từ năm 2019 mang đầy đủ đặc trưng của cuộc “cách mạng màu” bởi các lý do sau:

Một là, phong trào này nhận được sự ủng hộ công khai của chính quyền các nước như Hoa Kỳ, Anh, Nhật Bản, Hàn Quốc, Ôxtraylia, Đức, Pháp,... và vùng lãnh thổ Đài Loan.

Hai là, Hoa Kỳ từ lâu đã tài trợ và nuôi dưỡng phe đối lập, hỗ trợ tích cực phe đối lập chuẩn bị tiến hành cuộc “cách mạng màu”. Cục Tình báo Trung ương Hoa Kỳ thường kích động phong trào “cách mạng màu” ở bên ngoài, họ xây dựng các trường học riêng để đào tạo các nhân viên liên quan, ngoài ra còn có một bộ giáo trình hoàn chỉnh, tiến hành dạy một kèm một các thành viên của phe đối lập sử dụng “biện pháp phi bạo lực” để tiến hành “phong trào dân chủ”. Việc đào tạo được triển khai một cách hệ thống, toàn diện với rất nhiều khóa học, từ nguyên tắc 50 điểm để thực hiện “phong trào dân chủ” đến tổ chức biểu tình, bạo động, làm áp phích tuyên truyền, đối kháng với cảnh sát, thực hiện “đấu tranh phi bạo lực” như thế nào..., tất cả đều có giáo trình rất cụ thể. Bên cạnh đó, những chi tiết như làm thế nào để cấp dưới

phân nhóm, các nhóm khác nhau cần chuẩn bị những gì trong các giai đoạn khác nhau, nên lộ diện để làm gì... cũng được giới thiệu hết sức rõ ràng trong giáo trình.

Sau khi xảy ra phong trào “Chiếm trung tâm” ở Hồng Kông 7 năm trước, Trung Quốc đã đánh giá và kết luận các phần tử “Chiếm trung tâm” được đào tạo ở nước ngoài, khoảng 1.000 người biểu tình ở Hồng Kông đã trải qua những lớp đào tạo đặc biệt. Một số phần tử hoạt động ở đây đã tham gia hỗ trợ việc tổ chức hoạt động biểu tình ở Hồng Kông trước đó. Họ có kế hoạch thúc đẩy hàng chục nghìn người xuống đường. Trên thực tế, trước khi phong trào diễn ra gần 2 năm, họ đã bắt đầu tiếp xúc và xây dựng trước kế hoạch tập hợp “Chiếm trung tâm”. Theo địa chỉ thư tín do các quan chức cung cấp, tổ chức huấn luyện này có tên gọi là “Diễn đàn tự do Oslo”, trên thực tế nằm ở số 350 đại lộ số 5 New York, Hoa Kỳ; số điện thoại và số fax liên lạc cũng ở New York; trên diễn đàn cũng có không ít người thuyết giảng chính đến từ Hoa Kỳ¹.

Đại học Trung Văn Hồng Kông - nơi có nhiều giáo sư, giảng viên từng đào tạo tại Hoa Kỳ - đã thành lập một tổ chức gọi là “Trung tâm Hoa Kỳ ở Hồng Kông”, từ đó từng bước lồng đoạn giáo trình giảng dạy chung của 8 trường đại học Hồng Kông. Trung tâm Hoa Kỳ ở Hồng Kông đã tổ chức nhiều “khóa học chủ đề” hai ngày một đêm để huấn luyện sinh viên đại học là cốt cán của phong trào “Chiếm trung tâm” và phong

1. “Những sự lựa chọn hạn chế của Mỹ đối với vấn đề Hồng Kông”, *Tlđd*.

trào biểu tình sau này. Những hành động này đủ để cho thấy, hoạt động can dự thực tế của Hoa Kỳ ở Hồng Kông được tăng cường mạnh mẽ, thậm chí phong trào biểu tình có thể nhận được sự hỗ trợ toàn lực của Chính phủ Hoa Kỳ. “Khóa học chủ đề” do một số nhân vật chủ chốt của các đảng phái chính trị, học giả quốc tế và nhân vật chính trị bí ẩn truyền giảng; dạy học sinh làm thế nào đối diện với “sách lược đàm phán” trong phong trào biểu tình, kháng nghị quy mô lớn, đồng thời xác định cái gọi là “chốt chặn và lập trường không thể lùi bước” cho biểu tình ở Hồng Kông. Về hình thức, Trung tâm Hoa Kỳ ở Hồng Kông là một tổ chức liên minh đại học phi lợi nhuận, thành viên hội đồng quản trị bao gồm hiệu trưởng của nhiều trường đại học, nhưng trên thực tế, Tổng lãnh sự quán của Hoa Kỳ tại Hồng Kông mới là nơi “chống lưng” thực sự của tổ chức này. Quỹ Quốc gia hỗ trợ dân chủ (NED) của Hoa Kỳ cũng đứng đằng sau việc huấn luyện học sinh của phong trào biểu tình. Dương Kiến Lợi - phần tử cấp tiến chống Trung Quốc ở hải ngoại - đóng vai trò là trung gian giữa Hoa Kỳ và phe chống đối ở Hồng Kông, tổ chức “phong trào nghiên cứu học tập lãnh tụ thanh niên dân tộc” ở Hoa Kỳ, Nhật Bản và vùng lãnh thổ Đài Loan, mời những phần tử đứng đầu của phong trào biểu tình, cầm đầu chống Đảng Cộng sản Trung Quốc đến nói chuyện, hùa theo yêu cầu cấp kinh phí của NED và Quỹ Dân chủ Đài Loan, làm rối loạn Hồng Kông, từ đó tìm cách thâm nhập Đại lục¹.

1. “Những sự lựa chọn hạn chế của Mỹ đối với vấn đề Hồng Kông”, *Tlđd*.

Từ tình hình thực tế biểu tình ở Hồng Kông trong hơn một năm qua, Trung Quốc đánh giá rằng rất nhiều phần tử cực đoan đã được trải qua các khóa huấn luyện, đào tạo. Trong số các thanh niên tham gia biểu tình, nhiều người có trình độ văn hóa rất thấp, biểu ngữ phản đối của họ sơn phủ trên đường phố thường xuất hiện một số từ viết sai chính tả mà ngay cả học sinh tiểu học cũng rất ít khi mắc phải. Nhưng chính những người “chữ viết không xong” này lại được giới truyền thông phát hiện, khi diễu hành trên đường họ thể hiện nhiều cờ chỉ chuyên nghiệp liên kết chặt chẽ với nhau, mỗi cờ chỉ đều thể hiện cho một ý nghĩa. Bên cạnh đó, đội hình của những người hoạt động bạo lực lần này rất chỉnh chu, hàng thứ nhất ném đồ đạc, hàng thứ hai tiếp tế “đạn dược”, hàng thứ ba cầm gậy dài tấn công cảnh sát, người đứng sau cầm ô che chắn. Trên thực tế, những thủ đoạn này đã được đề cập trong giáo trình giảng dạy.

Trong giáo trình mang tên *CANVAS* có một chương hướng dẫn: “Khi bị trấn áp, phải nhớ tên quân cảnh¹”, ngầm chỉ ra phải ghi nhớ thông tin cá nhân của cảnh sát, thông qua trả thù cảnh sát để phá tan ý chí của họ. Trong các cuộc bạo loạn lần này ở Hồng Kông, lập tức có người tìm kiếm thông tin cảnh sát Hồng Kông ở trên mạng, phát tán thông tin cá nhân của cảnh sát, kêu gọi mọi người trả thù họ và người nhà của họ.

Ngoài ra, phe đối lập Hồng Kông còn nhận được sự tài trợ dài hạn của Hoa Kỳ. Tài trợ của Hoa Kỳ đối với phe đối lập

1. Tức cảnh sát quân sự (BT).

Hồng Kong được thông qua hai kênh: (1) Quỹ Quốc gia hỗ trợ dân chủ (NED). Mặc dù quỹ này lấy danh nghĩa là tổ chức phi lợi nhuận tư nhân, nhưng nguồn tiền chủ yếu được cấp phát thông qua Quốc hội Hoa Kỳ. Do đó, không ít tổ chức truyền thông gọi nó là “CIA thứ hai”. Theo thống kê, từ năm 1991 đến 2019, số tiền mà NED tài trợ cho các dự án ở Hồng Kong lên đến 13,64 triệu USD, trong đó mức tài trợ của các năm 1998, 2001, 2004, 2009, 2012, 2014, 2019 tăng rõ rệt. (2) Thông qua tài trợ của ông trùm truyền thông Lê Trí Anh - người sáng lập Tập đoàn truyền thông Next Digital Hồng Kong. Lê Trí Anh nhận được sự quan tâm của Hoa Kỳ sau khi đầu cơ kiếm lời ở Mianma, đã cung cấp tài chính duy trì quỹ đèn chính trị cho 9 tổ chức và 14 nhân vật chính trị đối lập. Ba nhân vật khác trong “bè lũ 4 tên gây hại Hồng Kong” được Trung Quốc tổng kết bao gồm Trần Nhật Quân, Trần Phương An Sinh và Lý Trụ Minh cũng nhận tài trợ dài hạn của Lê Trí Anh, tổng cộng 9,8 triệu HKD¹.

Ba là, phong trào bạo loạn ở Hồng Kong hoàn toàn là hoạt động có chuẩn bị trước và có tổ chức. Trước mỗi lần xảy ra bạo loạn ở Hồng Kong trong năm 2019, phe phản đối đều đi vận động người dân thành phố xuống đường. Chẳng hạn như ngày 12/6/2019, họ kêu gọi mọi người bao vây Hội đồng Lập pháp, hỗ trợ việc “đấu tranh” và giúp đỡ người bị bắt giữ, đồng thời còn có thành viên của Hội đồng Lập pháp thuộc phe

1. “Một số vấn đề liên quan đến việc hoàn thiện chế độ bầu cử của Hồng Kong”, *Tlđd*.

đối lập đến hiện trường dùng “uy thế quan chức” để gây áp lực đối với nhân viên cảnh sát... Tổ chức của các phần tử bạo lực cực đoan cũng rất nghiêm ngặt, mỗi lần hành động đều có người chuyên phụ trách việc cung ứng hậu cần, phát mủ bảo hiểm, mặt nạ cho những người đứng trước. Các cơ quan chức năng Hồng Kông chụp được ảnh ở trong tàu điện ngầm cho thấy, có người chuyên phát tiền cho nhóm người “bất mãn với chính quyền”, theo đó những người “đi đầu” được nhận 3.000 HKD/ngày. Tại hiện trường biểu tình còn xuất hiện một số người nước ngoài khả nghi, họ giống như huấn luyện viên của giải đấu bóng rổ chuyên nghiệp nhà nghề Bắc Mỹ - NBA, trực tiếp giao nhiệm vụ cho nhóm người “bất mãn với chính quyền” này. Cơ quan chức năng Hồng Kông đã chụp được bức ảnh một người nước ngoài đứng ở bên đường đang thông qua phần mềm mạng xã hội để thông báo động thái của cảnh sát cho nhóm người “bất mãn với chính quyền”. Xét từ sự phân công trong giáo trình CANVAS, người nước ngoài này chính là người hướng dẫn của nhóm hỗ trợ, đứng tại hiện trường cùng các đối tượng khác trong nhóm để có thể huy động các phần tử bạo loạn bất cứ lúc nào. Một người nước ngoài khác cũng bị phát hiện liên tục xuất hiện ở hiện trường trong ba cuộc biểu tình quy mô lớn, bị chụp ảnh khi đang hét cùng nhóm người “bất mãn với chính quyền”, giống như đang chỉ huy. Bên cạnh đó, còn có một người nước ngoài trong diện tình nghi vì luôn có mặt ở hiện trường của các cuộc biểu tình, khi nhóm người “bất mãn với chính quyền” hành động thì anh ta đều đứng bên cạnh; khi nhóm người

“bất mãn với chính quyền” nghỉ ngơi thì anh ta liền hóa thân thành “giảng viên”, nhóm thanh niên này hết sức chăm chú lắng nghe.

Ngoài ra, các đặc trưng khác của “cách mạng màu” như lấy khẩu hiệu đấu tranh “dân chủ, tự do, nhân quyền”, lấy thay đổi quan điểm chính trị của Chính phủ Trung ương và gây sức ép lên chính quyền Hồng Kong làm mục đích cơ bản; lợi dụng sự kiện bột phát để tạo nên phong trào chính trị đường phố; lợi dụng mâu thuẫn xã hội, thổi phồng dư luận, kích động, lừa dối, lôi kéo đông đảo quần chúng tham gia... cũng được thể hiện đầy đủ trong phong trào phản đối sửa đổi Dự luật dẫn độ, thông qua Luật an ninh quốc gia ở Hồng Kong.

Tóm lại, Trung Quốc nhận định rằng hoàn toàn có thể đưa ra kết luận như sau: Phong trào phản đối sửa đổi Dự luật dẫn độ và thông qua Luật an ninh quốc gia diễn ra ở Hồng Kong có đầy đủ các đặc trưng của cuộc “cách mạng màu”, mang tên phong trào “cách mạng Ô dù”.

3. Hồng Kong là “trận địa” quan trọng của cạnh tranh Trung Quốc - Hoa Kỳ

Quan hệ giữa Trung Quốc và Hoa Kỳ bắt đầu chuyển dần sang xung đột từ hơn một thập niên trước. Trong những năm gần đây, mọi người đều cảm nhận được rằng tình hình đã căng thẳng hơn do tần suất và phạm vi xung đột ngày càng gia tăng. Liệu xung đột có tiếp tục xấu đến mức xảy ra xung đột vũ trang nghiêm trọng hơn hay không là điều mà hầu hết mọi người quan tâm. Khả năng xảy ra chiến tranh là rất thấp,

nếu được quản lý đúng cách, nhưng việc loại bỏ hoàn toàn khả năng này rõ ràng là một nhiệm vụ bất khả thi. Dưới thời cầm quyền của Tổng thống Donald Trump, Chính phủ Hoa Kỳ đã sớm tận dụng việc chính quyền Đảng Dân tiến Đài Loan có khuynh hướng độc lập để chống lại Trung Quốc. Làn sóng biểu tình phản đối Dự luật dẫn độ và Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kông trong năm 2019 đã khiến đặc khu này rơi vào vòng bao vây của Hoa Kỳ.

Theo các nhà phân tích, cuộc đối đầu giữa Bắc Kinh và Washington trong lĩnh vực ngoại giao đã lan sang Hồng Kông. Điều này một lần nữa cho thấy rằng vấn đề Hồng Kông, vốn không gây căng thẳng chính trị mạnh mẽ dưới thời chính quyền Barack Obama, đã trở thành một trong những nhân tố làm phức tạp quan hệ Trung Quốc - Hoa Kỳ dưới thời Tổng thống Donald Trump và hiện nay có thể xấu đi hơn dưới thời Tổng thống đương nhiệm Joe Biden. Đằng sau bước ngoặt nguy hiểm này đối với mối quan hệ tương lai giữa hai cường quốc là ý đồ của một số chính trị gia Hoa Kỳ lợi dụng tình hình bất ổn ở Hồng Kông để gây áp lực lên Bắc Kinh. Theo kịch bản này, tình hình ở Đặc khu Hồng Kông càng tồi tệ sẽ càng có nhiều cơ hội để đưa ra các cáo buộc chống chính quyền Trung Quốc trên các diễn đàn quốc tế.

Theo quan điểm của Trung Quốc, Đạo luật tự trị Hồng Kông do Tổng thống Hoa Kỳ D. Trump ký ban hành đã vi phạm luật pháp quốc tế và các chuẩn mực cơ bản trong quan hệ quốc tế. Trung Quốc cho rằng bước đi này của Chính phủ Hoa Kỳ là sự can thiệp thô bạo vào công việc của Đặc khu

Hồng Kong và công việc nội bộ của Trung Quốc. Việc Hoa Kỳ chấm dứt mọi đối xử ưu đãi đối với Hồng Kong và lệnh cấm xuất khẩu công nghệ nhạy cảm sang Hồng Kong đã biến vấn đề Hồng Kong trở thành nút thắt lớn nhất và khó giải quyết nhất hiện nay. Vấn đề này làm phức tạp thêm các tranh cãi chính trị và đối đầu trong thương mại và công nghệ.

Đáp lại những chỉ trích của Hoa Kỳ về tình hình ở Hồng Kong, Trung Quốc tuyên bố rằng họ kiên quyết bảo vệ chủ quyền và an ninh của đất nước, đồng thời chống lại sự can thiệp từ bên ngoài vào các vấn đề của Hồng Kong. Trên thực tế, việc Trung Quốc đưa ra các quy định mới cho hoạt động của các nhà ngoại giao Hoa Kỳ tại Hồng Kong, bổ sung khuyến nghị đối với các quan chức địa phương nên hạn chế các cuộc tiếp xúc với phía Hoa Kỳ, cũng như một số biện pháp khác đều nhằm mục đích chống lại sự can thiệp từ bên ngoài. Hơn nữa, đây là phản ứng trước các biện pháp phân biệt đối xử mà các nhà ngoại giao Trung Quốc đang phải đối mặt tại Hoa Kỳ. Hiện nay, các nhà ngoại giao Hoa Kỳ phải nhận được sự cho phép của Bộ Ngoại giao Trung Quốc trước khi tiến hành gặp gỡ quan chức chính quyền Hồng Kong và các quan chức giáo dục.

Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ có thể không thích điều này, nhưng đó là sự đáp trả một cách tương xứng của Trung Quốc trước những hạn chế mà Hoa Kỳ đưa ra. Ví dụ, các hạn chế mà Hoa Kỳ áp đặt trước đây yêu cầu các nhà ngoại giao của Trung Quốc tại Hoa Kỳ phải xin phép trước khi đến thăm các trường đại học hoặc gặp gỡ các quan chức chính quyền địa phương.

Các sự kiện được đại sứ quán, lãnh sự quán Trung Quốc tổ chức bên ngoài ranh giới của phái đoàn và có hơn 50 người tham dự cũng phải được Hoa Kỳ cho phép. Trong khi cuộc đói đầu giữa hai nước không ngừng gia tăng, vai trò của Hồng Kông - như một nhân tố gây áp lực lên Trung Quốc - sẽ ngày càng lớn hơn trong chiến lược của Hoa Kỳ. Do đó, không nên chờ đợi rằng những hạn chế do phía Trung Quốc đưa ra ở đặc khu hành chính này sẽ buộc Hoa Kỳ phải chấm dứt hoàn toàn sự can thiệp vào tiến trình chính trị ở Hồng Kông. Hồng Kông cần phải nỗ lực rất nhiều để vượt qua sức ép của bộ máy chính trị và mức độ căng thẳng cao do các hành động của chính quyền D. Trump.

Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kông ngay sau khi được Trung Quốc thông qua vào ngày 30/6/2020 đã lập tức nhận được sự quan tâm của dư luận Hoa Kỳ và châu Âu. Ngoài chỉ trích do khác biệt về hệ giá trị, dư luận châu Âu và Hoa Kỳ còn cho rằng Luật an ninh quốc gia sẽ gây thiệt hại nặng nề cho nền kinh tế Hồng Kông, bởi Hoa Kỳ sẽ xóa bỏ các quy chế đặc biệt đối với Hồng Kông, theo đó đặc khu này sẽ mất đi sức hút và khiến dòng vốn chảy ra nước ngoài.

Tuy nhiên, có quan điểm cho rằng đây là căn bệnh khó chữa của phương Tây đối với Trung Quốc, vẫn chủ yếu là phán xét về chính trị. Trên thực tế, các vấn đề về kinh tế của Hồng Kông hiện nay không liên quan đến Luật an ninh quốc gia, việc thực thi Luật này không những sẽ không gây tổn hại cho nền kinh tế, mà còn thúc đẩy sự thịnh vượng và ổn định của vùng lãnh thổ này.

Các yếu tố bên ngoài tác động đến sự phát triển của Hồng Kong mà Hoa Kỳ buộc phải lưu tâm là: *thứ nhất*, quy chế kinh tế quan trọng nhất của Hồng Kong chính là khu vực thuế quan độc lập của Tổ chức Thương mại thế giới (WTO). Hiện nay chỉ có bốn khu vực trên thế giới được hưởng thuế quan độc lập của WTO là Liên minh châu Âu (EU), Hồng Kong, Ma Cao và Đài Loan. Bốn khu vực này được WTO công nhận và không thể bị bãi bỏ một cách tùy tiện bởi một quốc gia nào. Theo đó, hiện việc Hoa Kỳ đơn phương không coi Hồng Kong là khu vực thuế quan độc lập sẽ chỉ ảnh hưởng đến thương mại xuất nhập khẩu của Hồng Kong với Hoa Kỳ. Kim ngạch thương mại hai chiều Hoa Kỳ - Hồng Kong vào khoảng 38 tỷ USD, trong khi thặng dư thương mại của Hoa Kỳ với Hồng Kong lên đến 33,4 tỷ USD. Động thái này của Hoa Kỳ sẽ chỉ gây thiệt hại cho chính nước này, hàng hóa của Hồng Kong xuất khẩu sang Hoa Kỳ có thể được chuyển sang các nước và khu vực khác.

Nếu muốn xóa bỏ quy chế khu vực thuế quan độc lập mà WTO dành cho Hồng Kong, thì Hoa Kỳ phải cùng các đồng minh chứng minh Hồng Kong không còn được hưởng quyền tự trị hoàn toàn trong quan hệ ngoại thương và tham gia các công việc của WTO; điều này đồng nghĩa với việc Hoa Kỳ có thể tiến hành một cuộc đọ sức mới với Trung Quốc trong khuôn khổ WTO, đây sẽ là một trình tự pháp lý rất dài.

Hơn nữa, từ ngày 20/01/2021, Joe Biden chính thức trở thành tổng thống thứ 46 của Hoa Kỳ, theo đó các chính sách của nước này chắc chắn sẽ có nhiều thay đổi. Thế giới có thể

xuất hiện các sự kiện “thiên nga đen” và “tê giác xám” (những mối nguy hiểm khá rõ ràng nhưng lại thường bị bỏ qua) bất kỳ lúc nào, chính sách đối ngoại của Hoa Kỳ cũng phải thay đổi. Trong tương lai gần, ngoài làm nảy sinh hiệu ứng tâm lý, biện pháp của Hoa Kỳ không có ý nghĩa thực tế.

Thứ hai, EU - một trong những nền kinh tế lớn nhất thế giới và đối tác thương mại lớn của Trung Quốc sẽ không thể phôi hợp với Hoa Kỳ bởi hai lý do: *một là*, kể từ thập niên đầu tiên của thế kỷ XXI đến nay, EU đã liên tiếp xảy ra khủng hoảng: cuộc khủng hoảng nợ công năm 2009, cuộc khủng hoảng người tị nạn do sự kiện “mùa Xuân Arập” gây ra, Anh rời khỏi EU (Brexit) và chủ nghĩa dân túy trỗi dậy toàn diện năm 2020, cuộc khủng hoảng do bùng phát đại dịch COVID-19 năm 2020. Trước những khó khăn bên trong và bên ngoài đó, EU không thể đối đầu với Trung Quốc - nền kinh tế chỉ đứng sau Hoa Kỳ trên toàn cầu. Hơn nữa, EU vẫn cần có sự giúp đỡ của Trung Quốc để giải quyết các cuộc khủng hoảng như cung cấp vật tư y tế để đối phó với đại dịch COVID-19. *Hai là*, dưới thời Tổng thống D. Trump, Hoa Kỳ thực hiện chính sách “nước Mỹ trên hết”, phản đối toàn cầu hóa, thương mại tự do và rút khỏi Thỏa thuận Paris về ứng phó với biến đổi khí hậu. Những hành động đó đã tác động và làm tổn hại nghiêm trọng đến hệ thống quốc tế, đồng thời không quan tâm đến các đồng minh ở châu Âu. EU chỉ có thể dựa vào Trung Quốc để làm đối trọng với Hoa Kỳ. Hay nói cách khác, các chính sách đề ra dưới thời chính quyền D. Trump không chỉ làm rạn nứt sâu sắc mối quan hệ với các đồng minh ở EU, mà còn làm tăng

nhu cầu và sự phụ thuộc của EU vào Trung Quốc. Ví dụ: khi Tổng thống Pháp Emmanuel Macron đến thăm Trung Quốc vào ngày 04/11/2019, Hoa Kỳ chính thức tuyên bố rút khỏi Thỏa thuận Paris. Khi Trung Quốc chính thức ban hành Luật an ninh quốc gia về Hồng Kong, Hoa Kỳ cũng chính thức tuyên bố rút 9.500 quân khỏi Đức. Trong tương lai gần, Hoa Kỳ rất khó có thể quay trở lại thời chủ nghĩa tự do mới (tích cực can thiệp vào nước ngoài) của chính quyền George W. Bush, cũng khó quay lại thời Barack Obama. Đây là lý do vì sao Bộ trưởng Ngoại giao Đức công khai cho rằng ngay cả khi ứng cử viên Joe Biden của Đảng Dân chủ trở thành ông chủ Nhà Trắng, quan hệ Hoa Kỳ - Đức vốn đã trở nên tồi tệ hơn cũng không thể khôi phục trạng thái như trước đây: “Những người tin rằng quan hệ xuyên Đại Tây Dương sẽ được khôi phục sau khi Đảng Dân chủ lên cầm quyền đều đã đánh giá thấp sự thay đổi mang tính kết cấu trong mối quan hệ này!”¹.

Đây là lý do vì sao ngay từ khi Luật an ninh quốc gia về Hồng Kong nhận được sự chú ý của phương Tây vào tháng 5/2021, Đại diện cấp cao phụ trách an ninh và chính sách đối ngoại của EU Josep Borrell đã nói rõ: “Trừng phạt không phải là phương pháp đúng đắn”². Tất cả các quan chức cấp cao của EU đã bày tỏ thái độ nhưng cơ bản đều dừng ở lời nói, không có chính phủ của một nước nào đề nghị thực hiện các biện pháp trừng phạt.

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Cuộc chiến tranh giành thị trường vốn Mỹ - Trung và vai trò của Hồng Kong”, *Tlđd*.

2. “Đàn áp Hồng Kong - Trung Quốc sẽ bị “gây ông đậm lung ông”?", *Tlđd*.

Do vậy, EU sẽ không làm theo Hoa Kỳ trong việc thay đổi chính sách đối với Hồng Kông, theo đó một mình Hoa Kỳ không thể gây ảnh hưởng thực sự đến vùng lãnh thổ này. Điều này cũng giống như nhận định của Steve Tsang - một chuyên gia chính trị Trung Quốc thuộc Đại học Nottingham (Anh) khi cho rằng: trong vấn đề liên quan đến Hồng Kông, châu Âu và Hoa Kỳ cần phải cùng gây áp lực mới có tác dụng¹.

Đồng thời, các nước cần phải hiểu rõ các yếu tố bên trong tác động đến sự phát triển của Hồng Kông, cụ thể bao gồm:

Thứ nhất, tốc độ phát triển của Hồng Kông chậm hơn so với Đại lục và Ma Cao xuất phát từ hai lý do chính sau: *một là*, sự mở cửa và cất cánh toàn diện của Đại lục đã làm suy yếu các chức năng và vai trò lịch sử trước đây của Hồng Kông. Ví dụ: vào năm 2000, Hồng Kông vẫn là cảng biển hàng đầu thế giới, nhưng đến năm 2019, Hồng Kông chỉ đứng thứ tám, năm vị trí hàng đầu đều thuộc về các cảng biển của Đại lục, đến Thanh Đảo cũng vượt qua Hồng Kông để xếp thứ bảy.

Một ví dụ khác là trước đây, Hồng Kông luôn là cánh cửa nhập khẩu vốn nước ngoài chính cho Đại lục; đối với các doanh nghiệp nước ngoài, Hồng Kông luôn phát huy vai trò là điểm trung chuyển cho đầu tư trực tiếp vào Đại lục. Tuy nhiên, năm 2015, đầu tư trực tiếp của Đại lục vào Hồng Kông đạt 89,8 tỷ USD, lần đầu tiên vượt quá mức đầu tư của Hồng Kông vào Đại lục (86,4 tỷ USD). Năm 1997, tổng sản phẩm

1. Thông tấn xã Việt Nam: "Dư luận Hồng Kông xung quanh việc sửa đổi Luật cơ bản", <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5367607>.

quốc nội (GDP) của Hồng Kong tương đương với 18% của Đại lục, nhưng năm 2019 đã giảm xuống dưới 3%. Nếu so với các thành phố của Đại lục, Hồng Kong đã bị Thượng Hải, Bắc Kinh, Quảng Châu và Thâm Quyến vượt qua. *Hai là*, lý do chính khiến trước đây Hồng Kong luôn thịnh vượng và ổn định bởi đây là thành phố thương mại phi chính trị. Tuy nhiên, sau năm 2008, Hồng Kong ngày càng bị chính trị hóa vì nhiều lý do, cục diện chính trị và xã hội bất ổn. Với tư cách một trung tâm tài chính, hậu quả của việc Hồng Kong thiếu ổn định và không có tâm lý kỳ vọng là rất nghiêm trọng. Ngoài ngành tài chính, thì bất động sản và tiêu dùng - trụ cột kinh tế khác của Hồng Kong - cũng đều phải dựa vào sự ổn định của xã hội. Khoảng 80% du khách Hồng Kong đến từ Đại lục, phong trào “cách mạng Ô dù” và làn sóng biểu tình phản đối Dự luật dẫn độ đã khiến lượng du khách đến từ Đại lục và nước ngoài giảm mạnh. Theo cách phân tích như vậy, việc thực thi Luật an ninh quốc gia sẽ giúp Hồng Kong khôi phục sự ổn định và có thể dự đoán, điều này về khía cạnh quan trọng cho sự phát triển kinh tế của vùng lãnh thổ này, bởi lẽ: (1) Việc thực thi Luật an ninh quốc gia sẽ ngăn chặn hiệu quả sự can thiệp của các lực lượng nước ngoài gây rối ở Hồng Kong. Không có sự hỗ trợ của các lực lượng bên ngoài, các lực lượng gây rối ở Hồng Kong cũng sẽ thiếu năng lượng, nhà lãnh đạo của các lực lượng này sẽ phải ngừng công kích hoặc phải đổi diện với sự trừng phạt của pháp luật. Trong tương lai, tất nhiên, Hồng Kong vẫn sẽ có nhiều phong trào xã hội, nhưng không có sự hỗ trợ của các lực lượng bên ngoài và các hoạt động có tổ chức

bên trong; các phong trào này cũng sẽ giống như phong trào “Áo gilê vàng” ở Pháp hoặc phong trào “chiếm lấy phố Wall” ở Hoa Kỳ, không ảnh hưởng đến xã hội, từ đó đặt cơ sở cho sự ổn định của Hồng Kông. (2) Trong hơn 100 năm qua, Hồng Kông đã chứng tỏ nỗ lực thích nghi thương mại một cách mạnh mẽ và ngoan cường. Sau khi thực thi Luật an ninh quốc gia, nỗ lực phát triển thương mại của Hồng Kông sẽ nhanh chóng trở lại và giữ vai trò chủ đạo. Điều này giống với bản chất truyền thống của dân tộc Trung Hoa là chủ nghĩa bảo thủ và trung dung; trong thế kỷ XX, khi phải đối diện với sự sống còn của đất nước, chủ nghĩa cấp tiến trở thành dòng chính, nhưng vào thời điểm hiện tại, xã hội Trung Quốc đang trở lại trạng thái bình thường truyền thống.

Thứ hai, sau khi được Trung Quốc thông qua, một mặt Luật an ninh quốc gia có thể bảo đảm cho sự ổn định của Hồng Kông, mặt khác góp phần chứng minh cho sự đúng đắn của quyết sách, Chính phủ Trung ương Trung Quốc tất nhiên cũng sẽ tăng cường hỗ trợ cho Hồng Kông. Trên thực tế, với sức mạnh kinh tế hiện nay của Trung Quốc, thúc đẩy kinh tế Hồng Kông phát triển không phải là điều quá khó thực hiện.

Thứ ba, một khi Hồng Kông khôi phục sự ổn định, phát triển thương mại trở lại, cộng thêm sự giúp đỡ của Chính phủ Trung ương, Hồng Kông chắc chắn sẽ phát triển nhanh chóng và trở nên thịnh vượng hơn. Các nước tư bản phát triển khi đó thấy có lợi, tất yếu sẽ tìm cách nắm lấy Hồng Kông, việc lo ngại dòng vốn nước ngoài rời đi khỏi Hồng Kông là hoàn toàn không có căn cứ. Có một thực tế rất rõ ràng là kể từ khi Đại lục

cải cách mở cửa đến nay, điều kiện trên các mặt đều lạc hậu hơn so với Hồng Kong, nhưng thu hút đầu tư nước ngoài của Đại lục từ lâu đã luôn đứng thứ nhất và thứ hai thế giới. Về vai trò là trung tâm tài chính của Hồng Kong mà thế giới bên ngoài lo ngại, tháng 6/2020, tờ *Nhật báo kinh tế* của Đài Loan đã đưa ra bình luận và phân tích như sau: “Lý do khiến Hồng Kong có thể trở thành một trung tâm tài chính của khu vực châu Á - Thái Bình Dương là bởi các tổ chức tài chính kết hợp chặt chẽ với thị trường, áp dụng sách lược phát triển lấy thị trường chứ không phải chính sách làm định hướng. Chính quyền Hồng Kong tuân thủ nghiêm ngặt nguyên tắc không can thiệp vào hoạt động thị trường, thực hiện chính sách thuế suất thấp và các quy tắc thuế đơn giản; môi trường kinh doanh thuận lợi giúp cho các hoạt động thương mại có thể có quyền chủ động và không gian đổi mới sáng tạo hơn, đồng thời thu hút nhiều nhân tài quốc tế hơn đến Hồng Kong làm việc và định cư”¹.

Ngoài ra còn một số yếu tố khác tác động tới sự phát triển của Hồng Kong, bao gồm: kiện toàn cơ chế pháp luật, hoàn chỉnh khung giám sát thị trường chứng khoán, hoàn thiện và có mức độ quốc tế hóa cao hệ thống quản lý doanh nghiệp; thị trường ngoại hối Hồng Kong không có cơ chế kiểm soát ngoại hối và nằm ở múi giờ có lợi, có thể giao dịch với các thị trường trên toàn thế giới trong 24/24 giờ; cơ chế tỷ giá hối đoái chung

1. “Nguy cơ tấn công mạng đe dọa vị thế trung tâm tài chính của Hồng Kong (Trung Quốc)”, *Tlđd*.

giữa đồng đôla Hồng Kông và đồng đôla Mỹ có lợi cho việc duy trì sự ổn định của các giao dịch thương mại. Tất nhiên, ưu thế của Hồng Kông khi có Đại lục làm chỗ dựa kinh tế còn quan trọng hơn. Đặc biệt, sau khi Đại lục và Hồng Kông ký kết nội dung “Sắp xếp về việc thiết lập quan hệ kinh tế và thương mại chặt chẽ hơn”, vai trò của Hồng Kông trên thị trường Đại lục cũng trở nên rõ ràng hơn và trở thành kênh quan trọng để các nhà đầu tư nước ngoài rót vốn vào Đại lục.

Những điều kiện và ưu thế này của trung tâm tài chính Hồng Kông sẽ không bị thay đổi bởi việc thực hiện Luật an ninh quốc gia. Có thể nói Luật an ninh quốc gia sẽ trở thành yếu tố mang tính lịch sử quan trọng trong kỷ nguyên phát triển mới của Hồng Kông, đồng thời không phải là sự kết thúc của “Một nước, hai chế độ”, bởi lẽ:

Thứ nhất, vị thế của “Một nước, hai chế độ” ở Hồng Kông xuất phát từ Luật cơ bản và cũng được Luật này bảo vệ. Chỉ cần Chính phủ Trung ương không vi phạm Luật cơ bản, không thể nói rằng “Một nước, hai chế độ” của Hồng Kông đã bị tổn hại hoặc biến mất. Việc soạn thảo Luật an ninh quốc gia cho Hồng Kông hoàn toàn phù hợp với Luật cơ bản. Do đó, sự chỉ trích này của phương Tây là không có cơ sở pháp lý, vẫn chỉ là ngôn ngữ chính trị.

Do vậy, “Một nước, hai chế độ” của Hồng Kông có tồn tại hay không, tiêu chí cơ bản nhất là Luật cơ bản có tồn tại hay không và liệu Chính phủ Trung ương có tuân thủ Luật cơ bản hay không?

Thứ hai, hiện nay, Hồng Kong có chế độ hải quan và tiền tệ riêng, có thể phát hành tem và hệ thống tư pháp độc lập, đây đều là quyền lực có ý nghĩa chủ quyền. Trưởng đặc khu và các thành viên của Hội đồng Lập pháp cũng do người dân Hồng Kong bầu ra theo Luật cơ bản. Những điều này sẽ không thay đổi vì Luật an ninh quốc gia.

Tất nhiên, khi Luật an ninh quốc gia được áp dụng, Hồng Kong sẽ có những thay đổi so với trước đây. Ví dụ: các tổ chức chính trị như Demosistō... sẽ phải tự giải tán trước áp lực; các hoạt động của người nước ngoài cũng sẽ được đưa vào Luật an ninh quốc gia (Điều 36, 37 và 38). Từ góc độ của các nhân vật như Hoàng Chi Phong... cho thấy, sự tự do của họ quả thực ít hơn so với trước đây. Theo đó, “Một nước, hai chế độ” có sự linh hoạt và mức độ linh hoạt này phụ thuộc vào sự tương tác và tin tưởng tốt đẹp với Chính phủ Trung ương. Nếu so sánh thì thấy rằng Ma Cao có thể tự lập pháp về an ninh, Hồng Kong đã có thời gian 24 năm nhưng cuối cùng chỉ có thể thông qua phương thức lập pháp của Chính phủ Trung ương để giải quyết; Ma Cao không cần thiết lập cơ quan an ninh quốc gia, nhưng Hồng Kong cần phải thiết lập. Để “Một nước, hai chế độ” hoạt động tốt đòi hỏi phải có sự sáng suốt của cả hai bên. Trước đây, có ba yếu tố khiến Chính phủ Trung ương không khởi động Điều 18 Luật cơ bản: một là, yếu tố Hoa Kỳ và Anh. Không quốc gia nào sẵn sàng xung đột với hai nước lớn trên thế giới này mà không có lý do. Tuy nhiên, hiện nay, Hoa Kỳ đã xác định rõ chính sách kiềm chế đối với Trung Quốc, hai bên đã đọ sức quyết liệt trong các lĩnh vực

thương mại, khoa học kỹ thuật và nhân tài. Trong vấn đề Hồng Kông, Hoa Kỳ sẽ không dừng lại đúng lúc bởi sự kiềm chế và ngầm ngầm chịu đựng của Trung Quốc¹. Tất nhiên, các hành động của Trung Quốc sẽ khiến cuộc đọ sức giữa Trung Quốc và Hoa Kỳ tăng lên. Việc hai bên đạt được thỏa thuận vẫn rất khó khăn, chỉ có thể chờ quan sát thêm. *Hai là*, sự ổn định của Hồng Kông. Cần phải nói rằng cho đến khi phong trào “cách mạng Ô dù” nổ ra, sách lược của Chính phủ Trung ương vẫn có hiệu quả, bất kỳ cuộc biểu tình nào cũng có thể nhanh chóng lắng xuống. Tuy nhiên, từ sau phong trào này, những người biểu tình ngày càng cấp tiến hơn, ngay cả khi chính quyền đặc khu đưa ra thỏa hiệp cũng không thể tránh làm cho mâu thuẫn gia tăng. Hồng Kông tiếp tục rơi vào tình trạng bất ổn về chính trị. Trong bối cảnh Hồng Kông đã mất đi sự ổn định chính trị và xã hội, Chính phủ Trung ương đương nhiên phải hành động. *Ba là*, yếu tố Đài Loan. “Một nước, hai chế độ” vốn được đưa ra để giải quyết vấn đề Đài Loan. Tuy nhiên, khi thực hiện ở Hồng Kông và Ma Cao, vô hình trung cũng có vai trò làm mẫu cho Đài Loan. Nếu Hồng Kông có thể tự lập pháp giống như Ma Cao, thì chắc chắn sẽ có lợi cho tính thuyết phục của “Một nước, hai chế độ”. Tuy nhiên, hiện nay, yếu tố “Đài Loan độc lập” đang ngày càng lớn hơn, mặc dù vẫn cần phải gửi gắm hy vọng vào người dân Đài Loan, nhưng việc gửi gắm hy vọng vào sự phát triển

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Cuộc chiến tranh giành thị trường vốn Mỹ - Trung và vai trò của Hồng Kông”, *Tlđd*.

và hùng mạnh của Đại lục là quan trọng hơn, do đó yếu tố Đài Loan cũng đang dần biến mất.

Đáng tiếc là các thế lực ủng hộ dân chủ căn bản đều có xu hướng vô cảm đối với lịch sử, còn cho rằng có sự hỗ trợ của phương Tây, “Một nước, hai chế độ” mà họ lý giải chính là muốn làm gì thì làm.

Trên thực tế, “Một nước, hai chế độ” là một dàn xếp chính trị để giải quyết hòa bình những bất đồng lớn, cụ thể gồm hai ý nghĩa: (1) Giải quyết vấn đề bằng phương thức hòa bình; (2) Sau khi vấn đề được giải quyết, nó cũng được hoạt động bằng phương thức hòa bình. Nếu không giải quyết tốt những bất đồng đều có thể gây nguy hiểm cho “Một nước, hai chế độ”. Thách thức mà Hồng Kong phải đối diện chính là ý nghĩa thứ hai, còn thách thức mà Đài Loan phải đối diện là ý nghĩa thứ nhất. Từ lâu nay, thực tiễn “Một nước, hai chế độ” ở Hồng Kong và Ma Cao cũng thể hiện những phong cách khác nhau. Đây không phải là vấn đề của thiết kế thể chế, mà khi nhìn ra thế giới, thực tiễn của cùng một thể chế ở những khu vực khác nhau cũng có những khác biệt rõ ràng, do vậy cần phải vận dụng thể chế sao cho phù hợp ở từng nơi.

4. Vận động chính trị tại Hồng Kong tác động không nhỏ tới nền tài chính toàn cầu

Theo giới doanh nhân Hồng Kong, cách tốt nhất để hiểu được vai trò của Hồng Kong trong hệ thống tài chính toàn cầu là xem nó như một máy biến áp kết nối hai mạch điện có điện áp khác nhau, trong đó mạch thứ nhất là hệ thống tài chính

tòan cầu với dòng vốn tự do, thông tin mở và chế độ pháp quyền; mạch còn lại là hệ thống tài chính rộng lớn và đang phát triển của Trung Quốc với các biện pháp kiểm soát vốn, kiểm duyệt và thực thi hợp đồng nghiêm ngặt.

Trong suốt hai thập niên qua, kể từ khi Trung Quốc vươn lên trở thành nền kinh tế lớn thứ hai thế giới, Hồng Kông đã khéo léo tận dụng vai trò trung gian kết nối của mình để trở thành trung tâm tài chính quốc tế quan trọng nhất sau New York và London. Xung quanh cảng Victoria, các ông trùm công nghệ Trung Quốc đã bán cổ phiếu cho các quỹ đầu tư của California; các ngân hàng thuộc sở hữu nhà nước của Trung Quốc phát hành các khoản cho vay để tài trợ cho các dự án trong khuôn khổ Sáng kiến “Vành đai và Con đường”; Chính phủ Trung ương đã can thiệp để kiểm soát tỷ giá hối đoái vốn đã được quản lý chặt chẽ của mình. Phần lớn hoạt động kinh doanh bằng đồng đôla Mỹ - đồng tiền dự trữ thế giới - được thực hiện bởi các công ty phương Tây và được giám sát bởi các tòa án và cơ quan quản lý độc lập có nhiều điểm tương đồng với các thể chế tương ứng trong thế giới các nước giàu có hơn là với các thể chế tại Bắc Kinh hoặc Thượng Hải.

Trong những điều kiện không thuận lợi, các máy biến áp có thể hoạt động kém hiệu quả hoặc thậm chí, trong trường hợp xấu, là nổ tung. Rủi ro này đang gia tăng đối với trung tâm tài chính Hồng Kông, bởi cảng thẳng không ngừng leo thang do Trung Quốc can thiệp vào hệ thống quản trị và pháp lý của thành phố này, trong khi theo cam kết, mô hình “Một nước, hai chế độ” sẽ vận hành một cách độc lập ít nhất

đến năm 2047. Ngày 28 tháng 5, Trung Quốc đã ban hành Luật an ninh quốc gia về Hồng Kông để ngăn chặn các cuộc nổi loạn và khủng bố trên vùng lãnh thổ này. Đáp lại, Nhà Trắng đã đề xuất loại bỏ một số đặc quyền pháp lý vốn từng giúp Hồng Kông kết nối chặt chẽ với nền kinh tế toàn cầu.

Kịch bản có khả năng xảy ra nhất là các thể chế của Hồng Kông suy yếu dần và Hồng Kông mất dần vị thế là một trung tâm tài chính toàn cầu để trở thành một trung tâm của Trung Quốc đại lục. Trung Quốc có thể có quyền kiểm soát lớn hơn đối với một thị trường vốn hoạt động kém hiệu quả, làm tăng chi phí vốn cho các công ty của mình. Trường hợp xấu nhất, ít có khả năng xảy ra nhưng không thể loại trừ, là một tính toán sai lầm làm mất ổn định một phần các giao dịch xuyên biên giới giá trị lên đến 10.000 tỷ USD được thực hiện ở Hồng Kông, gây ra một cú sốc trên khắp Trung Quốc và châu Á. Các nhà điều hành và quan chức địa phương thường gọi đây là “cú sốc hạt nhân”¹.

Khi trở về với Trung Quốc năm 1997, Hồng Kông là một trung tâm sôi động nổi tiếng với những ông trùm giàu có mới nổi và những ông chủ ngân hàng người nước ngoài phong khoáng, chứ không phải là một cường quốc toàn cầu. Kể từ đó, Hồng Kông đã thay đổi. Hồng Kông tăng trưởng gấp 9 lần so với năm 2000 dựa trên bốn thước đo trung bình của các thị trường vốn và đứng thứ ba trong số các trung tâm tài chính

1. “Hồng Kông đang đánh mất sức hấp dẫn đầu tư nước ngoài do bất ổn chính trị?”, *Tlđd*.

tòan cầu. Hồng Kông đã học được những thủ thuật mới, bao gồm cách bán các công cụ phái sinh, dịch vụ ngân hàng tư nhân, công nghệ tài chính và bảo hiểm nhân thọ. Các chuyên gia tài chính đã giành lấy phần cung cấp các dịch vụ mà Trung Quốc đại lục không thể đáp ứng và chấp nhận điều này. Trong những năm 1990 và đầu những năm 2000, Hồng Kông đã tìm cách thực hiện các dịch vụ chào bán công khai lần đầu các công ty nhà nước Trung Quốc và sau đó chuyển sang niêm yết các công ty tư nhân. Kể từ năm 2014, Hồng Kông đã triển khai nền tảng Stock Connect, cho phép giao dịch chứng khoán không giới hạn xuyên biên giới giữa Hồng Kông và Đại lục. Hiện nền tảng này chiếm 8% giao dịch cổ phiếu tại Hồng Kông¹. Ngay cả khi các công ty Trung Quốc công khai từ chối sử dụng thị trường Hồng Kông, thì họ vẫn sử dụng các cấu trúc pháp lý do các luật sư và kế toán của Hồng Kông tạo dựng. Khi các cổ phiếu của Alibaba - công ty có giá trị lớn nhất Trung Quốc - được niêm yết trên sàn giao dịch chứng khoán New York vào năm 2014, trong bản báo cáo minh bạch của Alibaba đã 72 lần đề cập Hồng Kông (tháng 11/2019, Alibaba cũng đã chuyển về niêm yết tại sàn chứng khoán Hồng Kông do những lo ngại về việc Hoa Kỳ trừng phạt các công ty Trung Quốc niêm yết trên sàn chứng khoán Phố Wall).

Đương nhiên, thị trường tài chính Trung Quốc đại lục cũng đã mở rộng. Thượng Hải đã vốn hóa thị trường chứng

1. "Nguy cơ tấn công mạng đe dọa vị thế trung tâm tài chính của Hồng Kông (Trung Quốc)", *Tlđd*.

khoán để cạnh tranh với Hồng Kong và thị trường trái phiếu Trung Quốc hiện rất rộng lớn. Các giám đốc ngân hàng trên toàn cầu yêu thích sức mạnh thầu khoán của Thâm Quyến, nơi có thị trường chứng khoán lớn với hơn 2.000 công ty. Thế nhưng, quy mô không hẳn đã đáp ứng yêu cầu của các nhà đầu tư toàn cầu. Các tiêu chuẩn công bố thông tin thường nghiêm ngặt; Chính phủ Trung Quốc đôi khi can thiệp sâu vào giá cả; sự di chuyển của dòng vốn qua biên giới gặp khó khăn; thậm chí mật độ dân cư ở một số khu vực tương đối bằng phẳng của Trung Quốc đại lục quá thừa thót. Trung Quốc đại lục mới chỉ thực hiện 1,6% giao dịch tiền tệ và 0,2% hoạt động phái sinh lãi suất toàn cầu.

Một điểm thường được nhắc đến là thị trường Hồng Kong đang nghiêng về phía Trung Quốc đại lục. Ví dụ: thị phần theo giá trị của các doanh nghiệp Hồng Kong trên thị trường chứng khoán đã giảm từ 69% năm 2000 xuống còn 24% năm 2020. Một số ít doanh nghiệp, chẳng hạn như đế chế Li Ka-shing và Jardine Matheson, đã âm thầm đa dạng hóa hoạt động và thành công trong việc thoát ra khỏi Hồng Kong và Trung Quốc. Tuy nhiên, hầu hết các công ty đều yếu dần đi và điều khó tin là không có công ty nào của Hồng Kong phát triển đến đỉnh điểm tại Đại lục. Trong khi đó, thị phần của các công ty Đại lục trên thị trường chứng khoán Hồng Kong đã tăng từ 31% lên 73%, với 9/10 công ty có giá trị nhất Trung Quốc niêm yết chứng khoán tại Hồng Kong, bao gồm cả gã khổng lồ công nghệ Tencent và công ty bảo hiểm có giá trị lớn nhất thế giới Ping An. Nền kinh tế Trung Quốc

không quá phụ thuộc vào vốn nước ngoài. Tuy nhiên, dựa trên số liệu về tổng lượng cổ phiếu và trái phiếu được phát hành bằng đồng đôla Mỹ, có thể thấy rằng khoảng 2/3 nguồn tài chính xuyên biên giới được nước này huy động ở Hồng Kông¹.

Đáng chú ý là ngay cả khi Hồng Kông đang nghiêng về phía Trung Quốc, cơ sở hạ tầng tài chính của thành phố này vẫn tương tự như cơ sở hạ tầng tài chính ở các nền kinh tế phương Tây tiên tiến. Việc phát triển theo mô hình “Một nước, hai chế độ” mang lại cho Hồng Kông một loạt lợi ích vượt ra ngoài khuôn khổ nhà nước pháp quyền. Theo đó, một loạt thể chế thuộc loại tốt nhất thế giới bao gồm tòa án, các cơ quan quản lý độc lập - trong đó có Cơ quan quản lý tiền tệ Hồng Kông (HKMA), Ngân hàng Trung ương và cơ quan quản lý chứng khoán được thành lập. Quy định của những cơ quan này yêu cầu các công ty tài chính ở Hồng Kông, đặc biệt là các công ty lớn, phải đáp ứng các tiêu chuẩn nghiêm ngặt về quản trị doanh nghiệp và có sổ sách kế toán chính xác được công bố kịp thời. Bên cạnh đó, các công ty chứng khoán phải chịu sự giám sát, một phần thiết yếu của quá trình hình thành giá tại các thị trường hoạt động tốt.

Nhờ có những thành tích rõ ràng như vậy, Hồng Kông được cấp quyền tiếp cận trung tâm của các hệ thống tài chính phương Tây, điều mà Trung Quốc chỉ có thể mơ ước. Theo Đạo luật chính sách Hồng Kông năm 1992, Hoa Kỳ đối xử với

1. “Hồng Kông đang đánh mất sức hấp dẫn đầu tư nước ngoài do bất ổn chính trị?”, *Tlđd*.

Hồng Kong như một khu vực hải quan đặc biệt và bảo đảm khả năng chuyển đổi tiền tệ. Ngoài ra, một mạng lưới các thỏa thuận khác ít người biết đến cũng được thiết lập. Các công ty Hồng Kong được cơ quan quản lý phái sinh Hoa Kỳ đối xử như các công ty Hoa Kỳ; cơ quan giám sát chứng khoán Phố Wall có một thỏa thuận riêng với Hồng Kong; vùng lãnh thổ này nằm trong hội đồng giám sát của CLS - một nền tảng thanh toán tiền tệ toàn cầu thực hiện bằng đồng đôla Hồng Kong và các đồng tiền khác với sự hỗ trợ của Cục Dự trữ Liên bang Hoa Kỳ (FED). Hầu hết các giám sát viên ngân hàng và chuyên gia phân tích rủi ro đối xử với một đối tác ở Hồng Kong giống như với một đối tác tại Heidelberg (Đức). Trung Quốc và đồng nhân dân tệ không thể có được những đặc quyền như vậy.

Đặc quyền quan trọng nhất của Hồng Kong là vai trò trung tâm cung cấp đồng đôla Mỹ chủ yếu ở châu Á, một vị thế được FED chấp nhận, nếu không muốn nói là khuyến khích. Kể từ năm 1983, đồng đôla Hồng Kong đã được neo vào đồng bạc xanh, được bảo lãnh bởi nguồn dự trữ ngoại tệ khoảng 440 tỷ USD, gấp đôi giá trị của nguồn cung đồng tiền địa phương. Các công ty sử dụng đồng đôla Hồng Kong cho rằng đồng tiền này hoàn toàn có thể thay thế đồng bạc xanh. Quan trọng hơn, các công ty cũng cho rằng 1 USD tại Hồng Kong hoàn toàn có thể thay thế 1 USD tại New York. Niềm tin này giải thích lý do tại sao rất nhiều hoạt động được thực hiện bằng đồng đôla Mỹ, bao gồm 97% giao dịch ngoại hối, 58% các khoản cho vay xuyên biên giới và các công cụ ngân hàng khác,

43% các công cụ phái sinh xuyên biên giới và 37% tiền gửi. Tổng nhu cầu đôla Mỹ xuyên biên giới là khoảng 4.000 tỷ USD, tương đương 1/10 giá trị của thị trường chứng khoán Hoa Kỳ. Để tạo niềm tin cho các nhà đầu tư, Hồng Kông dựa vào cơ sở hạ tầng thanh toán tự xây dựng có kết nối với các thị trường tiền tệ của Hoa Kỳ. Một hệ thống lưu chuyển tiền tệ, gọi là USD CHATS, cho phép các ngân hàng ở vùng lãnh thổ này giao dịch bằng đồng đôla Mỹ và sau đó kết nối với New York thông qua Ngân hàng HSBC - có trụ sở chính ở London nhưng hoạt động kinh doanh chủ yếu ở châu Á. Tổng lượng thanh khoản được bom qua hệ thống này vào năm 2019 lên tới 10.400 tỷ USD. Theo báo cáo, 9/10 ngân hàng lớn nhất của Trung Quốc đại lục dựa vào Hồng Kông khi sử dụng tài khoản USD CHATS với Ngân hàng HSBC. Mặc dù không thể ước tính tỷ lệ giao dịch thanh toán bằng đồng đôla Mỹ của Trung Quốc khi sử dụng cơ chế này, nhưng con số đó chắc hẳn là rất lớn. Trung Quốc cũng có một số lựa chọn thay thế. Họ có thể sử dụng các thỏa thuận được báo trước với các ngân hàng phương Tây. Năm ngân hàng Đại lục đã gia nhập hệ thống thanh toán bằng đồng đôla Mỹ của Hoa Kỳ có tên gọi là CHIPS, mặc dù không ngân hàng nào trong số này là thành viên của nhóm các ngân hàng toàn cầu sở hữu CHIPS. Các công ty tài chính sẵn sàng đặt trụ sở ở Hồng Kông vì ở đây họ được bảo đảm công bằng, Hồng Kông có vị thế tốt trong phần còn lại của thế giới và đồng đôla Hồng Kông có thể thay thế đồng đôla Mỹ. Vùng lãnh thổ này có 163 ngân hàng được cấp phép, trong đó có 3/5 ngân hàng lớn nhất do phương Tây kiểm soát

và hơn 1.600 công ty quản lý tài sản, phần lớn hoạt động trên phạm vi toàn cầu với một nửa nguồn tiền đến từ Hoa Kỳ, châu Âu và châu Á (ngoại trừ Trung Quốc). Mặc dù các ngân hàng đầu tư Đại lục thống trị hoạt động kinh doanh ở Trung Quốc đại lục, nhưng các công ty phương Tây vẫn kiểm soát các thỏa thuận phức tạp xuyên biên giới. Trong đợt phát hành cổ phiếu ra công chúng lần đầu tiên của Alibaba, có tới 4/5 công ty nổi tiếng bảo lãnh là của Hoa Kỳ hoặc châu Âu, trong đó có Morgan Stanley và Credit Suisse. Sự có mặt của nhiều công ty toàn cầu ở Hồng Kông là bằng chứng cho thấy, các thị trường của Hồng Kông đang hoạt động tốt và tạo ra việc làm: 13% việc làm và 26% GDP của vùng lãnh thổ này đến từ các dịch vụ tài chính và dịch vụ chuyên ngành. Tuy nhiên, những người lao động ngoài các lĩnh vực sinh lợi này có cuộc sống khó khăn hơn. Trong khi đó, chi phí sinh hoạt lại cao, dẫn tới các cuộc biểu tình gia tăng và tiếp tục đưa Hồng Kông vào tình trạng bế tắc¹.

Suy nghĩ cho rằng Hồng Kông đang ngày càng nghiêng về phía Trung Quốc có thể khiến các đối tác áp dụng chỉ số rủi ro cao hơn đối với vùng lãnh thổ này. Sự kỳ thị có thể trở thành một vấn đề gây khó khăn: nếu như trong quá khứ, các công ty Hồng Kông có thể mua các tài sản chiến lược từ các công ty dịch vụ công châu Âu đến các ngân hàng Hoa Kỳ, thì hiện nay điều đó đang thay đổi. Năm 2019, HKEX đã từ bỏ nỗ lực

1. Thông tấn xã Việt Nam: "Kinh tế Hồng Kông đối diện với nhiều khó khăn, thách thức nghiêm trọng", *Tlđd*.

mua lại Sở giao dịch chứng khoán London - tổ chức kiểm soát một phần hệ thống tài chính của Hoa Kỳ. Có lẽ hội đồng đầu tư nước ngoài của Hoa Kỳ đã đi trước một bước nhằm ngăn chặn thương vụ này. Ixraen cũng đưa ra thông báo về việc chặn một thỏa thuận liên quan đến một công ty được Li Ka-shing hậu thuẫn theo yêu cầu của Hoa Kỳ.

Trong kịch bản này, Hồng Kông có lẽ cuối cùng sẽ suy yếu thay vì tỏa sáng. Các công ty đang làm ăn với Trung Quốc sẽ khó tìm thấy nơi nào tốt hơn, nhưng những hoạt động khác có thể dễ dàng được dịch chuyển sang một nơi ít gây tranh cãi hơn. Mảng hoạt động kinh doanh này có thể là rất lớn, chiếm gần 2/3 giao dịch tiền tệ không liên quan đến đồng đôla Hồng Kông hay đồng nhân dân tệ và hơn 1/2 tài sản của các quỹ được đầu tư vào châu Âu, châu Mỹ và các khu vực khác của châu Á.

Cho dù hoạt động kinh doanh toàn cầu này bị thu hẹp, Hồng Kông vẫn sẽ được bù đắp thông qua các hoạt động kinh doanh liên quan đến Trung Quốc, như có thể sẽ có thêm cổ phiếu được phát hành ra công chúng, hay khi các quỹ hưu trí của Trung Quốc tăng lên, họ có thể tăng cường các nỗ lực đầu tư ra toàn cầu... Hiện chỉ có khoảng 1/5 các công ty quản lý tài sản ở Hồng Kông chịu sự kiểm soát của các chủ sở hữu ở Đại lục. Khả năng tác động tổng thể là có thể chấp nhận được đối với Hồng Kông và không đáng kể đối với Trung Quốc khi mất đi một số lợi ích kinh tế do vị thế quốc tế của Hồng Kông suy giảm.

Thế nhưng, nỗi sâu trong suy nghĩ của một số người là một kịch bản tồi tệ hơn mà theo đó, vai trò trung tâm tài chính của Hồng Kong trở nên lung lay. Chính quyền Hoa Kỳ có thể vô tình hay cố ý cản trở hoặc gây gián đoạn hệ thống thanh toán bằng cách áp dụng các thủ tục hành chính bổ sung hoặc các biện pháp trùng phạt đối với các cá nhân, công ty và ngân hàng đang hoạt động tại Hồng Kong. Bất kỳ biện pháp nào trong số này đều có thể gây lo ngại rằng những đồng tiền đặt ở Hồng Kong không còn khả năng thay thế những đồng tiền đặt ở phương Tây.

Nhìn từ một khía cạnh hẹp hơn, Hoa Kỳ không có nhiều thứ để mất khi chưa đến 1% tài sản của các ngân hàng Hoa Kỳ đặt ở Hồng Kong. Tuy nhiên, việc biến hệ thống tài chính thành một thứ vũ khí sẽ khiến tình hình trở nên trầm trọng hơn. Hồng Kong có thể gặp nhiều khó khăn hơn trong việc tiếp tục neo đồng tiền của mình vào đồng đôla Mỹ trước dòng vốn rút ra. Ngày 03/6/2021, Cục trưởng Cục Tài chính Hồng Kong Paul Chan nói rằng nếu các lệnh trùng phạt được áp dụng, Hồng Kong sẽ nhận được sự giúp đỡ với nguồn tài trợ đôla Mỹ từ Ngân hàng Trung ương Trung Quốc¹. Trung Quốc có lẽ vẫn nhận thức được rằng nếu không có quyền tiếp cận phương Tây một cách dễ dàng thông qua Hồng Kong, nước này sẽ phải chật vật tìm cách thực hiện những giao dịch thanh toán bằng đôla Mỹ. Điều này sẽ gây bất tiện và tốn kém.

1. "Cách giải quyết những mâu thuẫn Hồng Kong", *Tlđd*.

Chẳng hạn, việc trả thêm 0,5% cho các khoản nợ bằng đôla Mỹ cũng khiến Trung Quốc tiêu tốn thêm 7 tỷ USD/năm.

Nếu phải chịu một cú sốc nghiêm trọng, Trung Quốc có thể tấn công các công ty đa quốc gia của Hoa Kỳ ở nước này. Theo thời gian, Trung Quốc sẽ tìm cách thực hiện các hoạt động tài chính xuyên biên giới theo cách của riêng mình như lôi kéo thêm các công ty tài chính nước ngoài mở rộng hoạt động ở Trung Quốc đại lục với điều kiện các công ty này chấp nhận cách kinh doanh của Trung Quốc và sử dụng đồng nhân dân tệ. Trung Quốc cũng có thể có các giải pháp nhằm biến đồng nhân dân tệ thành đồng tiền thanh toán toàn cầu như thúc đẩy các hệ thống thanh toán kỹ thuật số - lĩnh vực công nghệ mà Trung Quốc đang dẫn đầu thế giới. Tất cả nhằm mục tiêu là kết thúc sự phụ thuộc của Trung Quốc vào hệ thống tài chính của phương Tây và theo đó là sự phụ thuộc của Trung Quốc vào Hồng Kông.

Không một ai trong số những người đứng đầu các thế chế tài chính ở Hồng Kông tin rằng kịch bản tồi tệ này có thể xảy ra. Tuy nhiên, họ đều cho rằng các động thái của Hoa Kỳ hoặc Trung Quốc nhằm phá vỡ vai trò trung tâm đồng USD toàn cầu của Hồng Kông là cực đoan, quá khích và hết sức nguy hiểm¹. Việc nhận định rằng Hồng Kông đã trở nên quan trọng đối với hệ thống tài chính toàn cầu đến nỗi mọi người đều sợ hãi trước viễn cảnh vùng lãnh thổ này bị thiệt hại là

1. "Những sự lựa chọn hạn chế của Mỹ đối với vấn đề Hồng Kông", *Tlđd*.

một lời khen mang tính châm chọc và cũng là một lời nhắc nhở về những khó khăn trong việc tìm cách thích ứng với những “cú đấm” gây choáng váng và những cú sốc từ việc hai siêu cường tách xa nhau.

PHẦN III

HƯỚNG ĐI CHO HỒNG KÔNG

I

VỀ HƯỚNG ĐI CHO HỒNG KÔNG TRONG THỜI GIAN TỚI

1. Dư luận chung về hướng đi cho Hồng Kong từ những biến động chính trị

Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong - được Ủy ban Thường vụ Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc thông qua vào cuối tháng 6/2020 - bắt đầu có hiệu lực vào từ ngày 01/7/2020, 24 năm sau khi đặc khu này được bàn giao cho Trung Quốc. Việc Luật này được công bố và triển khai một cách thần tốc đã thu hút nhiều nhà quan sát quốc tế đồng thời chắc chắn gây ra mức độ e ngại nhất định cho người dân Hồng Kong, mở ra một thời kỳ biến động mới cho không gian chính trị Hồng Kong. Dù Trung Quốc cho rằng Luật này là một phản ứng cần thiết đối với cuộc đấu tranh dân sự kéo dài cả năm trời, tạo ra những bất ổn chính trị và suy thoái kinh tế - xã hội, nhưng với nhiều người dân Hồng Kong - ngay cả những người vốn có thiện cảm với giới ủng hộ chính quyền truyền thống - đều cảm thấy động thái này là đáng lo ngại và gây nên nhiều mâu thuẫn.

Tuy vậy, khi diễn giải các hướng đi sắp tới của Trung Quốc dành cho Hồng Kông, các nhà phân tích đã tránh đưa ra các kết luận vội vàng về mặt ý thức hệ. Brian Wong - một học giả nghiên cứu chính trị tại Đại học Oxford - đưa ra quan điểm trái với ý kiến của những người ủng hộ nhiệt tình Luật an ninh quốc gia khi cho rằng Luật này khó có thể khôi phục ngay lập tức luật pháp và trật tự vốn rất được tôn trọng tại Hồng Kông, nhưng xét tới đặc tính kiên cường và cơ sở hạ tầng tài chính, pháp lý mạnh mẽ của Hồng Kông, việc đạo luật trên được thông qua cũng không báo hiệu cái kết cho đặc khu này. Viễn cảnh trong ngắn hạn có vẻ chênh vênh, nhưng tương lai của Hồng Kông không thể coi là ảm đạm.

Cách thức đạo luật này được thông qua và những tác động của nó giúp ta hiểu rõ hơn về các kế hoạch trong ngắn hạn và trung hạn của Trung Quốc đối với Hồng Kông, trong đó có ba mục tiêu đặc biệt đáng chú ý là: cải thiện kinh tế - xã hội; cấm các cải cách chính trị trên quy mô lớn; và tiếp tục sáp nhập Hồng Kông thành một đô thị trong Vùng vịnh lớn.

Một vấn đề cốt lõi mà nhiều người ở Đại lục cũng như trong phong trào xã hội đang suy yếu ở Hồng Kông đều nhất trí, đó là: Hồng Kông gặp nhiều khó khăn do sự bất bình đẳng kinh tế - xã hội, trên một quy mô hiếm thấy ở các nước phát triển khác. Hệ số Gini của đặc khu này đạt tới 0,54 trong năm 2016 và duy trì ở mức đó trong hai thập niên sau khi được trao trả cho Trung Quốc¹. Giá nhà ở cất cổ của Hồng Kông -

1. "Hứa hẹn về cục diện mới cho Hồng Kông sau cải cách bầu cử", *Tlđd*.

kết quả từ sự chênh lệch đáng báo động giữa tổng diện tích đất thành phố và tổng diện tích đất dành cho phát triển nhà ở giá rẻ, cũng như từ việc quy hoạch đô thị thiếu cẩn trọng và tư duy kéo dài của tầng lớp tư sản bảo thủ - đã khiến nhiều người Hồng Kông tin rằng họ không có gì để mất hay không được hưởng lợi từ sự thịnh vượng bề ngoài của thành phố này. Sự kiểm soát của giới tinh hoa chính trị và các doanh nghiệp hàng đầu đã khiến nền kinh tế đặc khu tạm thời phụ thuộc vào lĩnh vực bất động sản và tài chính, dẫn đến sự tăng trưởng không bền vững và thiếu công bằng, được thể hiện qua những thất bại kinh tế - xã hội liên tiếp của Hồng Kông trong hơn hai thập niên qua.

Trong khi chính quyền đặc khu chỉ đưa ra cách giải quyết hời hợt, dựa vào các biện pháp khắc phục trong ngắn hạn (chẳng hạn như phát tiền mặt và hoàn thuế một lần), thì Chính phủ Trung ương có khả năng sẽ đẩy nhanh hơn các chính sách tái phân phối, hướng mục tiêu trực tiếp vào nhóm người nghèo và dễ bị tổn thương nhất. Trên thực tế, trước thực trạng cứ 7 người thì có 1 người sống dưới mức đói nghèo¹, thì chỉ có những cải cách quyết liệt (cụ thể là hệ thống giáo dục ít phân tầng và công bằng hơn, giá nhà ở phải chăng hơn và tăng cường hỗ trợ y tế dành cho người mắc bệnh tâm thần, người khuyết tật) mới có thể giúp Chính phủ Trung ương và chính quyền Hồng Kông tiến hành sáp nhập và giành được sự ủng hộ từ nhóm người dễ bị tổn thương của thành phố này.

1. "Hứa hẹn về cục diện mới cho Hồng Kông sau cải cách bầu cử", *Tlđd*.

Mặt khác, với quyền xét xử theo Thông luật, thuế suất thấp và quyền tiếp cận tiếp tục không bị cản trở tới thương mại với mức thuế ưu đãi (bất chấp các động thái từ phía Hoa Kỳ), Hồng Kong khó có thể rơi vào tình trạng bị giới thương lưu bản địa rút vốn ồ ạt. Do đó, Chính phủ Trung ương đã chuẩn bị tinh thần cho sự di cư không thể tránh khỏi của các hộ gia đình trung lưu. Chừng nào các hộ gia đình và người lao động từ Trung Quốc đại lục có thể tự do chuyển đến đặc khu này, thì các quan chức Đại lục vẫn coi mối lo ngại chảy máu chất xám phần lớn chỉ là nguy cơ bị phóng đại và có thể kiểm soát được.

Có hai nhóm yếu tố vừa tách biệt vừa bổ trợ cho nhau khiến cho bất kỳ thành phố nào cũng có thể trở thành một nơi dễ dàng tiếp nhận đầu tư nước ngoài, đó là: (1) Sự minh bạch và trách nhiệm giải trình; (2) Sự ổn định và chắc chắn. Nhìn vào dòng đầu tư nước ngoài ồ ạt đổ vào Trung Quốc kể từ khi nước này thực hiện cải cách mở cửa và tự do hóa vào những năm 1980, có thể thấy rằng các nhà đầu tư quốc tế thường ưu tiên sự ổn định và chắc chắn hơn là nhóm yếu tố đầu tiên. Quả thực, bất chấp ý định thắt chặt các quyền tự do dân sự và chính trị, khả năng cạnh tranh của Thượng Hải với tư cách là một trung tâm tài chính quốc tế vẫn tăng dần trong những năm qua, cho dù còn thiếu sót trong các lĩnh vực mà cho đến nay Hồng Kong có lợi thế so sánh tuyệt đối (chẳng hạn như quyền xét xử theo Thông luật, thuế suất thấp và các thể chế chính trị bán dân chủ độc đáo của đặc khu này). Do đó, khác với những người hoài nghi vốn cho rằng động thái của Trung Quốc ở

Hồng Kong sẽ gây phuong hại đến cửa ngõ quan trọng của Trung Quốc trong việc tiếp cận cộng đồng quốc tế, các quan chức Đại lục dường như tin rằng thông qua việc giữ gìn sự ổn định bằng cách tuân thủ các tiêu chuẩn quan trọng về an ninh quốc gia và khắc phục đáng kể sự bất bình đẳng kinh tế - xã hội của Hồng Kong, các cải cách phi chính trị là đủ để duy trì khả năng tồn tại của đặc khu này với tư cách một trung tâm tài chính toàn cầu. Tất nhiên, liệu trên thực tế, lôgich đó có thành công hay không vẫn là một vấn đề hoàn toàn khác. Với các thể chế bầu cử độc đáo ở Hồng Kong (khi các nhà phát triển bất động sản và các tập đoàn độc quyền chiếm số lượng áp đảo trong tổng số 1.200 người được tham gia bầu ra trưởng đặc khu) và mô hình gần như “cửa xoay” (khi các doanh nghiệp thường đóng vai trò quan trọng trong việc xác định thành phần nội các), vẫn cần phải xét xem liệu chiến lược xoa dịu nhóm người nghèo trên thực tế có thành công hay không?

Một số ý kiến cho rằng sau khi Luật an ninh quốc gia được ban hành, Hồng Kong sẽ quay trở lại là “một thành phố đơn thuần của Trung Quốc”. Không ai dám chắc về tương lai của Hồng Kong trước những thay đổi quan trọng như thời gian vừa qua. Cho dù các đô thị của Trung Quốc như Thượng Hải và Thâm Quyến đang phát triển mạnh mẽ với các cấu trúc quản trị nhìn chung là nhanh nhẹy, còn một số lý do quan trọng khiến giả thuyết này chưa chắc sẽ xảy ra. Cụ thể là những người thụ hưởng trực tiếp đồng thời cũng tham gia làn sóng tự do hóa chính trị và kinh tế của Trung Quốc trong những năm 1980, tầng lớp nắm quyền ở Trung Quốc hiện nay

nhận thức rất rõ về sự cần thiết phải phân tán rủi ro và có thái độ nước đôi. Quyền tự do dân sự và cơ sở hạ tầng pháp lý của Hồng Kong vẫn là công cụ giúp đặc khu này thu hút nhân tài trong và ngoài khu vực, đồng thời đóng vai trò “vùng đệm” quan trọng hướng ra bên ngoài của Đại lục. Khi cuộc Chiến tranh lạnh mới leo thang, Trung Quốc áp dụng mọi biện pháp để giữ Hồng Kong như là yếu tố cốt lõi trong các cuộc đàm phán chiến lược giữa doanh nghiệp và chính phủ; sự cộng tác giữa các nhóm dân sự trong xã hội và có lẽ cấp bách hơn cả, góp phần hỗ trợ các đợt phát hành cổ phiếu lần đầu ra công chúng (IPO) về mặt pháp lý.

Tuy vậy, tiến trình tự do hóa chính trị cũng khó có thể thực hiện được trong ngắn hạn và trung hạn. Đối với Trung Quốc, sự ủng hộ dành cho Lâm Trịnh Nguyệt Nga trong cuộc bầu cử chức danh trưởng đặc khu năm 2017, kết hợp với sự tan băng trong quan hệ của chính quyền Hồng Kong với phe dân chủ, rõ ràng chính là những “cành oliu” mà họ mong muốn phe đối lập sẽ nắm lấy. Tuy nhiên, phe dân chủ cho rằng những “nhượng bộ” này chỉ có tính chiếu lệ và không thỏa đáng. Đối với những người theo đường lối cứng rắn ở Trung ương, các sự kiện trong năm 2019-2020 (từ sự xuất hiện giọng điệu bài ngoại và ly khai của một số các thành phần quá khích trong phong trào phản kháng cho đến sự thất bại hoàn toàn của chính quyền) đã khẳng định niềm tin của họ đối với việc Hồng Kong chỉ có thể được quản lý thông qua các biện pháp mạnh tay và cứng rắn để duy trì sự tuân thủ tối đa và các tiêu chuẩn quan trọng giúp xác định giới hạn của hành vi chính trị

chấp nhận được. Mặt khác, những người ôn hòa trong hệ thống chính trị đã bị gạt sang một bên sau những sự kiện diễn ra trong năm 2019, đồng thời cho thấy cách tiếp cận hòa giải được thương lượng trong những năm 2017-2019 dường như là vô ích. Động thái ban hành đạo luật chống dân độ được xem là lý do cơ bản phá hỏng những nỗ lực hòa giải. Theo đó, Trung Quốc cho rằng họ cũng không còn lựa chọn nào khác ngoài việc phải thực hiện biện pháp khắc phục, đó là ban hành Luật an ninh quốc gia.

Tuy nhiên, mặc dù miễn cưỡng đưa ra những nhượng bộ đối với định hướng về quyền phổ thông đầu phiếu và dân chủ hóa của Hồng Kông, Trung Quốc cũng không quên đề cập các vấn đề về quản trị của đặc khu này. Thực trạng quản trị yếu kém đã làm suy yếu những quảng bá của Trung Quốc rằng Hồng Kông hậu thuộc địa là một thành công, cũng như làm mất uy tín của mô hình “Một nước, hai chế độ” với tư cách một mô hình quản trị mà Trung Quốc cho rằng có thể áp dụng cho Đài Loan. Về mặt lý thuyết, Chính phủ Trung ương chú trọng vào việc đổi mới sự quản lý ở đặc khu này sao cho nhanh nhạy hơn mà không cần đến quyền dân chủ, và phần nào có trách nhiệm giải trình mà không cần tới các cơ chế giải trình chính thức - nhất là trong những lĩnh vực không gây phuong hại đến quyền xét xử tối cao của Trung Quốc đối với Hồng Kông.

Tuy vậy, bất kỳ cải cách chính trị nào có khả năng gây bất ổn trong tương lai cũng sẽ chắc chắn bị loại trừ do các hạn chế về pháp lý cũng như các hạn chế không chính thức. Trong hai thập niên sau khi trở về Trung Quốc, những người ủng hộ

dân chủ tại Hồng Kong đã tìm cách đưa ra các biện pháp tự do hóa chính trị triệt để, từ việc áp dụng quyền phổ thông đầu phiếu và loại bỏ các đơn vị bầu cử chức năng gần như đồng thời, cho đến tách rời hơn nữa Hồng Kong và Trung Quốc đại lục. Trong khi những người ủng hộ các biện pháp này cho rằng những đòi hỏi trên là sự mở rộng tự nhiên các quyền được quy định trong nguyên tắc "Hai chế độ", thì Trung Quốc lại coi sự ủng hộ đó về cơ bản đi ngược lại với tính toàn vẹn và ổn định của "Một nước" - đặc biệt là trong bối cảnh tình thần bản địa nâng cao và hiện đã lan rộng trong giới thanh niên thành phố.

Trung Quốc khó có thể thực hiện các chuyển đổi chính trị cho đến khi họ cảm thấy rằng những cải cách đó: (1) Không truyền bá các khuynh hướng ly khai; (2) Không bị kẻ thù thêu dệt thành những dấu hiệu thể hiện sự nhu nhược hay bô cuộc; và (3) Không gây phương hại đến an ninh quốc gia. Do đó, các nhà dân chủ ôn hòa tại đặc khu nên đưa ra các lập luận có tính toán và thỏa đáng đối với Trung Quốc, nhấn mạnh tại sao việc dân chủ hóa nhìn chung có lợi cho cả Hồng Kong và Trung Quốc đại lục. Luận điệu về dân chủ hóa phải công khai và tách bạch với những lời kêu gọi ly khai hoặc độc lập; đồng thời phải dựa trên nền tảng là các mối quan ngại chung của Trung Quốc và người dân đặc khu - cụ thể là về sự lũng đoạn của các tập đoàn và việc các nhà lãnh đạo thiếu quyết tâm chính trị để quản trị một cách hiệu quả.

Vùng vịnh lớn là một trong các dự án trọng điểm của Trung Quốc, trong đó có nội dung hội nhập toàn diện các

thành phố tập trung quanh vùng chảo thô Châu Giang. Tuy nhiên, có lẽ một khía cạnh đã bị bỏ qua, đó chính là tầm quan trọng về văn hóa của dự án này. Là cái nôi của nền văn hóa Quảng Đông, dân số Vùng vịnh lớn phần lớn là những người nói tiếng Quảng Đông thay vì tiếng Quan Thoại, điều hiếm thấy ở một đất nước ngày càng đồng hóa về ngôn ngữ.

Trung Quốc coi vấn đề Hồng Kong là sự hội tụ của nhiều yếu tố. Tuy vậy, điểm đáng chú ý dường như là sự không tương thích giữa bản sắc văn hóa địa phương đặc sắc của Hồng Kong và văn hóa của Trung Quốc đại lục - vốn bị người dân Hồng Kong coi là xa lạ, thậm chí có phần ảnh hưởng tiêu cực đến những nét riêng biệt của đặc khu này. Bất chấp 24 năm nỗ lực giành lại “trái tim và tâm trí” của người Hồng Kong bằng cách cung cấp nhiều đặc quyền kinh tế (chẳng hạn như dòng khách du lịch từ Trung Quốc đại lục sau dịch SARS năm 2003 hay Thỏa thuận quan hệ đối tác kinh tế chặt chẽ hơn được thông qua vào năm 2008), Trung Quốc đã nhận thấy bản chất cố chấp đặc trưng của Hồng Kong trong việc phản đối sự hợp nhất với các khu vực còn lại của Trung Quốc.

Thông qua những “củ cà rốt” như các chương trình trao đổi xuyên biên giới và dòng người di cư ngày càng tăng từ tỉnh Quảng Đông lân cận, Chính phủ Trung ương tìm cách khiến Hồng Kong thầm nhuần các tập quán và giá trị văn hóa như những gì được người dân Đại lục tuân thủ. Mặc dù một số người cho rằng những thay đổi như vậy hoàn toàn chỉ dẫn tới sự phá vỡ những kết cấu văn hóa phong phú và đa dạng của đặc khu này, nhưng nhiều người khác có lẽ nhận thấy

họ đang dần tiếp nhận một Hồng Kong ngày càng giống với Đại lục. Những người luôn mơ ước về một Hồng Kong với các giá trị văn hóa và cấu trúc chính trị riêng biệt - khác với Trung Quốc đại lục - có thể sẽ rất đau buồn và thất vọng trước sự biến đổi của thành phố này. Một số người dân địa phương và người di cư gần đây vốn tự nhận mình là người hưởng lợi trực tiếp từ sự chuyển đổi và tăng trưởng kinh tế nhanh chóng của Trung Quốc trong một vài thập niên qua có thể sẽ có xu hướng đón nhận sự thay đổi hơn.

Theo quan điểm của Đảng Cộng sản Trung Quốc, Trung Quốc có lý do chính đáng để ưu tiên bảo vệ an ninh quốc gia - bất chấp phản ứng của cộng đồng quốc tế trước những sự kiện đang diễn ra tại Hồng Kong. Tuy vậy, Trung Quốc cũng nhận ra rằng việc phá hủy hoàn toàn nền tảng pháp lý của Hồng Kong, quyền tiếp cận nguồn vốn quốc tế không gì ngăn cản được và sức hấp dẫn độc đáo nhằm thu hút nguồn nhân lực tiềm năng sẽ chỉ khiến họ tự suy yếu và không có lợi cho ai.

Luật an ninh quốc gia được Trung Quốc thông qua như là biện pháp cuối cùng, nhưng không có nghĩa là hồi kết cho "Hòn ngọc phương Đông". Hồng Kong có thể sẽ trải qua một giai đoạn tiếp tục "Singapore hóa"- với việc trì hoãn dài dằng hoặc tước bỏ các quyền tự do chính trị cụ thể, nhưng song song với đó là tiến trình củng cố quyền tự do kinh tế nói chung của người dân và các tập đoàn, cùng sự tiến bộ trong các vấn đề phi chính trị.

Hồng Kong luôn là một trong những cửa ngõ nổi bật của Trung Quốc với thế giới, nhưng không có nghĩa đó là cửa ngõ duy nhất. Vì thế này khó có khả năng thay đổi, ngay cả theo những kế hoạch mới nhất của Bắc Kinh dành cho đặc khu này. Do đó, những bước đi dẫn tới xóa bỏ vị thế, vai trò của Hồng Kong vào lúc này sẽ được xem là hành động thiếu khôn ngoan.

2. Các hướng đi cơ bản cho Hồng Kong

2.1. Hướng tới mô hình quản lý như Xingapo

Theo bài viết đăng trên trang mạng *Đa chiều*, xoay quanh vấn đề sửa đổi chế độ bầu cử của Hồng Kong lần này, phe ủng hộ dân chủ ở Hồng Kong, Đài Loan, các nước phương Tây, cũng như hệ thống quản lý Hồng Kong của Chính phủ Trung Quốc (hay phe “ủng hộ Bắc Kinh”), các quan chức cấp cao của chính quyền Hồng Kong có những đánh giá khác nhau đối với lần cải cách chế độ bầu cử này. Đối với phe ủng hộ dân chủ ở Hồng Kong, Đài Loan và các nước phương Tây, lần cải cách này là một bước thụt lùi lớn về dân chủ, đi ngược lại cam kết “người Hồng Kong quản lý Hồng Kong” và “mức độ tự trị cao”, khiến nền chính trị Hồng Kong rơi vào bất ổn¹. Tuy nhiên, đối với hệ thống quản lý Hồng Kong của Trung Quốc, các quan chức cấp cao của chính quyền Hồng Kong và phe thân Trung Quốc, lần cải cách chế độ bầu cử này là một trong những

1. “Xung quanh việc sửa đổi Luật cơ bản của Hồng Kong”, Tạp chí *Đa chiều* (Trung Quốc), ngày 11/3/2021.

biện pháp cần thiết để duy trì, hoàn thiện và bảo đảm thực hiện ổn định nguyên tắc “Một nước, hai chế độ” ở Hồng Kong, có ý nghĩa mang tính cột mốc quan trọng, từ đó góp phần ổn định trật tự, đưa nền chính trị Hồng Kong thoát khỏi vũng lầy mâu thuẫn, tranh cãi nội bộ, hướng đến mô hình quản trị hữu hiệu. Hiện nay, trong phe “ ủng hộ Bắc Kinh” đã có những ý kiến cho rằng nền chính trị Hồng Kong sẽ trở nên hiệu quả hơn nếu làm theo mô hình của Xingapo. Vậy xét cho cùng, quan điểm nào phù hợp với tình hình thực tế hon?

Liệu nền dân chủ dưới sự quản lý của Chính phủ Trung ương và chính quyền Hồng Kong có thể hướng tới mô hình quản lý như Xingapo?

Phe ủng hộ dân chủ ở Hồng Kong, Đài Loan và các nước phương Tây vốn có sự hiểu biết sâu sắc về Đảng Cộng sản Trung Quốc, đặc biệt, phe ủng hộ dân chủ ở Hồng Kong và Đài Loan lại càng có sự bất đồng lớn với Chính phủ Trung Quốc nên những sửa đổi mạnh mẽ về chế độ bầu cử của Hồng Kong khác xa với quan điểm dân chủ, tự do của họ, và theo đó việc họ tỏ ra thất vọng, bất mãn, phẫn nộ là điều dễ hiểu. Đây là lý do tại sao trọng tâm chính của sự phản đối lần này chỉ giới hạn ở việc số ghế được bầu trực tiếp trong Hội đồng Lập pháp Hồng Kong giảm xuống và ảnh hưởng của phe dân chủ trong Ủy ban bầu cử bị giảm mạnh, mà bỏ qua nhiều khía cạnh quan trọng khác.

Nói một cách công bằng là, không phải vô cớ mà Trung Quốc mạo hiểm việc sẽ gây ra nhiều tranh cãi để sửa đổi chế độ bầu cử của Hồng Kong. Kể từ khi Hồng Kong trở về Trung Quốc

năm 1997 đến nay, sự quản lý của Trung Quốc đối với Hồng Kong trong một thời gian dài thiên về hạn chế can thiệp, điều chỉnh phù hợp với mong muốn của người Hồng Kong. Điều này thể hiện rõ qua việc trong nhiều năm dường như Trung Quốc đã xem nhẹ việc Hồng Kong không thực hiện trách nhiệm Hiến pháp của mình theo Điều 23 Luật cơ bản. Tuy nhiên, cuộc biểu tình phản đối Dự luật dẫn độ năm 2019 đã thay đổi tất cả. Tình trạng bất ổn xã hội kéo dài, bạo lực xảy ra thường xuyên, các khẩu hiệu kêu gọi độc lập cho Hồng Kong được giăng lên khắp nơi, xung đột bạo lực nhằm vào Hội đồng Lập pháp và Văn phòng liên lạc của Trung ương tại Hồng Kong đã khiến đặc khu này rơi vào cuộc khủng hoảng lớn nhất kể từ cuộc bạo loạn năm 1967 và khiến Chính phủ Trung ương vô cùng lo lắng.

Trong cuộc bầu cử Hội đồng cấp quận diễn ra cùng thời điểm cuộc phản đối Dự luật dẫn độ, lần đầu tiên phe ủng hộ dân chủ giành được quyền kiểm soát Hội đồng cấp quận trong bầu không khí “chống Bắc Kinh và chính quyền Hồng Kong” đang lan rộng trong xã hội Hồng Kong. Tiếng nói của các lực lượng cấp tiến đã áp đảo phe ủng hộ dân chủ ôn hòa truyền thống, họ lên kế hoạch tổ chức cuộc bầu cử sơ bộ, đề xuất ý tưởng phải đạt được trên 35 ghế trong cuộc bầu cử Hội đồng Lập pháp, sau đó thông qua việc làm tê liệt hệ thống lãnh đạo của đặc khu để “ép” Bắc Kinh và chính quyền Hồng Kong phải nhượng bộ, điều này càng khiến Trung Quốc cảm nhận được nguy cơ bùng nổ cuộc khủng hoảng chưa từng có. Trung Quốc vốn rất coi trọng an ninh quốc gia và ổn định

chính trị, tin tưởng vào lôgich “lòng trung thành - sự bảo hộ”, Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình lại là nhà chính trị có tư duy mạnh mẽ, không sợ tranh cãi và dám chủ động để giải quyết vấn đề. Do vậy, khi chủ nghĩa cực đoan, bản vị địa phương, chủ nghĩa ly khai đang ngày càng lan rộng ở Hồng Kong “đối đầu với Bắc Kinh”, thì kết quả chắc chắn sẽ làm xói mòn nghiêm trọng sự kiên nhẫn và lòng tin của Chính phủ Trung Quốc, buộc họ phải sử dụng nội hàm “người yêu nước lãnh đạo Hồng Kong” do Chủ tịch Trung Quốc Đặng Tiểu Bình đề ra trước đây.

Để có thể là “người yêu nước lãnh đạo Hồng Kong” đáp ứng yêu cầu của Chính phủ Trung Quốc, phương án cải cách chế độ bầu cử ở Hồng Kong lần này sẽ phải tiến hành chặt chẽ và nghiêm ngặt. Trong quy trình đề cử, bất kể là ứng cử viên của Ủy ban bầu cử, thành viên Hội đồng Lập pháp hay ứng cử viên trưởng đặc khu, thì việc xét duyệt tư cách đều sẽ do Ủy ban xét duyệt tư cách ứng cử viên (mới được thành lập) thực hiện; ý kiến của Ủy ban an ninh đặc khu Hồng Kong và Sở Cảnh sát sẽ có vai trò quan trọng, từ đó làm nổi bật vấn đề bảo đảm an ninh quốc gia là ưu tiên hàng đầu. Bất kể là ứng cử viên trưởng đặc khu hay thành viên Hội đồng Lập pháp đều có số lượng nhất định và do Ủy ban bầu cử (bao gồm năm giới) đề cử. Điều này đồng nghĩa với việc sẽ có thêm một “van an toàn” cho quá trình đề cử. Nếu ứng cử viên trưởng đặc khu và thành viên Hội đồng Lập pháp không giành được sự nhất trí tối thiểu của năm giới trong Ủy ban bầu cử hoặc hệ thống quản lý Hồng Kong của Trung Quốc, thì cơ bản sẽ không được lựa chọn.

Sau khi tái cơ cấu, Ủy ban bầu cử Hồng Kong đã bãi bỏ số ghế của các ủy viên Hội đồng cấp quận trong Ủy ban bầu cử, vốn bị Chính phủ Trung Quốc coi là đã bị chính trị hóa; đồng thời giảm số phiếu bầu “đương nhiên” của các phe phản đối Trung Quốc đại lục và tăng số ghế cho thành viên của Ủy ban toàn quốc Hội nghị Chính trị Hiệp thương nhân dân ở khu vực Hồng Kong (tức Mặt trận Tổ quốc), đại diện của Hồng Kong trong các đoàn thể mang tính toàn quốc và đại diện của Ủy ban phòng cháy cấp cơ sở cũng như đại diện của các tổ chức nhân dân ở Hồng Kong được Trung ương thừa nhận và ủng hộ. Điều này có thể giúp tăng cường đáng kể ảnh hưởng của phe “ủng hộ Bắc Kinh”, giảm quyền phát ngôn của các phe “chống Bắc Kinh”; bảo đảm một cách hiệu quả việc Ủy ban bầu cử tiếp tục nằm dưới sự kiểm soát của phe “ủng hộ Bắc Kinh” và chỉ có những ứng cử viên được Chính phủ Trung ương đồng ý mới được tham gia tranh cử vị trí trưởng đặc khu. Phương án 432 ghế của Hội đồng Lập pháp và cơ chế “phiếu đơn ghế kép” (mỗi khu vực bầu cử có 2 ghế) có thể bảo đảm cho phe “ủng hộ Bắc Kinh” giành được hơn 2/3 số ghế và nắm được quyền kiểm soát. Ngoài ra, các quy định về cơ chế triệu tập của Ủy ban bầu cử, làm rõ trách nhiệm của chính quyền Hồng Kong trong việc để xảy ra tình trạng thao túng và phá hoại cuộc bầu cử theo quy định pháp luật và làm rõ quyền sửa đổi của Ủy ban thường vụ Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc có thể sẽ phát huy vai trò quyết định trong các trường hợp đặc biệt.

Sau lần cải cách chế độ bầu cử này, chế độ chính trị của Hồng Kong sẽ trở thành một hệ thống dân chủ đặc sắc dưới sự lãnh đạo của Chính phủ Trung ương và chính quyền Hồng Kong. Trong đó, vai trò của Chính phủ Trung ương quan trọng hơn vai trò của chính quyền Hồng Kong. Vai trò của chính quyền Hồng Kong chủ yếu thể hiện ở phạm vi “mức độ tự trị cao”, Hội đồng Lập pháp khó có thể can thiệp vào việc thực hiện chính sách của chính quyền Hồng Kong như trước đây. Mặc dù yếu tố được bầu trực tiếp giảm xuống, tỷ lệ số ghế được bầu trực tiếp trong Hội đồng Lập pháp cũng giảm mạnh, nhưng yếu tố được bầu cử gián tiếp và hiệp thương dân chủ lại tăng lên. Thiết chế dân chủ này hoàn toàn khác với thiết chế tại Trung Quốc đại lục, cũng không phải là dân chủ bầu cử theo kiểu phương Tây như nhiều người Hồng Kong mong đợi, mà là một hệ thống chính trị hỗn hợp giữa các yếu tố như sự lãnh đạo của Chính phủ Trung Quốc và chính quyền Hồng Kong, hiệp thương, bầu cử, có thể gọi là chế độ dân chủ “mang đặc sắc Hồng Kong”.

Mặc dù, hệ thống chính trị này đã bị những người ủng hộ dân chủ ở Hồng Kong chỉ trích là sự thút lùi dân chủ nghiêm trọng, nhưng lại có những điểm tương đồng với hệ thống chính trị thời Hồng Kong là thuộc địa của Anh mà không ít người còn luyến tiếc, cụ thể là chú trọng vai trò lãnh đạo của chính quyền Hồng Kong và không phải là dân chủ bầu cử theo kiểu phương Tây. Điểm khác biệt là Toàn quyền Hồng Kong, do Chính phủ Anh bổ nhiệm, có nhiều quyền hạn, thực hiện sự lãnh đạo hành chính tuyệt đối mang màu sắc

chuyên chế; yếu tố dân chủ trong hệ thống chính trị của Hồng Kong hiện nay đã gia tăng, song quyền lực của trưởng đặc khu bị hạn chế đi nhiều. Có người so sánh hệ thống chính trị của Hồng Kong với hệ thống chính trị của Ma Cao, mặc dù cả hai hệ thống đều yêu cầu đội ngũ lãnh đạo phải là “người yêu nước”, nhưng hệ thống chính trị của Hồng Kong bao hàm nhiều yếu tố dân chủ hơn. So với thời Hồng Kong là thuộc địa của Anh và hệ thống chính trị của Ma Cao, hệ thống chính trị của Hồng Kong hiện nay gần giống với hệ thống chính trị của Xingapo. Xingapo được lãnh đạo bởi Đảng Hành động nhân dân, nhưng phe đối lập không phải là “bù nhìn”, họ có không gian nhất định trong hệ thống chính trị. Hệ thống chính trị Hồng Kong sau lần sửa đổi này, phe “ ủng hộ Bắc Kinh”, ủng hộ chính quyền Hồng Kong sẽ chiếm đa số, hiệu quả thực hiện chính sách dự kiến sẽ tăng lên rõ rệt, nhưng vẫn có không gian cho phe đối lập tham chính.

Hồng Kong có thể tiến tới chế độ quản lý tốt không?

Từ lâu, nền chính trị Xingapo đã là mô hình độc đáo trên thế giới, nhất là trong cộng đồng người Hoa. Mặc dù thường xuyên bị chỉ trích vì hạn chế tự do ngôn luận và quản lý xã hội tương đối nghiêm ngặt, nhưng phải thừa nhận rằng những thành tựu trong quản lý của Xingapo rất ấn tượng, chính phủ hoạt động hiệu quả và trong sạch, xã hội ổn định, kinh tế phát triển, vấn đề dân sinh được giải quyết tương đối tốt, người dân đều có nhà ở.

Gần đây, tờ Tuần báo châu Á của Hồng Kong đã đăng bài viết với tiêu đề “Bước đột phá trong quá trình “Xingapo hóa”

của nền chính trị Hồng Kông”, cho rằng từ kinh nghiệm của Xingapo cho thấy bản sắc quốc gia là điều kiện tiên đề cho sự gắn kết chính trị, không cho phép tiến hành chủ nghĩa ly khai, cũng không cho phép gây chia rẽ trong vấn đề dân tộc, chủng tộc. Nét đặc sắc của nền chính trị Xingapo là có tính hiệu quả cao, cởi mở với thế giới, không bị chi phối bởi ý thức hệ và đặc biệt coi trọng vấn đề đời sống của người dân, không cho phép chia rẽ nội bộ và giới kinh doanh bất động sản đẩy giá nhà lên cao, khiến người dân gặp nhiều khó khăn vì vấn đề nhà ở. Nhìn lại hoạt động của Hội đồng Lập pháp Hồng Kông trước đây, phe đối lập đều theo chủ nghĩa chống phát triển, họ tìm cách phản đối việc xây dựng đường sắt cao tốc, cầu nối Hồng Kông - Chu Hải - Ma Cao, với ý đồ ngăn cản chính quyền có được thành tích trong công tác quản lý và gây ra mâu thuẫn nội bộ. Giờ đây, dưới khẩu hiệu “người yêu nước lãnh đạo Hồng Kông”, Hội đồng Lập pháp, Hội nghị hành chính và hệ thống 180.000 công chức, viên chức của Hồng Kông sẽ không còn vướng vào vấn đề bản sắc quốc gia, mà cần chú ý đến hiệu quả hoạt động và chất lượng quản lý.

Trong một bài phát biểu quan trọng về vấn đề “người yêu nước lãnh đạo Hồng Kông”, Chủ nhiệm Văn phòng các vấn đề Hồng Kông và Ma Cao của Quốc vụ viện Trung Quốc Hạ Bảo Long cho rằng, quá trình hoàn thiện chế độ bầu cử cần cân nhắc nhiều hơn đến việc làm thế nào để cải thiện mối quan hệ giữa cơ quan hành pháp và cơ quan lập pháp, không ngừng nâng cao hiệu quả quản lý của chính quyền Hồng Kông, nâng cao năng lực và trình độ quản lý của đặc khu hành chính, thúc đẩy

quản lý và điều hành tốt. Một xã hội rơi vào vũng lầy của những tranh chấp chính trị kéo dài sẽ không thể có hy vọng, do vậy, muốn hoàn thiện chế độ bầu cử của Hồng Kong thì phải cân nhắc đến việc làm thế nào để ngăn chặn tranh chấp bất đồng, xây dựng sự đồng thuận, từ đó tập trung tất cả các lực lượng vào phát triển kinh tế và cải thiện đời sống của người dân. Sau đó, trong kỳ họp Lưỡng hội, Phó Thủ tướng Quốc vụ viện Trung Quốc phụ trách vấn đề Hồng Kong Hàn Chính đã nhiều lần nhấn mạnh phải giải quyết những mâu thuẫn sâu xa về vấn đề nhà ở của Hồng Kong. Có thể dự đoán nhiệm vụ trọng tâm của hệ thống quản lý của chính quyền Hồng Kong sau lần cải cách chế độ bầu cử này là giải quyết những mâu thuẫn sâu xa, trong đó trọng điểm là vấn đề nhà ở.

Về vấn đề này, Xingapo - quốc gia cung cấp nhà ở công cộng cho hầu hết người dân - chắc chắn là một hình mẫu mà Hồng Kong nên học hỏi. Trước đây, năng lực quản lý của chính quyền Hồng Kong có phần yếu kém, gặp nhiều khó khăn trong việc thực hiện các chính sách, về cơ bản khó có thể phát huy vai trò trong quá trình phát triển kinh tế - xã hội như Xingapo. Tuy nhiên, hiện nay, cùng với việc thực hiện toàn diện mục tiêu “người yêu nước lãnh đạo Hồng Kong”, quyền chủ động, quyền chủ đạo hành chính của chính quyền Hồng Kong đã tăng lên, không gian quản lý được mở rộng, thì sự đổi đầu, xích mích nội bộ và chính trị dân túy sẽ khó có thể tồn tại. Trong tương lai, hệ thống quản lý của Hồng Kong hoàn toàn có đủ điều kiện để học hỏi từ Xingapo, giải quyết toàn bộ các vấn đề kinh tế và đời sống của người dân.

Tuy nhiên, vẫn chưa thể khẳng định việc liệu Hồng Kong có thể tiến đến mô hình quản lý và điều hành tốt như Xingapo hay không? Bởi trên thực tế, các quan chức cấp cao của chính quyền Hồng Kong và phe “ủng hộ Bắc Kinh” cho dù có quyền hạn và điều kiện để giải quyết các mâu thuẫn sâu xa, nhưng không có nghĩa là họ có đủ thiện chí, động lực, trách nhiệm và khả năng để giải quyết những mâu thuẫn đã ăn sâu bám rẽ này. Đối với Hồng Kong, mặc dù việc cải cách chế độ bầu cử đã mang lại cho hệ thống quản lý đủ quyền hạn và không gian để thực hiện các chính sách, nhưng quan chức cấp cao và phe “ủng hộ Bắc Kinh” ở Hồng Kong lâu nay chỉ coi trọng lợi ích của bản thân nên cũng gây ra không ít sự hoài nghi. Do đó, nếu Hồng Kong thực sự muốn tiến tới mô hình quản lý và điều hành tốt như Xingapo, thì có ít nhất hai lĩnh vực cần cải thiện. Thứ nhất, phải thiết lập một cơ chế có hiệu quả trong dài hạn với mô hình “Một nước, hai chế độ” để những người quản lý Hồng Kong phải có trách nhiệm với người dân và không đi theo chủ nghĩa dân túy. Trong nhiều năm qua, cả chính quyền Hồng Kong và phe “ủng hộ Bắc Kinh” đều tồn tại các vấn đề như thụ động, đùn đẩy trách nhiệm và không có tinh thần dám đương đầu với khó khăn, thường không quan tâm đến nhu cầu của người dân và trì hoãn không giải quyết triệt để các mâu thuẫn sâu xa.

Trong những năm gần đây, lý do khiến Hồng Kong liên tiếp xảy ra phong trào “Chiếm trung tâm”, cuộc bạo loạn ở Mong Kok và cuộc biểu tình phản đối Dự luật dẫn độ, đẩy đặc

khu rơi vào cuộc khủng hoảng tất nhiên là do sự tương tác của phe ủng hộ dân chủ, nhưng một phần cũng do chính quyền Hồng Kong quá chú trọng lợi ích của họ và không kịp thời đề ra những hành động thiết thực. Hiện nay, việc Trung Quốc thông qua cải cách chế độ bầu cử để trao quyền cho chính quyền Hồng Kong và phe “ủng hộ Bắc Kinh” không có nghĩa là có thể thay đổi họ. Nhiều người vẫn tỏ ra hoài nghi rằng dưới sự giúp đỡ nhiều hơn của Chính phủ Trung ương, liệu chính quyền Hồng Kong và phe “ủng hộ Bắc Kinh” có tự tin và chủ động hơn hay không?

Thủ tướng Xingapo Lý Quang Diệu từng nói đại ý rằng: Một chính phủ được yêu mến không có nghĩa là lúc nào cũng được yêu mến trong suốt quá trình lãnh đạo... Đôi khi cần phải chấp nhận việc không được yêu mến, nhưng khi nhiệm kỳ kết thúc, chính phủ cần phải mang lại hạnh phúc cho người dân, như vậy người dân sẽ nhận thức được những việc mà chính phủ đã làm là cần thiết¹. Câu nói này hàm chứa một đạo lý đơn giản, một mặt cho thấy có thời điểm người dân mù quáng, cố chấp, nên chính phủ phải có khả năng chống lại áp lực dân túy; mặt khác phải có các cơ chế để người dân đánh giá thành tích chính trị của chính phủ. Theo quan điểm của Xingapo, mô hình một đảng lãnh đạo của Đảng Hành động nhân dân có thể bảo đảm cho chính phủ có đủ không gian để phát huy khả năng, và việc các cuộc bầu cử được tổ chức định kỳ là để có thể tiến hành giải trình trách nhiệm,

1. “Liệu Hồng Kong có thể tiến tới mô hình như Xingapo”, *Tlđd*.

gia tăng sức ép để buộc chính phủ phải có những hành động thiết thực.

Tuy nhiên, đối với Hồng Kong, mặc dù việc cải cách chế độ bầu cử đã tạo cho chính quyền Hồng Kong và phe “ ủng hộ Bắc Kinh” điều kiện để thể hiện khả năng, nhưng do số ghế bầu trực tiếp của Hội đồng Lập pháp giảm mạnh và yếu tố dân chủ bị kìm hãm rõ rệt, nên xã hội Hồng Kong vẫn thiếu cơ chế trách nhiệm giải trình hiệu quả đối với chính quyền Hồng Kong và phe “ ủng hộ Bắc Kinh”. Tất nhiên, với tình hình Hồng Kong hiện nay, từ góc độ của Trung Quốc, việc số ghế được bầu trực tiếp trong Hội đồng Lập pháp đã giảm đáng kể và yếu tố dân chủ bị kìm hãm rõ rệt là nhằm mục đích duy trì sự ổn định của trật tự chính trị, nâng cao hiệu quả quản lý, nếu không Hồng Kong sẽ lún sâu vào vũng lầy mâu thuẫn và bất đồng nội bộ. Từ ý nghĩa đó, lần cải cách chế độ bầu cử này là một biện pháp mang tính giai đoạn để Trung Quốc xử lý cuộc khủng hoảng Hồng Kong. Sau này, khi thời cơ chín muồi, sẽ tiến hành bầu cử theo phổ thông đầu phiếu một cách toàn diện, phù hợp với tình hình thực tế của Hồng Kong. Đây không chỉ là cam kết thực hiện Luật cơ bản, mà còn là điều cần thiết để “ Xingapo hóa” nền chính trị của Hồng Kong theo hướng “đặc sắc”.

Trong bối cảnh người dân khó có thể truy cứu trách nhiệm của chính quyền Hồng Kong thông qua phổ thông đầu phiếu hiện nay, trước sự trì trệ của chính quyền Hồng Kong và phe “ ủng hộ Bắc Kinh”, Trung Quốc đang cân nhắc thiết lập các cơ chế đánh giá hiệu quả hoạt động và trách nhiệm

giải trình, đặt ra chỉ tiêu cho chính quyền Hồng Kong và phe “ủng hộ Bắc Kinh” trong việc giải quyết các mâu thuẫn sâu xa, gây sức ép để buộc họ phải hành động, không để yếu kém như trước đây.

Thứ hai, các chuyên gia Đại lục, các chuyên gia của Hồng Kong và các chuyên gia quốc tế đều cho rằng Hồng Kong cần nhanh chóng thiết lập một cơ chế tuyển chọn nhân tài có đủ năng lực. Bởi ở bất kỳ thời điểm nào, nhân tài luôn rất quan trọng, cho dù một ý tưởng có hay đến đâu thì việc thực hiện nó cũng phụ thuộc vào con người. Thủ tướng Xingapo Lý Quang Diệu từng nói: “Chỉ cần một thế hệ, chúng tôi đã bước từ thế giới thứ ba sang thế giới thứ nhất... Để làm được điều này, chúng tôi cần một chính phủ mạnh, cần có người lãnh đạo tài năng nhất, có sức hút nhất và có tinh thần sáng tạo nhất. Chúng tôi đang tìm kiếm những nhân tài như vậy và trao cho trách nhiệm quan trọng để thử thách họ. Chỉ những nhà lãnh đạo như vậy mới có thể duy trì đà tăng trưởng kinh tế và tạo ra nhiều công ăn việc làm”¹. Ông cho rằng: “Mức độ phát triển và tiến bộ mà một quốc gia có thể đạt được phụ thuộc vào người lãnh đạo có năng lực sáng tạo, có mong muốn học hỏi kinh nghiệm từ các dân tộc khác, có thể nhanh chóng và kiên quyết thực hiện những ý tưởng hay thông qua hệ thống dịch vụ công hiệu quả cao, có thể làm cho đại đa số người dân tin tưởng việc tiến hành cải cách gian khổ là có giá trị hay không?”².

1. “Liệu Hồng Kong có thể tiến tới mô hình như Xingapo”, *Tlđd*.

2. “Liệu Hồng Kong có thể tiến tới mô hình như Xingapo”, *Tlđd*.

Để thu hút những nhân tài có khả năng lãnh đạo đất nước, Xingapo đã thiết lập một hệ thống hoàn chỉnh về khen thưởng, đào tạo và tuyển chọn nhân tài. So với việc quản lý nhân tài ưu tú của Xingapo, xã hội Hồng Kong thường cho rằng trong nhiều năm qua, năng lực quản lý và trình độ thảo luận chính sách của các quan chức trong chính quyền Hồng Kong và phe “ủng hộ Bắc Kinh” là tương đối hạn chế. Tư duy thịnh hành của các công chức, viên chức trong chính quyền Hồng Kong và khẩu hiệu của Tăng Âm Quyền khi tranh cử chức trưởng đặc khu là “Tôi sẽ làm công việc của mình”. Thực ra, tư duy của công chức không có gì sai, bất kỳ hệ thống chính trị xuất sắc nào cũng cần một đội ngũ công chức, viên chức am hiểu quy tắc và giỏi thực thi, nhưng ngoài đội ngũ này, còn cần người lãnh đạo có khả năng quản lý nổi trội.

Ở một mức độ nào đó, một tiêu chí quan trọng khiến cuộc cải cách chế độ bầu cử của Hồng Kong có thể sớm được xã hội thừa nhận và Hồng Kong có thể quản lý tốt như ở Xingapo là phải có chính sách trọng dụng nhân tài một cách hiệu quả. Tuy nhiên, với hiện trạng của cơ chế tuyển chọn nhân tài ở Hồng Kong hiện nay và năng lực không đồng đều của các nhân tài trong phe “ủng hộ Bắc Kinh”, thì sau này liệu những người tài và đức có thể bộc lộ được hết khả năng hay không thực sự cũng là vấn đề không mấy lạc quan. Thực tế cho thấy, nguồn cán bộ cấp cao của chính quyền Hồng Kong về cơ bản chỉ giới hạn trong đội ngũ công chức, viên chức, hon nǔa đều thiếu kinh nghiệm, tầm nhìn và năng lực có hạn, nên nhìn chung không đáp ứng được kỳ vọng của người dân. Vì vậy, sau khi chế độ bầu cử được cải cách, thực hiện phương châm

“người yêu nước lãnh đạo Hồng Kông”, việc người lãnh đạo Hồng Kông phải có lòng trung thành về chính trị cơ bản đối với đất nước không còn trở thành vấn đề nữa, thì điều quan trọng nhất là phá vỡ cơ chế dùng người cũ, tìm cách thu hút tài năng, mở rộng tuyển chọn giới tinh hoa chính trị, làm cho các nhân tài có cơ hội được rèn luyện nhiều hơn.

Thủ tướng Xingapo Lý Quang Diệu từng nói: “Chỉ có chính phủ hiệu quả mới có thể tạo ra môi trường thuận lợi đáp ứng nhu cầu của người dân”¹. Chìa khóa của mô hình chính trị ở Xingapo là người dân trao cho giới tinh hoa tính hợp pháp thông qua các cuộc bầu cử, giao cho họ những nhiệm vụ quan trọng và để họ chịu sự giám sát của xã hội, cuối cùng là chấp nhận sự phán xét của người dân. Mặc dù Hồng Kông không phải là một quốc gia chủ quyền, nhưng vẫn có thể học hỏi kinh nghiệm của Xingapo. Chỉ trong khuôn khổ “Một nước, hai chế độ”, nhanh chóng thiết lập một cơ chế có hiệu quả lâu dài để người quản lý Hồng Kông phải có trách nhiệm với người dân và không đi theo chủ nghĩa dân túy; mở rộng lựa chọn và sử dụng nhân tài, trao quyền quản lý hiệu quả cho những người tài dưới sự giám sát của người dân, thì Hồng Kông mới có thể tiến tới mô hình quản lý tốt như Xingapo.

2.2. Xây dựng phiên bản 2.0 cho cơ chế “Một nước, hai chế độ” bằng việc sửa Luật cơ bản

Chủ nhiệm Văn phòng các vấn đề Hồng Kông và Ma Cao Hạ Bảo Long đã có bài phát biểu quan trọng tại hội nghị

1. “Liệu Hồng Kông có thể tiến tới mô hình như Xingapo”, *Tlđd*.

chuyên đề do Hiệp hội Nghiên cứu quốc gia Hồng Kong và Ma Cao tổ chức vào ngày 22/02/2021, trong đó nêu rõ: “Thực hiện nguyên tắc “người yêu nước lãnh đạo Hồng Kong” cần tiến hành song song nhiều biện pháp, thực thi các sách lược tổng hợp, trong đó điều quan trọng và cấp bách nhất là hoàn thiện các hệ thống liên quan, đặc biệt là phải nắm chắc việc hoàn thiện chế độ bầu cử liên quan”¹. Rõ ràng, việc sửa đổi chế độ bầu cử của Hồng Kong là cấp thiết. Chế độ bầu cử là nội dung cốt lõi của hệ thống chính trị Hồng Kong, việc sửa đổi này mặc dù có thể không liên quan trực tiếp đến việc sửa đổi Luật cơ bản, nhưng chắc chắn là sự hoàn thiện của trật tự quản lý được quy định trong Luật cơ bản. Hơn nữa, ở cuối bài phát biểu, Hạ Bảo Long còn nhấn mạnh: “Bất luận là ban hành và thực thi Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong hay hoàn thiện chế độ bầu cử ở khu vực hành chính đặc biệt, cũng như tất cả mọi việc khác mà chúng ta đã làm đều là đang kiên trì và hoàn thiện “Một nước, hai chế độ””. “Tất cả mọi việc khác mà chúng ta làm” ở đây rất đáng để suy ngẫm và không loại trừ khả năng có những sửa đổi đối với Luật cơ bản của Hồng Kong².

Truyền thông “yêu nước” trước đó đã kịp thời khởi động trình tự sửa đổi Luật cơ bản nhân dịp kỷ niệm 30 năm Luật này được ban hành, để thích ứng với thời đại và bảo đảm việc

1. “Một số vấn đề liên quan đến việc hoàn thiện chế độ bầu cử của Hồng Kong”, Thời báo Hoàn cầu (Trung Quốc), ngày 30/3/2021.

2. “Một số vấn đề liên quan đến việc hoàn thiện chế độ bầu cử của Hồng Kong”, Tlđd.

thực thi tốt hơn Luật cơ bản theo thể chế chính trị dân chủ trong tình hình mới. Ngoài ra, đánh giá về những thay đổi trong chính sách quản lý của Trung Quốc đối với Hồng Kong trong hơn một năm (kể từ ngày 30/6/2020) cũng như những tranh cãi và vấn đề này sinh từ đó, có thể thấy rằng việc sửa đổi Luật cơ bản của Hồng Kong là hết sức cấp thiết.

Kể từ khi Hội nghị toàn thể lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Trung Quốc khóa XIX diễn ra vào cuối tháng 10/2019, trong bối cảnh làn sóng biểu tình phản đối Dự luật dẫn độ của Hồng Kong lan rộng, một loạt chủ trương, chính sách hướng tới mục tiêu quản lý Hồng Kong kiên trì và ổn định đã được đề ra. Đến nay, chính sách quản lý của Trung Quốc đối với Hồng Kong đã bắt đầu có sự điều chỉnh lớn, “Một nước, hai chế độ” của Hồng Kong đã dần chuyển từ thời đại 1.0 hạn chế, bị động và khác biệt sang thời đại 2.0 tích cực, chủ động và hội nhập. Đầu năm 2020, Văn phòng các vấn đề Hồng Kong và Ma Cao đã có sự điều chỉnh về lãnh đạo chủ chốt, Văn phòng liên lạc của Trung ương tại Hồng Kong cũng đã bổ nhiệm lại người phát ngôn báo chí sau hơn 20 năm, liên tục ra tuyên bố, chỉ trích mạnh mẽ những tranh luận không giới hạn của phe ủng hộ dân chủ về cuộc bầu cử chủ tịch Ủy ban nội vụ của Hội đồng Lập pháp trong một thời gian dài, từ đó dẫn đến những tranh cãi về vai trò của Văn phòng các vấn đề Hồng Kong và Ma Cao, đặc biệt là Văn phòng liên lạc của Trung ương tại Hồng Kong. Khi đó người phát ngôn của hai văn phòng này đã giải thích cụ thể rằng hai văn phòng đều là cơ quan được Trung ương ủy quyền phụ trách giải quyết

các công việc của Hồng Kong, không phải chỉ là các ban, ngành trực thuộc Chính phủ Trung ương về mặt ý nghĩa thông thường như được đề cập trong Điều 22 Luật cơ bản. Đương nhiên, hai văn phòng này có quyền đại diện Chính phủ Trung ương thực hiện quyền giám sát đối với các vấn đề lớn liên quan đến mối quan hệ giữa Chính phủ Trung ương với đặc khu, thực thi chính xác Luật cơ bản, hoạt động bình thường của thể chế chính trị và lợi ích tổng thể của xã hội... Mặc dù từ góc độ quản lý của Trung Quốc đối với Hồng Kong cho thấy, phản ứng này đã bước đầu làm rõ vai trò của Văn phòng các vấn đề Hồng Kong và Ma Cao, đặc biệt là Văn phòng liên lạc của Trung ương tại Hồng Kong, nhưng rất khó để có được sự hiểu biết và công nhận của nhiều người dân Hồng Kong. Hồng Kong là một xã hội pháp trị, coi trọng và thượng tôn pháp luật, nhưng Luật cơ bản không quy định rõ sự thành lập và chức năng của Văn phòng các vấn đề Hồng Kong và Ma Cao, đặc biệt là Văn phòng liên lạc của Trung ương tại Hồng Kong, điều đó chắc chắn dễ trở thành mục tiêu để người khác chỉ trích và dẫn đến các tranh cãi pháp lý. Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong được ban hành và thực thi vào ngày 30/6/2020 dẫn tới hai vấn đề: *một là*, các điều khoản cụ thể của Luật cơ bản có thể cần được điều chỉnh để thích hợp với các quy định của Luật an ninh quốc gia. Chẳng hạn như Điều 19 Luật cơ bản quy định rằng Tòa án Hồng Kong có quyền xét xử đối với tất cả các vụ án, nhưng Điều 56 Luật an ninh quốc gia lại quy định rằng các vụ án trong phạm vi thẩm quyền của cơ quan an ninh quốc gia Hồng Kong thì

Tòa án nhân dân tối cao chỉ định tòa án có liên quan thực hiện quyền xét xử, điều này có sự khác biệt rõ ràng với quy định của Luật cơ bản. *Hai là*, mặc dù Luật an ninh quốc gia đã được ban hành và thực thi, nhưng Điều 23 Luật cơ bản vẫn treo, chưa được giải quyết. Ban đầu, Điều 23 Luật cơ bản yêu cầu và ủy quyền cho chính quyền Hồng Kong được phép tự ban hành luật để nghiêm cấm hành vi phản quốc, ly khai, kích động bạo loạn, lật đổ Chính phủ Trung ương và đánh cắp bí mật nhà nước. Tuy nhiên, nhiều năm qua, xã hội Hồng Kong luôn dùng quan điểm ý thức hệ để thảo luận về an ninh quốc gia, chống lại việc xây dựng Điều 23, khiến nguy cơ an ninh quốc gia trong thời gian dài luôn hiện hữu, sau đó chịu tác động sâu rộng của cuộc biểu tình phản đối Dự luật dẫn độ, buộc Chính phủ Trung Quốc chủ động ra tay, bỏ qua Hội đồng Lập pháp Hồng Kong để ban hành Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong. Tuy nhiên, Luật an ninh quốc gia không thể thay thế cho Điều 23 Luật cơ bản. Luật cơ bản không quy định rõ ràng phải làm gì nếu Hồng Kong chậm trễ trong việc tự hoàn thành xây dựng Điều 23. Tháng 01/2021, căng thẳng giữa Trung Quốc và Anh đã diễn ra, xoay quanh vấn đề thị thực cho những người Hồng Kong có hộ chiếu hải ngoại của Anh (BNO) liên quan tới vấn đề hai quốc tịch và hệ thống định danh của người Hồng Kong chưa được giải quyết suốt một thời gian dài kể từ khi Hồng Kong trở về Trung Quốc cho đến nay. Nhiều năm qua, người Hồng Kong mang hai quốc tịch có phúc lợi xã hội và quyền lợi chính trị như người Hồng Kong bình thường, một số người rời Hồng Kong lâu năm vẫn

được hưởng nhiều phúc lợi và quyền lợi ở đặc khu này. Người Hồng Kong mang hộ chiếu nước ngoài có thể bỏ phiếu hoặc tham chí tranh cử ở Hồng Kong miễn là họ có quyền cư trú vĩnh viễn, từ đó trở thành người quản lý của đặc khu này. Tuy nhiên, họ có thể rút lui bất cứ lúc nào và chưa chắc đã có đủ lòng trung thành chính trị đối với Hồng Kong. Nếu tình trạng này không được giải quyết, Hồng Kong sẽ chỉ là nơi cư trú tạm thời trong mắt nhiều người.

Hồng Kong cần thiết phải cải cách hệ thống “cư trú” được quy định trong Luật cơ bản và thiết lập hệ thống định dạng ba cấp độ, gồm công dân, người thường trú lâu dài và người không thường trú lâu dài. Hơn nữa, các quy định của Luật cơ bản về quyền lợi và nghĩa vụ cơ bản của người dân thường như đều là quyền cơ bản, nói rất ít đến nghĩa vụ, chưa đề cập việc hội nhập quốc gia. Trong bối cảnh những năm gần đây về công tác quản trị Hồng Kong, Trung Quốc ngày càng nhấn mạnh nhiều đến giáo dục tinh hình đất nước, đưa Hồng Kong hội nhập đại cục quốc gia, thì những vấn đề trên càng cần phải xem xét lại.

Xét trong bối cảnh lớn hơn, Luật cơ bản cũng có nhiều điểm cần phải điều chỉnh. Chẳng hạn như liệu chính sách nhà cửa ở khu Tân Giới có thuộc về quyền lợi truyền thống của cư dân bản địa hay không, hệ thống hội đồng hành chính được giữ lại hay bãi bỏ đều là những vấn đề gây tranh cãi lâu nay. Bỏ qua những tranh cãi về các điều khoản cụ thể, xét từ góc độ chính trị, mặc dù Luật cơ bản đã thiết lập trật tự mới về quản lý “Một nước, hai chế độ” ở Hồng Kong, nhưng xét cho cùng,

đó là các điều khoản pháp lý có tính khái quát cao cách đây hơn 30 năm, dựa trên những nhận thức có hạn vào thời điểm đó của nhiều tầng lớp xã hội khác nhau ở Trung Quốc và Hồng Kong đối với công tác quản lý Hồng Kong trong tương lai, theo đó không thể dự đoán đầy đủ những việc sẽ xảy ra sau này, cách lý giải của Trung Quốc và Hồng Kong cũng hoàn toàn khác nhau. Trung Quốc đã nhiều lần tái khẳng định rằng “Một nước” là tiền đề và cơ sở của “Hai chế độ”, nhưng nhiều người Hồng Kong vẫn quen coi “Một nước” và “Hai chế độ” là những khái niệm song song, thậm chí sử dụng “Hai chế độ” để phủ nhận và ngăn chặn “Một nước”.

Trong nhiều năm qua, do Trung Quốc đánh giá thấp việc định hình kết cấu xã hội Hồng Kong cũng như quan niệm dân tộc của người dân Hồng Kong trong thời kỳ thuộc địa của Anh, nên đã không kịp thời tiến hành quá trình chuyển đổi mô hình phi thực dân hóa, nhấn mạnh một cách phiến diện sự khác biệt của “Hai chế độ”, coi nhẹ việc xây dựng “Một nước” sau khi được trao trả về cho Trung Quốc. Từ đó khiến xã hội Hồng Kong thường nhấn mạnh đến “Hai chế độ”, hiếm khi nhắc đến “Một nước”, sự đồng thuận quốc gia không được thiết lập, thậm chí còn khiến phe ủng hộ Hồng Kong độc lập và cấp tiến địa phương nổi lên. Hiện nay, khi phải điều chỉnh cơ bản chính sách quản lý đối với Hồng Kong sao cho phù hợp với tình hình thực tế, thúc đẩy mô hình “Một nước, hai chế độ” của Hồng Kong bước vào thời đại 2.0, Trung Quốc cần phải làm cho xã hội Hồng Kong nhận thức lại mối quan hệ biện chứng giữa “Một nước” và “Hai chế độ”. Điều này đòi hỏi

Luật cơ bản của Hồng Kong phải giải thích rõ hơn về vấn đề này và hướng dẫn về mặt pháp lý cho người dân Hồng Kong, giúp họ có nhận thức mới về “Một nước”.

Xét về phương diện kinh tế, Luật cơ bản cũng có điểm cần thích ứng với thời đại. Trong thời kỳ thuộc Anh, Hồng Kong đã thiết lập được một nền kinh tế tư bản tự do, song nền kinh tế lại bị bóp méo về cơ cấu, gây ra những mâu thuẫn sâu sắc như giá nhà ở cao, giá thuê cao, chênh lệch giàu nghèo, thiếu kênh trao đổi giữa các tầng lớp nhân dân... Trong thời kỳ đàm phán về việc trao trả Hồng Kong và chuẩn bị soạn thảo Luật cơ bản, những mặt hạn chế cổ hữu của cơ chế này đã thể hiện khá rõ nhưng vẫn chưa bộc lộ hết. Vào thời điểm đó, Trung Quốc đại lục vừa mới kết thúc cuộc Đại cách mạng văn hóa, nhận thức về kinh tế thị trường còn rất hạn chế, trình độ phát triển kinh tế và mức sống của người dân ở hai nơi có khoảng cách rất lớn. Điều này khiến cho những người khi xây dựng Luật cơ bản không những không thể nhận thức đầy đủ được các vấn đề trong hệ thống kinh tế Hồng Kong, mà còn tán thành điều đó, dẫn tới cơ cấu phân phối ngành nghề và lợi ích của Hồng Kong sau khi trở về Trung Quốc này sinh nhiều bất cập, xu hướng lấy lợi ích làm chủ đạo liên tục tăng lên, cơ cấu ngành nghề ngày càng bị bóp méo, các vấn đề kinh tế dân sinh ngày càng trở nên nghiêm trọng.

Bất kỳ một đạo luật nào cũng đều khó tránh khỏi bộc lộ những hạn chế trong quá trình thực thi, hầu hết đều cần được sửa đổi cho phù hợp với những thay đổi của thời đại và thực tế, Luật cơ bản cũng không ngoại lệ. Luật cơ bản đã ban hành

được hơn 30 năm, mặc dù về tổng thể đã được thử thách qua thời gian và thực tiễn, nhưng cũng theo đó, có một số quy định không còn phù hợp với thực tế. Việc sửa đổi Luật cơ bản không phải là xem nhẹ Luật này, mà là để nhìn thẳng và giải quyết một cách thực sự cầu thị vấn đề, có thể thích ứng tốt hơn với tình hình Hồng Kong hiện nay, phát huy tốt hơn vai trò của Hiến pháp. Không nên coi việc sửa đổi Luật cơ bản là một khu vực nguy hiểm không thể chạm tới, làm như vậy không phải là có trách nhiệm bảo vệ Luật cơ bản, mà là làm tổn hại đến quyền uy thực tế của Luật này. Trên thực tế, Hiến pháp Hoa Kỳ đã lần lượt sửa đổi 18 lần kể từ khi được thực thi đến nay, tổng cộng đã thông qua 28 nội dung sửa đổi¹. Những sửa đổi này không những không làm lung lay quyền uy của Hiến pháp, mà còn phù hợp hơn với nhu cầu của nhà nước pháp trị. Luật cơ bản có hiệu lực từ ngày 01/7/1997, tức là đã qua gần nửa thời gian của thời hạn 50 năm có hiệu lực. Hiện là thời điểm để đánh giá hiệu quả quá trình thực thi, bổ sung những thiếu sót, khởi động trình tự sửa đổi Luật này để củng cố và hoàn thiện “Một nước, hai chế độ”, không thể kéo dài hơn nữa. Tất nhiên, việc sửa đổi Luật cơ bản là rất quan trọng và liên quan đến nhiều vấn đề, nên phải hết sức thận trọng. Cách tiếp cận hợp lý và có trách nhiệm là theo mô hình của Ủy ban soạn thảo Luật cơ bản và Ủy ban tư vấn Luật cơ bản, thành lập Ủy ban chuyên trách có tính đại diện, tính chuyên nghiệp và tính quyền uy, làm sáng tỏ tất cả những vấn đề kể từ khi Luật cơ bản

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Joe Biden “nối gót” người tiền nhiệm trong vấn đề Hồng Kong”, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5348055>.

được thực thi và những tranh cãi nảy sinh trong quá trình thực thi, tìm kiếm sự đồng thuận về việc sửa đổi Luật này ở mức độ tối đa.

Việc Trung Quốc trực tiếp đưa Luật an ninh quốc gia - một bộ luật mang tính toàn quốc - vào Phụ lục III Luật cơ bản Hồng Kong đã khiến không ít người cảm thấy vô cùng bất ngờ. Trên thực tế, nhiều học giả Hồng Kong đã từng đưa ra cảnh báo trước đó, nhưng dư luận chính thống của Hồng Kong hoàn toàn bỏ qua. Đây không phải là hành động nhất thời của Chính phủ Trung Quốc, mà là động thái mang tầm chiến lược, nghĩa là không phải dùng để xử lý những sự việc thông thường, mà bản chất của hành động này chính là Trung Quốc muốn “thu hồi” Hồng Kong lần thứ hai.

Chính phủ Trung Quốc dự báo rằng đại dịch COVID-19 đã tạo thời cơ lý tưởng để Trung Quốc mạnh tay giải quyết vấn đề Hồng Kong. Theo đó, luận cứ cơ bản được đưa ra là phương Tây chịu ảnh hưởng của đại dịch COVID-19 lớn hơn Trung Quốc, khôi phục kinh tế cũng chậm hơn Trung Quốc. Trong bối cảnh này, phương Tây sẽ không có hành động thực tế xa rời Trung Quốc vì vấn đề Hồng Kong, trái lại rất cần vốn và thị trường của Trung Quốc. Xuất phát từ dự báo như vậy, giới lãnh đạo ra quyết sách của Trung Quốc nhận định rằng bất kể là “ngoại giao chiến lang”¹, hành động tấn công toàn diện bằng thực lực, hay ban hành Luật an ninh quốc gia

1. Tức dùng ngoại giao để tạo sức ép tổng thể từ nhiều phía.

đối với Hồng Kong, đều là điển hình của chủ nghĩa hiện thực, giống như hành động Trung Quốc lấp biển xây đảo nhân tạo tại Biển Đông, cho dù dư luận quốc tế lên án và chỉ trích mạnh mẽ quốc gia này như thế nào, nhưng chỉ cần không có hành động thực tế ngăn cản, thì Trung Quốc vẫn đạt được thành quả đáng kể và coi chúng là “sự đã rồi”. Không thể phủ nhận Trung Quốc là bên giành được nhiều thành quả lớn trong quá trình 20 năm toàn cầu hóa vừa qua. Thực tế đã chứng minh, Trung Quốc đã sớm cùng với giới tinh hoa chính trị và thậm chí cả các nhà lãnh đạo của nhiều nước kết thành “Khối cộng đồng chung vận mệnh”, thế hệ những người bạn tinh hoa chính trị của Trung Quốc hiện nay sẽ vẫn còn nắm quyền điều hành và cai quản tại nhiều nước ít nhất trong vòng 10 năm nữa. Vì lợi ích quốc gia dân tộc và cả quyền uy địa vị, Trung Quốc rất dễ lôi kéo thế hệ này, thậm chí trên thế giới có thể xuất hiện “mạng lưới chính khách” ủng hộ quan điểm “thân Trung Quốc sẽ phát tài”. Trước khi thế hệ mới lên nắm quyền, Trung Quốc luôn có cơ hội lôi kéo giới tinh hoa này về phía họ và đây là thời kỳ mang tính quyết định, là cơ hội chiến lược cuối cùng để Trung Quốc đưa ra hành động.

Giới tinh hoa chính trị Trung Quốc luôn tin tưởng sâu sắc rằng doanh nhân các nước chỉ quan tâm đến lợi ích thực tế. Vì thế, việc thực thi Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong cũng sẽ khiến doanh nhân các nước, vốn hằng ngày phải tiếp xúc với các lực lượng bên ngoài, lo ngại bị bắt bất kỳ

lúc nào. Trong thời điểm mấu chốt, Trung Quốc chỉ cần dùng đơn hàng và mở cửa thị trường hạn chế cũng đã đủ để làm lay chuyển ý chí của họ. Khi đó, các doanh nhân nước ngoài tại Hồng Kong sẽ tự động hình thành các đoàn du thuyết tuyên truyền cho Trung Quốc ngay trong đất nước của họ. Viễn cảnh này sẽ giống như các doanh nhân Anh tại Hồng Kong trong những năm 1990, khi Anh chuẩn bị trao trả Hồng Kong cho Trung Quốc.

Thực tế cho thấy, sau khi Chính phủ Trung Quốc áp Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong, bên có tư cách nhất để lên tiếng phản đối là Anh. Tuy nhiên, Trung Quốc hiểu rõ sức mạnh tổng hợp quốc gia của Anh hiện nay đã không còn được như trước, điều này buộc Anh phải cân bằng và thậm chí là cân bằng giữa Trung Quốc và Hoa Kỳ, theo đó Anh sẽ không có hành động thực tế chống Trung Quốc hoặc cùng với nước khác thực hiện hành động chống lại nước này. Ví dụ: trước việc Tuyên bố chung Trung Quốc - Anh bị Trung Quốc đòn phuong thay đổi, Anh cũng chỉ đưa ra kháng cáo mà không có hành động thực tế. Trong khi đó, từ năm 2020, bên cạnh việc bố trí cho các doanh nghiệp của nước mình rút khỏi thị trường Hoa Kỳ, Trung Quốc còn kiến nghị các doanh nghiệp này tới niêm yết trên thị trường chứng khoán của Anh, đây là những cú đòn kinh tế mang lại hiệu quả cao của Trung Quốc. Bên cạnh đó, việc Tổng thống Hoa Kỳ Donald Trump hà khắc với đồng minh, theo đuổi chủ nghĩa đơn phương, cũng là chỗ dựa để Trung Quốc tin rằng

phương Tây sẽ không theo Hoa Kỳ một cách mù quáng mà đổi đầu với Trung Quốc¹.

Trung Quốc biết rõ Hoa Kỳ sẽ có những phản ứng gay gắt, nhất là trong bối cảnh cuộc đọ sức giữa hai nước ngày càng leo thang như hiện nay. Song Trung Quốc tin rằng sau khi chính khách Hoa Kỳ tính toán sự được và mất của những người đại diện cho mình, Hoa Kỳ sẽ nhanh chóng từ bỏ. Trung Quốc nhận định rằng Hồng Kông là lợi ích cốt lõi của Trung Quốc, nhưng không phải là lợi ích cốt lõi nhất của Hoa Kỳ, cho nên Hoa Kỳ có nhiều không gian để nhượng bộ. Theo đó, chỉ cần Trung Quốc duy trì tuyên truyền mạnh mẽ ở Hồng Kông là có thể giành thắng lợi².

Trên phương diện dư luận tại Hồng Kông, chiến lược cơ bản của Trung Quốc là không để cho “cuộc chiến nghị viện” như phản đối Điều 23 Luật cơ bản Hồng Kông năm 2003 và phản đối Dự luật dẫn độ năm 2019 tái diễn, nhằm tránh tình trạng phe “ ủng hộ Bắc Kinh” lo ngại mất phiếu bầu mà bỏ cuộc hoặc đồng tình với việc phản đối Chính phủ Trung ương. Từ phiếu bầu Hội đồng Lập pháp (Quốc hội) Hồng Kông các khóa trước đây có thể thấy, phe “ ủng hộ Bắc Kinh” cơ bản vẫn chiếm tỷ lệ từ 60% trở lên, nhưng sau phong trào “Chiếm

1. Thông tấn xã Việt Nam: “Cuộc chiến tranh giành thị trường vốn Mỹ - Trung và vai trò của Hồng Kông”, <https://news.vnanet.vn/FrontEnd/PostDetail.aspx?id=5185142>.

2. Thông tấn xã Việt Nam: “Cuộc chiến tranh giành thị trường vốn Mỹ - Trung và vai trò của Hồng Kông”, *Tlđd*.

trung tâm” năm 2014 và làn sóng phản đối Dự luật dẫn độ từ nửa cuối năm 2019 đến nay, người dân bắt đầu mất niềm tin vào phe “ủng hộ Bắc Kinh”. Vì thế, Chính phủ Trung ương đang ra sức bảo đảm không còn xuất hiện tình trạng trên và sự ra đời của tổ chức Đại liên minh Hồng Kong với quy mô bao trùm toàn bộ giới doanh nhân Hồng Kong cũng góp phần chứng minh điều đó. Đại liên minh Hồng Kong là tổ chức phi chính phủ (NGO) tại Hồng Kong, do hai cựu Trưởng đặc khu Hồng Kong là Đổng Kiến Hoa và Lương Chấn Anh - hiện đều là Phó Chủ tịch Ủy ban toàn quốc Hội nghị Hiệp thương chính trị nhân dân Trung Quốc (Chính Hiệp) - thành lập ngày 05/5/2020. Đại liên minh Hồng Kong lấy nguyên tắc “Một nước, hai chế độ” và “Hồng Kong ổn định và phồn vinh” làm tôn chỉ hoạt động nên về bản chất đây chính là Ủy ban trù bị thu hồi Hồng Kong lần thứ hai.

Trước đây, phe “ủng hộ Bắc Kinh” ủng hộ Điều 23 Luật cơ bản, nhưng khi sửa đổi Điều lệ trao đổi tội phạm bỏ trốn (thường gọi là “Luật dẫn độ”) thì họ đều coi đó là công việc nặng nhọc. Lần này, Chính phủ Trung ương đã tạo ra hy vọng thực chất về việc thăng quan tiến chức cho những “công thần” thu hồi Hồng Kong lần thứ hai, đây là điều chưa từng có trong quá khứ. Do đó, ngoài cuộc đua “Hà Quân Nghiêу¹ hóa”, ngay cả nhiều chính khách cởi mở nhất

1. Hà Quân Nghiêу là một chính khách cấp tiến Hồng Kong thuộc phe “ủng hộ Bắc Kinh”.

của phe “ủng hộ Bắc Kinh” cũng thể hiện thiên hướng cực tả của mình.

Sau khi Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong được thực hiện, sách lược của Chính phủ Trung ương là gắn mác “phá hoại” cho tất cả người Hồng Kong có thái độ phản đối, nhằm phân hóa nội bộ những người này. Mặc dù tự nhận là kẻ “phá hoại”, nhưng không ít người chỉ lấy đó làm sách lược, chứ không phải là mục tiêu, hon thế không ít người trong số họ thừa nhận giá trị cốt lõi của Hồng Kong và nhận thấy phá hoại sẽ khiến tài sản của mình tiêu tan. Kết quả là số người này dần chuyển sang ủng hộ phe “ủng hộ Bắc Kinh”, đây chính là một trong những toan tính của Chính phủ Trung ương nhằm xây dựng quyền phát ngôn trong việc duy trì ổn định Hồng Kong thông qua thực hiện Luật an ninh quốc gia.

Hơn thế, các nhà lãnh đạo Trung Quốc hiểu rằng trào lưu tư tưởng trung dung phản đối Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong, ủng hộ năm yêu cầu của phe dân chủ nhưng từ chối hành động bạo lực và phá hủy tài sản công cộng là có không gian và môi trường tồn tại, phát triển. Điều Chính phủ Trung Quốc lo ngại nhất là những người có tư tưởng này hợp lưu với phe “không ủng hộ Bắc Kinh”, khiến phe “ủng hộ Bắc Kinh” không thể giành thắng lợi trong cuộc bầu cử Hội đồng Lập pháp Hồng Kong sắp tới. Viễn cảnh này xảy ra sẽ khiến Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong vấp phải sự phản đối của người dân. Khi đó, Luật an ninh quốc gia chỉ còn trên danh nghĩa. Vì vậy, thực hiện Luật an ninh quốc gia đối với

Hồng Kong sẽ tạo ra hành lang pháp lý và dọn đường để lực lượng chức năng Trung Quốc phối hợp với cảnh sát Hồng Kong triển khai hành động, mục tiêu là thu hẹp phạm vi và tầm ảnh hưởng của phe “không ủng hộ Bắc Kinh”.

Trong xã hội Hồng Kong trước đây, phương thức bày tỏ ý dân dã nhất ngoài bầu cử ra chính là biểu tình. Nhưng sau khi Chính phủ Trung ương áp dụng Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong, ngay cả khi không có lệnh hạn chế tụ tập, việc người dân biểu tình hòa bình cũng ngày càng khó được phê chuẩn.Thêm vào đó là biểu tình sẽ xuất hiện các hậu quả như tiết lộ thông tin cá nhân, những người tham gia trong hồ sơ được gắn mác “phản tử ủng hộ Hồng Kong độc lập” hay “phản tử bạo loạn”. Như vậy, người dân bình thường do lo sợ biểu tình xuất hiện xung đột nên sẽ chùn bước và càng không cho người già hay trẻ con tham gia biểu tình. Tương lai có thể dự báo là các cuộc biểu tình tại Hồng Kong về cơ bản sẽ không còn xuất hiện với quy mô hơn 2 triệu người tham gia. Đây chính là thành tích chính trị của các quan chức Trung Quốc chủ trì việc thúc đẩy Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong.

Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong nhấn mạnh việc trấn áp chủ nghĩa ly khai, chủ nghĩa khủng bố, duy trì ổn định và phồn vinh lâu dài của Hồng Kong. Theo đó, chỉ cần phản ứng quốc tế ở mức cho phép thì trong thời kỳ đầu áp dụng Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong, Trung Quốc sẽ chủ động thực thi một cách có kiểm chế, như chỉ nhắm vào

một số cá nhân đặc biệt, thậm chí công bố danh tính trước để khiến người dân Hồng Kong cảm nhận mình không liên quan và không nảy sinh tư duy phản đối. Như vậy, cho dù bất ngờ kết thúc một cách thực sự chính sách “Một nước, hai chế độ” tại Hồng Kong, nhưng toan tính chiến lược của các nhà lãnh đạo Trung Quốc khi thực hiện thu hồi Hồng Kong lần thứ hai sẽ thành công.

II

DỰ BÁO XU HƯỚNG VẬN ĐỘNG CỦA VĂN ĐỀ HỒNG KÔNG

1. Một số cơ sở đánh giá xu hướng vận động

(1) Khi chính quyền Hồng Kong công bố Dự toán ngân sách năm tài khóa 2021-2022 thì đúng như dự đoán, phần lớn nội dung Dự toán đều liên quan đến các biện pháp ổn định kinh tế và tháo gỡ khó khăn trước mắt cho người dân, bao gồm giảm thuế thu nhập và lệ phí đăng ký kinh doanh, trợ cấp tiền điện, tạo ra 30.000 việc làm tạm thời, phát phiếu giảm giá điện tử, tăng trợ cấp an sinh xã hội và các khoản hỗ trợ khác cho người già yếu, tăng trần giới hạn các khoản vay thất nghiệp lên 80.000 HKD và tăng mức cho vay đối đa đối với các doanh nghiệp nhỏ và vừa...

Nhiệm vụ cấp bách hiện nay đối với Hồng Kong là kiềm chế dịch bệnh và sớm đưa nền kinh tế trở lại bình thường, đây là vấn đề được tất cả người dân đồng tình ủng hộ. Tuy nhiên, Dự toán ngân sách lại đề cập tương đối mờ nhạt kế hoạch phát triển kinh tế mang tính chiến lược trong trung hạn và dài hạn của chính quyền, chưa thể tích hợp các chính sách để

khởi động một cuộc tái cấu trúc lớn đổi với nền kinh tế Hồng Kong. Cộng đồng xã hội vẫn đặt tâm điểm chú ý vào các biện pháp tháo gỡ khó khăn trước mắt, mong rằng chính quyền Hồng Kong có tầm nhìn rộng hơn, trăn trở giải quyết một số vấn đề và sự phát triển mang tính kết cấu của Hồng Kong.

Kể từ khi trở về Trung Quốc đại lục năm 1997, Hồng Kong thực hiện chính sách “Một nước, hai chế độ”, “người Hồng Kong quản lý Hồng Kong”, mức độ tự trị cao không thay đổi trong 50 năm dưới sự bảo đảm của Luật cơ bản. Tuy nhiên, người Hồng Kong vẫn chưa đánh giá một cách thấu đáo và toàn diện hệ thống kinh tế hiện có. Kết quả là Hồng Kong đã lãng phí thời gian, gián tiếp góp phần thúc đẩy các yêu cầu chính trị của một bộ phận người dân.

Mặc dù triển vọng kinh tế trong ngắn hạn của Hồng Kong không được lạc quan, nhưng nếu người Hồng Kong đi sâu tìm hiểu những vấn đề sâu xa đằng sau và quyết tâm chủ động thay đổi thì họ vẫn có thể nhanh chóng nhìn thấy tương lai tươi sáng.

(2) Di chứng của chủ nghĩa tự do mới tại Hồng Kong còn khá rõ nét. Hơn 20 năm qua, đặc biệt là sau hai cuộc khủng hoảng tài chính, sự hoài nghi và chỉ trích của mọi người đối với chủ nghĩa tư bản tự do và chủ nghĩa tự do mới không ngừng tăng lên. Sóng gió chính trị của Hồng Kong và đại dịch COVID-19 khiến cho ngày càng nhiều người suy ngẫm về tác động của nó đối với hệ thống chính trị và kinh tế, đồng thời cũng giúp mọi người thấy được nhiều khiếm khuyết của thể chế hiện nay. Trên thực tế, khủng hoảng mang tính hệ thống

đã sớm tồn tại trong nhiều năm, và đại dịch COVID-19 đã thúc đẩy mọi người khẩn trương đánh giá, “mổ xẻ” cơ cấu kinh tế đang vận hành của Hồng Kông.

Hiện nay, một số đặc trưng của chế độ tư bản chủ nghĩa dần được người dân nhiều nước chấp nhận. Tuy nhiên, điều này không đồng nghĩa với việc chủ nghĩa tư bản hoàn hảo, ngược lại nó đang tồn tại nhiều lỗ hổng. Quả thực, chỉ riêng về vấn đề đạo đức và tuân thủ pháp luật của doanh nghiệp, chủ nghĩa tư bản đã không đại diện cho cạnh tranh thị trường tự do và công bằng, bởi thị trường không thực hiện đúng chức năng của nó. Nhiều chuyên gia nghiên cứu của Hoa Kỳ và châu Âu nhấn mạnh rằng chủ nghĩa tư bản chủ yếu thúc đẩy lưu thông vốn và không ngừng tích lũy tư bản, nghiêng về các nhóm tài phiệt, dễ tạo nên độc quyền, đồng thời có khuynh hướng bóc lột quyền lợi người lao động. Cơ cấu lợi ích hiện có đã hạn chế sự phát triển dân sinh và dân chủ xã hội, chủ nghĩa tư bản thường bị coi là chế độ “cá lớn nuốt cá bé” và là nơi sinh tồn của những kẻ mạnh, luôn là một trò chơi “được ăn cả, ngã về không”. Do đó, chủ nghĩa tư bản cần liên tục cải cách và thay đổi để tìm lại sự cân bằng thì mới có thể tránh được sự suy thoái của chế độ và sự chia rẽ trong xã hội.

Chính sách tài khóa theo trường phái kinh tế Keynes vào thập niên 1980 đã dần phai nhạt, chủ nghĩa tự do mới trở thành học thuyết quản trị chủ yếu của các nền kinh tế đang phát triển. Các tổ chức quốc tế lúc đó như Quỹ Tiền tệ quốc tế (IMF), Ngân hàng Thế giới (WB),... và một số nhà kinh tế học nổi tiếng như Milton Friedman đều coi tự do hóa thị

trường là chìa khóa để phát triển kinh tế. Chủ nghĩa tự do mới dần roi vào chủ nghĩa dân túy và chủ nghĩa cá nhân ở một số nền kinh tế.

Vào thập niên 1980, nhà kinh tế học người Mỹ Milton Friedman đã ca ngợi Hồng Kong là thị trường tư bản nhất và tự do nhất toàn cầu. Hồng Kong luôn được Quỹ Di sản của Hoa Kỳ và Viện Fraser của Canada đánh giá là nền kinh tế tự do nhất thế giới. Trên thực tế, dưới tay duy kinh tế chính quyền không can thiệp và chủ nghĩa tự do mới, ngay từ thập niên 1970, Hồng Kong đã kiên trì duy trì sự vận hành tự do của cơ chế thị trường, chính quyền chỉ xem xét can thiệp khi cơ chế thị trường mất tác dụng rõ rệt. Hồng Kong luôn duy trì mức thuế thấp, ngân sách thặng dư và dự trữ tài khóa lớn, phản đối học thuyết kinh tế Keynes.

Sau thập niên 1990, chính quyền Hồng Kong luôn bám chặt nguyên tắc của chủ nghĩa tự do mới. Ngoại trừ việc tăng cường đầu tư cơ sở hạ tầng để thúc đẩy phát triển kinh tế, chính quyền đã tư hữu hóa cao độ hệ thống đường sắt, đồng thời thành lập Quỹ Tín thác đầu tư bất động sản Link REIT (quỹ đầu tư bất động sản đầu tiên tại Hồng Kong và hiện là quỹ lớn nhất ở châu Á về giá trị vốn hóa thị trường) để quản lý các trung tâm thương mại và bãi đậu xe trong các tòa nhà công cộng ở Hồng Kong. Trước thập niên 1990, chủ nghĩa tư bản tự do thể hiện thành tựu kinh tế ấn tượng, nhưng đã bắt đầu xuất hiện biến động rõ rệt từ giữa thập niên 1990, thậm chí nhiều lần xảy ra khủng hoảng. Sau sự kiện nền kinh tế toàn cầu khủng hoảng trầm trọng vào năm 2008, ngày càng nhiều

người đã suy ngẫm về hậu quả của chủ nghĩa tự do mới. Những năm gần đây, các lực lượng mới nổi khác nhau âm mưu thiết lập luật chơi mới liên quan đến các vấn đề như quản lý giám sát thị trường và mức độ minh bạch dựa trên internet, giảm bớt tầm quan trọng của vốn, sự trỗi dậy của đầu tư xanh và bền vững, tính phức tạp của chuỗi cung ứng toàn cầu...

(3) Kết cấu sản xuất mất cân bằng, làm trầm trọng thêm tình trạng phân hóa giàu - nghèo tại Hồng Kông. Do chính quyền thiếu chính sách sản xuất công nghiệp rõ ràng và tích cực, nền kinh tế và kết cấu sản xuất công nghiệp của Hồng Kông bị đòn điệu trong hơn 30 năm qua, ngành sản xuất dịch chuyển ra bên ngoài, rất nhiều tài sản chuyển sang lĩnh vực tài chính hoặc bất động sản, đồng thời chủ yếu phụ thuộc vào vốn và thị trường Trung Quốc đại lục. Hồng Kông phát triển thành trung tâm tài chính quốc tế, không ngừng mở rộng thị trường tài chính và không coi dòng tiền mang tính đầu cơ là vấn đề cần phải cảnh giác. Theo đó, thị trường tài chính liên tục phình to và ngày càng nhiều công cụ tài chính ra đời, khiến cho ngành công nghiệp tài chính đóng vai trò chi phối trong nền kinh tế Hồng Kông. Chính quyền chú trọng tới bốn ngành công nghiệp, nhưng tăng trưởng kinh tế trong những năm gần đây chủ yếu do các lĩnh vực tài chính và bất động sản thúc đẩy, điều này dẫn đến tình trạng bất bình đẳng giàu - nghèo diễn ra nghiêm trọng.

Các ngành công nghiệp truyền thống khác của Hồng Kông như du lịch, thương mại và logistics, bán lẻ và ăn uống chủ yếu dựa vào kỹ năng thấp và có giá trị tăng thấp,

năng suất lao động thấp, nên tiền lương tăng chậm trong một thời gian dài. Với vai trò là một trung tâm thương mại, Hồng Kong vẫn chưa thể tìm ra nguồn lực để tiếp tục phát triển. Ngành tài chính và bất động sản cho dù có thể thúc đẩy quy mô kinh tế, nhưng vẫn chưa thể nâng cao hiệu quả sản xuất và cải thiện thu nhập cho người dân.

Khi việc tích lũy của cải ngày càng phụ thuộc vào giá trị gia tăng của tài sản và các con sốt đầu cơ tài sản, thì Hồng Kong cũng phải “tự chuốc lấy hậu quả”. Mặc dù tăng trưởng tổng giá trị sản phẩm quốc nội (GDP) và thu ngân sách của chính quyền Hồng Kong luôn rất ấn tượng (tăng 3 lần và 6 lần trong 24 năm qua), nhưng thu nhập của các gia đình lao động lại tăng chậm hơn (chỉ khoảng 2,55 lần trong 24 năm qua), điều này cũng khiến cho khoảng cách giàu - nghèo liên tục bị nới rộng. Rất nhiều người cho rằng mô hình tái phân phối của cải tại Hồng Kong hiện nay chủ yếu có lợi cho các nhà tư bản, những người sở hữu tài sản lớn và đội ngũ nhân sự cấp cao của các công ty lớn. Hiện tượng mất cân bằng này đã làm thay đổi hình thái cấu trúc xã hội. Trên thực tế, không thể đơn thuần dựa vào GDP để đo lường sự phát triển và các thành tựu xã hội, GDP không đồng nghĩa với của cải xã hội và phúc lợi của người dân. Ngoài cơ cấu kinh tế, các vấn đề xã hội quan trọng khác như chi phí nhà ở và sinh hoạt vượt quá sức chịu đựng của người dân, thiếu sự dịch chuyển xã hội và thiếu hụt an sinh xã hội... cũng ngày càng trở nên nan giải tại Hồng Kong. Bên cạnh đó, ngoài Quy định về tiền lương tối thiểu, thì các chế độ bảo hiểm và bảo hộ lao động đều không

đầy đủ. Trong một thời gian dài trước đây, tỷ lệ thất nghiệp của Hồng Kong tương đối thấp cũng là do không có thời gian làm việc tiêu chuẩn, không có trợ cấp thất nghiệp, không có bảo hiểm y tế bắt buộc và thiếu mạng lưới an sinh xã hội như bảo hiểm hưu trí... Dù GDP, giá cổ phiếu và giá bất động sản ở Hồng Kong tăng như thế nào, thì việc rất nhiều vấn đề xã hội tồn tại dai dẳng đó đã ảnh hưởng đến sự đoàn kết, hài hòa và ổn định của Hồng Kong. Do vậy, ngoài một số mâu thuẫn chính trị, không ít người dân Hồng Kong còn cảm thấy vô cùng bất mãn trước những vấn đề sâu xa này.

(4) Sau 24 năm trở về Trung Quốc đại lục, người Hồng Kong dường như không thực sự trân trọng về cơ chế quản trị và mô hình xã hội tư bản chủ nghĩa của chính mình, đồng thời thò o trước những biến động lớn về địa lý. Không ít người chỉ đổ lỗi cho “quan hệ hai bên” đã làm lãng phí rất nhiều thời gian, dẫn đến những khó khăn, bế tắc hiện nay, trong khi những vấn đề mang tính kết cấu và phát triển bền vững của nền kinh tế lại không được chú ý. Về dài hạn, sẽ không thực tế và bền vững nếu Hồng Kong chỉ dựa vào một số ngành nghề trụ cột hoặc vai trò trung chuyển, hợp tác Vùng vịnh lớn Quảng Đông - Hồng Kong - Ma Cao hoặc phụ thuộc vào thị trường Trung Quốc đại lục. Mô hình kinh tế cũ đã lụi tàn, Hồng Kong cần hướng đến nền kinh tế tri thức, sáng tạo. Đại dịch COVID-19 là lời cảnh tỉnh Hồng Kong nên nhanh chóng tái cấu trúc việc phát triển sản xuất công nghiệp.

Những năm gần đây, chính quyền và giới doanh nghiệp Hồng Kong đã thúc đẩy nền kinh tế chuyển sang mô hình tri thức

và sáng tạo giá trị gia tăng cao, lựa chọn thúc đẩy phát triển các ngành như văn hóa và sáng tạo, giáo dục, y tế, bảo vệ môi trường, đổi mới sáng tạo công nghệ và kiểm định... nhằm góp phần hỗ trợ quá trình tái công nghiệp hóa, mặc dù hiệu quả chưa được thể hiện rõ ràng nhưng đó đang là những bước đi đúng hướng. Nếu chính quyền không đề ra quy hoạch chính sách công nghiệp trong trung hạn và dài hạn, đồng thời có sự hỗ trợ mạnh mẽ, thì sẽ rất khó thúc đẩy các ngành công nghiệp mới có giá trị gia tăng cao và cải thiện vấn đề việc làm. Khi thị trường mất tác dụng, chính quyền không thể tiếp tục cách quản lý cũ và văn hóa quan liêu, nếu không sẽ chỉ làm cho chính sách phân tán, manh mún hơn. Lãnh đạo chính quyền cần có tư duy, nhiệt huyết và năng lực thực thi cải cách.

(5) Hồng Kong cần tập trung xây dựng nền kinh tế công bằng và bền vững. Đối diện với đại dịch COVID-19 hiện nay, Hồng Kong không nên chỉ coi trọng các biện pháp tháo gỡ khó khăn và phục hồi kinh tế ngắn hạn, mà cần phải xây dựng kế hoạch phát triển hệ thống chính trị, kinh tế dài hạn trong giai đoạn tới, không được để cho các nhóm lợi ích hiện nay cản trở sự cải cách. Chính quyền cần quyết tâm thực hiện một cuộc tái cấu trúc lớn, những vấn đề này bao gồm chính sách sản xuất công nghiệp mới, kiểm soát rủi ro và mở rộng tài chính, điều chỉnh chế độ tái phân phối, nâng cao quyền lợi của người lao động, gia tăng diện tích đất xây dựng nhà cửa để cải thiện điều kiện nhà ở, rút ngắn thời gian chờ đợi chăm sóc y tế công cộng, tăng cường hỗ trợ các nhóm cư dân yếu thế, sử dụng công nghệ tiên tiến để cải thiện mức độ minh bạch của toàn bộ hệ sinh thái kinh tế và thị trường...

Hơn lúc nào hết, chính quyền và người dân Hồng Kong cần chung tay thiết lập một hệ thống chính trị, kinh tế mạnh mẽ, có sức bền chống chịu rủi ro nhiều hơn để có thể ứng phó với những cuộc khủng hoảng tiếp theo. Chỉ có như vậy thì xã hội mới không còn lo ngại những cú sốc do các doanh nghiệp lớn sa thải nhân viên gây nên, nguy cơ tái xuất hiện những đợt sóng gió gây biến động xã hội nghiêm trọng cũng sẽ giảm đi đáng kể. Đồng thời, một trong những điều kiện tiên quyết hiện nay là đoàn kết những người Hồng Kong có xu hướng chính trị khác nhau, gạt bỏ những điểm đối lập sang một bên để cùng hướng đến cái chung, thảo luận tư duy quản trị, mở ra một lộ trình mới cho Hồng Kong, giúp đặc khu này tự nắm lấy vận mệnh của mình.

Để cứu vãn chủ nghĩa tư bản tự do của Hồng Kong, cần tìm kiếm sự cân bằng cơ bản giữa hiệu quả, sức bền và sự bao dung. Mục đích của cuộc đại tái cấu trúc chính là xây dựng một nền kinh tế công bằng hơn và bền vững hơn.

2. Dự báo chung về tương lai của Hồng Kong

Trước việc Trung Quốc và Hoa Kỳ đang thay đổi, thế giới cũng chứng kiến những thay đổi chưa từng có trong 100 năm qua, tương lai của Hồng Kong sau khi thực hiện Luật an ninh quốc gia sẽ như thế nào? Liệu Hồng Kong tiếp tục chấp nhận địa vị chủ quyền thuộc Trung Quốc một cách mơ hồ về quan niệm hay không? Liệu Hồng Kong vẫn tiếp tục từ chối hoặc ứng xử lạnh nhạt với “cành ô liu” Vùng vịnh lớn Quảng Đông - Hồng Kong - Ma Cao mà Chính phủ Trung Quốc đưa ra hay không?

Liệu Hồng Kong vẫn duy trì liên minh chính trị - thương nhân để quản lý đặc khu, tiếp tục thực hiện nguyên tắc “chính quyền nhỏ, thị trường lớn” về kinh tế hay không¹?

Đa số câu trả lời cho những câu hỏi trên sẽ có đáp án phủ định. Cốt lõi của vấn đề trong quá khứ, hiện tại và tương lai đều là vấn đề chính trị và độ sứ chính trị ở bên trong và bên ngoài Hồng Kong.

(1) Hồng Kong tiếp tục là nơi cạnh tranh Trung Quốc - Hoa Kỳ gay gắt.

Trước đây chính phủ các nước như Hoa Kỳ, Anh... đã can thiệp sâu vào công việc của Hồng Kong, coi Hồng Kong là con bài để kiềm chế Đại lục². Ngày nay, kiềm chế sự trỗi dậy của Trung Quốc đã trở thành nhận thức chung của chính giới Hoa Kỳ. Là bên tiến công, Hoa Kỳ đã lần lượt thông qua Luật nhân quyền và dân chủ Hồng Kong, Đạo luật tự trị Hồng Kong và sẽ còn tiếp tục đưa ra những biện pháp mới trong thời gian tới, ngang nhiên biến Hồng Kong thành thanh kiếm sắc nhọn chĩa vào Trung Quốc. Là bên phòng thủ, Chính phủ Trung Quốc đã ban hành Luật an ninh quốc gia về Hồng Kong để làm lá chắn, ngăn chặn đối phương ở Hồng Kong và chờ cơ hội phản công. Tuy cuộc đọ sức chính trị trong cuộc chiến quyết liệt giữa Trung Quốc và Hoa Kỳ nằm ngoài dự kiến nhưng cũng có lý do. Trong thời kỳ đầu bùng phát đại dịch COVID-19, Chính phủ Hoa Kỳ đã thực hiện biện pháp cách ly

1. “Hồng Kong: “Một nước, hai chế độ” có còn được duy trì?”, *Tlđd*.

2. “Liệu Hồng Kong có thể tiến tới mô hình như Xingapo”, *Tlđd*.

đối với người và hàng hóa của Trung Quốc. Theo đó, ngoài mục đích chống dịch, biện pháp này còn tạo ra “một cuộc thử nghiệm sức ép” cho kỳ vọng tách rời giữa hai nước, kiểm tra sức chịu đựng của thị trường Hoa Kỳ đối với việc mất đi hàng hóa Trung Quốc. Bắt đầu từ thời điểm sớm hơn, Chính phủ Trung Quốc cũng đã đưa ra một thử nghiệm gây sức ép đối với Hoa Kỳ trong cuộc chiến thương mại. Điều dễ dự đoán là trong cuộc “chiến tranh không khói súng” sắp tới, Hồng Kong sẽ tiếp tục là căn cứ để tấn công và phòng thủ của cả hai nước, đặc biệt là trở thành nơi thử nghiệm sức ép tách rời tài chính Trung Quốc - Hoa Kỳ.

Về đối nội, mặc dù việc thực hiện Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong sẽ khiến cho hoạt động biểu tình bạo lực đường phố ở đặc khu này bị thu hẹp, trật tự xã hội khôi phục ổn định, nhưng khả năng các lực lượng ở Hồng Kong khôi phục đối thoại và tương tác là rất thấp. Đối với các nhân vật đòi độc lập cho Hồng Kong, Đảng Dân chính và những người ủng hộ họ, bề ngoài tỏ ra yếu đuối, nhưng tuyệt đối không từ bỏ đấu tranh cũng như ưu thế đã giành được trong thời gian bạo loạn xã hội, đặc biệt là thắng lợi trong cuộc bầu cử Hội đồng cấp quận ở Hồng Kong năm 2019. Dưới sự dẫn dắt và hỗ trợ của các thế lực bên ngoài, đứng đầu là Hoa Kỳ, họ sẽ áp dụng phương thức đối kháng mới, tiếp tục giật dây chủ nghĩa dân túy trong cuộc bầu cử Hội đồng Lập pháp sắp tới, phần đấu chiếm hon một nửa số ghế trong Hội đồng Lập pháp, kéo dài hoạt động đấu tranh chính trị. Chính đảng của phe “ủng hộ Bắc Kinh” và những người ủng hộ họ sẽ ra sức

đấu tranh, ngoài việc tiếp tục củng cố địa bàn, họ còn khởi động toàn diện các công cụ tranh cử, hy vọng giữ vững số ghế trong Hội đồng Lập pháp. Có thể dự báo tình hình bầu cử Hội đồng Lập pháp tại Hồng Kong sẽ diễn ra quyết liệt khác thường và cho dù phe nào giành thắng lợi trong cuộc bầu cử này thì hai phe vẫn sẽ có trận tuyến rõ ràng trong thời gian tới, thù địch với nhau, theo đó sự chia rẽ xã hội cũng rất khó hàn gắn.

Nếu đúng như vậy thì Hồng Kong sẽ giống như một chiến trường tiềm ẩn! Trong cuộc đọ sức chính trị trong - ngoài này, thuyết “trở về lần thứ hai” của Hồng Kong chỉ là những lời nói sáo rỗng, và cho dù có bao nhiêu lần “trở về” đi chăng nữa cũng không thể thay đổi được sự can dự của các nước như Anh, Hoa Kỳ... đối với vấn đề Hồng Kong; đặc khu này tiếp tục phải đối mặt với những khó khăn như đấu tranh chính trị quyết liệt và chia rẽ xã hội sâu sắc hơn.

Nếu trưởng đặc khu hành chính Hồng Kong vẫn quản lý yếu kém, các quan chức hàng đầu thiếu tầm nhìn xa và chiến lược, bất lực trong bảo vệ và cải tiến cân bằng chính trị cũng như hiệu quả phân phối nguồn lực xã hội, có thể dự báo Chính phủ Trung ương ở Đại lục sẽ dần dần điều chỉnh “người Hồng Kong quản lý Hồng Kong, tự trị cao” thành “cơ chế quản lý Hồng Kong, tự trị cao”. Giống như Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong, Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc ban hành các quy định pháp luật mới thực hiện ở Hồng Kong mà Luật cơ bản cho phép, nhằm bảo vệ sự ổn định về chính trị, kinh tế và xã hội của Hồng Kong; tiếp đó, dựa vào

những quy định pháp luật mới này để mỗi trường đặc khu có thể lãnh đạo Hồng Kong vượt qua thời gian quá độ hữu hạn trong cơ chế đã xác định, đến năm 2047 (tức là 50 năm sau khi Hồng Kong trở về với Đại lục) sẽ tiếp tục tìm cách thay đổi.

Đa số cư dân Hồng Kong đang sống trong sự thay đổi to lớn, có tâm lý bất lực trước thời cuộc, chỉ đỏ mắt đứng nhìn thành phố đơn độc, lo ngại sự phồn vinh của Hồng Kong sẽ chấm dứt. Nhưng Chính phủ Trung ương Trung Quốc liệu có thực sự hành động như lời của một số chuyên gia: “Chỉ cần Hồng Kong, không cần người Hồng Kong” hay không? Thực tế cho thấy, đó là điều không thể và cũng không cần thiết làm như vậy. Chính phủ Trung Quốc chỉ có con đường tiếp tục duy trì sự ổn định và phồn vinh của Hồng Kong thì mới có thể tiếp tục duy trì ưu thế tại chỗ để đọ sức với Hoa Kỳ ở Hồng Kong. Trên cơ sở làm rõ sự thật của vấn đề Hồng Kong và Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong giúp cho xã hội khôi phục ổn định, có thể dự báo rằng Chính phủ Trung ương sẽ dùng cục diện này để tăng cường trợ giúp chính quyền Hồng Kong tập trung giải quyết các vấn đề sâu xa đã kéo dài trong nhiều năm, giúp đặc khu này không trở thành “con tốt thí bỏ”, mà ngược lại sẽ trở thành “quân cờ quan trọng” hơn.

(2) Hồng Kong sẽ tiếp tục duy trì vấn đề “quốc tế hóa”.

Trái ngược theo hướng tương lai “nội địa hóa” mà nhiều người vẫn nhận thức, vấn đề then chốt được Chính phủ Trung Quốc thực sự muốn giải quyết trong thời gian tới là làm thế nào để Hồng Kong “quốc tế hóa” nhiều hơn, vì chỉ có tiếp tục duy trì địa vị đô thị và trung tâm tài chính quốc tế của

Hồng Kong thì Trung Quốc mới có vũ khí để kiềm chế kẻ thù. Cụ thể, Chính phủ Trung Quốc sẽ thúc đẩy và hỗ trợ cho chính quyền đặc khu tăng cường thực hiện trên hai phương diện: *một là*, quốc tế hóa hơn nữa về thị trường; *hai là*, quốc tế hóa hơn nữa về nhân tài.

Gần đây, mặc dù các công ty quan trọng hàng đầu của Trung Quốc niêm yết trên thị trường chứng khoán Hoa Kỳ liên tục trở về Hồng Kong, dấy lên một làn sóng phát hành cổ phiếu mới, có dư luận lo ngại chỉ số Hang Seng sẽ ngày càng trở thành một chỉ số đơn thuần của Trung Quốc dựa vào ưu thế công nghệ, thương mại điện tử và viễn thông của Đại lục. Nhưng trên thực tế, làn sóng trở lại Hồng Kong chỉ là một nét chấm phá, mục tiêu quan trọng nhất trong phát triển tài chính của Hồng Kong vẫn là quốc tế hóa, sàn giao dịch chứng khoán Hồng Kong từ lâu đã xác định phải quy hoạch trở thành điểm giao dịch đứng đầu thế giới của châu Á. Diện mạo tương lai của thị trường Hồng Kong sẽ được tạo dựng với các yếu tố: thu hút được nhiều dòng tiền ở cả Trung Quốc lẫn nước ngoài, dự trữ ngoại tệ tăng vọt, thị trường trái phiếu phát triển.

Liên quan đến việc thực hiện Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong có thể cản trở bước đi của các nhà đầu tư quốc tế đầu tư vào Hồng Kong hay không? Vấn đề này không cần phải quá lo ngại. Khi so sánh, nhân tố mà nhà đầu tư quốc tế chú trọng hơn là trật tự xã hội của Hồng Kong có được khôi phục ổn định hay không, đầu tư có thu được lợi nhuận khả quan hay không? Trên thực tế, Luật an ninh quốc gia của Hoa Kỳ và Anh còn hà khắc hơn, hơn nữa các vấn đề xã hội và

chủng tộc liên tục diễn ra; nếu các nhà đầu tư vẫn dám đầu tư ở New York và London, thì tin rằng họ cũng không thể từ chối đầu tư vào Hồng Kông.

Do đó, trong thời gian tới, Hồng Kông phải thu hút được nhiều nhà đầu tư quốc tế hơn. Muốn vậy, một mặt, thị trường Hồng Kông phải mở rộng nghiệp vụ ngoài giao dịch chứng khoán, chẳng hạn phát triển các sản phẩm giao dịch toàn cầu lấy sản phẩm phái sinh làm chính, như hợp đồng tương lai chỉ số và quyền chọn của thị trường châu Á và mới nổi MSCI¹, cung cấp sản phẩm quốc tế hóa phong phú hơn để thu hút các nhà đầu tư trên toàn thế giới, trong đó có châu Á, giao dịch bằng phương tiện này. Mặt khác, Chính phủ Trung Quốc cũng sẽ tiếp tục công bố nhiều biện pháp hỗ trợ, phát triển địa vị trung tâm tài chính quốc tế của Hồng Kông, như thúc đẩy kết nối tài chính Vùng vịnh lớn Quảng Đông - Hồng Kông - Ma Cao, đưa các quỹ ETF (chứng khoán đổi danh mục) vào Thâm Quyến và Hồng Kông..., giúp các nhà đầu tư quốc tế thông qua Hồng Kông tham gia sâu rộng vào các thị trường nội địa Trung Quốc, mở rộng hơn nữa các kênh đầu tư nội địa đáng tin cậy, hiệu quả cao và thuận tiện cho các nhà đầu tư quốc tế, giúp họ thụ hưởng lợi ích từ sự phát triển của Trung Quốc, dựa vào đó để nâng cao khả năng cạnh tranh của trung tâm tài chính quốc tế Hồng Kông.

1. Viết tắt của cụm từ Morgan Stanley Capital International, là một công ty nghiên cứu đầu tư cung cấp các chỉ số chứng khoán, rủi ro danh mục đầu tư, phân tích hiệu suất và các công cụ quản trị cho các nhà đầu tư tổ chức và các quỹ phòng hộ.

Liên quan đến việc tăng cường quốc tế hóa trong lĩnh vực nhân tài, trong tương lai, Hồng Kông sẽ thu hút mạnh mẽ hơn nữa nhiều nhân tài ở nước ngoài. Một mặt, trong bối cảnh Chính phủ Hoa Kỳ săn sàng dùng mọi biện pháp để đuổi việc các nhà khoa học gốc Hoa nhằm ngăn chặn sự phát triển của Trung Quốc, thì Hồng Kông trở thành bến đỗ thích hợp cho các nhà khoa học này. Mặt khác, khi kinh tế thế giới suy giảm, các nền kinh tế hàng đầu thế giới khó có thể hồi sinh, riêng nền kinh tế Trung Quốc lại hiếm hoi trở thành nền kinh tế chủ chốt trên thế giới duy trì được đà tăng trưởng, điều này sẽ thu hút nhân tài từ nhiều quốc gia và khu vực xung quanh đến tìm kiếm cơ hội. Hồng Kông là cửa ngõ đầu tư thương mại của Trung Quốc, chắc chắn sẽ có sức hấp dẫn lớn hơn trong con mắt các nhân tài châu Á.

Vấn đề cần nêu rõ là trước đây chính quyền đặc khu có thái độ khá thò o đồi với nhân tài quốc tế, thiếu chính sách thu hút lực lượng này. Do vậy, Hồng Kông cần phải có chiến lược thu hút thành công nhiều nhân tài hơn, dựa vào sự chỉ đạo và học tập kinh nghiệm các chính quyền địa phương ở Đại lục như Hải Nam, Thâm Quyến..., coi nhân tài quốc tế là “báu vật” cần phải khai thác triệt để. Hiện nay, nhân tài quốc tế trở thành nguồn lực khan hiếm, địa vị của nhân tài rất quan trọng, chỉ cần sở hữu nhiều nhân tài quốc tế thì có thể thu hút nhiều nguồn lực và dòng tiền chảy vào, từ đó ở vào thế thượng phong trong cạnh tranh với các khu vực giàu nguồn lực khác.

(3) Xã hội Hồng Kong tiếp tục đối mặt với các vấn đề liên quan đến người nghèo.

Hiện tình trạng này vẫn hết sức nan giải, có lẽ do ảnh hưởng của quan niệm thiên vị đô thị cổ hữu của giới tinh hoa Hồng Kong, hoặc chính quyền đặc khu nhiệm kỳ này chưa quan tâm đến vấn đề nghèo khó. Số lượng người nghèo của Hồng Kong đã tăng vọt trong vài năm gần đây, lên tới khoảng 1,5 triệu người (cứ 5 người Hồng Kong thì có 1 người nghèo), tạo ra kỷ lục cao nhất trong 10 năm qua. Cũng giống như người nghèo trên thế giới, người nghèo Hồng Kong đã trở thành “ngòi nổ” của các vấn đề xã hội và chính trị, đồng thời là xiềng xích cản trở sự chuyển đổi và phát triển tại đặc khu.

Trong khi đó, Chính phủ Trung Quốc lại đạt được hiệu quả lớn trong vấn đề xóa nghèo. Người nghèo ở Đại lục đã giảm từ 98,9 triệu người vào cuối năm 2012 xuống còn 5,5 triệu người vào cuối năm 2019, giảm được 10 triệu người/năm liên tục trong 7 năm¹. Ngân hàng Thế giới (WB) đánh giá thành quả này là một trong những sự kiện vĩ đại nhất trong lịch sử nhân loại. Tổng thư ký Liên hợp quốc António Guterres nhận định kinh nghiệm xóa nghèo của Trung Quốc có thể là tấm gương cho các nước đang phát triển khác noi theo².

Chính quyền đặc khu Hồng Kong đương nhiệm vẫn còn hơn 2 năm của nhiệm kỳ song năng lượng chính trị dường như đã cạn kiệt, theo đó dự báo cho rằng ngoài hướng dẫn các

1. Quốc vụ viện Trung Quốc: “Báo cáo công tác Chính phủ Trung Quốc năm 2020”, *Tlđd*.

2. “Cách giải quyết những mâu thuẫn Hồng Kong”, *Tlđd*.

khái niệm cầm quyền cho chính quyền đặc khu như “vì nhân dân phục vụ”, “đời sống của người dân là gốc”, Chính phủ Trung ương sẽ tự lấy mình làm hình mẫu cho công tác xóa nghèo tại đây. Ví dụ: Chính phủ Trung ương có thể tham khảo “Mô hình Ma Cao”, trước hết là hỗ trợ Hồng Kong giải quyết những vấn đề như nhà ở, việc làm... vốn gây rắc rối cho đặc khu này trong nhiều năm. Với việc học tập và làm theo mô hình mẫu của Chính phủ Trung ương, hy vọng các quan chức của đặc khu Hồng Kong có thể hiểu được rằng “đời sống của người dân chính là nền chính trị lớn nhất”, từ đó đưa ra biện pháp xóa nghèo thực sự hiệu quả, đem lại hạnh phúc cho người nghèo cũng có nghĩa là mang lại hạnh phúc cho toàn xã hội.

(4) Hồng Kong sẽ tiến hành chuyển đổi mô hình phát triển.

Trong suốt 24 năm qua, chính quyền Hồng Kong vẫn chưa tạo dựng được năng lực và quyền lực lãnh đạo để chuyển đổi mô hình phát triển kinh tế. Trong thời kỳ Hồng Kong là thuộc địa của Anh, các tập đoàn như HSBC, Jardine Matheson, Swire Group... đã kiểm soát huyết mạch nền kinh tế Hồng Kong; chính quyền Anh ở Hồng Kong cũng dồn toàn sức bảo vệ lợi ích của giới tài chính Anh ở Hồng Kong. Sau khi trở về Trung Quốc vào năm 1997, nguồn lực then chốt của chính quyền đặc khu vẫn quá ít ỏi, vừa không thể kiểm soát các ngành nghề then chốt, vừa không sở hữu những doanh nghiệp lớn có tầm ảnh hưởng đến huyết mạch nền kinh tế, do đó năng lực lãnh đạo chuyển đổi mô hình phát triển, nhất là

năng lực tăng cường đầu tư thúc đẩy phát triển kinh tế còn tương đối hạn chế.

Ngoài ra, chính quyền đặc khu luôn coi “chính phủ nhỏ, thị trường lớn” là tiêu chuẩn, xem nhẹ quy hoạch phát triển theo mô hình của Chính phủ Trung ương, cho rằng chỉ cần giới công thương của đặc khu có nhận thức chung về phát triển thì có thể thúc đẩy kinh tế Hồng Kong tiến lên phía trước. Đến nay, quan niệm nói trên của chính quyền đặc khu đã sớm thất bại, liên minh quản lý giữa giới chính trị và doanh nhân đã không còn hiệu quả với vùng đất thuộc địa lụi tàn, trong khi liên minh quản lý mới hoặc mô hình quản lý mới vẫn chưa hình thành, khiến cho việc chuyển đổi mô hình phát triển rơi vào trạng thái lúng túng không thể kiểm soát.

Ngay sau khi Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong được thực hiện, mục tiêu ban đầu của Chính phủ Trung ương là xây dựng Hồng Kong trở thành trung tâm đổi mới khoa học công nghệ quốc tế không thay đổi. Để hiện thực hóa ý định đó, dự báo Chính phủ Trung Quốc sẽ thông qua thời cơ xây dựng Vùng vịnh lớn Quảng Đông - Hồng Kong - Ma Cao để chủ động đôn đốc, chỉ đạo chính quyền Đặc khu Hồng Kong tăng cường năng lực xây dựng chính sách kinh tế vĩ mô và năng lực lãnh đạo đổi mới với hành vi thị trường, đặc biệt là giữ vững năng lực cải cách hành chính, chuyển đổi mô hình phát triển kinh tế, nâng cấp sản xuất của Hồng Kong, từ đó sử dụng tốt hơn động lực tăng trưởng kinh tế của Trung Quốc, thúc đẩy Hồng Kong phá vỡ nút thắt cản trở phát triển kinh tế. Đồng thời, việc làm này cũng từng bước góp phần xây dựng

mô hình quản lý Hồng Kong mới, thông qua chính sách hỗ trợ người nghèo và người yếu thế, tạo ra cơ hội để nâng cao chất lượng cuộc sống cho người dân Hồng Kong, tìm ra con đường mới để phát triển xã hội đặc khu này.

(5) Đại lục và Hồng Kong sẽ gia tăng hiểu biết lẫn nhau và tăng cường hòa nhập.

Trong phong trào chống Dự luật dẫn độ thời gian qua, các đảng phái đối lập không những sử dụng công nghệ mới như điện toán đám mây, công nghệ dữ liệu lớn... để phân tích toàn cục và tấn công dư luận, mà còn lôi kéo không ít các thủ lĩnh chống đối, nhân sĩ chuyên ngành, cũng như nhiều học giả trong các lĩnh vực pháp lý, quan hệ quốc tế, tuyên truyền, chính trị học, kinh tế học của nhiều trường đại học tham gia. Ngoài việc sử dụng thành thạo ba ngôn ngữ (tiếng Trung Quốc phổ thông, tiếng Anh và tiếng Quảng Đông), họ còn có trình độ học thuật sâu sắc và quan hệ quốc tế rộng lớn. Bài viết của họ không những dễ dàng nhận được sự ủng hộ của dư luận Hồng Kong và nước ngoài, mà còn có cả một bộ phận trong Đại lục. Sức mạnh lớn về dư luận của họ dường như nhấn chìm tiếng nói của các chính đảng phe thiết chế, phe màu xanh lam ở Hồng Kong cũng như giới học giả Đại lục. Sau khi Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong được thực hiện, Chính phủ Trung ương sẽ đặt vấn đề hòa nhập giữa Hồng Kong và Đại lục vào vị trí chiến lược cao hơn, thúc đẩy các trường đại học, cơ quan nghiên cứu của Trung Quốc thành lập nhiều hơn các viện hoặc trung tâm nghiên cứu vấn đề Hồng Kong và Ma Cao, nghiên cứu vấn đề Hồng Kong từ nhiều

ngành khoa học và góc độ khác nhau. Việc làm này nhằm thay đổi tình trạng khó khăn trước kia, đưa ra lập trường khác cho cộng đồng và dư luận quốc tế; đồng thời Chính phủ Trung ương cũng mong muốn thông qua nhiều cơ quan nghiên cứu để hiểu biết nhiều hơn về Hồng Kông.

Sau gần 100 năm thống trị của Anh, khoảng cách về văn hóa giữa hai khu vực khá sâu sắc, khiến Trung Quốc đại lục luôn cảm thấy khó hiểu Hồng Kông. Chẳng hạn như nếu xã hội Trung Quốc đại lục lấy “văn hóa kẻ sĩ” làm hạt nhân, vừa lấy lòng dân vừa quan tâm đến cả thiên hạ, giới tinh hoa lại càng có trách nhiệm “lo trước cái lo của thiên hạ, vui sau cái vui của thiên hạ”, thì xã hội Hồng Kông lại lấy xã hội “văn hóa buôn bán” làm trung tâm, nên “mạnh vắn bất an, giàu vắn thấy thiếu”. Muốn cho “văn hóa kẻ sĩ” của Đại lục hiểu được “văn hóa buôn bán” của Hồng Kông là điều không dễ dàng. Một ví dụ khác là hệ thống giáo dục ở Trung Quốc đại lục không những dạy học sinh tuân thủ kỷ luật và pháp luật, mà còn dạy học sinh về lòng yêu nước, đó là khái niệm “tu thân, tề gia, trị quốc, bình thiên hạ”. Trong khi đó, Hồng Kông vẫn duy trì hệ thống giáo dục của Anh trong thời kỳ thuộc địa, chủ yếu dạy học sinh ý thức công dân, tuân thủ luật pháp (theo quan điểm của người dân Đại lục, làm người mà chỉ đề cập việc tuân thủ luật pháp là chưa đủ). Hơn nữa, một số người Hồng Kông còn không muốn tuân thủ luật pháp, họ đấu tranh cho cái gọi là “vì nghĩa mà chống lại luật”.Thêm một ví dụ khác, không giống với quy tắc bình tĩnh xử lý công việc, rắn - mềm bổ sung lẫn nhau ở Trung Quốc đại lục, Hồng Kông

tiếp giáp biển nên từ khi thành lập đến nay đã liên tục gặp tai họa do thiên nhiên gây ra, điều này khiến người Hồng Kông có tâm lý của “cư dân đảo” là hay bi quan, không bình tĩnh, ít bao dung, cảm tính và thiếu lý trí, dễ tin người và manh động theo sự dẫn dắt có chủ ý.

Trung Quốc đã đầu tư nhiều nguồn lực hơn để đi sâu nghiên cứu những vấn đề này, chắc chắn sẽ giúp Đại lục hiểu về vùng lãnh thổ và người dân Hồng Kông hơn; đồng thời cũng thông qua nghiên cứu, tìm hiểu sâu hơn về mô hình “Một nước, hai chế độ” để hình thành môi trường khoa học sâu sắc hơn, cung cấp liệu cứ tham khảo hữu ích để giúp Chính phủ Trung ương có thể quản lý hiệu quả Hồng Kông trong thời gian tới.

Ngược lại, nếu Hồng Kông có thể thành lập thêm nhiều cơ quan nghiên cứu các vấn đề Trung Quốc trong tương lai, giải thích rõ cho người dân hiểu về sự tương đồng và khác biệt giữa Đại lục và Hồng Kông, những thay đổi trong mấy thập niên qua của Đại lục thì chắc chắn sẽ có lợi cho việc gia tăng hiểu biết và hội nhập với nhau giữa người dân Đại lục và Hồng Kông.

Đương nhiên, trong bất kỳ lĩnh vực nào, muốn thay đổi đều thực sự rất khó khăn. Đặc biệt là ở Hồng Kông, cho dù thúc đẩy hơn nữa việc quốc tế hóa thị trường tài chính hay quốc tế hóa hơn nữa nhân tài, cho dù cải thiện năng lực cầm quyền của quan chức hay nỗ lực xóa đói giảm nghèo, xây dựng mô hình quản trị mới, nhưng trong cục diện lợi ích đã đạt được khó thay đổi, thì việc thay đổi này sẽ càng khó khăn

gấp bội. Xét cho cùng, khi bên cạnh vẫn còn có sự lựa chọn dễ dàng khác, để Chính phủ Trung ương “tặng món quà lớn”, cho “xâu cá” thì lẽ nào Hồng Kông lại bỏ dễ tìm khó, đòi hỏi phải dẹp cách “câu cá”.

Điều này khiến cho chúng ta nhớ đến bài phát biểu nổi tiếng của Tổng thống Hoa Kỳ John F. Kennedy khi con người đặt chân lên Mặt Trăng với đại ý là: Chúng ta quyết định đặt chân lên Mặt Trăng và thực hiện nhiều giấc mơ hơn trong 10 năm qua, điều đó không phải là chuyện dễ như trở bàn tay, mà có rất nhiều khó khăn, trở ngại. Bởi vì mục tiêu này sẽ thúc đẩy chúng ta tổ chức thực hiện tốt nhất, đồng thời kiểm tra công nghệ và sức mạnh tiên tiến hàng đầu của chúng ta, vì chấp nhận thách thức này, nên chúng ta không muốn trì hoãn, vì chúng ta có ý chí và quyết tâm thực hiện bằng được thách thức này, nên những thách thức khác cũng sẽ vượt qua như vậy.

Hồng Kông muốn thực hiện những thay đổi khó khăn này thì không thể chỉ thoát khỏi tình cảnh khó khăn hiện tại mà còn phải xây dựng chuẩn mực giá trị mới hoàn toàn, một loại chuẩn mực giá trị mà nhiều người muốn “câu cá” chứ không phải muốn “xâu cá”, nhiều người muốn chuyển đổi mô hình phát triển chứ không cố chấp bám giữ giá trị cũ, và chỉ với cục diện mới này thì Hồng Kông mới có thể có động lực để thay đổi mạnh mẽ. Sự thay đổi mạnh mẽ thực sự của Hồng Kông trong tương lai không thể đạt được với sự bàng quan hay chỉ với tâm lý cố gắng thoát khỏi tình cảnh khó khăn, Hồng Kông cần trao cho mình một lý tưởng và triển vọng

cao hơn, đó là xây dựng một Hồng Kong mới cường thịnh để giúp sức cho một Trung Quốc cường thịnh thực sự.

(6) Các cuộc đấu tranh dân chủ ở Hồng Kong tiếp tục diễn ra dai dẳng.

Từ các cuộc phản kháng quy mô lớn năm 2019 đến Luật an ninh quốc gia năm 2020 cho thấy, làn sóng “đấu tranh dân chủ” tại Hồng Kong có thể bùng phát bất cứ lúc nào. Đã gần 2 năm kể từ khi phong trào biểu tình phản đối Dự luật dẫn độ nổ ra ở Hồng Kong, và có thể nói rằng vùng lãnh thổ này sẽ không bao giờ trở lại như xưa. Đây là phong trào phản kháng quy mô lớn trên khắp xã hội Hồng Kong nhằm chống lại dự luật đề xuất của chính quyền cho phép dẫn độ tội phạm sang Trung Quốc đại lục và nói rộng hơn là chống lại việc ngày càng làm giảm quyền tự trị cao độ của Hồng Kong vốn được bảo đảm theo Hiến pháp. Do đó, nó bắt đầu như một phong trào mang tính “bị động”, trong khi phong trào “cách mạng Ô dù” năm 2014 được cho là chủ động hơn khi tìm cách đẩy một hình thức dân chủ hóa sâu sắc hơn.

Trong khoảng thời gian 6 tháng sau các cuộc biểu tình ôn hòa với quy mô chưa từng có tại Hồng Kong (1 triệu người vào ngày 09/6/2019 và 2 triệu người vào ngày 16/6/2019), thế giới đã chứng kiến hàng triệu người đổ xuống đường phố, với hàng trăm cuộc biểu tình và tập hợp lực lượng, cũng như nhiều vụ đốt dầu bạo lực. Đồng thời, phong trào này đã biến thành một nỗ lực phản kháng trên quy mô lớn, dù còn sơ khai, nhằm chống lại việc Trung Quốc tìm cách “tái cơ cấu” các thể chế cơ bản của Hồng Kong. Việc chính quyền không săn sàng

nhiều bộ hoặc tham gia đối thoại đã kích động một vòng xoáy biểu tình leo thang, trong đó những người biểu tình thể hiện thái độ đầy giận dữ, những lời tuyên bố của họ nhận được sự ủng hộ của khoảng 80% người dân Hồng Kong trong phần lớn thời gian biểu tình. Đồng thời, họ còn đối đầu trực tiếp với lực lượng cảnh sát lúc đó cũng phải một mình đứng ra giải quyết các vấn đề chính trị chưa từng được đào tạo để ứng phó, trong khi chính quyền lại từ chối ra mặt. Mặc dù chính quyền đã chính thức tuyên bố rút lại dự luật này vào ngày 04/9/2019, nhưng cuộc đối đầu vẫn không hề hạ nhiệt, với việc Chính phủ Trung ương ngày càng can thiệp mạnh tay, gây khó khăn hơn cho việc đưa ra bất kỳ giải pháp nào. Cuối cùng, cuộc bầu cử Hội đồng cấp quận vào tháng 11/2019 đã mang lại một chiến thắng áp đảo - dù được cho là mang tính biểu tượng - cho phe ủng hộ dân chủ, giúp tình hình hìn xuống thang tạm thời nhưng chỉ trong một thời gian ngắn. Mặc dù ban đầu những người phản kháng đã thành công khi áp dụng chiến thuật mới mang tên "uyển chuyển như nước", trong đó tránh đối đầu trực tiếp, phong trào linh hoạt và không có nhà lãnh đạo, nhưng khi mùa Hè tới, lời kêu gọi "cùng nhau bùng cháy" đã trở nên rầm rộ hơn. Trong quá trình phong trào nổ ra, hơn 7.000 người đã bị bắt, hơn 2.000 người bị thương, hơn 1.300 đơn kiện nhắm vào cảnh sát được đệ trình¹. Lòng tin của xã hội đối với hầu hết mọi thể chế của Hồng Kong đã bị lung lay sâu sắc, nếu không nói là bị phá hủy hoàn toàn.

1. "Hồng Kong sau 1 năm áp dụng Luật an ninh quốc gia", *Tlđd*.

Mặc dù Dự luật dẫn độ đã được hủy bỏ, nhưng giờ đây Chính phủ Trung ương còn làm tăng thêm rủi ro hơn nữa bằng cách áp đặt Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong, đe dọa đến các quyền tự do cơ bản nhiều hơn so với bất kỳ quyết định nào kể từ sau khi đặc khu này được trao trả cho Trung Quốc. Hiện vẫn chưa rõ Luật này sẽ được áp dụng ra sao, nhưng 66 điều trong đó chưa đựng nhiều vấn đề khiến người ta phải lo ngại. Xét tới mức độ ảnh hưởng nghiêm trọng, có lẽ chúng ta cần dừng lại để xem xét các yêu cầu và tìm cách tháo gỡ những động lực khiến phong trào leo thang, từ đó hiểu rõ hơn vị thế của Hồng Kong ngày nay. Khi 1 triệu người đổ xuống đường biểu tình ôn hòa vào ngày 09/6/2019, mục tiêu chắc chắn là nhằm phản đối Dự luật dẫn độ không được người dân chào đón, nhưng nói rộng hơn là chống lại việc quyền tự trị của Hồng Kong ngày càng bị xói mòn bởi các sự kiện liên tiếp diễn ra: những người chủ tiệm sách và một nhà tài phiệt Trung Quốc biến mất ở biên giới với Trung Quốc đại lục, các nhà lập pháp được bầu đã bị tước quyền do một cáo buộc được viện dẫn theo Luật cơ bản cho rằng họ đã không tuân thủ các quy định về tuyên thệ, những người tham gia cuộc biểu tình phi bạo lực trong phong trào “cách mạng Ô dù” đã bị truy tố, các bản án không giam giữ đã bị kháng cáo một cách có hệ thống và một nhà báo nước ngoài có uy tín đã bị từ chối cấp thị thực sau khi tổ chức thảo luận với một nhà hoạt động ủng hộ độc lập. Theo học thuyết về “quyền tài phán toàn diện” được đưa ra năm 2014, nhiều nhà quan sát tin rằng Chính phủ Trung ương đang đóng vai trò ngày càng tích cực

trong việc chỉ đạo ít nhất ba nhánh của chính quyền Hồng Kông: truy tố, nhập cư và thực thi pháp luật.

Mặt khác, thực tế cho thấy rõ, tuy số lượng người tham gia các cuộc biểu tình hòa bình là rất lớn, nhưng chính cuộc biểu tình bạo lực có quy mô nhỏ hơn vào ngày 12/6/2019, vốn vấp phải sự đáp trả bằng bạo lực từ phía cảnh sát, mới dẫn đến việc tạm dừng Dự luật dẫn độ này. Vụ tấn công Hội đồng Lập pháp ngày 01 tháng 7 có thể được coi là thời điểm quyết định cho giai đoạn đầu tiên của phong trào biểu tình. Những người biểu tình không chỉ chính thức đưa ra tuyên bố về năm yêu sách (rút lại hoàn toàn Dự luật dẫn độ chứ không đơn giản là tạm dừng, thả những người biểu tình bị bắt, xóa bỏ cáo buộc những người biểu tình là “những kẻ bạo loạn”, thành lập một ủy ban điều tra độc lập về hành vi bạo lực của cảnh sát và tiến hành bầu cử phổ thông đầu phiếu), mà sự đoàn kết giữa họ còn được thể hiện đầy xúc động khi một số ít người còn sót lại bên trong tòa nhà đã được những người đồng đội của mình đưa đi ngay trước khi cảnh sát đến để “không ai bị bỏ lại phía sau”. Phong trào biểu tình không có nhà lãnh đạo, linh hoạt và sáng tạo này - được tổ chức thông qua các điệu dân vũ và ứng dụng nhắn tin bảo mật Telegram, sử dụng những bức tường Lennon làm phương tiện biểu đạt và giao tiếp chính với dân chúng - đã được đông đảo người dân ủng hộ. Đặc trưng của phong trào này được thể hiện qua tình đoàn kết giữa những người biểu tình ôn hòa và bạo lực. Những yêu cầu mà người biểu tình đưa ra, thậm chí cả yêu cầu về quyền bầu cử phổ thông đầu phiếu, dường như đều nằm trong phạm vi của

Luật cơ bản, và mặc dù đa số mọi người không mong đợi chính quyền sẽ nhượng bộ, nhưng vào đầu tháng 7/2019, dư luận rộng rãi cho rằng phong trào này đã có thêm không gian hành động. Cựu Chánh án Andrew Li đã đăng một bài xã luận vào ngày 09 tháng 7 kêu gọi thành lập một Ủy ban điều tra độc lập, dư luận rộng rãi coi đây là một sự thỏa hiệp có thể chấp nhận được cho tất cả các bên, đồng thời nhận được sự ủng hộ của mọi tầng lớp chính trị (tỷ lệ ủng hộ tăng từ khoảng 75% trong tháng 6 lên 87% trong tháng 10). Tuy nhiên, chính quyền vẫn không tỏ ra nhân nhượng trước năm yêu sách của những người biểu tình và các sự kiện đã chuyển sang hướng leo thang ở cả hai bên. Sau vụ đánh đập những người biểu tình của một nhóm người mặc áo trắng tại quận Nguyên Lãng vào ngày 21 tháng 7, lực lượng cảnh sát vốn bị cáo buộc sử dụng bạo lực không có lý do chính đáng đã bị nghi ngờ thông đồng với tội phạm có tổ chức và khiến niềm tin của người dân sụp đổ. Sự phẫn nộ không chỉ được thể hiện bên trong hàng ngũ của những người biểu tình, mà còn khẳng định một cảm giác lan rộng khắp rằng nền tảng của Hồng Kông đã bị phá vỡ và cần phải thiết lập lại toàn bộ khế ước dân sự. Đây là bối cảnh mà trong đó khẩu hiệu “Giành lại Hồng Kông, cuộc cách mạng của thời đại” đã trở nên phổ biến. Nó không đề cập nhiều sự độc lập như ý thức về một cộng đồng mới, trong đó sự đoàn kết không chỉ đơn giản là một chiến lược mà còn trở thành hệ tư tưởng chi phối toàn bộ phong trào. Tuy nhiên, cộng đồng mới hình thành này, định nghĩa một cách mơ hồ, lâng mạn một chút thì gọi là tình anh/chị em, một cộng đồng

không mang tính chính trị gắn bó với nhau bởi những đau thương và mất mát, cũng như ý thức đúng sai rõ ràng (như được thể hiện trong bài “phong trào ca” có tên “Vinh quang Hồng Kông”). Đây là một cộng đồng sẵn sàng chiến đấu cho đến phút cuối cùng, nhưng không có mục tiêu rõ ràng về mặt chính trị ngoài việc đưa ra năm yêu sách. Cũng trong ngày 21 tháng 7, những người biểu tình đã nhắm mục tiêu vào Văn phòng liên lạc của Trung ương tại Hồng Kông và vấy bẩn quốc huy - vốn tượng trưng cho Chính phủ Trung ương tại Bắc Kinh. Mặc dù không có cách nào đánh giá được mức độ kiểm soát của Chính phủ Trung ương, nhưng vào tháng 6 và đầu tháng 7, các quan chức Bắc Kinh dường như rất mong muốn Trưởng đặc khu Lâm Trịnh Nguyệt Nga sẽ nhận trách nhiệm và xử lý các cuộc biểu tình. Ngược lại, việc Trung Quốc liên tiếp đưa ra các tuyên bố chính thức bắt đầu từ ngày 22 tháng 7 hầu như không khiến ai nghi ngờ về việc chính quyền Hồng Kông đã bị gạt sang bên lề kể từ ngày đó. Sau cuộc họp vào tháng 7/2019, Bộ Chính trị Trung Quốc đã đưa ra “Ba giới hạn cuối cùng” (gây nguy hiểm đối với an ninh hoặc chủ quyền quốc gia, thách thức Chính phủ Trung ương hoặc Luật cơ bản, sử dụng Hồng Kông làm bàn đạp để phá hoại chế độ tại Đại lục). Vào ngày 05 tháng 8, một bài viết trên trang nhất của tờ *Nhân dân Nhật báo* đã nêu thêm những giới hạn đó, nhằm mục đích đe dọa phe “ ủng hộ Bắc Kinh” bị chia rẽ muốn gia nhập phong trào: các chính trị gia ủng hộ bộ máy chính quyền được triệu tập để thể hiện quan điểm, các doanh nghiệp như Cathay Pacific và MTR Corporation được lệnh kỷ luật nhân viên của họ

hoặc bị cấm tiếp cận thị trường Trung Quốc. Toàn bộ lực lượng thực thi pháp luật, trong đó có cả cảnh sát và công tố viên, sẽ được sử dụng để trấn áp các cuộc biểu tình. Các công chức, trường học và trường đại học cũng được lệnh tham gia. Cách tiếp cận này không ngừng được nhắc lại trong các văn bản chính thức và cuối cùng đã được ghi cụ thể trong Văn kiện Hội nghị Trung ương 4 Đảng Cộng sản Trung Quốc khóa XIX vào đầu tháng 11/2019, báo hiệu sự xuất hiện của Luật an ninh quốc gia năm 2020.

Vòng xoáy leo thang cũng được đẩy mạnh bởi cảm giác tuyệt vọng của những người biểu tình, thể hiện qua khái niệm “cùng nhau bùng cháy”. Các chiến thuật tham gia biểu tình được tranh luận trên Telegram không phải lúc nào cũng mang lại kết quả lý tưởng và những người biểu tình phản đối việc phá hoại các cửa hàng thuộc phe “tảng hộ Bắc Kinh” thường bị lép vế, bất chấp lời kêu gọi từ trong tù của Lương Thiên Kỳ về việc tránh để xảy ra bạo lực. Từ ngày 05 tháng 8, quyền cho phép tập hợp biểu tình ngày càng bị cảnh sát từ chối, khiến các cuộc tập họp trên thực tế trở thành điều bất hợp pháp; đôi khi quyền được phép tập họp lại bị thu hồi đột ngột trong lúc biểu tình đang diễn ra và cảnh sát sử dụng các chiến thuật ngày càng mạnh tay hơn. Chiến lược của chính quyền có thể được mô tả như một hành vi cố ý hình sự hóa hoạt động biểu tình. Sau sự kiện ngày 31 tháng 8, khi những người biểu tình ôn hòa bị cảnh sát đánh đập tại ga tàu điện ngầm Prince Edward, thì mạng lưới tàu điện ngầm ở Hồng Kông ngày càng trở thành mục tiêu được nhắm tới, vì một trong những thế chế

được yêu mến và có uy tín khác của thành phố bị nghi ngờ là đã “đứng về phía quỷ dữ”. Cảnh sát một lần nữa chống lại một cuộc điều tra độc lập và công ty quản lý hệ thống tàu điện ngầm ở Hồng Kông đã xóa đoạn video của camera giám sát. Các vụ đụng độ bạo lực lên đến đỉnh điểm vào tháng 11/2019, khi chính quyền Hồng Kông tìm cách áp đặt lệnh cấm đeo mặt nạ thông qua Pháp lệnh quy định khẩn cấp (đã bị Tòa án phúc thẩm bác bỏ, bất chấp sự tức giận ở Bắc Kinh), người biểu tình đã tiến tới chiếm đóng các trường đại học, đáng chú ý nhất là Đại học Trung văn và Đại học Bách khoa Hồng Kông (nơi hơn 1.000 người biểu tình bị bắt giữ), trong khi các con đường chính liền kề đã bị cảnh sát phong tỏa. Một người đàn ông đã bị những người biểu tình thiêu cháy và một người khác đã thiệt mạng do bị ném gạch vào đầu. Hành vi bạo lực của cảnh sát đã được các nhà báo và các tổ chức phi chính phủ ghi lại chi tiết, cũng như thông qua các cuộc phỏng vấn chuyên sâu với các thành viên quan trọng của lực lượng cảnh sát và phân tích của các chuyên gia. Tờ *The Washington Post* đã điều tra 65 vụ cáo buộc hành vi bạo lực của cảnh sát và phát hiện ra rằng những hướng dẫn về việc sử dụng vũ lực đã thường xuyên bị phớt lờ, thậm chí còn chính thức được nói lồng trong các cuộc biểu tình. Cụ thể, người sử dụng vũ khí có khả năng sát thương đã được hạ thấp trước ngày Quốc khánh 01 tháng 10 của Trung Quốc (điều này cũng đã được tờ *Bưu điện Hoa Nam buổi sáng* và *Minh báo xác nhận*)¹. Văn hóa miễn trừ trách phạt

1. “Trung Quốc đang “thử” Mỹ ở Hồng Kông?”, *Tlđd*.

đã lan tràn trong lực lượng cảnh sát, được biểu hiện qua chính cơ quan giám sát nội bộ của nó là Hội đồng Độc lập về khiếu nại cảnh sát (IPCC), vốn được nhiều người coi là bù nhìn. Một nhóm chuyên gia nước ngoài được IPCC thuê làm cố vấn đã đồng loạt từ chức để phản đối việc họ không có đủ nguồn lực và thẩm quyền. Tuy nhiên, không một sĩ quan cảnh sát nào bị xử phạt (thậm chí cả người đã lái xe máy lao vào một nhóm người biểu tình); và một vài vụ việc cho thấy, chính quyền Hồng Kông không thể kiểm soát lực lượng cảnh sát, lực lượng này dường như đã mờ khenh liên lạc trực tiếp với Bắc Kinh. Tình trạng bế tắc này đã phá vỡ niềm tin của người dân vào các thể chế của Hồng Kông. Đặc biệt niềm tin vào lực lượng cảnh sát đã sụt giảm đến mức chưa từng thấy trước đây: đầu tháng 10/2019, 51% số người được hỏi đánh giá niềm tin của họ vào cảnh sát ở mức 0/10 (tăng từ mức 6,5% vào đầu tháng 6/2019) và mức trung bình là 2,6/10. Các chỉ số đánh giá khác trong tháng 10/2019 đều đạt mức thấp nhất trong lịch sử: niềm tin vào chính quyền đặc khu Hồng Kông là 2,32/10, vào Chính phủ Trung ương là 2,79/10, vào chính sách “Một nước, hai chế độ” là 3,19/10. Các cuộc thăm dò riêng biệt cho thấy, mức độ yêu thích của người dân dành cho trưởng đặc khu hành chính cũng giảm sâu xuống 11% vào cuối tháng 10/2019¹.

Tuy nhiên, qua nghiên cứu các cuộc khảo sát chi tiết về những tuyên bố của phong trào biểu tình cũng như cơ sở dữ liệu

1. “Hồng Kông đang đánh mất sức hấp dẫn đầu tư nước ngoài do bất ổn chính trị?”, *Tlđd*.

về các tấm áp phích và khẩu hiệu, có thể thấy rằng tuyên bố của người biểu tình chủ yếu nằm trong phạm vi của năm yêu sách. Một cuộc khảo sát được thực hiện vào tháng 10/2019 cũng phản ánh tỷ lệ ủng hộ thấp đối với ý tưởng độc lập (11%), một kết quả nhất quán với các cuộc khảo sát trước đó¹ (mặc dù cách tiếp cận của chính quyền nhằm cản trở những người ủng hộ độc lập ra tranh cử bị dư luận phản đối rộng rãi và có thể được coi là một trong những nguyên nhân cơ bản dẫn đến phong trào này). Tuy nhiên, cuộc khảo sát 2 năm/lần về việc tự nhận dạng của người Hồng Kong được thực hiện vào đầu tháng 12/2019 cho thấy, mức độ tự nhận dạng là người Hồng Kong cao chưa từng có (55,4% tổng số người được hỏi và 81,8% trong số những người từ 18 đến 29 tuổi), trong khi 32,3% tuyên bố vừa là người Hồng Kong vừa là người Đại lục và 10,9% khẳng định mình là người Đại lục². Trên thực tế, phong trào biểu tình không ủng hộ độc lập hay tự quyết, nhưng mức độ đoàn kết mà nó thể hiện chắc chắn đã củng cố cảm giác thuộc về một cộng đồng cùng chung các giá trị.

Do các yêu sách tương đối ôn hòa (bất chấp những tranh cãi về các phương pháp bạo lực), cuộc bầu cử Hội đồng cấp quận vào cuối tháng 11/2019 đã đưa ra một lộ trình khả thi cho việc xuống thang biểu tình. Nhiều ứng cử viên đã tranh cử dựa trên cương lĩnh “đủ năm yêu sách, không bót dù chỉ một”, và kết quả là một chiến thắng áp đảo dành cho các lực lượng

1. “Hứa hẹn về cục diện mới cho Hồng Kong sau cải cách bầu cử”, *Tlđd*.

2. “Hứa hẹn về cục diện mới cho Hồng Kong sau cải cách bầu cử”, *Tlđd*.

ứng hộ dân chủ. Với tỷ lệ cử tri đi bỏ phiếu cao chưa từng có (71%) và giành được 57% số phiếu, phe ủng hộ dân chủ đã chiếm hơn 80% số ghế và kiểm soát 17/18 ghế trong Hội đồng cấp quận¹. Kết quả này dường như mở đường cho việc thể chế hóa phong trào thông qua hoạt động bầu cử, nhiều công đoàn ủng hộ dân chủ mới phát triển nở rộ sau phong trào và “vòng tuần hoàn kinh tế vàng” bảo trợ các doanh nghiệp ủng hộ dân chủ được hình thành. Một điểm lạc quan đáng chú ý trong học thuyết “cùng nhau bùng cháy” là: Hồng Kông có thể là một con phượng hoàng hồi sinh từ đống tro tàn. Quan điểm lạc quan này đã được nhiều nhà trí thức của phong trào tán thành. Trong đó Đói Diệu ĐÌnh cho rằng cuộc bầu cử Hội đồng Lập pháp tháng 9/2020 sẽ đem lại cơ hội cho phe ủng hộ dân chủ chiếm đa số và ngăn cản cuộc bỏ phiếu ngân sách, cuối cùng buộc Trưởng đặc khu hành chính Lâm Trịnh Nguyệt Nga phải từ chức². Ít nhất, việc chiếm đa số ghế trong Hội đồng Lập pháp có thể cho phép những người ủng hộ dân chủ thành lập một Ủy ban điều tra độc lập về hành vi bạo lực của cảnh sát.

Tuy nhiên, thực tế chính trị là chính quyền Hồng Kông và Chính phủ Trung ương hoàn toàn có ý định tiếp tục leo thang phản ứng của họ trước các cuộc biểu tình. Khẳng định của Bắc Kinh vào tháng 5/2020 rằng những hành động can thiệp của họ ở Hồng Kông không còn bị giới hạn bởi Điều 22 Luật cơ bản, và quan trọng nhất là quyết định đưa ra Luật an

1. “Liên minh Công đoàn Hồng Kông giải thể sau 31 năm tồn tại”, *Tlđd*.

2. “Liên minh Công đoàn Hồng Kông giải thể sau 31 năm tồn tại”, *Tlđd*.

ninh quốc gia của họ dựa trên Phụ lục III Luật cơ bản, đã cho thấy Hồng Kong sẽ bước vào thời kỳ cải tổ chính trị. “Cùng nhau bùng cháy” thực tế là một con dao hai lưỡi khi Bắc Kinh cũng dường như sẵn sàng chấp nhận sự mất mát hoặc làm giảm đáng kể vai trò của Hồng Kong với tư cách là một trung tâm tài chính và kinh doanh quốc tế. Một phong trào phản kháng trên quy mô lớn “uyển chuyển như nước”, linh hoạt nhưng vẫn rất kiên định cuối cùng lại bị cuốn vào ngọn lửa của chính trị quyền lực.

Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong không chỉ hình sự hóa nhiều hình thức phản kháng hay hoạt động chính trị có thể được chấp nhận trước đây, mà còn coi chúng là hành vi xúi giục nổi loạn, khủng bố hay thông đồng. Bằng việc thành lập một Ủy ban an ninh quốc gia tại Hồng Kong nhưng không thuộc quyền tài phán của Hồng Kong, bằng cách tạo ra một hệ thống truy tố - xét xử song song và bằng cách xóa bỏ rào cản giữa hệ thống pháp lý của Hồng Kong và Đại lục, Luật an ninh quốc gia về cơ bản chính thức tái cơ cấu dàn xếp “Một nước, hai chế độ”.

Người ta đã chỉ ra những nét tương đồng giữa đặc điểm của Hồng Kong vào thời điểm Luật an ninh mới ban hành với Berlin năm 1961 và Praha năm 1968, nhưng so sánh thuyết phục nhất là với các sự kiện diễn ra vào ngày 28/02/1947 tại Đài Loan. Vào thời điểm đó, lãnh thổ Đài Loan cũng vừa được thực dân trao trả cho Chính phủ Trung Quốc, một sự kiện tình cờ đã châm ngòi cho một phong trào phản kháng quy mô lớn chống lại việc cải tổ hòn đảo này, để rồi sau đó phải đổi mặt

với lực lượng áp đảo của một kẻ thực dân mới và cuối cùng là chiến dịch khủng bố trắng kéo dài trong nhiều thập niên, trước khi phe dân chủ đổi lập tiến hành cải tổ vào cuối những năm 1970.

Tương lai của Hồng Kong có thể sẽ ít bi kịch hơn so với Đài Loan năm 1947 và Hồng Kong năm 2020 có nhiều lợi thế mà Đài Loan năm 1947 không có. Cuộc bầu cử Hội đồng Lập pháp sẽ vẫn được tổ chức, mặc dù các ứng cử viên có thể bị loại. Hội đồng cấp quận vẫn nằm dưới sự kiểm soát của phe đổi lập, mặc dù chính quyền Hồng Kong có thể cắt giảm hơn nữa thẩm quyền và nguồn tài chính của họ. Tuy nhiên, vùng lãnh thổ này chắc chắn đang đứng trước thời khắc quyết định khi hồi hộp chờ đợi hệ quả của “tân thứ hai trở về quê mẹ”.

3. Một số kịch bản có thể xảy ra

Sau khi Luật an ninh quốc gia đối với Hồng Kong được thực hiện, liệu Hồng Kong có thực sự thay đổi triệt để hay không? “Con ngựa” Hồng Kong trong tương lai có thể chạy nhanh hơn và vui vẻ hơn hay không? Chúng ta hãy tạm quên đi năm 2019 và bắt đầu tưởng tượng về Hồng Kong sau thời điểm ngày 01/7/2020.

Kịch bản 1: Tình trạng Hồng Kong ngày càng trở nên bất ổn, sự can thiệp của bên ngoài sâu rộng hơn. Khi đó, vai trò trung tâm tài chính, dịch vụ của Hồng Kong có thể sụp đổ nhanh chóng do sự an toàn của người dân hay nền kinh tế suy giảm hơn nữa trên diện rộng, cùng với đó là sự tháo chạy của cộng đồng doanh nghiệp. Hồng Kong sẽ mất đi vị thế

trạm trung chuyển, cầu nối liên kết châu Á và thế giới; hệ thống cảng biển, sân bay, các tổ hợp logistics đánh mất vai trò như hiện nay do ưu thế cạnh tranh không còn khi Hoa Kỳ và các nước đinh chỉ ưu đãi thuế quan, dịch vụ đối với Hồng Kong. Ứng phó với kịch bản này rất có thể chứng kiến việc Chính phủ Trung ương và chính quyền đặc khu sẽ sử dụng rộng rãi các quyền khẩn cấp theo Luật an ninh quốc gia (hạn chế đối với mạng internet, kiểm soát thông tin, bắt giữ và xét xử lực lượng đối lập trên quy mô lớn, ngăn trở dòng chảy vốn), hoặc thậm chí là thực hiện việc thiết quân luật và một số hình thức can thiệp của quân đội Trung Quốc. Trong tình huống cực đoan như vậy, tổn hại đối với các thể chế của Hồng Kong sẽ đến nhanh tới mức dẫn tới sự sụp đổ của các ngành công nghiệp, dịch vụ và tài chính. Đây là kịch bản được đánh giá có khả năng diễn ra cao nhất hiện nay.

Kịch bản 2: Các cuộc phản kháng tiếp diễn, nhưng Hồng Kong vẫn hoạt động đúng chức năng. Về cơ bản, kịch bản này phản ánh sự phát triển của nguyên trạng; các cuộc phản kháng thường xuyên bao gồm các vụ bạo lực cùng với sức ép ngày càng mạnh mẽ đối với việc hợp nhất vào lãnh thổ Trung Quốc. Vai trò trung tâm tài chính, dịch vụ toàn cầu của Hồng Kong sẽ vẫn gia tăng tổn thất nhưng diễn ra từ từ. Tâm ảnh hưởng mạnh mẽ hơn của Trung Quốc đối với các thể chế của Hồng Kong sẽ dần xuất hiện như một thực tế mới, tạo điều kiện cho giới tài chính kinh doanh dự báo được những thay đổi. Những rạn nứt về thể chế trong quyền tự chủ về kinh tế của Hồng Kong sẽ lớn dần nhưng không có nhân tố riêng lẻ nào đủ lớn

để ngay lập tức làm tê liệt chức năng và vai trò trung tâm của Hồng Kong.

Kịch bản 3: Các cuộc phản kháng dần suy yếu, tình hình Hồng Kong ổn định trở lại. Hay nói cách khác, các cuộc phản kháng mất đà và mọi thứ trở lại bình thường như trước. Nhưng lộ trình khả thi nhất dẫn tới kết quả này phải có ba điều kiện: (1) Chính quyền Hồng Kong chấp thuận đòi hỏi cơ bản của lực lượng biểu tình; (2) Có một giải pháp trung gian nhưng đủ mạnh để kéo dài thời gian, chẳng hạn chính quyền của bà Lâm Trịnh Nguyệt Nga từ chức; (3) Luật an ninh quốc gia được Trung Quốc triển khai cầm chừng. Nó cũng có thể là kết quả từ cách tiếp cận “cây gậy và củ cà rốt” của Chính phủ Trung ương và chính quyền Hồng Kong: các biện pháp kết hợp giữa “củ cà rốt” về kinh tế và các chính sách hạn chế hơn nhưng không cực đoan của bộ máy an ninh và luật pháp. Theo kịch bản này, Hồng Kong sẽ duy trì phần lớn quyền tự trị như ở cấp độ hiện nay và các thể chế của họ sẽ được bảo toàn. Tuy nhiên, kịch bản này ít khả năng xảy ra vì đòi hỏi của lực lượng đối lập, dân chủ khó được đáp ứng, sẽ không hề có bất kỳ sự nhượng bộ đáng kể nào đối với phong trào phản kháng của lực lượng dân chủ. Hồng Kong sẽ phải đổi mặt với một cuộc khủng hoảng kéo dài, khiến những dàn xếp thể chế đáng tin cậy của họ bị tổn hại sâu sắc. Và quan trọng hơn là mong muốn “nắm” Hồng Kong của Chính phủ Trung ương thông qua Luật an ninh quốc gia “không thể dừng lại”.

LỜI KẾT

Từ những diễn biến chính trị đã đề cập, chúng ta thấy bản chất của vấn đề Hồng Kong trong thời gian qua thể hiện rõ nét trên các khía cạnh sau:

Thứ nhất, biến động chính trị chứng minh người dân Hồng Kong thiếu sự tin tưởng vào thể chế và nền pháp trị của Trung Quốc đại lục. Điều này không chỉ bắt nguồn từ sự thống nhất hoàn toàn của pháp trị Hồng Kong với luật pháp phương Tây. Người Hồng Kong luôn cảm giác về sự ưu việt của thể chế đã có của mình. Trong khi đó, tiến trình hiện đại hóa pháp trị và hệ thống quản trị quốc gia của Trung Quốc đại lục chưa hoàn thiện đầy đủ làm gia tăng sự hoài nghi của người dân Hồng Kong về thể chế chính trị nói chung.

Thứ hai, cuộc biểu tình phản đối Dự luật dẫn độ hay Luật an ninh quốc gia đã bộc lộ tính không kiện toàn và năng lực quản trị của Chính phủ Trung ương và chính quyền Hồng Kong. Quyền tự chủ cao độ theo mô hình “Một nước, hai chế độ” vốn được Chính phủ Trung ương trao cho Hồng Kong, nhưng đã bị phe “đối lập” Hồng Kong và các thế lực nước ngoài lạm dụng để chống lại lợi ích quốc gia của Trung Quốc; tầm ảnh hưởng mạnh mẽ và “quyền quản trị trong bóng tối” của Hoa Kỳ đối với Hồng Kong hết sức rõ nét.

Thứ ba, quyền lực và cơ chế chỉ đạo hành chính của trưởng đặc khu ngày càng chịu nhiều ảnh hưởng. Mặc dù nội dung các điều khoản mà Luật cơ bản xác lập không phải là cơ chế chỉ đạo hành chính điển hình nhất, nhưng thiên về cơ chế chỉ đạo hành chính, đặc biệt là cơ chế chịu trách nhiệm kép của trưởng đặc khu đối với đặc khu và quốc gia. Tuy nhiên, thể chế này đã phải đổi mới với “bốn ngọn núi lớn” ở Hồng Kông kể từ khi trở về với Trung Quốc và dần trở nên yếu kém: cản trở việc thông qua dự luật của Hội đồng Lập pháp, thẩm tra tư pháp, các phong trào xã hội và sự phản kháng bảo thủ của công chức. Ngay cả những “công chức” có kinh nghiệm như Trưởng đặc khu Lâm Trịnh Nguyệt Nga vẫn phải đổi mới với tình huống khó xử mang tính kết cấu như vậy.

Thứ tư, sự hội nhập của Vùng vịnh lớn phải đổi mới với nhiều rào cản về chế độ và văn hóa. Vùng vịnh lớn đã vạch ra con đường đúng đắn cho mô hình “Một nước, hai chế độ” và sự phát triển của Hồng Kông hướng tới tương lai. Tuy nhiên, giới tinh hoa Hồng Kông lại cho thấy sự hoài nghi về điều đó, sợ “bị quy hoạch” và đánh mất bản sắc cũng như tính tự chủ của Hồng Kông, sợ khi Hồng Kông hội nhập với Vùng vịnh lớn thì sẽ bị hạ thấp vai trò quốc tế, sợ khi đã hợp nhất, thể chế ở Trung Quốc đại lục sẽ mạnh hơn luật pháp của Hồng Kông. Đằng sau những nỗi sợ hãi này về cơ bản vẫn là sự lưu luyến phương Tây và sự thiếu lòng tin vào các thể chế và triển vọng phát triển của quốc gia.

Thứ năm, không thể xem thường việc Đài Loan ảnh hưởng đến mô hình “Một nước, hai chế độ” và ủng hộ phe

đối lập Hồng Kong về mặt chính trị. Sau các cuộc biểu tình, Ủy ban Đại lục của Đài Loan và bà Thái Anh Văn đã một mặt nỗ lực ủng hộ phe đối lập Hồng Kong dưới góc độ các giá trị phổ quát của tự do dân chủ; mặt khác bôi nhọ mô hình “Một nước, hai chế độ” nhằm ngăn chặn việc áp dụng phuong án “Một nước, hai chế độ” đối với Đài Loan cũng như kiềm chế nguyện vọng và không gian hiệp thương dân chủ giữa hai bờ eo biển.

Thứ sáu, năng lực tổ chức vận động xã hội của phe đối lập trong các cuộc biểu tình lần này đã có sự tiến bộ lớn. Sự tiến thoái lưỡng nan, hình thức lỗi thời, sức chiến đấu chưa đủ mạnh mẽ của phe ủng hộ chính quyền cần được xem xét lại để cải tiến. Khả năng huy động truyền thông xã hội, khả năng kiểm soát vấn đề và các chương trình nghị sự, khả năng cập nhật và hệ thống hóa ngôn ngữ tuyên truyền cũng như khả năng tương tác thỏa đáng với một dư luận nhạy bén của phe ủng hộ chính quyền đều thua kém đáng kể so với phe đối lập. Cách thức tăng cường thảo luận, hành động và khả năng kết nối dư luận là một vấn đề quan trọng để phe ủng hộ chính quyền kiểm điểm chính trị sau khi thông qua điều luật.

Từ những biến động chính trị tại Hồng Kong, một số khuyến nghị mà Việt Nam cần lưu ý như sau:

Một là, về kinh tế, vị thế ngày càng suy giảm của cảng Hồng Kong và sân bay quốc tế Hồng Kong sẽ tạo thuận lợi để thúc đẩy vị thế kinh tế của các cảng biển và sân bay quốc tế tại Việt Nam. Đây là điểm đặc biệt quan trọng đối với chúng ta hiện nay. Cuộc cạnh tranh chiến lược Hoa Kỳ - Trung Quốc

thông qua vấn đề Hồng Kông sẽ còn căng thẳng, vô cùng khó giải quyết, nên cần tiếp tục đánh giá để nhìn nhận những vận động mới nhằm tranh thủ những tác động tích cực, tránh những tác động tiêu cực.

Hai là, những tác động tích cực về kinh tế có thể đến khi làn sóng rút chạy khỏi Hồng Kông của các doanh nghiệp. Việt Nam cần nghiên cứu phương án tiếp cận các doanh nghiệp lớn cả trên lĩnh vực tài chính, chứng khoán, đầu tư công nghệ, vận tải biển, bán lẻ, lữ hành quốc tế đến Việt Nam đầu tư; có thể tập trung vào Thành phố Hồ Chí Minh, thành phố Đà Nẵng - nơi có độ mỏ kinh tế cao, được các doanh nghiệp quốc tế tín nhiệm.

Ba là, nghiên cứu phương án để tiếp nhận các mặt thiếu tích cực từ sự bất ổn kinh tế của Hồng Kông như: những khó khăn của cộng đồng người Việt ở Hồng Kông, các doanh nghiệp đặt nhà máy sản xuất tại Việt Nam nhưng trụ sở tại Hồng Kông, luồng vận chuyển quốc tế qua Hồng Kông hay môi trường tổng thể tại khu vực...

Bốn là, nghiên cứu, đánh giá kịch bản đã diễn ra tại Hồng Kông để phục vụ cho công tác đấu tranh chống “diễn biến hòa bình” thông qua cuộc “cách mạng màu”, kinh nghiệm xử lý các vụ bạo loạn, biểu tình, kinh nghiệm xử lý các bất ổn và mâu thuẫn xã hội trong quá trình biến đổi mạnh mẽ nền kinh tế.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

A - Tài liệu tiếng Việt

1. Anthony B. Chan: *Lý Gia Thành - “Ông chủ của những ông chủ” trong giới kinh doanh Hồng Kông*, Nxb. Lao động, Hà Nội, 2017.

2. Nguyễn Kim Bảo: “Đầu tư trực tiếp của Hồng Kông vào nội địa Trung Quốc và triển vọng của nó sau năm 1997”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 1998, số 4 và số 5.

3. Tiền Ích Bích - Vương Việt: “Hiện trạng và triển vọng hợp tác tài chính và tiền tệ giữa Hồng Kông và Đại lục”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 2003, số 4.

4. Hồ Châu: “Hồng Kông sau tháng 7/1997 - Niềm vui và nỗi lo”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 1997, số 3.

5. Vương Kiến Dân: “Hồng Kông - Thành tựu và những vấn đề cần suy nghĩ sau 10 năm trở về Trung Quốc”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 2007, số 5.

6. Vũ Thùy Dương (Chủ biên): *Quan hệ “hai bờ, bốn bên” trong quá trình trỗi dậy của Trung Quốc và những vấn đề đặt ra cho Việt Nam*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội, 2013.

7. Trần Đa: “Kinh tế Hồng Kông - Từ điều chỉnh đến phục hồi và chuyển đổi mô hình”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 2000, số 6.

8. Nguyễn Trần Quế: “Hồng Kông trước và sau năm 1997”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 1995, số 2.
9. Lê Thu Hà: “Vài nét về chiến lược xuất khẩu của Hồng Kông”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 1996, số 2.
10. Phùng Thị Huệ: *Hồng Kông mươi năm trở về Trung Quốc - Thực trạng và triển vọng*, Nxb. Từ điển bách khoa, Hà Nội, 2010.
11. Joe Studwell: *Những bối già châu Á: Tiên bạc và quyền lực ở Hồng Kông và Đông Nam Á*, Nxb. Thế giới, Hà Nội, 2018.
12. Lê Văn Mỹ (Chủ biên): *Trung Quốc và Mỹ với an ninh Đông Á từ sau Đại hội XIX Đảng Cộng sản Trung Quốc: Tác động và dự báo*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội, 2020.
13. Đỗ Tiến Sâm (Chủ biên): *Chính trị Trung Quốc trong quá trình trỗi dậy và những vấn đề đặt ra cho Việt Nam*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội, 2013.
14. Phạm Anh Tuấn: “Vấn đề Hồng Kông trong quan hệ Mỹ - Trung”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 1997, số 6.
15. M.L. Titarenko: *Ý nghĩa địa chính trị vùng Viễn Đông, nước Nga, Trung Quốc và các nước châu Á khác*, Nxb. Bách khoa, Hà Nội, 2013.
16. Nguyễn Huy Quý: “Hồng Kông trước ngày Trung Quốc khôi phục chủ quyền”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 1996, số 5 và số 6.
17. Nguyễn Huy Quý: “Hồng Kông trước ngày Trung Quốc khôi phục chủ quyền”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 1997, số 1.

18. Nguyễn Huy Quy: “Những dự đoán về triển vọng Hồng Kong sau ngày chuyển giao chủ quyền”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 1997, số 3.

19. Nguyễn Huy Quy: “Luật cơ bản Khu hành chính Hồng Kong nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa (bài dịch)”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 1997, số 4 và số 6.

20. Viện Nghiên cứu Trung Quốc: *70 năm tiến trình xây dựng hiện đại hóa xã hội chủ nghĩa ở Trung Quốc*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội, 2020.

21. Viện Nghiên cứu Trung Quốc: *40 năm cải cách mở cửa của Trung Quốc nhìn lại và triển vọng*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội, 2019.

22. Đinh Ngọc Vượng: “Hệ thống chính trị và hệ thống pháp luật của Đặc khu hành chính Hồng Kong”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, 2008, số 3.

B - Tài liệu tiếng Anh

1. Acemoglu D. & Robinson J.: *Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty*, New York, 2012.

2. Ang Y.Y.: *How China Escaped the Poverty Trap*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 2016.

3. Arthur R. Kroeber: *China's Economy: What Everyone Needs to Know*, New York, NY: Oxford University Press, 2016.

4. Bromley D., Yao Y.: “Understanding China’s economic transformation: Are there lessons here for the developing world?”, *World Economics*, 2006, vol.7, no.2.

5. Bruce Dickson: *The Dictator's Dilemma: The Chinese Communist Party's Strategy for Survival*, Oxford: Oxford University Press, 2016.
6. Chen J. and Dickson B.J.: *Allies of the state: China's private entrepreneurs and democratic change*, Harvard University Press, 2010.
7. Chunman Zhang: "How to Merge Western Theories and Chinese Indigenous Theories to Study Chinese Politics", *Journal of Chinese Political Science*, June 2017, vol.22, no.2.
8. Deer L. & Song L.: "China's approach to rebalancing: A conceptual and policy framework", *China & World Economy*, 2012, vol.20, no.1.
9. Gamaut R., Song L. & Yao Y.: "Impact and significance of state-owned enterprise restructuring in China", *The China Journal*, 2006.
10. Jacques deLisle: "What's Happened To Democracy In China? Elections, Law And Political Reform", *Foreign Policy Research Institute*, April 2010.
11. King G., Pan J. and Roberts M.E.: "How censorship in China allows government criticism but silences collective expression", *American Political Science Review*, 2013, 107(02).
12. Knight J.: *Inequality in China: an overview*, The World Bank Research Observer, Oxford University Press, 2013.
13. Ko K. and Weng C.: "Structural changes in Chinese corruption", *The China Quarterly*, 2012, 211.
14. Landesa: "Insecure land rights: the single greatest challenge facing China's sustainable development and continued stability", *Rural Development Institute*, 2012.

15. Leung J.: "Xi's Corruption Crackdown: How Bribery and Graft Threaten the Chinese Dream", *Foreign Affairs*, 2015, 94(3).
16. Li Cheng: "The End of the CCP's Resilient Authoritarianism?", *The China Quarterly*, 2012, 211.
17. Lorentzen Peter: "Designing Contentious Politics in Post-1989 China", *Modern China*, 2017.
18. Lu J.: *Varieties of governance in China: migration and institutional change in Chinese villages*, Oxford University Press, 2014.
19. Maddison A.: "Measuring the economic performance of transition economies: some lessons from Chinese experience", *Review of Income and Wealth*, 2009, Series 55, no.1.
20. Marangos J.: "Social change versus transition: The political economy of institutions and transitional economies", *For Soc Econ*, 2011.
21. Oi J.C., Babiarz K.S., Zhan L., Luo R. and Rozelle S.: "Shifting fiscal control to limit cadre power in China's townships and villages", *The China Quarterly*, 2012, 211.
22. Rappai M.: "Chinese Communist Party - back to business", *Strategic Analysis*, 2000, vol.23, no.10.
23. Repnikova M.: *Media Politics in China: Improvising Power under Authoritarianism*, Cambridge University Press, 2017.
24. "Rewriting the rules of the Chinese Party State: Xi's Progress in reinvigorating the CCP", Minxin Pei, 01/6/2019.
25. Richard McGregor: *The Party - The Secret World of China's Communist Rulers*, New York: HarperCollins, 2010.

26. Shih Victor, Christopher Adolph and Mingxing Liu: "Getting Ahead in the Communist Party: Explaining the Advancement of Central Committee Members in China", *American Political Science Review*, 2012, 106(1).
27. Shin C.: "Understanding Chinese economy accurately, China Research", *East Asia*, 2014.
28. Song L., Wu J. & Zhang Y.: "Urbanization of migrant workers and expansion of domestic demand", *Social Sciences in China*, 2010, vol.31, no.3.
29. Song Z., Storesletten K. & Zilibotti F.: "Growing like China", *American Economic Review*, 2011, vol.101, no.1.
30. Spence Jonathan: *The Search for Modern China, Third Edition*, New York: W.W. Norton & Company, 2012.
31. Stiglitz J.: *The price of inequality: How today's divided society endangers our future*, Norton & Company, New York, 2012.
32. Stockmann D.: *Media commercialization and authoritarian rule in China*, Cambridge University Press, 2013.
33. Susan V. Lawrence and Michael F. Martin: "Understanding China's Political System", *Congressional Research Service*, 2013.
34. Svolik Milan W.: *The Politics of Authoritarian Rule*, Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
35. Truex Rory: "The Returns to Office of a Rubber Stamp Parliament", *American Political Science Review*, 2014, 108(2).
36. Wang Y.: "Coercive capacity and the durability of the Chinese communist state", *Communist and Post-Communist Studies*, 2014, 47(1).

37. Wang, Yuhua and Carl Minzner: "The Rise of the Chinese Security State", *The China Quarterly*, 2015, 222.
38. William A. Joseph (ed.): *Politics in China: An Introduction*, second edition New York: Oxford University Press, 2014.
39. Xu C.: "The fundamental institutions of China's reforms and development", *Journal of Economic Literature*, 2011.
40. Yasuda J.: *On Feeding the Masses. An Anatomy of Regulatory Failure in China*, Cambridge University Press, 2017.
41. Bates Fill: *Rising Star: China's New Security Diplomacy*, Brookings Institution Press, 2006.
42. Brown Michael E. (ed): *The Rise of China*, Cambridge, Mass, MIT Press, 2000.
43. Chung Min Lee: "China's rise, Asia Dilemma", *The National Interest*, Issue 81, fall 2005.
44. Joshua Kurlantzick: *Charm Offensive: How China's soft power is transforming the world*, Yale University Press, 2007.
45. Minxin Pei: "Superpower Denied? Why China's "Rise" May Have Already Peaked", *The Diplomat*, 2012, August 9.
46. Sutter R.: "China's rise in Asia - Promises, Prospects and Implications for the United States", *Asia-Pacific Center for Security Studies*, 2005.
47. Bary Buzan: "China in International society: Is "Peaceful Rise" Possible?", *The Chinese Journal of International Politics*, 2010.
48. Shujie Yao: "Can China Become the Next Superpower?", *China Policy Institute*, 2012, Briefing Series - Issues 21.

49. Yong Nam Cho, Jong Jo Jeong: "China's Soft power - Discussions, Resources and Prospects", *Asian Survey*, 2008, vol.48, no.3.
50. Zheng Bijian: "China's "peaceful rise" to great power status", *Foreign Affairs*, 2005, vol.84, Issue 5.
51. Kevin G. Cai: "China since the 18th Party Congress: A One - Year Assessment - Foreign Policy", Presented at the 55th Annual Conference of American Association for Chinese Studies, 2013, October 12.
52. Michael S. Chase: "China's Search for a "New Type of Great Power Relationship""", *China Brief*, 2012, vol.12, no.17.
53. John Dotson: "Outcomes of the Chinese Communist Party's 18th National Congress", US - China Economic and Security, Review Commission Staff Research Report, 2012.
54. Linda Jakobson: "China's Foreign Policy Dilemma", *Lowy Institute for International Policy*, Sydney, 2013.
55. Michael D. Swaine: "Chinese Views and Commentary on Periphery Diplomacy", *China Leadership Monitor*, 2014, no.44.
56. Michael D. Swaine: "The 18th Party Congress and Foreign Policy: The Dog that Did Not Bark", *China Leadership Monitor*, 2013, no.40.
57. Tim Summers: "China's New Leadership: Approaches to International Affairs", *Royal Institute of International Affairs*, London, 2013.
58. Sujian Guo: *Harmonious World and China's New Foreign Policy*, Institute for Public Policy Research, 2007.

59. David Shambaugh: *Power Shift: China and Asia's New Dynamics*, University of California Press, 2006.
60. Evan S. Medeiros and M. Taylor Fravel: "China's New Diplomacy", *Foreign Affairs*, 2003 (November/December).

MỤC LỤC

	Trang
<i>Lời Nhà xuất bản</i>	5
<i>Lời nói đầu</i>	7
Phần I	
HỒNG KÔNG VÀ NHỮNG BIẾN ĐỘNG CHÍNH TRỊ	11
I Vị trí của Hồng Kong trong không gian kinh tế, chính trị Trung Quốc	13
II Diễn biến và nguồn gốc những vận động	
Hồng Kong trong thời gian gần đây	24
III. Tác động của biến động chính trị và những vấn đề đặt ra đối với an ninh, phát triển của Hồng Kong	60
Phần II	
TRUNG QUỐC VÀ THẾ GIỚI TRƯỚC BIẾN ĐỘNG CHÍNH TRỊ TẠI HỒNG KÔNG	97
I. Cách giải quyết vấn đề Hồng Kong của Trung Quốc	99
II. Phản ứng của các nước đối với vấn đề Hồng Kong	117
III. Một số đánh giá về vận động chính trị tại Hồng Kong trong thời gian qua	145

**Phần III
HƯỚNG ĐI CHO HỒNG KÔNG**

I. Về hướng đi cho Hồng Kong trong thời gian tới	185
II. Dự báo xu hướng vận động của vấn đề Hồng Kong	226
<i>Lời kết</i>	264
<i>Tài liệu tham khảo</i>	268

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

Số 6/86 Duy Tân, Cầu Giấy, Hà Nội, ĐT: 080 49221, Fax: 080 49222, Email: suthat@nxbctqg.vn
Website: www.nxbctqg.org.vn, Sách điện tử: www.stbook.vn, www.thuvienicoso.vn

TÌM ĐỌC SÁCH CỦA NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

PGS.TS. NGUYỄN VŨ TÙNG (Chủ biên)

* CON ĐƯỜNG TƠ LỤA TRÊN BIỂN CHO THẾ KỶ XXI CỦA TRUNG QUỐC
VÀ ĐỐI SÁCH CỦA VIỆT NAM

JEFFREY A. BADER

* OBAMA VÀ SỰ TRỒI DẬY CỦA TRUNG QUỐC -
BÊN TRONG CHIẾN LƯỢC CHÂU Á CỦA MỸ

THOMAS J. CHRISTENSEN

* SỰ TRỒI DẬY CỦA TRUNG QUỐC: ĐỊNH HÌNH NHỮNG LỰA CHỌN
ĐỐI VỚI MỘT QUYỀN LỰC ĐANG LÊN

ISBN 978-604-57-7349-9

MÃ ĐỊNH DANH
CUỐN SÁCH